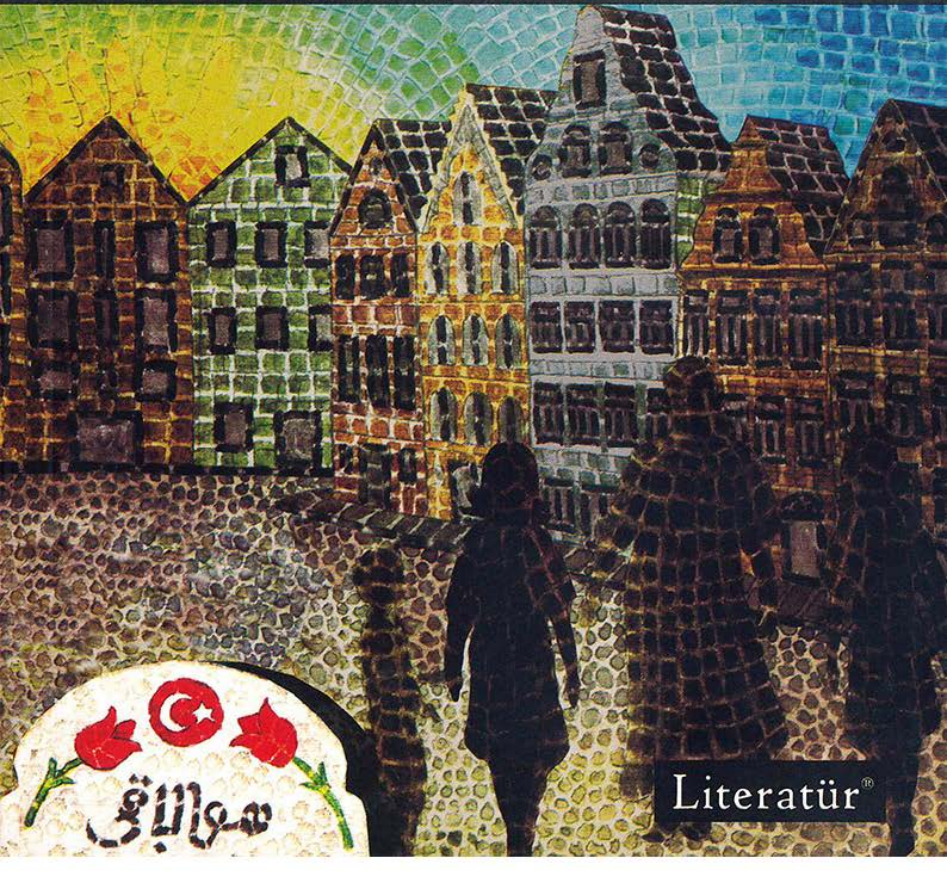
FAKİR BAYKURT

Yarım Ekmek

Literatür®

Fakir Baykurt'un Kısa Yaşamöyküsü

Asıl adı Tahir olan Fakir Baykurt 1929 yılında Burdur'da doğdu. 1948'de Gönen Köy Enstitüsü'nü bitirdikten sonra köy öğretmeni olarak çalışan yazar, 1955'te Gazi Eğitim Enstitüsü'ndeki eğitimini tamamladıktan sonra Sivas, Hafik ve Şavşat'ta Türkçe öğretmenliği yaptı. Demokrat Parti yönetimi tarafından öğretmenlikten alınarak pasif bir göreve getirildi. 1958'de Cumhuriyet gazetesinde yayımlanan ilk romanı *Yılanların Öcü* nedeniyle hakkında kovuşturma açıldı. 1960 yılındaki askeri müdahalenin ardından ilköğretim müfettişliğine getirildi. 1962-63 yıllarında ABD Bloomington Indiana Üniversitesi'nde ders araçları konusunda uzmanlık eğitimi gören Baykurt, Türkiye Öğretmenler Sendikası'nın (TÖS) ve Türkiye Öğretmenler Dernekleri Milli Federasyonu'nun (TÖDMF) genel başkanlığına seçildi. 1969 yılında Türkiye çapındaki ilk öğretmenler boykotuna katıldığı için bir kez daha açığa alındı ve 12 Mart 1971'deki askeri darbeden sonra uzun süre tutuklu kaldı.

Edebiyata şiirle adım atan Fakir Baykurt, yazın hayatını toplumcu gerçekçi bir yaklaşımla yazdığı kısa öyküler ve köy notlarıyla sürdürdü. Yeditepe, Varlık, Cumhuriyet, Evrensel ve Yön gibi dergi ve gazetelerde çeşitli yazıları çıkan Baykurt, 1955'te öykülerini derlediği ilk kitabı *Çilli*'yi yayımladı. Bunu, köy yaşamını, köylünün arzularını, sıkıntılarını ve çelişkilerini dile getirdiği hikâye kitapları ve romanları izledi.

Yalın, şiirsel bir dil kullanan yazar, eserlerinde halka mal olmuş deyişlere ve deyimlere de sıklıkla yer vermiştir. *Tırpan* ile 1970 TRT ve 1971 TDK ödüllerini, *Can Parası* (1973) ile Sait Faik Hikâye Armağanı'nı, *Kara Ahmet Destanı*'yla Orhan Kemal Roman Armağanı'nı kazanan yazarın *Yılanların Öcü* adlı yapıtı 1961'de Metin Erksan, 1985'te Şerif Gören tarafından filme çekildi.

11 Ekim 1999'da Almanya'nın Essen kentinde vefat eden Fakir Baykurt'un cenazesi, 1977'den beri yaşadığı Duisburg'da düzenlenen bir törenden sonra İstanbul'a getirilerek Zincirlikuyu Mezarlığı'nda toprağa verildi.

Fakir Baykurt'un *Yılanların Öcü* (1958), *Irazca'nın Dirliği* (1961), *Onuncu Köy* (1961), *Kaplumbağalar* (1967), *Amerikan Sargısı* (1967), *Tırpan* (1970), *Köygöçüren* (1973), *Keklik* (1975), *Kara Ahmet Destanı* (1977), *Yayla* (1977), *Yüksek Fırınlar* (1983), *Koca Ren* (1986), *Yarım Ekmek* (1998), *Eşekli Kütüphaneci* (2000) adlı romanları yanında, onlarca hikâye, şiir ve çocuk kitapları yayımlanmıştır. Kitapları çeşitli dillere çevrilmiş, Türkiye'de ve çevrildiği ülkelerde birçok ödül almıştır.

Fakir Baykurt

Yarım Ekmek

LİTERATÜR YAYINLARI: 511
Fakir Baykurt Kitaplığı: 08

YARIM EKMEK
Fakir Baykurt

Genel Yayın Yönetmeni
Kenan Kocatürk

Yayına Hazırlayan
Gökçe Çiçek Çetin

Kapak Tasarımı
Mithat Çınar

Kapak Resmi
Kubilay Dağbatıran

Baskı Öncesi Hazırlık
Emel Atik

Birinci Basım, 1998
Literatür Yayınları'ndan Birinci Basım, Nisan 2007
Literatür Yayınları'ndan İkinci Basım, Haziran 2011

Baskı ve Cilt:
Şefik Basım ve Yayıncılık Ltd. Şti.
Tel: (0212) 549 62 62

ISBN: 978-975-04-0409-2

© Copyright 2007, Literatür: Yayıncılık
Bu kitabın yayın hakları Literatür: Yayıncılık, Dağıtım, Pazarlama San. ve Tic. Ltd. Şti.'ne aittir.
Kitabın tamamı veya bir bölümü hiçbir biçimde çoğaltılamaz, dağıtılamaz, yeniden elde edilmek üzere saklanamaz.

Sertifika No: 10843

LİTERATÜR®
Yayıncılık, Dağıtım, Pazarlama Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.
İstiklal Caddesi, Emgen Han, No: 47 Kat: 4
Beyoğlu 34433 İstanbul
T 0(212) 292 4120
F 0(212) 245 5987
E literatur@literatur.com.tr
www literatur.com.tr

Vay Vay Vay!

Hochfeld denilen mahalle Duisburg'un orta yeri sayılır. Koca Ren Irmağı'nın sağına düşer. Geniş oturumludur. Yıllar yılı, İngilizlerle ortak bakır fabrikasının bacaları tüttü orda. Kabarıp kabarıp kalkan dumanların zehri yere çöktü; çimene, çiçeğe, işçi çocuklarının çiçekten narin yüzlerine sıvandı. Mahalle gözden, evler değerden düştü. Göçüp gitmeler başladı. Satışlar başladı. Almanlardan alan yoktu; Türkler almaya başladı.

Tam bu sırada bakır fabrikasının kapanması kararı çıkmasın mı? Hochfeld'den ev alan Türkler, "Oh be! Bin yılın başında bir talih bize güldü!" diye sevindi.

Türkiye'den Demiryolcu Mustafa'nın dul eşi Kezik Acar, kendini o şanslılardan sayar. Satın aldığı üç katlı ev 1907'de yapıldı. Her katta bir daire. İki sokağın kesiştiği köşede olduğu için arsa o kadarına olanak vermiş. Şehir bütçesinden onarım kredisi çıktı. Onun aldığı, savaşta yıkım görmeyen ender evlerdendi. Kısa tarihli ülkede 1907'de yapılan ev, anıtsal yapı sayıldı; korunması gerekiyor.

"Şu hallere bakın, kambur felek aklını şaşırdı! Hiç benim gibi insana talih güler mi? Güldü işte! Anlaşılan Felek denilen de bizim gibi kıt akıllı!"

Evin onarımı bir yıl sürdü. Şehrin verdiği 120 000 mark bol bol yetti. 120 000'in 90 000'i yardım, 30 000'i faizsiz kredi. 120 000 de bankaya borçlandı Kezik. "Kira vereceğime taksit öderim; sonunda çocuklarıma mal kalır!" dedi; hâlâ da öyle diyor. "Ben yurda dönsem de, artık onlar dönmez. Onlar kalıp çalışacak. Onlar işçiliği sürdürecek gelecek yüzyıla doğru..."

Yukarısı Hacılarlı Salimgil'de kirada. Altta oğluyla gelini kalıyor. Orta katta kendi oturuyor. İyi ısınıyor diye orta katı sever. Alt katta bir dükkân var; biraz kira getiriyor. "Eksik etek diye ka-

rıları küçümserler bir de! İşte görsünler; kâra zarara az çok benim de aklım eriyor! Borçlu olduğum için vergi de kaptırmıyorum Alman'a!" Alman'ı çok iyi kandırmış gibi, kurt kurt gülüyor.

Yeni onarılmış eve girince, Demiryolcu Mustafa'yla yıllar önce çekilmiş fotoğrafı duvara astı. Buraya gelmeden yurtta büyüttürüp renkletmişti. Kartondan ince, kâğıttan kalın bir düzlemin üstünde iki insan el ele tutmuş, bir sürü bilinmeyenle dolu geleceğe kocaman gözlerle bakıyor. Kezik, Mustafa'dan daha sıkı kavramış elindeki eli. Hiç bırakmayacak gibi. "Gene de bırakmazdım!" diyor."Ölüme ne diyim? Dünyanın güçlüsü Hazreti Ali'nin gücü yetmemiş; benimki de yetmedi!"

Alana bakan pencerenin önünde kızı Ayşe'yi bekliyor.

İkindi çoktan geçti. Yurtta olsa, yukarı mahallenin ezanı okunur, namaz biterdi köyde. Kız gelmedi. Kezik'in gözü bir daha oturma odasının duvarındaki saate gitti. "17.00!... Kaçta çıkıyor bu kız dersten? 15.00'da diyelim. İki saattir neden gelmedi? Zor bunu anlamak. On üç yıl oluyor babaları öleli. Halil 9, Emine 7, bu Ayşe 5'indeydi. Araları ikişer yıl. Beşindeydi, şimdi 17 oldu! On yedi yaşındaki kıza egemen olmak yurtta zor, Almanya'da daha zor. On bir yıldır burda büyüdü. Burda akıl baliğ oldu. Kolay mı? Dersten çıkınca doğru eve geleceğine, arkadaşlarıyla hamburger yemeye gider benim kız. Ama çok gezen ayak pise de basar. Ben pis diyim, o anlasın..."

Durup biraz düşündü.

"Duisburg'un sokaklarında nerde pislik? Duisburg'un sokakları temiz. Elinde süpürge, bizimkiler süpürür. Üç beş köpek pisliği vardır. Çok gezen kızın ayağı ona da basar. Pislik pisliktir. Kız kısmı o kadar gezmez. Oğlum Halil, Alman kızıyla evlendi. Evlensin, o erkek. Emine'yi yurttaşımız Haydar'la everdim. Gücüm yetse, bunun da çözümüne bakarım! Aah, bunu da bir uçurabilsem! Halil'ime o kadar dedim: Biraz korkut şu bacını! Kılını kıpırdatmadı. Bir daha dedim. Ne dese iyi? Sıkıştırıp durma beni ana! Elleme, kız gönlünün çektiği gibi büyüsün! Benim bacım attığı adımı bilir! Hem de bunları kızın kulağına duyura duyura söylüyor. Hem izin verdi, hem akıllıdır diye şımarttı. Akıllıyı görür o; yarın bir iş gelsin de başına!"

On iki yıldır Ruhrort'taki Yaşlılar Yurdu'nun bulaşığını yıkayan Kezik Acar, Hochfeld'de pazar alanına, hem de Paulus Kilisesi'ne bakan evinin ikinci katında, pencere önünde kızını bekliyor, arada dönüp duvardaki saate bakıyordu. Gözü kimi zaman kocasıyla kendinin evlilikten üç ay sonra çekilen resmine kayıyor. İşyerinden eve iki günde bir erken gelme izni var. İki günde bir, akşam bulaşığına kalmak zorunda değil. Eve geldi mi, Mercator Gymnasium 10. sınıfta okuyan Ayşe ocağa çay koymuş olur. Masaya oturup hem bir şeyler okur, yazar, hem de anasını bekler. Son haftalarda büyük bir başkalık var davranışlarında. İşte bugün de şu saat oldu, yok. "Sen bana sabırlar ver yarabbim!"

Emine alt kattaydı iki çocuğuyla. İki sokağın kesiştiği köşedeki ev, savaşlardan, onca bombalardan, hava saldırılarından kurtulup nasıl ayakta kaldı?

❀

Ren'in tam Rur ile birleştiği yerde 1100 yıl önce kurulan Duisburg, şimdi yarım milyondan çok nüfuslu bir şehir. Son yüzyılda temelli ağır endüstriden hem abat, hem berbat oldu. Özellikle İkinci Dünya Savaşı'nın sonunda endüstrinin çokluğu yüzünden bombalandı; taş üstünde taş kalmadı. Sadece yarım duvarlar vardı; onlar da işe yaramazdı.

Televizyon, Duisburg'un ve Rur Havzası'ndaki öbür şehirlerin savaş sonundaki durumunu gösteren arşiv filmlerini sık sık yayımlar. Bulaşık pirillerinin, cıvık sabunların buğusundan hastalanıp sürekli yaşaran gözleri bu filmleri izlemeye pek dayanamadığı halde hiçbirini kaçırmaz Kezik. Gözleri daha çok yanar. Gözlerinin hastalığını bilmeyenler, onun içlenip ağladığını sanır. Gerçekte on iki yıldır oturduğu bu şehrin ağlanacak bir geçmişi vardır. Ama...

Pencereye gidip yeniden baktı. Kız hâlâ yoktu.

"Gerçekte asıl ağlanacak hal benimki! On yedi yaşındaydım köylümüz Mustafa'yla evlendiğimde. Askerliğini yaptığı Sivas'ta iş bulmuş. 'Trencilik, geleceği garantili iş!' diye terhisinden sonra orda kalıp iki yıl çalışmış. Eylül ayında izinli gelmiş-

ti. Babası ölmüş; anası Gök Gülizar sağdı. Malları mülkleri az, kardeşleri çoktu. Gök Gülizar, 'Oğlum evlen! Oralarda yalnız sefil olursun!' dedi. Bizler de erişkin kızlarız köyde. Ben biri ikiyi az görüp beş kez geçiyordum evlerinin önünden. Anası, 'Köyümüz kız dolu; beğen halimize uygun birini, bitirelim!' diyordu.

Demiryolcu Mustafa, göğsü acımalı, gönlü alçak bir insandı. Onca kızın arasından beni seçmiş. Bizim de mülkümüz az, kardeşimiz beş. Babamız ölmüş. Yolların, çöllerin develerinin çanı 'Dengi dengine!' diye ötermiş. İki istemede verdi anam. Mustafa'yla her şeylerimiz denkti. Benden sadece altı yaş büyüktü. Benimle çocuk, benimle akıllı, benimle deli olurdu. Sever, okşar, gönlümü yüceltir, acımı alırdı. Düğünümüz oldu; izni bitti. Gittik Sivas'a. Çarşıya yakın Eski Mahkeme'nin ardından ev tuttuk. Evimizin dibinde çeşme. Suyuna 'Kepenek' diyorlar.

Mustafa'nın merkez istasyonu Sivas. Kayseri'ye aşağı, Divriği'ye yukarı sefere giderdi. Aylığına ek paralar yazılırdı. Bütün trenciler gibi onun da bir sepeti var. Azığını doldururuz. Trende tıkır tıkır giderken yer, beni düşünür. 'Çok özlüyorum seni Kezik!' derdi. Ben yiyeyim diye oraların ucuz pastırmalarından, cevizli sucuklarından getirir. Rahatımız beylerde yok. Bal gibi tatlı bir yaşamımız var. Üstünden biraz zaman geçti de, pembeldi diye değil, o yıllarımız gerçekten bal badem yıllardı. O yılların paraları bereketli paraydı; evimizden bal, badem de eksik olmazdı. Bir yıl geçti Halil'i, iki yıl geçti Emine'yi, iki yıl daha geçti, bu Ayşe olacağı doğurdum. Bir oğlan daha doğurdum, babasının adını koydu, Murat; ama Allah onu bize çok gördü; beş aylıkken öldü. 'Mustafacan, istersen paydos diyelim, üç çocuk bize yeter!' diyordum; eliyle ağzımı kapatıyordu. 'Hele doğur üç daha! Yarın birbirlerine arka olurlar!' diyordu. O böyle deyince ben de ona istekli istekli sarılıyordum. Göze almıştım, en az üç daha doğuracaktım. Felek koymadı. Gözü kör olası Kambur, bir gıdım mutluluğu çok gördü bize.

Divriği yanına gitmişti sefere. Kendi geleceğine, kara haberi geldi. Sivas'ta birlikte yedi yıl oturmuştuk. Kazada başka ölenler de varmış. Çalkandı, sallandı Sivas! Cenazeler geldi;

herkesler ağladı. Tek başıma, herkesin ağladığı kadar da ben ağladım. Ama çok ağlayana ödül mü var? Ödül almak için değil, içimin acısını bastırmak için ağladım. Şefleri gelip sordu: 'Cenazeyi nereye gömeceksin?' Dedim: 'Elbet köyümüze!' Dediler: 'İstersen burda şehitliğe gömelim! Mustafa Acar birinci derece görev şehidimiz. Kendiniz de burda kalın, aylık bağlayalım; çocuklar büyüsün, okutalım!' dediler. 'Efendim, köyümüze götüreyim; yoksa köylülerim beni kınar!' dedim, ağladım. Tren verdiler, trenden vagon verdiler. Evin varını yoğunu yükledik; vagonun yarım köşesini doldurmadı. Geldik Burdur'a. Ordan köye kadar da otobüs tuttu Demiryolları. Sade Çeltek değil, bütün çevre birikti. Kazada ölenlerin destanı bizden önce gelmiş. Ondan sonra bize aylık bağladılar. Ama yaşam fırladı çıktı; aylık geride kaldı. Paranın gücü yıldan yıla düştü. Eskiden bir yıla yeten, bir aya yetmez oldu. Bir yandan da, 'Evlen Kezik, evlen!' diyenden başımı alamıyorum. İki yıl yalnız oturdum yetimlerle. 'Evlen Kezik!' diyenler arttı. Demiryolcu Mustafa'nın üstüne evlenmeyeceğim. Yattığı yatağa başkasını yatırmayacağım. Ama baktım olacak gibi değil, Almanya'ya yazılmaya karar verdim. 'Kezik, bulaşıkçı yazıl, sıran tez gelir!' dediler. 'Bulaşıkçı yazıverin madem!' dedim. Bir yıl geçmedi, sıra geldi. 'Kezik, çocukları götürme; belki dönersin!' dediler. 'Elbet döneceğim, kalıcı gitmiyorum; ama üç yıl sonra!' dedim. Üç yıl kimin üstüne atayım üç yetimi? Öz anamın yanında ben varken sığmıyorlar. Mustafa'nın anası çoktan öldü. Yanımda alıp getirdim. Geliş o geliş. Beş yıl, on yıl, on iki yıl geçti; dönmedik, daha doğrusu dönemedik. Görelim bakalım ne zaman döneriz? İçimden dua ediyorum: İnşaallah döneriz! Bana soruyorlar: 'Döneceksin de, onca borca niçin girdin, evi niçin aldın?' Söylüyorum: 'Dönmemize evin engeli mi var? Köşede üç katlı güzel bir ev. Bugün desem bugün satarım. Benim gibi birine düşmezdi; ama kısmetmiş, düştü...'

❀

Beş mirasçısı varmış, bölememişler. Mahkeme, satışa karar vermiş. Hem de dumanlı mahalle diye değeri düşük. Duydum

Yaşlılar Yurdu'nda. Gözlerim yaşarır iyi görmez; ama kulaklarım iyi duyar. Koştum şefim olan Papatya Marion'a. Ben kendi başıma, kendi paramla ev mi alabilirim? Bir bulaşıkçının kaç kuruşu olur? Oğlan evermiş, kız gelin etmişim. Papatya Marion daha o zaman şef değil. Bir ev almış, anlatırdı: 'Her ay kira vereceğine, aybölük verirsin! Banka kredi verir. Yüzde altı, yüzde yedi faiz mi? Süresi de yirmi yıl!' Dedim: 'Yirmi yıla kalmam; ben yakında dönmek istiyorum!' Dedi: 'Kalmazsan kalma! Eğer daha çok biriktirebilirsen, borcunu on yılda ödersin! Hele sen krediyle evi bir al!' Ben düşünmekte olayım, evin mahkeme kararıyla satılık olduğunu bu şimdiki Bakkal Yakup da duymuş. Artırma günü, Mahir Hoca, Haşmet Usta, Salim Sarıkaya mahkemenin önünde buluştuk. Ayıp değil mi, hemşeri hemşerinin alacağı evin üstüne fiat atar mı? İlkin Kezik çıktı, Kezik alsın; yetimlerini kanatlandırsın! Bakkal Yakup yanıma geldi. Anladı ben bu evi alacağım, kendisi caydı. Kendisi caymakla kalmadı, artırmaya girmek için gelen Alman, Türk, Yunan, altı kişiyi de caydırdı: 'Çok değerli, hem de dul bir kadındır; bitte fiat yükseltmeyin!' Sonunda aldım ben bu eski evi 140 000'e. Şu bendeki cesarete bak sen! Aldım ama bir haber çıktı: Şurdan şöyle bir adayı kaldırıp yerini park yapacaklar!

'Nerde öyle iyi günler? Ben içine girdim mi değerlenir, yıktırmam!' dedim. Bir ay sonra bir haber daha çıktı; 'Historisches Gebäude, yıktırılmaz ev' imiş bizim bu yapı! Dışını değiştirmek yoktur; içinde istediğin değişikliği yaparsın. Hela, hamam, gömme dolap, yatak odası, bebek odası... Onartır, istediğin gibi kullanırsın. Bir yıl içinde onarımını yapmak üzere şehir beni arıyor. Bizim evi 'anıtsal yapı' diye gerçekten deftere geçirmişler. Onarımına 120 000 ayırmış Duisburg. 30 000'i faizsiz kredi, 90 000'i yardım. Mühendis, mimar... ne gerekliyse yolladı; hem de beni öz yurttaşından ayırmadan yardımını yaptı. Bakkal Yakup'tan Allah razı olsun; ben iki ucundan tuttuysam, o üç ucundan tuttu. Papatya Marion da yardım etti. Yani o, Bakkal Yakup gibi gelip işlerin ucundan tutmadı, başka türlü yardım etti: Bana kilit açan akıllar verdi..."

Bir daha geldi, bir daha baktı pencereden.

"Yani Duisburg'unki kadar değil; ama epey uzun, hem de acıklıdır benim tarihim. Duisburg'un bir tek sorunu var: Şu metro yapımını baş etmek! Benim sorunlarım bitmez. Evin borcunu bitirip, çocuklardan oturacak olursa onları koyup, oturmayacak olursa satıp yurda dönmek. Tabii, çocuklar dediğim zaman Halil ile Eminegil'i düşünüyorum sadece. Gymnasium'dan sonra Ayşe'yi de götüreceğim. Emine'm evli. İki çocuğu var. Damadın askerliği iki ay sonra bitiyor. Karısının, çocuklarının başına gelir. Halil'e artık hiç karışamam. Gerçi henüz yüksekokulda okuyor ama Alman'la evli; dönemez. Dönmesin, Alman'la evli olsun; hiç zararı yok. Çünkü o erkek. Ama Ayşe'yi bırakamam. Lise bitsin, alır giderim. Giderim, hiç dinlemem. Dinlemem ama, nerde kaldı bu? Aman Allah'ım! Aman Allah'ım! Aklıma gelen başıma gelmesin sakın!"

Kalkıp bir daha gitti pazar alanıyla Paulus Kilisesi'ne bakan pencere önüne. Bir daha baktı, ne görsün? Bahar gelince çiçekleri kırmızı açan atkestanesinin altında, kendi boyundan biraz uzun bir oğlanla, tıpkı Alman kızları gibi, tıpkı televizyondaki sevdalılar gibi, sarılmış öpüşüyor.

"Vay başıma gelen!" diye bağırdı durumu görünce. "Vay vay! İşte bu da bir Alman buldu! Bok dönersin artık Tosba Kezik!" Boyu biraz kısa, kendi yuvarlakça olduğu için köyde bir ara Tosba Kezik taktılar adını. Ama Duisburg'da Deli Kezik bilinir. Er lakabıyla çağrıldığından, yurtta, burda, dümdüz adını söyleyen yoktur. Arada tepesinin tası atınca kendi de Tosba Kezik diye azarlar kendini. Gene öyle yaptı.

Öpüştüğünün Alman olduğunu, onca aradan, gözleri öyle yaşarıp durduğu halde bildi. "Bilirim! Çünkü bu Almanların bizim oyunları oynarken bir kol kaldırışları vardır. Elli yıl uğraşsalar, bizim gibi kaldıramazlar. Uzaktan gözünün rengini seçemedim; ama Ayşe'ye sarılırken kollarını işte tam öyle uzattığını görüp bildim Alman olduğunu..."

Bir koşu saate gitti, bir koşu mutfağa gitti; bir koşu aşağıya, Emine'nin yanına inmeyi düşündü. "Yok, ne yapayım inip? Ak-

şam yemeği için alır çocuklarını o çıkar. Yada* yemeğe kalmaz, birazdan bacısının saçlarını elime dolayıp yolarım; çığlığını duyar, kurtarmaya çıkar!" dedi. Yeniden pencereye geldi, baktı gözleri yanarak: İkisinin de çantaları omuzlarında. Birbirini dillerinden, dudaklarından emmeyi sürdürüyorlar. "Bok dönersin artık yurda, ağzı bozuk karı!" dedi, attı kendini sedirin üstüne, hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı.

* Türkçe yazım kurallarına göre "ya da" olarak ayrı yazılan bu sözcük Fakir Baykurt'un özel bir kullanımı olarak bu kitapta bitişik yazılmıştır ve yayımlayacağımız tüm kitaplarında da bu şekilde kullanılacaktır. (y.h.n.)

Biz "Sevi" Deriz, Onlar "Liebe"

Epey sonra ağlamayı kesip kalktı. Bir daha gidip bakacak. Pencerenin önüne varmışken geri döndü. "Nesine bakayım? Kız seviye düşmüş, yanıyor! Madem yanıyor, yangına körükle gitme Kezik! Sinirlerine 'Çüüş!' de, hem iyice 'Çüüüş!' de; sakın bir yanlışlık yapma!"

Ellerini ardına bağladı, yürüdü bu odadan o odaya. Yeniden "Çüüüş çüş!" dedi; saymaya başladı birden yüze kadar. Yukardan Salim Sarıkaya ile Hacer Sarıkaya'nın torunlarının gürültüsü geliyor. Demek Wuppertal'den Aydan geldi. Laar'daki evi de, mahalleyi de beğenmez olmuşlar; aylığına 550 mark verip, geçen yıl onarımla gıcır gıcır yenilenen evin ilk kiracısı olarak buraya taşındılar.

"Salim ciddi adam. Karısı ondan ciddi. Hem de hemşeri, bizim Hacılarlı. Kirayı aksatmazlar. Almanlardan 600 mark verici vardı. Salim'i, Hacer'i severim. Yurtta, Sıkıyönetim'de ölümüne yargılanan oğulları Adnan'ın durumuna hâlâ bir aydınlık gelmedi. Dosyası Askeri Yargıtay'da. Ben insan değil miyim; bir dayanışma olsun diye 50'sini bağışlayıp onlara verdim. Hem de iyi kiracılar. Gürültüleri, torunları Cihan'ın gelmesinden gelmesine. Şükür başka kötülükleri yok. Tosba Kezik, işte bir de ev sahibi oldun! Ama küçük kızın kendine Alman oğlan buldu; ne haber? Kıııız, hani yüze kadar saymıyor muydun sen? Daldın a kızım! Haydi bir daha al baştan!" Adımlarını geniş geniş atarak, hem de ciddi ciddi sayarak birkaç kez daha varıp geldi. "Hem de sakın üstüne atılayım, saçlarını yolayım, başını duvara çarpayım deme! Cahilliği eller yapsa kınarsın. Ellerde kınadığını kendin yapma! Gönüldür; ota konmaz boka konar! Nasıl bir boka konduğunu henüz bilmiyorsun. Ama sevidir, insan düşer, ondan sonra yokuş yollar düz olur. Doğurduğun kız-

sa da, oğlansa da, uçar gider; tutamazsın! Aklı erik atalar, 'Yılanı tüyünce sığa!' demiş. İkincisi, sevene, sevişene, yılanken yılan dokunmaz. Sen yılan kadar da mı yoksun Tosba Kezik? Ağzı bozuk Kezik! Egemen ol sinirine!"

Alana bakan pencerenin önünde bir daha "Çüüş!" dedi. Saymayı gene unuttu. "Ayşe olacak serseri" de Alman oğlanından kopmuş geliyor. Gelirken dönüp el sallıyor. O da bunu iyi bir kız sanıp öpücükler yolluyor.

Kendine yeterince egemen olabilmek için sinirlerine bir kez daha "Çüüş!" dedi. Dış kapı açıldı. Ayşe merdivenleri tıp tıp çıktı. Tıp tıp geldi, orta katın kapısını açtı. "Anaa!" dedi, "Ana çok kötüyüm; yardım et! Bildiğin gibi değilim ana, kötüyüm!"

"Nasıl kötüsün kız? Nasıl bildiğim gibi değilsin?"

"Cayır cayır yanıyorum; seviye düştüm ana!"

"Neye düştün, neye düştün, bir daha söyle kız?"

"Seviye düştüm ana; onlar 'Liebe' diyor!"

Çanta omzunda, elleri önünde birbirine kavuşuk, yurttaki gibi saçları iki kalın örgü, hem de dudakları elma dilimleri gibi iri ama acılı, tasalı, kapının önünde dikiliyor. "Ana, seviye düştüm dedim; duymadın mı?"

"Düşmeden git de, benim başımı ağrıtma!" demeyi düşündü ama demedi; içinden öyle bir geçirdi. O iri elma dilimine benzer dudakların titreyip durduğunu, bir söz desen ağlayacağını gördü.

"Gidelim Detlef, dedim, haydi doğru bize gidelim! Anam beni anlar dedim; ama o gelmedi. Hemen olmaz, sonra gelirim dedi, gelmedi."

"Vay! Sen onların evine gittin mi kıiız?"

"Ana, yalanı mı konuşayım, doğruyu mu?"

"Doğruyu konuş; dilini keserim senin!"

"İki kez gittim. Birinde ders çalıştık. Birinde annesi babasıyle çay içtik."

Usulca, "Aferin..." dedi Kezik.

"Ama o buraya gelmedi ana..."

"Aferin ona..."

"Ne yapacağımı bilemiyorum ana!"

"Vay! Nasıl ne yapacağını bilmiyorsun kız? Eller ne yapıyor? Seviye düşenlerin hepsi senin gibi şaşırıp ölüyor mu?"

"Eller şaşırmaz, niçin şaşırsın? Benimki gibi değil ki onlarınki! Onlarınki hafif!"

Gülecek oldu, gülemedi. *Ben bu kızı dövecektim! Saçlarını elime dolayıp vuracaktım başını duvara! Öyle saf, öyle aptal; gelmiş, ben sormadan çorap gibi, sevisini söküyor!* Sesini ılıştırıp sordu: "Detlef mi adı?"

"Hıı..."

"Vay vay! Nerde evleri?"

"Ruhrort'tan beride oturuyorlar..."

"Ruhrort'tan mı? Ne iş yapıyor babası, anası?"

"Babası Thyssen'de kimyacı, anası ev kadını..."

"Çocuk kendi ne iş yapıyor?"

"Çocuk değil ana, benden iki yaş büyük; ama benim gibi 10. sınıfta. İki yıl ara vermiş. Bir kazada yaralanmış; dikip eklemişler..."

"Vay! Hangi okulda okuyor?"

"Mercator'da benim gibi..."

"Hem de aynı sınıfta ha?"

"Aynı sınıfta, ana..."

Kezik, ellerini dizine çarptı. "Vay benim başıma gelen! Boşuna dememişler: Sevinin gözü kördür!"

Kapının eşiğinden içeri sadece bir adım atıp kalmış olan Ayşe, çantasını usulca bıraktı, bir adım daha attı.

"Niçin öyle dedin ana? Niçin kördür?"

"Kör olmasa, gelir de senin gibi pasaklıyı mı bulur? En az üç kez söylemeden saçını temizlemiyorsun daha!"

"Deme böyle ana! Hem de kınama! Bildiğin gibi değilim, yanıyorum!"

"Deli deli gelmiş, yandığını söylüyor bana!"

"Kime söyleyeyim sana söylemeyip? Bu dünyada senden yakın kimim var?"

Gülecek mi ağlayacak mı yoksa öfkesinden kapıyı da, kızını da parçalayacak mı, bilemiyor.

Yeniden sordu: " 'Gidelim bize!' dedin mi Detlef'e? Detlef'ti adı, değil mi?"

"Çok dedim, gelmedi..." O sırada Ayşe'ye bir ağlama geldi. Hıçkıra hıçkıra salıverdi kendini. Atıldı anasının boynuna.

"Söyle, bir daha, çekinmeden gelsin! Gelmezse, sürükle getir! Senin sevdiğini biz de severiz! Ablanın, ağabeyinin haberi var mı?"

"Ablamın var gibi. Ağabeyimin yok..."

"Bak şu Emine denen hayırsıza! Söylemedi!"

"Ben ant verdim söyleme diye. Ama ağabeyime söyleyemedim. Biliyorum, hiç ellerin ağabeyleri gibi değil. Sen de ellerin anası gibi değilsin. Tıpkı masallardaki iyi analar gibisin. Sana dedim bak; nedense ona diyemedim!"

"Üzülme, ona da ben derim. Yalnız bak adı batası, iki üç günlük değil, adam gibi sevi isterim! Yaşadıkça sürecek! Pazara kadar değil, mezara kadar; anladın mı? Hem de birbirinizin değerini bilerek! Kör topal, saçını süpürge edeceksin. Pasaklı masaklı, o da sana kurban olacak! İkiniz de ona göre dökün düşünün. Değilse, yanıma uğramayın. Tıpkı masallardaki analar gibi iyi, masallardaki analar gibi de kötüyüm. Benim karşımda adımınızı denk atın!"

Ayşe bir adım geri çekildi. Sonra yeniden atıldı anasının boynuna. Yeniden ağladı. Yalnız bu kez teşekkür yüklü sevinç hıçkırıklarıydı.

"Bir şey daha söyleyeceksin bana sanıyordum; ama söylemedin!" dedi Ayşe.

"Neyi eksik bıraktım kız?"

"Okulu aksatırsam ne olacak? Bunu sormadın!"

"Onu da ikinizi karşıma dikiltip söyleyeceğim. Şimdiden yanıtınızı hazırlayın!"

"Sanırım yanıtımız hazır: Benim de, onun da ikişer zayıfımız vardı; aramızda bu iş başlayınca düzelttik, 'orta'ları da iyi yaptık. Sevi bize güç verdi..." Tuttu anasının elinden, mutfağa götürdü. "Çay pişti değil mi? Birer bardak içelim. Detlef'in nasıl bir insan olduğunu, sınıfta bütün kızların onu kıskandığını, benim nasıl arka çıktığımı, şimdi her gün mutluluktan uçtuğunu sana anlatayım..." Ama birden kesti sözünü. Çünkü aşağıda Halil, otomobilin kapısını tak diye çarpıp kapattı. Petra'yla birlikte yukarı geliyorlar.

Acılar

Evin içi ılıktı. Halil, kabanını astı. Üstünün kazağını çıkardı. Kolunu, belini, hem de boynunu kıtırdattı.

"Yahu ana, burda bürokrasi bizim Türkiye'den beter! Valla Almanya'yı boğacak!" dedi, kendini sedire attı.

"Nedir bürokrasi?" diye sordu Kezik. Şu Duisburg'da yılları geçti; getir götürün dışında Almanca öğrenmediği gibi, kimi Türklerin ağzına bulaşan Avrupa sözcüklerini de kapamadı.

"Kâğıt kürek işleri be ana! Yabancılar polisine uğradım az önce. Onu doldur, şunu bildir! Öğrencilik belgesi istiyorlar gene. Yoksa sınır dışı edecekler..."

Kezik, "Yoksa bir sorun mu var oğlanın başında?" diye kuşkuyla kulaklarını dikti. Petra'yla nikâhsız yaşıyorlar. Buna şimdi "arkadaşlık" diyorlar. Halil düğün istemiyor. "Ne gerek var para savurmaya?" Petra nikâh istemiyor. "Deneyelim altı yedi yıl! Eğer anlaşamazsak, 'Tschüs!' demesi kolay olsun! Birbirimize ayak bağı olmayalım..."

"Türk kızlarının çoğunluğu, 'Atalım kendimizi bir oğlanın üstüne, nikâh olup kendimizi sağlama alalım!' diye gözünü dört açar; benim gelinim olacak Petra, 'Biraz deneriz, olmazsa ayrılırız!' diyor. Hey dünya, ne oldun böyle?"

Petra, çayın yanına biraz peynir, reçel çıkardı. Ekmek kızarttı. Sabahları doğru düzgün kahvaltı yapmadan fırlıyor, öğleyin doğru düzgün yemiyor. İkindiyle akşam arası acıkıyor. Akşam sofrası da ha deyince hazır olmuyor. Kezik iş dönüşü yorgun düşüyor. Eskisi gibi hemen mutfağa giremiyor. Ayşe'nin her zaman dersi, Emine'nin küçük çocukları var. Gene de Allah razı olsun, tencereye fasulyedir, tavuktur doldurup vuruyor ocağa. Halil ile Petra salatasız sofraya oturmaz. Ayşe mutlaka çorba ister. "Günde bir kez çorba isterim; çok mu? Değilse, derse çalı-

şamam, sınıfta kalırım!" *Bunun böyle bir deli olacağı daha bacak kadarken belliydi. Sanki sınıfları bana geçiveriyor!*

Halil atıldı ekmeğe. Yağ sürdü, üstüne reçel sürdü. O sırada Petra kuru soğan ile dört diş sarmısak getirdi. Halil reçelli ekmeği bir yana koyup sarmısağa sarıldı. Başka bir ekmeğe yağ sürüp peynir koydu. İri bir diş sarmısağı ikiye bölüp kapadı peynirin üstüne. Kezik de soğan koydu beyaz peynirin üstüne. Halil ısırdı, çay yudumladı; bir daha ısırırken aklına geldi:

"Ayşe nerde ana?" Telaşla baktı ortalığa. "Gelmedi mi?"

"Gelmez olur mu? Odasında ders çalışıyor. Ödevi çok herhal..."

"Çağırayım!" dedi Petra. Gitti, tık tık etti kapıyı. Tıpkı Alman kızları gibi, küçük radyosunun kulaklığını takmış, yüzaşağı kapanmış, kitap okuyor. Heinrich Böll'ün kitaplarına dadandı son sıralar. "Ansichten eines Clowns" vardı elinde. Dersi de böyle müzik dinleyerek çalışır. Kezik anlamıyor hiç! "Ben anlıyorum ana!" diyor Ayşe. Kezik, Halil'e bakıyor. "Olur mu böyle ders?"

"Olur; benim kardeşim işini bilir! Yarın okuyup doktor olunca, hastalarına da böyle müzik dinleyerek bakacak..."

"Hey dünya, ne oldun böyle?"

❀

Petra açtı Ayşe'nin kapısını, usulca yaklaşıp kalçasını gıdı gıdı etti. Ayşe uykudan uyanır gibi gerneşti. Sordu Petra'ya: "Annem ağabeyime söyledi mi?"

"Neyi?"

"Detlef'le seviye düştüğümüzü..."

"Bilmiyorum söyledi mi?"

Kalktı birden, Petra'dan önce çıktı odadan. Oturma odasının kapısına gelip durdu.

Halil ortayer masasında sırtı kapıya dönük oturuyor. Kezik'in yüzü kapıdan yana.

"Ağabeyime söyledin mi ana?"

"Neyi söyledim mi?"

"Detlef'le seviye düştüğümüzü? Söyleyecektin ya?"

Halil, lokma ağzında, çay elinde, kalakaldı. Sofranın üstüne, hoşgörülü mü, hoşgörüsüz mü, belli olmayan bir hava yoğunlaştı. Ayşe ilerlemeyi uygun buldu. "Aşkolsun ana! Hani söyleyecektin?"

Kezik, içinden yüzüne doğru, bir parça gülümseme buldu. "Sen bana hemen söyledin mi de, ben ağabeyine söyleyeyim?" Bu kez belirgin güldü Kezik. *Bakarsın ters bir hava oluşur, Halil kızar,* diye geçirdi kafasından. "Kendini taş gibi sıkıp oturduğun hata şimdiye kadar, benim deli kızım! Sofraya gel! Kendin açtın ucunu, ötesini de kendin söyle ağabeyine!"

Halil, yanında yer açar gibi yaptı. Ağzında bir süredir bekleyen lokmayı bir kez daha döndürüp yuttu. Çay yudumladı, sildi bıyıklarını. O anda anasının yüzünün gerildiğini gördü. Kendisinin yumuşak davranması gerektiğini düşündü. Elini kız kardeşinin koluna uzattı.

"Yanıma otur! Kimin nesi bu Detlef?"

Ayşe oturdu; ama kalktı birden. "Çok özür dilerim, ellerimi yıkamam gerek!" diyerek banyoya koştu.

Kezik, "Birazdan yukarıya, bizim kiracılara çıkıp biraz dert yanayım..." diye düşünüyordu. "Onun derdi benimkinden beter!" Tam o sırada zil çaldı. Gene Petra kalkıp açtı. Yanında torunu Cihan'la birlikte yukardan Hacer Sarıkaya girip geldi. Baktı hemşeriler topluca sofrada, "Yarasın!" dedi gürültülüce. Sesi dikenli çalı gibi boğazını yırta yırta çıktı. Bugün gene ağlamışa benziyor. Bir elinde torunu Cihan'ın eli, bir elinde yeni gelen mektup, sedire doğru yürüdü. Halil'in gözüne Mamak As. Cezaevi'nin "görülmüştür" damgası çarptı. O sırada Ayşe ellerini kurulayıp banyodan çıktı. Ağabeyine hemen söylemesi mi yoksa ertelemesi mi gerektiğini araştırdı. Bir karar veremedi. Halil, gözkapaklarını indirip kaldırdı. *Ertele...*

"Peki! Erteleyelim bakalım! Ama önemli bölümünü duydun söyleyeceğimin. Yani özünü..." dedi içinden.

Kezik, "Gymnasium bu kızı böyle damdum yaptı. Saklısı gizlisi yok! Kendi aramızda konuştuklarımızı elin önünde konuşmasa!" diye tasalanarak, hem de çok ağrıyormuş gibi belini tutarak kalktı. Hemşerisi ve kiracısı Hacer Hanım'ı oturduğu yerde selamlamayı uygun bulmadı; ama ağrıdan ölüyormuş gi-

bi yüzünü acıttı. *Ne olurdu bu akşam biz bize oturup sorunumuzu konuşabilseydik! Zırrr, çıktı geldi!* Gene de ılıttı sesini. "Hoş geldin Hacer komşu!" Uzanıp elinden tuttu, çekti kendine. Sarmaştılar. Öptü bir de Hacer'in birden buruşmaya başlayan yüzünü. Sonra Cihan'ı çekti. "Sen de hoş geldin Wuppertal'in ağası! Nasılsın, iyi misin? Annen baban da geldi mi? Âdem nasıl, Hacer?"

Özellikle soruyor üstüne basa basa; "Sen..." demek istiyor Halil'e, "Petra'yı buldun; hemşerimizin oğlu Âdem de Melanie'nin koynundan çıkmıyor; kardeşin Ayşe'nin seviye düşmesi de normal değil mi?"

Cihan'ın kolu elindeydi hâlâ. Hacer'in yüzünde birazdan yağacak yağmurun bulutları asılı. Elinde titreyip duran mektubu da görüyor. "Derdim var derdinden baskın! Senin kendi derdini yanmaya ruhsat yok yaşamda, Kezik!"

Birden bir çığlık attı Hacer.

"Adnan'ımı asacaklaaar! Asacaklar Adnan'ımıiii; basmışlar hökmü! Kalem kırmış elleri kırılasıcalar!"

Halil fırlayıp kalktı. İki kolundan tuttu Hacer Yenge'sini. Ortayer masasının uzun yanına, sedirin üstüne oturttu. Hacer de Cihan'ı yanına yerleştirdi.

"Eee, ne diyelim? Ne denir bu durumda? Bilmiyorum; ama Allah sabır versin! Allah kurtarsın! Hem de göreceksin, kurtaracak! Komşum Tosba Kezik dediydi, diyeceksin..."

❀

Hacer, sedirde boş çuval gibi oturuyor. Gözlerine egemen olamıyor. Hıçkıra hıçkıra ağlıyor. "Bastılar hökmü sonunda; kurtulur mu? Bugünece umutla bekledim; işte sonuç! Savunman gibi adı batası Orcan Bey, askeriyeden emekli dedik, sarıldık eline; candan tutmadı yavrumun işini! Onca parayı boşuna yedi zukkum olası!" Sel gibi döküyor gözlerinden. "Adnan'ım yazıyor: Hiç ağlama ana! Ömrümün baharında suçsuz günahsız yattım, çok acı çektim; işkencelerle bütün bir dönemin sorumunu genç omzumuza yüklediler. Asacaklarmış; işte ellerindeyim, assınlar! Gerçi bunun daha Yargıtay'ı var; ama

aynı kumaş. Assınlar! Ağlama!" Hacer sürekli göğsünün sol yanını tutuyor. Ansızın çıkıp gidecek yüreğini bastırıyor.

Halil, "Okuyabilir miyim?" diyerek mektubu çekti.

"Sesli oku kurban olayım!" deyip yeni bir çığlık attı Hacer, böğürdü sonra. Kezik çok kötü oldu. Yeniden sarıldı hemşerisine.

Petra, Ayşe'ye; Ayşe, Petra'ya bakıyor. "Bizim Türkiye'de neden hiç demokrasi yok ağabey?" Halil mektubu okuyor. "İnsanları konuşturmuyorlar. Asıyorlar hemen. Ben Türkiye'de hiç yaşayamam! Çünkü dilimi tutamam! Konuşurum, beni de asarlar!"

"Sen Türkiye'ye kurban ol!" dedi Halil. "Türkiye demek, bu adamlar demek değil! Gör bak, yakında ne güzel demokrasi oluyor Türkiye'de!"

"Ne zaman?"

"Çoğu gitti azı kaldı..."

Kapının kilidinde bir anahtar döndü. İki yanında iki oğluyla Emine geldi. Mustafa koştu, ninesinin kucağına atıldı. Onun küçüğü Murat'ı dayısı yanına çekti.

Emine, "Bir çığlık duydum!" dedi. "Dedim anama bir şey mi oldu?" Kırmızı, soluk entarisinin içinde ince yapılı, nerdeyse Almanlar gibi sarı saçlı bir kadın olup çıktı şu Emine.

"Keşke anana bir şey olaydı!" dedi Kezik, Hacer'le birlikte höykürmeyi sürdürdü. "Adnan'ımızdan mektup var. Höküm vermişler! Yürek dayanır mı? Ama hangi günü görmedik akşam olmadık? Hiç korkma komşu! Asamazlar! Göreceksin, çıkıp gelecek, okulunu burda okuyup bitirecek; göreceksin!"

"Astıklarını çatır çatır nasıl astılar? Kırka çıktı! Verdiler hökmü; Adnan'ımı da asarlar!"

"Astıkları yeter! Korkma, Adnan'ı asamazlar!"

Halil mektubu geri verdi. Gözleri buğulu. Elini Cihan'ın başına koydu, bir süre okşadı. Cihan bugün ağzında dili yok gibi sessiz. Petra bardaklara çay koyup getirdi. Emine yer bulup çocukları oturttu. Kendi de Hacer Yenge'sinin dibine çöktü. O da ağlamaya başladı.

Ayşe, "Ağlama görevi kadınlara verilmiş; ağabeyim ağlamaz!" dedi içinden. Sadece resimlerini gördü Adnan'ın. Dışarı

yıllarının resimleriydi. Şimdi içerde kim bilir nasıldır yüzü? İki tür yüz var; ne yapsa sevemiyor: Biri, cezaevlerinden çıkıp gelenlerin yüzü; biri de, sabahları Alman sınıflarında kayıtlı olup da, öğleden sonraları Kuran kursuna gidip gelen işçi kızların yüzü. Anasına bakıp, "Bizi hiç sıkıştırmadı şu cahil kadın!" diye düşündü. Borç dolu gözlerini dikti Kezik Acar'ın yüzüne, hafifften hafiften o da başladı ağlamaya. Sanki Adnan Sarıkaya, yıllardır Mamak Askeri Cezaevi'nde değil de, yukarda hasta yatıyor, geçen hafta girdiği komadan kurtulamayıp az önce son soluğunu vermiş! Ama hayır, bu yas, bu çığlıklar, ondan beter, bambaşka bir acıyı düşündürüyor. Gittikçe yükselen bir sesle, sanki ilerde hep gerekli olacak bir beceriyi öğrenir gibi ağlıyor Ayşe.

"Ağlamayın ana! Ağlama Hacer Yenge! Baksana Adnan ne diyor; '19 kişi yedik ölüm cezasını. Orcan Bey hemen görüşümüze geldi. 'Korkmayın, Yüksek Yargıtay'a hemen dilekçe yazıyorum. Bozulması yüzde yüz!' Ben de kesin bozulur diyorum. Çünkü gerçekten suçsuzum. 'Göz göre göre haksız bir cezayı onaylamaz Yargıtay' diyor. İsterseniz tümünü okuyuvereyim..."

Hacer ağlamayı kesip umutla Halil'i dinlemeye başladı. Dinledi, dinledi. Son derece uçuk bir gülme geldi dudaklarına. "Suçsuzum diyor Adnan'ım. Asılanlar suçlu muydu? Suçlu suçsuz demeyip sallandırıyorlar. Bundan korkuyorum. Hem de bıktım, yalanım yok, siz yabancı değilsiniz, bıktım o gözü doymaz Orcan Bey'e para taşımaktan. Ver ver, tamtakır kaldık!"

❀

Halil'in eli hâlâ Cihan'ın başında. Derken Kezik de omzuna koydu elini. Cihan'ın dişleri sıkık, içi fokur fokur kaynıyor. Ninesi ağladıkça küçük yüreğine buğuz doldu. Ortamın böyle acısını hiç sevmiyor. "Ben de gerenal olucam!" dedi birden. "Adnan Dayı'mı dövenleri dövücem! Hem de hepsini asıcam! Bir emir vericem, herkes yatıcak. Ta ta ta ta! Yatıcak, evet! Ondan sonra tamam!" Eliyle düzledi ortamı.

Halil de, Emine de acıyla güldü. Kezik'in içinden bir gülme kaynadı; komşusu alınır diye gülemedi.

"Gerenal olucam!" dedi Cihan yeniden.

"Ana be! Nedir bizim çilemiz bu gerenallerin elinden her on yılda bir? Ne kadar sürecek bu ezimler daha?"

Çayları bu kez Emine gidip tazeledi.

Kezik tuttu bardağını belinden, sıktı.

"Daha askerliğini yapmadın a oğlum! Sivas'ta yaparsın belki. Kızılırmak akar ordan bulanıııık, öyle bulanık akar! Sivas'ta, insanlar da bunaldı mı, birbirine sorar: Bizim işler ne zaman düzelecek? Çok acı çekmiştir Sivas. Kimse ne zaman düzeleceğini bilmez. Hele ben hiç bilemem. Sivas'ta, 'İşler, Kızılırmak durulunca düzelir!' derler. Kızılırmak ise gün günden beter bulanır. Ama elleme; bir kez de Cihan gerenal olsun!"

"Ta ta ta ta!" Cihan taradı gene.

Söyleşi ortalık kararasıya sürdü. Salim Sarıkaya Thyssen'deki işinden geldi. Âdem, Melaniegil'den döndü. Hacer Sarıkaya Cihan'ı alıp yukarı çıktı.

Kendi kendilerine kaldıklarında Halil, kız kardeşinini çekti köşeye. "Kutlarım..." dedi usulca. "Zamanımızda her şey güzel değil. Ama inşallah senin Detlef'le arkadaşlığın güzel olur! Sevgili bacım, ağabeyin olarak bir şey isterim: Züppe Alman kızları gibi sokakta öpüşmek yok Detlef'le. Avrupa'nın batısında yaşıyoruz; ama ne olsa Türk'üz. Türklüğümüzü unutmadan, adam adam al getir arkadaşını. Tanışalım, görüşelim. Öpüşmek isteyince de, odaya çekilir öpüşürsünüz bizim gibi..."

Ayşe bir yere baktı, bir de tavukların su içtikten sonra yaptığı gibi başını kaldırıp havaya baktı. *Şu benim anamın, ağabeyimin buradaki Türklerimize benzer yanı yok hiç! Bunlar melekler gibi göklerden gelmiş!* Birden atıldı ağabeyinin boynuna. Öptü, öptü yüzünden. Sonra yeni bir ağlama tutturdu. Bu kez daha can gürlüğüyle, "Canım ağabeyim, benim canım ağabeyim..." diyerek ağlıyordu.

"Görev bölümü!" diye bağırdı Kezik Acar. "Emine, sen çocuklara bak! Ben mutfağa gireyim. Petra salata yapsın. Ayşe ile ağabeyi de konuşsun..."

Emine karşı koydu: "Sen çocuklara bak, ben mutfağa!"

"Mutluluk bu değilse, başka nedir?" diye düşünecek oldu. Sonra yüzü duvardaki resme gitti. Demiryolcu Mustafa'yla göz

göze geldi. "Sağ olup görecekti!" dedi, yutkundu. Yutkuna yutkuna içine akıtıyor yılların dulluk acılarını. Neden sonra entarisinin cebinden kâğıt mendil çıkardı, sildi gözyaşını. "Güya yukarı çıkacaktım biraz, Hacer komşuya dert yanmaya. O indi aşağıya. Derdini yüklenip geldi. Onunki benimkinden acı! Cenabıallah beterlerinden saklasın; âmin..." dedi.

Detlefgil

Ayşe cumartesileri hiç bu derece sıkılmazdı. Bugün içinde göller çalkanıyor. Çalkandıkça duru dalgalar yeşil yeşil birbirine vuruyor. Nasıl olur; bugün sevinçten sıkılıyor. Ara sıra Hacer Teyze'nin acıları aklına geliyor; o zaman sevinci sönüyor. Gene de sevinmekte kendini haklı görüyor. Çünkü seviyor. "Sevmesem bu kadar mutlu, nasıl anlatayım, heyecanlı olabilir miyim?" Sözcükler yetmiyor. "Ağabeyime söyleyeceğim, bana o, sözcüklerin yetersiz olduğunu yazan şairin şiirlerini içeren kitaptan bir tane bulsun. Okuyup o şiirleri belleğime geçireyim, Detlef'e çevireyim..."

Fırlayıp kalktı yerinden, sonra gene oturdu.

"Detleef, çok özledim şimdi seni! Çok özledim! Kokunu özledim, elinin yumuşaklığını özledim. Seni çook özledim Detlef..."

Okuyor kitabı, dönüp bir daha okuyor; kafasına girmiyor. Üçüncü, dördüncü kez okuyor. Oysa Detlef'le yan yana olsa, dizi dizine değse, elini elinin içine alsa, göğsüne yaklaşsa, kokusunu içine çekse, yazar ne diyorsa bir okumada anlar. Şimdi anlamıyor.

Halil'le Petra erkenden alışverişe gitti. Annesi oturma odasında Murat'la, Mustafa'yla uğraşıyor. Emine mutfakta yemek kayırıyor. Ayşe sevinçten sıkılıyor. Daha fazla duramadı yerinde. Oturma odasına geçti hemen. "Benim derdimi benden iyi anlayan anacığım. Ben Detlef'e telefon edeceğim, sonra otobüse atlayıp gideceğim... Sana niçin yalan konuşayım; sevinçten sıkılıyorum..."

Kezik, kızının yüzüne bir yandan acımayla, bir yandan mutlulukla baktı. Bunlar kendi tatmadığı tatlardı. Tadar gibi olmuştu; ama o zamanın köyünde, var mıydı içindekini dışa vurma-

nın oluru? Yutkunur, susardı. Tevfik'ti adı. Yoksul bir çocuktu. Gördü mü, dünya bir güzel olurdu. Havalara sıçramak isterdi. Belki kendinin haberi yoktu. Tevfik gitti Denizli'ye dayısının yanına. Dokumaya girmiş. Sonra Demiryolcu Mustafa geldi köye.

"Askerliği bitince Sivas'ta kalmış, işe girmişti. Evlenmeye gelmiş köye. Anasıyla düşünüp taşınmış, beni beğenmiş. Ben ne diyebilirim; anam ne dediyse peki dedim. Görgümüz öyleydi; köyde bugün de öyle; burda çok şey değişti. Nasıl değişmez; Çeltek'ten buraya gelesiye kim bilir kaç su geçtik? İstersen değişme, istersen tuttur köydeki töreyi sürdüreceğim diye. Dikil oğlunun, kızının karşısına; vur kafalarına! Kim dinleyecek seni? Evde dinler görünse, dışarda bildiğini okuyacak. Ben bırakıp işe gideceğim, o çıkıp okula gidecek. Okula diye gidecek; ya gitmezse? Sabahtan akşama kadar kim bilir ne yapacak? Başında mı duracağım? Şimdi gelmiş haber veriyor, telefon edeceğim diye izin soruyor. Sonra otobüse atlayıp onlara gideceğim diyor. Okuduğumu anlamıyorum diyor. Anlamıyorsa, niçin okusun? Hem de sevinçten sıkılıyorum diyor. Bu derece sevinçler gelmiş de, sıkılıyorsa, bir de ben niçin sıkayım? Ağabeyine, izin istedi, Detlefgil'e gitti derim. İsteyenin bir yüzü, vermeyenin iki yüzü kara derim..."

Döndürdü yüzünü Ayşe'den yana. "Canın istiyorsa et; telefon orda. Gitmek istiyorsan, cebine beş kuruş koy, git. Varınca da ordan buraya haber ver; vakti gelince de dön. Ağabeyin sorar, gecikirsen merak eder, değil mi kızım?"

"Ummm! Anaların bir tanesi!"

"Yağcılık gerekmez kızım!"

Madem yağcılık gerekmez, içinden konuştu: "Okumadığı okul, görmediği görgü kalmamış gibi, şu olgunluğa bak! Eğer seni bir kezcik üzersem, bana Ayşe demesinler! Ağabeyimi üzersem de demesinler. Okullarımı bitirip yurt yuva sahibi olunca çocuklarıma ben de senin gibi iyi, güvenli olmazsam da Ayşe demesinler... Bu dünyada en eli öpülecek insansın Kezik Acar!"

Gitti telefonun başına, çevirdi. "Ayşe'yim ben! Günaydın efendim." Annesi çıktı Detlef'in. "Özür dilerim; Detlef'le görü-

şebilir miyim? Ya ona gelmek istiyorum, ya onunla biraz dolaşmak çarşıda... Çünkü çok sevinçliyim, sevinçten sıkılıyorum. Sanırım Detlef de öyledir; bizi anlıyorsunuz, değil mi efendim?"

"Bir dakika..." dedi karşıdan Frau Göran.

Acaba güldü mü? Yoksa kızdı mı? Bekledi Ayşe. Detlef geldi telefona. "Hey Du!" dedi Ayşe. "Ben sıkılıyorum. Anneme söyledim, annene de söyledim. Sevinçten sıkılıyorum. Okuduğumu anlamıyorum. Size geleceğim. Ama istersen Büyük Post'un orda buluşalım, biraz gezelim. Sonra ya size gideriz, ya bize geliriz..."

Annesiyle fısıldaştı Detlef. "Sen bize gel. Annemle babam alışverişe gidecek. İstersen birlikte gideriz. Söylerim kendilerine..."

"Hemen geliyorum!" dedi, ekledi içinden: "Aptal mı yoksa bu oğlan? Kalırız evde demiyor, biz de alışverişe gideriz diyor!"

Annesini, ablasını ikişer kez öpüp çıktı. Bir koşmada otobüs durağına vardı. İlk gelene atladı. Biletini basıp önde bir yere oturdu. Üç durak gitti. Sonnenwall'de indi. Ordan König Caddesi'ne geçti. Tramvaya aktarma yaptı. İlk gelene atladı. Yeni toptancı halini geçer geçmez indi. Koştu sokaklardan. Merdivenleri tırmanıp zile bastı. Detlef açtı kapıyı. İçeri geçip sarıldılar. Sarılıp ayrıldılar hemen.

"Gutentag Frau Göran..."

"Gutentag Ayşe..."

Detlef'in Ayşegil'e geldiği gibi olmuyor Ayşe'nin onlara gitmesi. Epey bir resmilik var. Ana, aralı duruyor. Baba daha girişik. Gene de yaklaştı, elini sıktı Ayşe. Frau Göran bırakmadı, çekti kendine, öptü. Öpüşü de aralı. "Hey Allah'ım, ne yapacağım ben bu kadını?" Detlef de durmuş, bakıyor.

"Baba nerde?" diye sordu Ayşe. Sorması gerekmezdi ama sordu. "İşyerinden çağırdılar. Kısaca varıp gelecek. Epey oldu gideli. Yarım saate gelir. Sonra alışveriş..."

Girişimi ele almak gereği duydu Ayşe... Tuttu Detlef'in belinden, "Gel..." dedi usulca. Odaya geçtiler. Daha oturmadan, "Gidecek miyiz alışverişe?" diye sordu Detlef.

"Gidelim dersen gideriz... Birlikte olduktan sonra..."

Oturdular oturmadılar, ana vurdu kapıyı. Açtı sonra. "Size ne vereyim; saat on bir..."

Detlef sordu: "Ne içersin?"

"Bunlar rahat değil. Bunlar heyecanlı!" diye düşündü Ayşe. Ana bakıyor kapıdan. "Susadım ben, su içeyim..."

"Su getireyim. Sonra birer Hagebutten çayı ister misiniz?"

Biz kuşburnu deriz. "Hıı..." dedi Ayşe.

Detlef derslerini küçük masaya yaymış.

Sordu Ayşe: "Çalışabiliyor muydun?"

"Nerde? Bir türlü toplayamıyorum zihnimi. Ama istersen alışverişe gitmez, birlikte çalışırız..."

"Gitmeyiz. Ben Böll okuyorum..." Çantasından *Palyaço*'yu çıkardı. "Sen çalışırsın, ben okurum. Not alıyorum okurken. Sadece, birbirimize yakın dururuz. Sonra istersen bize gideriz. Annemgille tanışırsın..."

"Yok, ben yarın geleyim. Bugün buluştuk ya..."

Ana geldi. Çaylarla birlikte tuzlu bisküvi getirmiş. Ev yapması değil bunlar. Kapıyı çekip gitmeden, sordu: "Ayşe, biz alışverişe gideceğiz. Bizimle yemeğe kalır mısın? Ne kadar vaktin var? İstersen telefon edip yemeğe kalacağını söylersin..."

"Teşekkür ederim, bu çok iyi. İzin verirseniz, Detlef'le biraz beraber olayım. Sorabilir miyim, kaça doğru yeriz yemeği?"

Kolundaki saate baktı kadın.

"Üçte oturabiliriz. Dört buçukta gidersin."

"Şimdi anneme telefon edip, o kadar kalabilir miyim diye sorayım..."

İnce burunlu, sarı bir kadın. Hâlâ sıkılıyor. "Geç, et lütfen..."

Ayşe annesini buldu. Ağabeyigil dönmüş alışverişten. Anlattı Detlefgil'de yemeğe alıkonulmak istendiğini. Dönmesinin beşi bulabileceğini. Şimdi kitabını okuduğunu. Zihninin açıldığını...

"Dur, ağabeyini vereyim..." dedi annesi.

Ağabeyi konuşurken Ayşe, "Ihı, ıhı, evet..." diyor. "Ben de düşündüm alıp geleyim; ama bugün beşten sonra da geç olur; söylerim, yarın gelir isterse..."

"İsterse değil; gelsin tanışalım..." dedi Halil.

"Söylerim, gelir..." dedi Ayşe. Uzatmak istemiyor. Bu kadar yeter.

"Haydi iyi eğlenceler, hem de çok selam, her ne kadar tanışmıyorsak da..." dedi Halil.

Telefonu kapattıktan sonra ağabeyinin, "Tanışmıyoruz ama selam" dediğini anlattı. "Yarın da Detlef'i bize çağırdılar, tanışmak için. Telefon için de, tuzlular için de çok teşekkür ederim Frau Göran. Umarım çok geçmeden siz de tanışırsınız annemgille. Bizimkiler yalın insanlardır, içleri nasılsa öyledirler."

Detlef'in annesi güldü. "Biz de öyleyizdir; ama biraz sıkılırız. Bir gün buyururlarsa seviniriz. Yada biz geliriz..."

O sırada kapının kilidinde bir anahtar döndü.

"Babam..." dedi Detlef.

Ayşe ile Detlef telefonun başından uzaklaşmış değillerdi daha. Herr Göran girdi. Selamlaştılar. Ana bilgi verdi: "Ayşe bizimle yemeğe kalacak. Üç buçuğa kadar vakti var; annesigile telefon edip haber verdi..."

"Ooo, bu çok iyi! Ona göre alışveriş yapalım, hem de hemen gidelim..."

İyi fırsattı, Detlef'i çekti kolundan usulca. Odaya döndüler. Sandalyeye değil, yatağın ucuna oturdu, masaya doğru. Kitabını masaya açtı. Detlef'i yanına çekti. "Otur burda. Elini elime alayım. Sen de işine bak..."

Öyle *Palyaço*'yu okuyordu. Zaman yürüyordu. Anayla baba alışverişe gitti; ama duymadılar. Demek çok usul çektiler kapıyı. Şimdi sevinçten sıkılmıyor. Detlef'in elini eline alınca, elindeki tere benzer nemi duyumsayınca, arada gözünü çevirip bakınca, sadece uçmak istiyor. Pencereden bir kuş gibi uçup, dumanların üstüne çıkmak, bütün Duisburg'u dolaşmak istiyor.

Ana ile baba pazarda çok düşündüler, yemeğe ne alalım, bu konuğa ne yedirelim? En iyisi kabuklu pirinç, havuç, soğan, karnabahar, Brüksel lahanası, daha başka üç dört tür sebze ile peynirli bir tepsi hazırlayıp fırına sürmekti. Çabuk pişer. Sağlıklı bir yemek olur hem de. Almanlar buna "Überbaken" diyor. Detlef'in anası birkaç kez yaptı; çok hoş oldu.

Pazardan dönünce mutfakta hazırlık başladı. Baba da önüne önlük aldı. Salatayı yapacak, işlerin bir ucundan tutacak.

Sofrayı hiçbir eksik bırakmadan hazırlayacaklar. Bardaklar, peçeteler, tabaklar, çatal bıçak, su bardağı, her şey yerli yerine konacak. Çok değer verdiklerini gösterecekler. Böylece o da, onun ailesi de Detlef'e çok değer verecek.

Saat üçe kalmadan hazırlık bitti. Alkollü içecek olamaz elbet. Ama hiçbir şey içmeden de olmaz. Sade suyla konuk ağırlanmaz. Johannesbeer dedikleri böğürtlen suyundan açtılar, doldurdular sürahiye. Hepsi ondan içecek. Tabii bir de müzik koyacaklar, yemek boyu hafif hafif çalsın. Evlerinde Türk müziği yok, ne yazık. Ama hafif klasik bir parça iyi gider diye düşünüyor baba... Ana için daha önemli olan, gecikmeden yemeğe başlamak. Onun için, 14.45'te kapıyı tıklattı, "Haydin efendiiiim!" dedi gülmeye çalışarak. Hâlâ sıkılıyor. Baba da sıkıntının Ayşe'ye geçmesinden korkuyor.

Ayşe'yle Detlef sofrada karşılıklı oturdular. Biri ananın, biri babanın yanına. Yukarda bir delikten bakılsa, Ayşe'nin masayla kucaklaşıyor gibi oturduğu görülür. Detlef'le birlikte ana babası, dikine konulmuş bir gönye gibi, tam doksanar derece, dik oturuyorlar. Öyle görmüş, öyle alışmışlar. Detlef'in anası, "Ayşe acaba hiç dik oturamaz mı?" diye düşündü.

Baba kâğıt peçeteyle elini, ağzını silip kalktı birden. "Ayşe'ye armağanını vermemiz gerekiyor..." diyerek oturma odasındaki kitap dolabına gitti. Özel kâğıda sarılmış, kurdele bağlanmış bir paket alıp getirdi. "Bunun ne olduğunu bilemezsin Ayşee!" dedi adam.

"Sanırım bir kitap; ama acaba ne?" diye mırıldandı Ayşe, mahcup mahcup başını eğdi.

"Bu bizim kutsal kitabımız!" dedi baba.

Ayşe, "Hıh, beni gâvur yapacaklar!" dedi içinden, ekledi: "Ama olmam ki!"

"Bizim kutsal kitabımız, her Alman'ın çalışma masasında bulunur..." Uzattı Ayşe'ye.

Ayşe uzatılan armağanı eli yanar gibi aldı.

Frau Gören, "Açacaksın Ayşe. Bizde görenek böyledir..." dedi.

Ayşe paketi açmaya başladı. Gerçekten yanıyor gibi içini dışını bir ateş sardı. Açtı zor güç. "Aaaa! Bu bir Duden!"

"Evet, bir Duden! Duden'in doğru yazım cildi! Bizde, Almanca'nın doğru konuşulması gibi yazılması da önemli. Bu ikisinde aksayanın, yaşamda başarılı olması zordur. O yüzden sana armağan düşünürken bunu seçtik..."

Bu kez Ayşe'nin içini bir serinlik doldurdu. "Benim Duden'im var. Ama yabancı sözcükler için olanı... Bundan yoktu. Çok teşekkür ederim..." dedi.

Pazar Kahvaltısı

Kezik, ranzanın alt bölümünden, elinde kâğıt mendil, gözlerini ovuşturarak çıktı. Gene öyle gözünü ovuşturarak odanın ortasına geldi. "Çomak çıkası"lar, bugün uyanır uyanmaz akmaya başladı. Dikildi küçük odanın ortasına. Ardına dönüp ranzada uyuyan Murat'a baktı. "Can parçam, koçum!" dedi, güldü tatlı tatlı. Torununa değil, kendi çekilmez olmaya yüz tutan kocalığına güldü. "Felek gibi senin canına tükürеyim, Kambur Ağa!" Gene güldü. Sonra homurdanarak banyoya geçti. El yüz yıkadı. Silinip kurulandı. Geri geldi evik çabuk. Üstünü değiştirdi. Girip çıkarken, yürürken oda kapılarına bakıyor. Bir ara mutfağa girdi. Saate baktı, güldü. "Uyusunlar daha!" dedi. Ocağın düğmesini çevirdi. Musluğu açtı; su bir süre aktı. Parmağını uzatıp denedi. Çaydanlığı doldurdu. Kocaman karınlı bir çaydanlık. Doldurdu iyice, koydu ocağa. Demliğe çay attı, onu da çaydanlığın üstüne koydu.

Paulus Kilisesi'nin çanları "Ding dang dong! Dan dan dan!" ötmeye başladı. "Bugün pazaaaar, anladık!" dedi. Hâlâ çalıyor çanlar. "Anladık, anladık!" dedi azarlar gibi.

Oturma odasının camlı kapısını açtı. Çok ince bir ustalıkla yaptı bunu. Halil, divana serilmiş çarşafın üstünde, ayaklarına kısa gelen yorganın altında uyuyor. Oğlu yirmi dördüne bastı. Petra yerde, şişme yatağa girip battaniyesine sarınmış. Kolunun biri içerde, biri dışarda. Sarı, güzel saçları koluna dökülüyor. Yirmi ikisinde, hoplu toplu bir kız. Ortayer masasının üstünde Türkçe, Almanca gazeteler, dergiler... Çıtırtı etmeden, masadaki bulaşık tepsiyi alıp çıktı. Mutfağa geldi. Bulaşık bardakları, tabakları yıkadı. Yeni tabaklar çıkardı. Büyük tepsiyi çekti. Kaşık, çatal, bıçak çıkardı, dizdi tepsiye.

Bu sabah iyi bir kahvaltı hazırlayacak. Dolaptan zeytin, peynir, reçel, yağ, Türk sucuğu çıkardı, "Petra sever!" dedi içinden, güldü. "Oğlumun güzel eşi..."

Çaydanlığın suyu fokurduyor. Demledi çayı. Kocaman bir Türk ekmeği çıkardı. Dilimledi. Onları da ayrı bir tabağa koydu. Çayı çekti, yumurtayı koydu.

Az sonra, Halil banyoya geçerken anasının mutfakta işe başladığını gördü. Düzeltti picamasını. Koşup geldi, sarıldı boynuna. "Ana günaydın, günaydın!" dedi uzatarak.

"Anan sana kurban olsun; günaydın!"

"Ana, ne bu böyle erkenden?"

"Ding dang dong çalıyor oğlum; erken mi? Ama siz biraz daha uyuyun! Ben kahvaltıyı hazır edeyim. Erkense de, tam vakit olur..."

Halil geçti banyoya. Bu kez Petra çıkıp geldi. Durdu mutfak kapısının önünde. Baktı uykulu uykulu. Biraz da kaşındı; ama bilincini bulamadı sanki, geri gitti, soktu gene kendini şişme yatağa. Kezik onun ne yaptığını görüyor. "Sabah uykuları tatlıdır!" dedi mırıltıyla. Böyle derken güldü. Gözleri yanmayı bir ancık unuttu. Gözleri hiç yanmıyor gibi güldü.

Az sonra Halil geri geldi, anasının yanına durdu. O da esniyor, kaşınıyor.

Elinde kâğıt peçeteler var. "Git yat oğlum; erken daha! Petra da kalktı, gene yattı!"

Halil yürüdü gülerek. Emine geldi bu kez. Altı yıldır evli o. Kocası askerlik için yurda gitti. Ohooo; ardından Ayşe geldi; söküldüler. O da Emine'nin yattığı odada yatıyor. Kezik'le birlikte ranzada yatan, Emine'nin büyük oğlu Mustafa'ydı.

Emine'nin yattığı odanın kapısı açık. Murat ağlamaya başladı. Emine'den önce Kezik koştu. "Murat, ağlama yiğidim! Uyandın bak!" Kucağına aldı çocuğu. Sonra önünü yokladı, ıslatmış mı? "Islatmamış koçum! Oh, iyi huylarını seveyim senin!" Çocuğu helaya koşturdu. Helada Petra var.

"Çık çabuk, içerde dergi okuma kızım! Murat Efe çişini yapsın! Melek Petra'm, çık kızım!"

Petra açtı kapıyı, elinde dergi, gülerek çıktı. Murat'a "Hişt hişt!" çekti, yanağını elledi. Mutfağa girdi. Çaydanlığa baktı. "Oh! Çay demlenmiş!" Dergiyi attı, tepsiden bardak aldı.

Kezik, Murat'ın çişini yaptırdı, sonra onu kucağında mutfağa getirdi. Mutfak duvarında da o resim. Divriği demiryolu kazasında ölen kocasının, kendisinin resmi. Fotoğraf makinesinin önünde, bilinmezlik dolu geleceğe poz vermişler. Fotoğrafçı, taşra siyah beyazını renklendirmeye çalışmış. Yirmi yıldan çok oluyor resim çekileli. Kezik, turp gibi sağlıklı, hem de güzel. Demiryolcu Mustafa tığ gibi delikanlı. Aynı resmin büyütülmüşü oturma odasının duvarında.

Birden evin içinde bir bağrış çağrış başladı. Murat, Halil Dayı'sının yanına koştu. Dayısı giyinmiş. Emine pencereyi açıyor. Halil'le birlikte ortayer masasını ortaya çekiyorlar. Tabakları masaya diziyorlar. Küçük büyük herkes uyanmış. Ayşe ıslık çalıyor. Emine mutfaktan kahvaltılık taşıyor. Kezik, elleri kalçasında, "Her şey tamamdır!" diyor. "Haydin oturun, bugün hoplu toplu bir kahvaltı yapalım!"

Oturuyorlar. Tavşankanı çayları Halil katıyor, Petra dağıtıyor. Tam başlayacaklar, kapının zili. Ayşe koşuyor. "Aaaa! Aaaa!" Detlef öpüyor Ayşe'yi kapıda. Ayşe de onu.

"Detlef, koş oğlum! Az daha başlıyorduk!"

Ayşe, Detlef'i uyarıyor: "Öpsene anamın elini; o kadar anlattım!"

Detlef eğiliyor. Alıyor Kezik'in elini, öpüp alnına götürüyor.

"Aferin oğluma!"

"Bak, her zaman böyle öpeceksin!" diyor Ayşe. "Gördüğün her yerde, her gün! O zaman ben de seni öpeceğim. Haydi bir daha öp bakayım..."

Detlef yavaşça eğilip Kezik'in elini bir daha alıyor ama kendi parmağını öpüyor.

"Ah seni uyanık!" diyor Ayşe. "Bak ama ben de seni nasıl öpüyorum! Ana bak, ağabey bak! Yanlış yapıyorsam hatamı düzelt. Gel lan buraya!" Açıyor kollarını, sarılıp kucaklıyor, öpüyor arkadaşını. Bir gülüşme gidiyor. Detlef çok utanıyor.

"Fazla sıkmayalım delikanlıyı!" diyor Halil.

Kezik, konuğun sırtını tıp tıp ediyor. "Ellemeyin, biraz sıkılsın. Sıkılan damat iyidir!" Detlef'i yanına çekiyor. Hepsi sofrada. Çaylar ellerinde. Çocuklardan biri Emine'nin, biri Kezik'in kucağında. Hem kendileri yiyor, hem onlara yediriyorlar.

O sırada kilisenin çanları yeniden başlıyor. Yakından yakından, duraklamasız vuruyor. Uzaklardan yakınlardan, kiliselerin sekizi onu birden vuruyor, sesler birbirine karışıyor.

"Ne oluyor bunlara ? Durmadan ding dang dong!"

"Bugün Totensonntag, anne! Bugün Almanya'da gömütlükler ziyaretçi dolar. Çiçek götürür, dua ederler..."

Kezik'in gülümseyen yüzü acıya battı. Gözyaşları yeniden akıyor sandı Emine. Elini entarisinin cebine soktu, kâğıt mendil çıkardı, verdi anasına. Kezik kaçırdı gözlerini. Halil üzüntüyle başını önüne eğdi. Kezik içinden, "Bir bugün mü? Her gün gömütlük ziyaret eder Almanlar! Gömütlükleri gömütlük değil, bakımlı bahçelerdir!" Gülmeye çalıştı. Çok zor oldu; gülemedi. Kahvaltı tatlı tatlı sürerken, bir acı gelip kondu içine. Kaldırdı başını, dış kapıya çevirdi gözlerini. Açıktı sanki, biri kalkıp kapatmalıydı. Çay bardağını tuttu bir süre, geri koydu içmeden. Beyaz peynirden küçük bir parça böldü. Kendi ağzına götürmedi, Murat'a verdi. "Ye koçum! Güçlen!" dedi. Ekledi usulca: "Güçlen ayrılıklara, acılara..."

Birden gözlerini Halil'e çevirdi. "Bugün Almanya'da herkes ölmüşlerini ziyaret edecek! Biz kimi ziyaret edeceğiz peki, evin büyük oğlu?" Ciddi ciddi sorguladı Halil'i. Sonra acımış yada Petra'nın yanında uygun bulmamış gibi birkaç adım geri bastı. "Entschuldige bitte..." dedi Almanca. Acı, buruk gülmeye çalıştı.

"Anaa!" dedi Halil, sözünün sonu gelmedi.

Emine, "Lütfen ana!" dedi. "Kahvaltımızı yapalım!"

"Emine'm, ben ölüyorum üzüntüden; mahcupluktan yerlere batıyorum!" Birden top gibi patladı: "Demiryolcu Mustafa'yı gördüm gene düşümde! Babanızı gördüm!"

"Düşün hayrolsun!" dedi Emine.

"Düşün hayrolsun..."dedi Halil de.

"Düşün hayrolsun ana!" dedi Petra.

Küçük torunlar da "...Oşşun!" çekti.

"Babanız, 'Artık sabrım dayancam bitti!' diyor. 'Ayrılıklar yetti!' diyor. 'Sana son olarak söylüyorum Kezik!' diyor..." Gözünden inen yaşları sildi. Kendini tutmak istedi tutamadı, elinde olmadan ağladı.

Halil üzüntüden sıktı dişlerini. "Kusura bakma Petra..." dedi.

"Anne çok üzgün! Man muss ihr helfen!"

"Anamın derdi zor!" dedi Emine.

"Zor değil, zoooorr..." dedi Halil.

Kezik gözünü kuruladı. " 'Döneceksen dön artık! Dönmeyeceksen beni yanına aldır! Yalnızlıklara dayanamıyorum!' diyor."

Emine'nin de, Ayşe'nin de gözleri büyüdü. İkisi aynı anda sordu: "Ölüler yalnız mıdır gömütlükte?"

Fırtına yatışmış gibiydi. Sofranın havası ılıdı.

Halil, "Anam şair! Öyle kurar..." dedi.

Petra, "Yavaş bitte Halil, hepsini anlamıyorum..." diye uyardı Halil'i.

"Yirmi yıl oluyor babam bir tren kazasında öleli. Bak resmi orda, duvarda asılı! Yirmi yıldır köyün gömütlüğünde yatar. Bu gece anam onu düşünde görmüş. Demiş ki: Beni Almanya'ya götür, burda yalnızlığa dayanamıyorum; çünkü sen dönmüyorsun!"

Petra konuşma fırsatı bulamadan Kezik sordu:

"Sen dayanabilir misin? Onca düğünler, bayramlar oldu; başucuna varıp bir demet çiçek koyduk mu? İki dua okuduk mu? Ölülerin de kendine göre yaşamı var. Arkada kalanlardan ziyaret bekler, dua bekler. Yurtta böyle desem, bana geri kafalı derler. Şimdi Avrupa'dayız. Avrupalılar da ölülerini ziyaret ediyor. Bakımlı bahçelere benzer gömütlükleri. Sade çanların çaldığı günlerde değil, her gün içlerinden insan eksik olmaz. Kaç yaz, kaç kış geçti; biz burdayız, o orda! Sizler burda büyüdünüz. Kiminiz evli, kiminiz nişanlı. Döneceğiz, döneceğiz dedim. Ama Halil buldu bir Alman, Ayşe buldu bir Alman. Emine dersen evli, kocası burda işçi; nasıl döneceksiniz? Siz dönmeyince ben nasıl dönerim? Dönsem orda ne yaparım? Gelin yavrularım, birlikte dönelim desem, hiçbiriniz dönemezsiniz. Yalnız dönsem, komşular sorar: 'Nerde oğlun, kızın?' Kaldılar Duisburg'da desem; 'Neden getirmedin' derler. Sözümü dinlemediler desem; 'Sen ata değil misin? Neden dinleyecek eğitim vermedin' derler. Hepimiz birlikte gidelim desem, siz orda ne yapacaksınız? Yalnız gitsem, ben tek başıma ne yapacağım?

Burda tek onun ayrılığına dayanamıyorum. Orda hepinizin özlemine nasıl dayanırım? Haydi ağı çivi sizinkilere dayandım, şunların özlemine nasıl dayanacağım?" Okşadı Mustafa ile Murat'ın başını. "Anladın mı aslan oğlum Halil; melek kızım Emine, Ayşe, Petra, Detlef siz de anladınız mı? Siz dönmeyince ben de dönemem. Yurtta kime yaslanacağım, kimin çocuklarını seveceğim? Bu yüzden diyorum, artık kalıcıyız! Bunu gömütünde babanız Mustafa da anladı ki, bana görünüp son sözünü söylüyor: Madem dönmeyeceksin, beni aldır!"

Sofraya çöken sessizlik büyüdü. Halil elindeki ekmeği ufaladı, attı ağzına. Emine çayını yudumladı. Bir daha yudumlayıp bitirdi. Kalktı, hem anasına hem kendine çay doldurdu.

"Anlamıyorum! Nasıl alabilirsiniz ölmüş baba buraya?"

"Kemiklerini getirecek; öyle düşünüyor anam!" dedi Halil.

"Tastamam öyle düşünüyorum!"

"Ama ana, ordan buraya ölü gelir mi?"

"Yirmi yıldır burdan oraya nasıl gidiyor? Koyuyorlar tabuta, atıyorlar uçağa, ta Kars'a götürüyorlar!"

"Ama onlar yeni ölü, taze!" dedi Halil.

"Ne ayırdı var? Bu da taze içimde! Dün ölmüş gibi! Acısı da taze!"

"Bizim şöyle kolay bir işimiz yoktur! Anam önümüze sürekli yokuş döşer. Ev alır, 'Historisches Gebäude' çıkar. Yurttan buraya gömüt taşımak ister, yirmi yıllık kemiklerdir..." Toparlandı Halil. "Burdan oraya taşırsın, kolay! Çünkü orası senin yurdun; yerin var. Ordan buraya taşımaya yerin var mı? Hangi gömütlükte üç kişilik, beş kişilik yer verir sana Alman?"

"Halil'im! Benim akıllı oğlum! Sen taşımaya karar ver; birçok yol bulunur. Almanlar insan değil mi? Bu istek eğer haklı ise, yüzde yüz anlarlar. Verirler bir köşe. Koruz ölülerimizi. Önce babanızı getirir koruz. Sonra ben uzanırım yanına. Sonra vaktiniz gelince siz uzanırsınız. Doğmak var, ölmek yok mu? Ölmek olunca gömütlük de olacak. Vakti gelince insanlar ölülerini ziyaret edecek!"

"Ah ana aaah!"

"Hem de aldığım eve söz çarpma. On iki yıldır Yaşlılar Yurdu'nun bulaşığını yıkıyorum. Şu gözlerim bulaşık pirillerinin

buğusundan böyle oldu. Döktüm pirili kaynar suya. Buğusu gözüme doldu. Ama kazandığımı savurmadım. Bir daha evlenip sizlere üvey baba çilesi çektirmedim. İyi kötü bir ev aldım, kira vereceğime, aybölük borç veririm dedim. Belki biraz biliyordum sizin buraya kaynayıp kalacağınızı! Çok şükür, bin şükür, şehir de yardım etti, mis gibi oldu. Ödersiniz borçlarını. Hepinize birer daire düşer. Ben de bir köşede kocalığımı tamamlarım. Sürem bitince yatacağım yeri bilmek istiyorum. Eğer ben anaysam, siz de çocuklarımsanız, dediğimi yapacaksınız. Sıram gelince, Demiryolcu Mustafa'dan ayrı bir yere asla yatmam! Bu dünyada çektiğim ayrılığı öbür dünyada çekemem! Bunu böyle bilin!"

"Kezik Ana bize bir Aufgabe veriyor!" dedi Petra.

"Görev..." diye öğretti Halil.

"Görev veriyor! Halil, Emine, Ayşe, Detlef, Mustafa, Murat, ben, hepimiz birleşip yapacağız. Ben biliyorum, Mustafa Baba Türkiye'de öldü. Çünkü demiryolu kazası oldu. Köyde gömüldü. Ama kemikler buraya gelecek. Çünkü ana burda. Ben anlıyorum, bu bir karar. Ama Halil sen bundan niçin korkuyorsun?"

"Ben korkmuyorum!"

"Ayşe, sen mi korkuyorsun?"

"Ben sadece anamdan korkarım; çünkü onu severim!"

Detlef güldü. "İnsan önce düşünmeli ama! Bir gömütün gelmesi doğru mu, değil mi?"

Emine, "Türkiye'den buraya gömüt gelmez..." dedi.

Kezik, "Televizyonda görüp duruyorum; kırk yıl önce Trakya'da ölen Alman subaylarının kemikleri geldi; bizimki daha yirmi yıllık! Niçin gelmesin? İnsan istedi mi gelir!" diye karşılık verdi.

"Gelir ama zordur..."

"Evin büyük oğlu Halil'im sanıyor, her iş kendi omzuna kalacak! Şurda aslan gibi Mustafa'm, Murat'ım var..."

Emine, "Haydar askerden gelir, o da yardım eder!" dedi.

"Ne zaman gelir Haydar?"

"İki ay kaldı..."

"Bu gömüt işi bu sıralar olacak..."

"Hemen bu sıralar nasıl olur? Yazın belki..."

"İyice sıcaklar basmadan..."

"Hepsinden önce burdan yer bulunacak! Burası Almanya! Bir iş öyle istemekle oluvermez."

"Gider bulursun Neuer Friedhof Müdürü'nü, konuşursun. Anlatırsın böyle böyle. Petra'yla gidersiniz. Binersiniz otomobile..."

"Ana bugün pazar?"

"Pazar ama Totensonntag! Müdür ordadır. İsterseniz ben de sizinle gelirim..."

"Güya ağız tadıyla bir kahvaltı yapacaktık, acıttın valla ana!"

"Nasıl acıttım? Yaptık kahvaltımızı. İşimizi de konuştuk. Değilse, benim içim her gün acıyor. Senin neden haberin var, Halil'im?"

Büyük Oğul Düşünüyor

Halil düşünüyor. Yatağa yüzyukarı uzanmış. Petra da yanında. Duvarda Goethe'nin, Brecht'in, Sabahattin Ali'nin, Yılmaz Güney'in resimleri asılı. Teybe koyduğu kaset hafiften çalıyor. Alnını çok zorda kalmış gibi kırıştırıyor. Arada, iki eliyle başını sıkıyor.

"Komm schon!" dedi Petra. "Düşünme fazla!"

"Nasıl düşünmem? Anam bir iş istedi mi, yapacaksın!"

"Yaparız..."

"Nasıl yaparız? Sınavlar var. İstediği, sınavdan zor!"

"Bak ne diyorum? Çıkalım şimdi. Alalım Kezik Ana'yı, gidelim Yeni Gömütlük'e..."

"Çabuk, babamın kemiklerine yer bulalım haa?"

"Hiç değilse gezeriz! Ana biraz açılır..."

"Senin de sınavın var, Petra!"

"Vakit var daha. Ben yaparım dersimi..."

"Bu yıl sınavlar bitmeli. Birer iş bulup biraz para kazanalım. Anam istediklerini arka arkaya sıralamaya başladı; para gerekir..."

"Sigarayı bırakmamız iyi oldu..."

Güldü Halil. "Sigara parası ne ki?"

"Bir yılda, beş yılda, on yılda çok para!"

"Kafamda boş yer yok; böyle konuları sen düşün Petra!"

"Biliyor musun, adımı seviyorum..."

Halil kalktı, kabanını aldı. Petra da kalktı ardı sıra. Kezik'in oturduğu yere geldiler. "Kalk ana!" dedi Petra. "Sen, ben, Halil, gezmeye gideceğiz. İsterse Emine de gelir..." Ayşe ile Detlef bakıyor. "İsterseniz siz de gelin; ama bir otomobile sığmayız..."

Ayşe sordu: "Gene Ren boyuna mı?"

"Hayır, bu kez Yeni Gömütlük'e!"

Bir anda Kezik'in dünyası değişti. "Durun üstümü değişeyim! Böyle gidilir mi? Herkes orda! İnsan biraz ciddi, hem de temiz olmalı!" Yürüdü yattığı odaya. Kapattı kapıyı. Halil ile Petra baktılar ardından.

"Benim seninle işim Petra, yani seninle ikimizin süreceğimiz yaşam, bilmiyorum ama biraz zor olacak. Bizde âdetler, hem de anlayışlar sizdeki gibi değil. Bizde insanlar birbirinden sorumlu. Anamla bizi görüyorsun değil mi?"

"Neyse ağabey, çocuklarla biz de geleceğiz" dedi Emine.

Halil düşündü: "Sığar mıyız?"

Petra, "Ana öne oturur. Sen direksiyona. Emine, ben, çocuklar arkaya! Detlef'le Ayşe kalır..." diye öneride bulundu.

"İyi bir örgütleme!" dedi Emine.

Kezik giyinmiş, başörtüsünü bağlamış, geldi. Entarisi daralmış biraz. Yıllar yılı çok dar bir cirmin içinde bulaşık yıkamaktan, bol makarna, börek yemekten şişmanlamıştı. Ara sıra, "Kapkalın oldum! Yalnızca içimde duygularım ince kaldı!" deyip çocukları güldürür. Hemen seslendirdi içinden geçenleri, gene güldürdü Emine'yi, Halil'i.

Ayşe: "Açar kitabımı okurum..."

Detlef: "Pazar pazar gömütlük görmeye istekli değilim!"

Ayşe: "Hele bir gelsin babamın kemikleri buraya, gör o zaman evi! Her pazar anam orda! Onunla birlikte biz de tabii! Hiç değilse bir süre! Ana sözü yargıç sözünden geçerli bizde. Cennet anaların ayağının altında. Vatan gibi diyar, ana gibi yâr yoktur!"

Detlef: "Ana her şeyi Türkiye'de gibi istiyor!"

Ayşe: "Kendi Almanya'da, gönlü orda!"

Detlef: "Hayır! Burda yaşamaya uyumlu; ama geçmişine bağlı! Kezik Ana'nın işlerini anlamak zordur. Kezik Ana'nın düşünüşleri çok karmaşıktır..."

Ayşe: "Yani kötü demek mi istiyorsun?"

Detlef: "Hayır! Anlamak için insan kafa yormalı."

Ayşe: "Anam iyidir! Nice analar var, kızı Alman'la arkadaşlık yapsa evi yakar..."

Detlef: "Kezik Ana geniş görüşlüdür!"

"Evet!" dedi Ayşe. "Anamız çok geniş görüşlü! Ta burdan köydeki gömütü görüyor!"

Yeni Gömütlük

Duisburg'un üstünde kat kat, koyu, kara dumanlar örülü. Hem de hava ıslak. Halil, merkez istasyonun önündeki alt geçitten geçiyor. Otomobillerin hızı, suları tozutuyor. Çok çabuk çeviriyor direksiyonu. Kezik, öndeki dar oylumu doldurmuş. Biri Emine'nin, biri Petra'nın kucağında oturan çocukların gözleri kocaman. Güney Duisburg'a giden yola bakıyorlar. Sağ, sol, bacalardır. Mannesmann'ın, Thyssen'in, Krupp'un yüksek bacaları... Büyük endüstri imparatorlukları arasında yüzlerce küçük fabrika vardır. Savaşta yerle bir olmuş şehir yenilendi. Demiryolu istasyonu, iç limanı büyüdü.

Halil düşünüyor: "Bu bizim kafaya dünya güler! Köyde, herkes üstümüze türkü yakar!"

Kezik, oğlunun düşüncesini okudu nasılsa. "Dünya benim kafama kurban olsun! Köy de, otursun kendine türkü yaksın! Sevdiği ölünün kemiklerini yakınına taşımak ayıp değil..."

Tartışma birden sesliye döndü.

"Hem durur durur âdetlerimiz dersin, hem âdet olmayan işleri yapmak istersin!"

"Âdet değilse, elimi kolumu bağlayıp oturacak mıyım? Biz yaparız, âdet olur. Hırsızlık yapıyor değilim. Açık açık söyleyerek, kocamın gömütünü Duisburg'a taşımak istiyorum. Biz dönüp köye, onun yattığı yere gitsek, taşımazdım; ama madem gitmiyoruz, öyleyse taşıyacağız. Ne demişler: Koca ağaç dalıyla gürler!"

Otoyol sapağına geldiler. Halil çevirdi direksiyonu. Kocaman, güzel görünüşlü atkestanesinin önünden geçip Gömütlük'ün kapısına yaklaştı. Yer bulup otomobili eyledi. Bunun için birkaç kez gidip geldi. Gittikçe zoralıyor otomobil eyleyecek yer bulmak. Petra gösterdi sonunda. Halil dolanıp kapıyı açtı, indirdi anasını, yeğenlerini.

Yeni Gömütlük'ün önü, arı kovanının önü gibi kalabalıktı. Çiçekçiler çiçek satıyor. Yaşlı kadınlar, erkekler siyah giyinmişti. Baston yutmuş gibi dik Almanlar kapıdan dalıyor. Gelen, iki yanı gür ağaçla, çalıdan büyük süs bitkisiyle sarılı yoldan içerlere dağılıyor. Her gömütün başında mermer birer taş. Ölünün adı, soyadı, doğum ve ölüm tarihleri kabartma olarak yazılmış yada kazılıp oyulmuş. Hem de birer haç resmedilmiş. Kimi gömütlerde kırmızı fenerler yanıyor. Çarşıdan yada kapıdaki çiçekçiden alınan kuru çiçekler, taze çiçekler Yeni Gömütlük'ü bin boyalı bir resme benzetiyor. Kezik, "Bir de baharda gör buraları!" diye düşündü. "Şu Duisburg'un ölüleri, dirilerinden rahat! Yurdumuzun gömütlükleri, hele köylerde haraptır. Çoğunda ne duvar, ne taş vardır. Ağaç, çiçek, ışık arama! Sadece üstlerindeki gökler arı durudur. Sadece rüzgârları püfür püfür eser. Ah yurdum, biliyorum senin gibisi yoktur; ama şu oğlan kalacak burda, kızlar kalacak! Onlar kalınca, zorunlu ben de kalacağım! Yoksa yarın, yurttaki yapayalnız gömütüme kim gelip bir çift dua okur? Yada...." diye sürdürdü düşüncesini. "Oğlum kızım burda kalıyor; biri Alman kızı, biri Alman oğlu buldu diye tutucu hemşerilerim gibi ben de küsüp, çekileyim mi köşeye? Kopayım mı evlatlarımdan? Akan zamanın dışına mı düşeyim?"

Gömütlük'te gezinenlere bakarken tam böyle değil ama buna yakın sadelikte sürüyordu düşüncesi.

"Ana bak!" dedi Halil. "Krematoryum deniyor, şurda ölü yakılıyor. Yakılmayanlar ise böyle boylu boyunca gömülüyor. Yakılanların külü şişelere konup sahibine veriliyor. Diyorlar, onları da gömerlermiş bir yere. Bizde ise her şey başka!"

"Her halkın töresi var..."

Petra, "Yaşam yenileniyor, töreler kalıyor..." dedi.

"Hangi kitaptan okudun bunu?" diye sordu Emine.

Yeni Gömütlük'ün içinde bir o boy, bir bu boy gidip geldiler. Pek güzeldi her yer. Çiçekler, al kırmızı, sarı, mor çiçekler... Kezik, "Almanya'nın güzel yerleri gömütlükleridir; şimdi anladım!" dedi. Az ötedeki otoyoldan dayanılmaz gürültüler geliyor. Kadınlı erkekli bir kalabalık o gömütten bu gömüte dolaşıp duruyor. Daha çok yaşlı insanlardı gelenler. Gençler aralarda tek tük.

"Peki nerdedir Gömütlük Müdürü?"

"Gömütlük Müdürü yerindedir..."

"Nerdedir yeri?"

"Girişe yakın bir yerdedir sanırım..."

"Bulup konuşalım kendisiyle..."

"Eğer yerindeyse tabii?"

"Yerinde değilse, öğreniriz ne zaman olur..."

Arada resim çekenler var. Bir gömütün önünde durdu Kezik. Çevreyi taradı gözüyle. Yürüdü köşeye doğru. "Yola yakın olsun istemem! Gürültünün kaynağını asla istemem!" Ters yöne yürüdü. Ta uçta bir yere vardı. Çocuklar, tam Müdür'ü görmeye gidecekken anaların yön değiştirmesine şaştı. O yanlar boştu henüz. Kezik, "Bize buralardan vermezler; ama verecekler gibi düşünelim!" diye mırıldandı. Dönüp geldi, el etti çocuklara. "Haydin!" dedi, önleri sıra yürüdü. Kapıya yakın yönetim yapısına doğruldu. Gittikçe çoğalan insanların arasından geçip bir merdiven önüne geldi. Petra öne geçti. Kapıdan girince "danışma" var. Daldı içeri. Sordu, Gömütlük Müdürü nerde, konuşmaya yetkili olan kim? Bugün görüşülebilir mi kendisiyle?

Danışmadaki adam, başını yukarı çevirdi. "Müdür bugün burda; ama bilmem ki görüşmeyi kabul eder mi?"

"Neden etmez?"

"Çalışma günü değil çünkü..."

"Çalışma günü olmasın! Taş taşıtacak değiliz! Alçakgönüllü olsun biraz. Üç dakikasını bize ayırsın. Hep ölülerle uğraşmasın, dirilerle ilgilensin. Dirilerin de sorunu var..."

Danışmadaki adamın kendine göre bir makamı var. Masası büyük. Karısının, kızının resimlerini yerleştirmiş önüne. Duvara, tatilini geçirdiği İspanya mı, Portekiz mi, oraların kartlarını asmış. Bir de telefonu var.

"Hatırınız için bir sorayım. Kabul ederse, çıkar görüşürsünüz. Yoksa yarın, öbür gün, yani size hangi günü verirse, buluşum alırsınız. Lütfen önce adınızı söyleyin..."

"Adımız Acar..."

"İtalyan mı, Türk mü?"

"Öpöz Türk adıdır..."

"Hep birlikte mi konuşmak istiyorsunuz?"

"Birlikte olsa iyi olur tabii..."

Danışmadaki görevli, telefonu biraz önüne çekip numarayı çevirdi. Söyledi aşağıda kendisiyle görüşmek isteyen Türkler var.

Müdür, "Türkler benden ne istiyor?" diye sordu.

Danışmadaki görevli soruyu aktardı: "Ne istiyorsunuz? Kendisiyle hangi konuda görüşeceksiniz? Gömütlük'le ilgili mi?"

"Gömütlük'le ilgili..." dedi Halil.

"Gömütlük'le ilgili görüşecekler!" dedi görevli.

"Bekliyorum, gelsinler..."

Müdür'ün telefonda söyledikleri açık seçik duyuluyordu. "Kim bilir ne sinir bir adamdır?" diye düşündü Kezik. Petra çekti onu. Emine, "Ben kalayım çocuklarla..." dedi. "Gel!" diye çekti Kezik. "Topluca girelim..."

Müdür'ün masası daha büyük. Koltuğunda oturuyor. Pencereye yakın yerde büyücek bir palmiye duruyor. Arkasında dolaplar var. Ayağa kalktı, "Buyrun!" diyerek yer gösterdi. "Karma bir ailesiniz sanırım: Türk ve Alman. Topluca geldiğinize göre, önemli bir sorun olmalı ortada..."

"Var efendim..." dedi Halil.

Petra, "Frau Acar, ailemizin anasıdır. Bir yer sorunumuz var. Türkiye'de yatan babamızın gömütünü buraya taşımak istiyoruz..." dedi.

"Nasıl yatan babanızın?"

"Yani ananın kocasının. Ben onun oğlu Halil ile evliyim. Demiryolcu Mustafa yirmi yıl önce bir kazada öldü. Türkiye'de köyde, yani Çeltek'te gömülü. Ama Acar Ana burda. Biz burdayız. Acar Ana kocasının gömütünü yanında istiyor. Bunun için yer istiyor..."

"Katolik midir, Evangelist mi, Demiryolcu?"

"Müslüman..." dedi Kezik.

"Müslüman; yirmi yıl önce öldü?"

"Evet..."

"Kemiklerini getireceksiniz?"

"Evet..."

"Yani bu gömütlüğe getireceksiniz?"

Halil, "Olursa buraya, olmazsa başka gömütlüğe!" diye cevap verdi.

Müdür kırıştırdı alnını. "Demiryolcu Mustafa ölmeden burda Gastarbeiter miydi?"

"Hayır, o buraya gelmedi..."

"Yirmi yıl sonra kemikleri gelecek yani?"

"Evet..."

"Ama niçin ve ne münasebetle gelecek?"

" 'Ne münasebetle?' diye soruyor ana!" dedi Petra.

Kezik, "Ne demek ne münasebetle? Kocamdır. Ben on üç yıldır burda işçiyim..." diye cevap verdi.

"Burda işçisiniz ama konuksunuz. Burda bir süre çalışmaya izinlisiniz, ölülerinizin kemiklerini taşımaya değil herhalde!"

"Müdür Beyefendi, biz Duisburg'da kalıcıyız. Birkaç yıl önce ev aldık. Çocuklarımın eşi, arkadaşı Alman. Okullarını bitirip burda iş alacaklar. Torunlarım burda büyüyecek. Gerçekte ben kendim dönmeyi düşünüyordum. Varıp kocamın yanına uzanacaktım. Çocuklar, torunlar burda kalınca, ben de kalmaya karar verdim. Artık buraya gömüleceğim. Kocamı bu yüzden getirmek istiyorum. Park gibi gömütlüklerinizin köşesinde yan yana yatarız..."

"Yirmi yıl önce ölmüş kocanızın kemiklerine burda yer olacağını sanmıyorum" dedi Müdür.

Kezik, Duisburg'da bu derece dar kafalı bir müdür olacağını düşünmüyordu. "Nasıl sanmıyorsunuz? Karısını çalıştırıyorsunuz da, kocasını neden istemiyorsunuz? Niceleri, Aile Birleştirme Yasası'ndan yararlanıp diri kocasını getirdi; ben ölü kocamı getireceğim. Kemikleri on kilo ya kalmış, ya kalmamıştır..."

Halil düşündü o arada: "Ana, valla çok safsın! Adam evleniyor, eşi yurtta yada Belçika'da; onu birkaç yıl bekletiyor Alman, sonra da gelmesine ya izin veriyor, ya vermiyor! Hiç ölmüş adamın kemiklerini getirmeye izin verir mi?"

Müdür kesip atmak istedi. "Böyle sorunları benimle değil, Bonn'daki, Duisburg'daki politikacılarımızla tartışın. Yada gidin, sizi getiren işverenlerle konuşun. Ben burda sadece Alman ölülerinin gömüldüğü bir gömütlükten sorumluyum..."

"Aferin!" dedi Kezik.

"Ne demek aferin?"

"Sehr gut!" dedi Petra.

"Böyle..." dedi Müdür.

"Öyleyse sizi fazla yormayalım..."

"Teşekkür ederim."

"Hayır efendim, biz teşekkür ederiz..."

Geldikleri gibi çıktılar. Müdür arkalarından güldü.

Dışarda otomobil eyledikleri yere doğru yürüyorlar. Hâlâ gelenler var. Totensonntag-Gömütlük Günü, bir bayram gününe benziyor. İnsanlar giyinmiş kuşanmış, durmadan geliyor.

Kezik, "Almanların en rahat kesimi ölülerdir. Ötekilere dur durak yoktur; hem de zorluk üstüne zorluk, koştur ha koştur; bunu yeni anladım!" dedi.

Hemşeriler Ne Diyor?

Otomobilin içinde gidiyorlar. Ama eve değil, Mannesmann Demir Çelik Fabrikası'nın bulunduğu Hüttenheim'e doğru. Orda Çeltekli Celilgil var. Celil az buçuk okumuş adam. Orda işçi olarak çalışıyor; ama yıldan yıla onun bunun vergi denkleştirme kâğıtlarını doldurur, dil bilmeyen hemşeriler için çevirmenlik yapar. Celilgil'e uğrayacaklar.

An der Batarie'ye vardılar. Çocuk alayları, küçük alandan üç yana açılan sokakları doldurmuş. Ordan oraya savruluyorlar. Otomobili Celilgil'in evin önüne eylediler. Birer birer indiler. Çaldılar zili. Kapıyı Celil'in eşi Sultan açtı. Büyük kızı Naciye de annesiyle çıktı. Celil kendisi kahveye gitmiş. Sultan, "Çağırtırız, buyrun!" dedi.

"Çoktandır görüşmüyoruz. Bir yüzünüzü görelim diye çıkıp geldik!" dedi Kezik.

"Turguuut!" diye bağırdı Sultan içeriye.

On ikisinde bir oğlandı Turgut; çıkıp geldi.

"Git babanı çağır; konuk geldi! Kimdir konuk diye sorarsa, 'Bizim ordan Kezik Teyzegil!' dersin..."

Turgut merdivenden koşarak indi. Emine, Petra, çocuklar, Kezik girdiler Celilgil'in oturma odasına. Emine, Halil el öptüler. Petra da öptü. Kezik'le Sultan sarmaştılar. Sultan, Kezik'in elini öptü.

"Soğuklar hâlâ geçmedi! Romatizmalarım kuduruyor. Hiç rahatım yok Kezik Abla" dedi Sultan. Naciye kolonya şişesini getirdi, döktü konukların eline.

"Birer çay içer misiniz?"

"Neden içmeyelim? Ama birer çayla bizi savacağını umuyorsan, yanılıyorsun!" dedi Kezik, askerin başında komutan gibi iki yanına bakındı.

"O nasıl söz? Hoş gelip safa getirdiniz! Başımla berabersiniz! Sofra hazırlarım, her hizmeti yaparım sizin için! Öz köylümsünüz; bin yılın başında geliyorsunuz. Halil ile Petra Gelin'i de bir gördük, bir daha görmedik o güzel yemekten beri!"

"Biz de bir çıkıp gelemedik; kusurluyuz. Ama sizin kitapta da gelmek sözü hiç geçmiyor öyle mi?" diye sordu Halil.

"Çok doğru söyledin, aferin Halil'im!"

"Çok şükür, bugün ilk kez anam beni beğendi! Kahvaltıya oturduk, başladı iğneli sözlerini sokuşturmaya; ilk kez bir aferin çekti. Bak valla ciddi söylüyorum Sultan Teyze!"

"İlk olur mu? Her zaman beğenirim seni. Evimin bir tek büyük oğlu, Halil'imsin..."

"Sağ ol anam!" dedi Halil, geldi yanına oturdu. Başını dizine koydu. Petra kalkıp geldi, "Sağ ol ana, Freund'umu beğendin!" dedi, o da Halil'in beline koydu başını. Videoda gülünçlü film izliyorlar gibi bir kahkaha koptu evin içinde.

Çok geçmedi, kapı açıldı. Çeltekli Celil, yanında Hacılarlı Koca İbrahim'le çıkıp geldi. Yanlarında Turgut...

"Oooo, Kezik Abla'm, köylüm!"

Hem Celil, hem Koca İbrahim, eğilip elini öptüler.

"Bunca zaman geçti, görüşmedik! Hangi yeller attı?"

Koca İbrahim de, "Gerçekten görüşmedik!" dedi. "Maşallah Halil Efendi, o düğüne benzer yemekten sonra öz hemşerilerini unuttun herhal!"

Sorusunu yineledi Celil: "Gerçekten hangi yeller attı?"

"Yeller meller atmadı! Öyle çıkıp geldik! Önce bir gömütlük gezmesi yaptık, sonra size geldik..."

Celil anlamadı. "Nasıl gömütlük gezmesi?"

"Buraya gelirken Neuer Friedhof'a gittik..."

"Orda kiminiz var?"

Celil soruları soruyor, Koca İbrahim yanıt için Kezik'in ağzına bakıyor.

"Şimdilik kimsemiz yok! Koca İbrahim bir an önce ölsün, gömelim, bir kimsemiz olsun diye yer beğenmeğe gittik!" dedi Kezik.

Gene az önceki kahkaha patladı.

"Böyle sözleri nasıl bulur söylersin? Aşkolsun Kezik Abla!" dedi Koca İbrahim.

Celil sordu gülerek: "Yoksa kendin için mi baktın yeri gii, Kezik Abla?"

"Kendim için, bütün ümmeti Muhammet için baktım! Kaç yıl oldu biz geleli? Kaç yıl oldu dönmeyeli? Çocuklarımızın durumlarını görüyorsunuz. Almanlarla delme takma olduk. Naciye'nin yok mu Freund'u? Turgut'un yok mu Freundin'i? Koca İbrahim, Deniz Efe'nin yok mu?"

"Var var!" dedi Koca İbrahim.

Celil, "Olmaz olur mu?" dedi. "Bir sürü var. Ama biz onları ciddiye almıyoruz. Turgut, belki bir Alman kızıyla evlenebilir; ama Naciye evlenemez! O kızdır, yabancıyla evlenmesi doğru olmaz..."

"Aferin! Çok iyi akıllarınız, hem de askeriyeninki gibi sıkı disiplinleriniz var!" dedi Kezik. "Ama biz böyle düşünmüyoruz. Kan karıştıktan sonra, ha kız yanından karışmış ha oğlan yanından; ikisi aynı kapıya çıkar! Kanı bırak, burda kalmayı zorlayan, geçimdir! Kalınca da, gömütlük olacak artık! Frankfurt'tan kalkan uçaklarla taşı taşı ölüleri; düşünüyor musunuz, ne zamana kadar? Dünyanın parasını döküp saçıyoruz. Hem de düğünler, bayramlar gelip geçiyor, yurttaki ölüleri ziyaret olanağımız yok!"

Celil öksürdü, eğdi başını. Konuşmadı bir süre. Sonra, "Gerçi burda da ölü gömme ucuz değil! Ama öteki dediklerinde haklısın! Yazdan yaza gidiyoruz izne, onu da artık her yıl değil; iki yılda bir! Yurtla ilişkimiz seyreliyor, daha da seyrelecek. Yarın çocuklarımız hiç gitmeyecek. Düğünlerde, bayramlarda kim ziyaret edecek bizleri? Çok haklısın!" dedi.

"Bu yüzden, ben buraya gömüleceğim Celil Efendi! Ne yapıp edip Demiryolcu Mustafa'yı da getireceğim. Gömütlüklerin köşesinden iki adımcık yer alıp hem kendim, hem çocuklarım için, elimden geldiği kadar bir çözüm bulacağım..."

"Hayırlı olsun!" dedi Koca İbrahim. "Valla iyi düşünce! Benim de aklımdan geçmiyor değil. Neden diye soracak olursan, buraya genç geldik, çalışa çalışa orta yaşı doldurduk, geçip gitmenin eşiğine geldik. Yarın, sözgelimi, kim beni yurda taşıyacak? Türkmen Kızı'nı derseniz, o zaten buralara eğimli. En iyisi, gömülmek için uygun bir yer bulmak!"

Sultan, "Hayırlı uğurlu olsun Kezik Abla! Demek kimselere sorup danışmadan kararını verdin öyle mi?" dedi. "Benim bildiğim, böyle konular kendi kendinle kesilip biçilmez. Toplum bir araya gelir, döker düşünür..."

"Toplumla döküp düşünmek sonraki iş!" dedi Kezik. "Bizim insanımız koyun gibi; birinin aktığı yere akar."

"Kendiniz böyle herkesi koyun yerine koya koya, eller de sizi koyun yerine koyuyor, ayırdında mısınız?"

"Dur şimdi Sultan, öbür konuları bu konuya karıştırma! Ama içimden böyle diyorum, gene de sen bu düşüncende haklısın. Bu tür konuları birlikte karara bağlamalı. Ne yapılacaksa birlikte yapmalı; çok haklısın!"

"Ben de bunu demek istedim; aferin, iyi anladın!"

"Aferin, aferin, çok uyumlu karı kocasınız ikiniz de! Öhhö! Eee, Koca İbrahim, siz nasılsınız bakalım? Türkmen Kızı'yla artık iyi gidiyor mu durumlar?"

Böyle der demez kapı açıldı, Elif Mutlu girip geldi, kucağında Deniz, ardında Gülten'le.

"Maşşallaaah!" çekti Kezik."Gülten Mutlu kocaman kız olmuş! Deniz Efe de büyümüş!"

Elif eğilip geldi, aldı Kezik'in elini, öptü. Sultan'la tokalaştı. Ötekilere ayrı ayrı hoşgelişler etti. Oturdu bir köşeye, konuşulanları ciddi ciddi dinlemeye başladı.

Naciye, ona da, Koca İbrahim'e de kolonya döktü. Çayları getirdi sonra. O arada Halil'le Petra fısıldaştı. Halil, anasına göz etti: "Gidelim!" O da oğluna göz etti: "Biraz daha sabredin!" Öksürdü yeniden. "Düş görmelerin nasıl Koca İbrahim? Ben çok hoşlanıyorum senin düşlerden. Ama oldukça seyrek konuşuyoruz! Aradan zaman geçince unutuyorum anlattıklarını..."

"Düş görmeyen insan yoktur bence; ama hepsi anlatmaz. Giz gibi saklar. Halbuysam, düşlerin giz olacak nesi var? Ben anlatırım. Biraz da içimin temizliğindendir anlatmam..."

Bu kez Elif öksürdü. "Bin bin maşallah! Gerçekten temizdir için!" dedi, kucağındaki Deniz'i okşadı.

"Kadın başıma benim ortaya çıkmam, öne düşmem yakışık almaz belki; ama burası Avrupa! Madem böyle, Cemil, Sultan,

Elif, Koca İbrahim, bir gün topluca buyrun gelin bize, aklı erik beş on kişi daha çağırıp bir toplantı yapalım. Bizim yukardan Salim Sarıkayagil'i, hepinizin sevdiği Haşmet Usta'yı, Mahir Çelik Hoca'yı, Emro'yu, Osman Aydemir Öğretmen'i de çağıralım. Doğum olduğu gibi, er geç, ölüm de var. Konuşalım, ne yapılacaksa başına geçip yapalım. Zamana bakın, hiç duruyor mu? Bir geçti; işte on üç yıl! Bir daha geçer; yirmi üç yıl! Çok zalimdir zaman!"

Koca İbrahim, "Alman'la evli bizim Sabat Hanım'ı da sesleseniz iyi olur. Ama hocaları çağırırken dikkat edin: Alaaddin Hoca'yla Abdullah Hoca'yı istemem!" dedi.

Elif bir daha öksürdü ama bakmadı kocasına.

"Ondan sonra da... biz gidelim artık! Hepinizin altında otomobiller! Evlerinizde telefon. Biriniz o kırda, biriniz bu kırda değilsiniz. Toplanın gelin bir akşam!"

Böyle deyip kalktı Kezik. Emine, Halil ile Petra da kalktılar birlikte.

Sultan, "Ben de bir sofra kurayım bu kadar hemşeri toplanmışken diyordum! Niçin kalkıverdiniz?" diye çıkıştı.

"Bugün günlerden pazar! Dünyanın işi var evlerde! Hem de yarın gene işgünü! Olmaz olası işler! Varlığı bir dert, yokluğu bin bir dert!"

"Haklısın!" dedi Celil. "Velbert'te ırzı kırık firmam çıkış verince tasadan öleyazdım!"

"Ben de on üç yıldır, Yaşlılar Yurdu'nda bulaşığın başında öldüm. Güpgüzel gözlerim böyle oldu..."

"Tam güzel bir söyleşi başlarken, varsıllar gibi kalkıverirsin Kezik köylüm! Oğlunu, gelinini de kaldırırsın! Hiç soramadık, ne zaman bitiyor Haydar'ın askerliği? Petra Gelin gebe mi, değil mi? Ne yapıyor Ayşe'yle Detlef? Düğünleri yada düğüne benzer yemekleri ne zaman? Ayşe bu durumda Gymnasium'u başarabilecek mi? Okuyabilecek mi yükseğini?"

"Bu kadar soruyu arka arkaya Alman memura sorsan, o da sana 'Birer birer bitte!' der. Bizim memur ise bir yanıt vermek için rüşvet bekler. Bir gün çıkın gelin, çayı bizde kaynatalım. Hem de hepsini o zaman konuşalım. Ama siz, dul karı diye gönül alçaklığı yapıp gelmezsiniz bize!"

"Geliriz, geliriz..." dediler. "Hele siz bir kez daha doğru dürüst gelin de..."

"Az önce bir toplantı yapalım dedik ya! Şimdiden kafanıza yazın, unutmayın!" dedi Kezik.

"Yazalım..." dediler.

Kezikgil'de Toplantı

Kezik, "Oh be! Evceğizim, evceğizim, sen bilirsin halcezim!" dedi. "Beğenmeyen beğenmesin, ben beğeniyorum. Borç yiğidin kamçısıdır! Öderim. Ben ödeyemezsem, çocuklarım öder..."

Ayşe yalnızdı. Detlef gitmişti. "Şükür!" dedi Kezik. "Çalıştın mı biraz dersine?"

"Yok; bulaşık yıkadım. Evi topladım..."

"Kız bulaşıktan sana ne? Sen otur kalk, derse çalış! Senin adın iyi bir insanın adı. Her gittiğim yerde, 'Ayşe Gymnasium'u başaracak mı?' diye soruyorlar. Biliyorum, biraz da kıskanıyorlar. Başarmasan sevinecekler. Doktor olacağını sakın orda burda söyleme. Ol çık ortaya, görsünler. Gymnasium'u bitirirken yüksek notlar al, Tıp'a gir. Girdiğini girdikten sonra duysunlar. Bu insanların dili, gözü uğursuzluk getirir. Aman kızım..."

"Biliyorum!" dedi Ayşe.

"Gerçekten biliyorsan, aferin! O zaman gerçekten aferin benim örme saçlı kızım!"

Gene hafiften yağmur yağıyor. Duisburg kara ile gri arası gökyüzünün altında, kendinden büyük bir gürültüde deviniyor. Hochfeld'in oralarda bir sürü yaşlı, bir sürü çocuk evlere kapalı. Güneş açmıyor. Güneş açsa, şurda bir park olsa, yaşlılar gezinmeye çıksa, çocuklar ordan oraya koşsa, ne hoş olur!

Kezik, oturma odasının ortasında durdu, ellerini yukarı kaldırıp birbirine çarptı, sonra halay çeker gibi döndü.

"Toplanın bakalım çevreme! Halil, Emine, Petra! Ayşe! Bakın hepinize ayrı ayrı sesleniyorum! Hemen, çarçabuk bir alışveriş yapmamız gerekiyor. Bu görev Halil ile Petra'nın. Bartınlı Bakkal Yakup'a gideceksiniz. Nohutlu bulgur pişireceğiz. Un var; yufka açacağız. Çörek börek, bol soğanlı salata yapacağız.

Millet bizde toplanacak. Kızlar mutfağa! Petra, sen de! Tabii ben de! Torunlarım ayak altında dolaşsın; ama sakın çiğnemeyin! Haydin bakalım, yarın akşam için bugün çalışmaya başlayalım. Halil'im sen git, kocaman İtalyan şaraplarından al! Rengi kırmızı olsun, şişesi büyük olsun, ucuza gelsin. Kezik Abla'nın evine gittik de şarap içmedik demesinler. Alevi evinde şarap içilmemiş olmaz!"

"Alevi evi, Sünni evi deme ana!" dedi Emine. "İnsanları ayırma! Al şarabını, koy evine; içmeyen çay içsin..."

"Sarı kızım! Saçlarının, kaşlarının, derisindeki tüylerinin rengi kardeşlerininkine benzemeyen, güzel Emine'm! Anamın, atamın dilini konuşuyorum. Konuşsam da, konuşmasam da, Aleviler şarabı sever!" Yürüdü mutfağa. İki kilo kadar bulgur çıkardı. Nohut çıkardı. Verdi siniyi Emine'ye; "Bir bir ayıkla! Taş kalırsa dişini kırarız milletin. Nohudu ıslayalım şimdiden. Tez pişsin!" dedi. Tencere, tava çıkardı. Patates, soğan çıkardı.

Bir anda evin içinde evik çabuk bir çalışma başladı. Emine un eledi, hamur yoğuruyor. Elektrikli ocağın üstü tencere doldu. Yufka içerde, oturma odasında açılıyor. Mantı yapımı başladı bir yandan. Halil'le Petra kucaklarında paketler, ellerinde naylon torbalarla geldiler. Bir daha gidecekler.

Arada telefonlar çalıyor. Bartınlı Bakkal Yakup soruyor: "Yarın gelirken ben ne getireyim?" Koca İbrahimgil iki yıl önce telefon aldı; Elif soruyor: "Kezik Abla, yardıma geleyim mi?" Osman Aydemir Öğretmen'in eşi Dudu soruyor: "Gerçekten soruyorum, yardıma geleyim mi?"

"Ne oldu bunlara? İstiyorlar hepsini çağırayım? Gönlün sığdığı yere köy sığar; elbet çağıracağım!" Anımsıyordu; Demiryolcu Mustafa sağdı. İşte şu evin büyük oğlu Halil'in kırkı yeni çıkmıştı. Mal kesip aş dökmüşlerdi. Keşkektir, bulgurdur, fasulyedir, hoşaftır, pişirip çağırmışlar komşuyu. "Çağrılmayanlar da gelmişti: 'Unutmuşunuz bizi; ama zararı yok! Zaten biz yabancı mıyız? Çağrılmakla mı geleceğiz? Kendimiz çıkıp geldik kutlamaya, hem de keşkek yemeye! Senin keşkeğin pek tatlı olur Kezik Kadın! İkişer kaşık da bulgurundan yiyelim!' Eline bir armağan alan bize yürümüştü." Her yemeği kazanla pişirdi Kezik. İşlerin ağır yanını Mustafa'nın anası Gök Gülizar tuttu. Bü-

tün pişirdikleri yenip bitti. "Haydi Mustafa'm, bir de kuzu kes! Bu yeni gelenler neyle doyacak?" deyince, kuzuyu yeter görmeyip koç kesti Mustafa!

Geçmişte olan güzellikleri anımsıyor, göğsü kabarıyor, pencereyi açıp yada balkona çıkıp bağırmak istiyor. "İşte sen böyle bir babanın oğlusun; Almanya'ya gelmekle, Alman kız almakla, aslını unutacak mısın Halil oğlum!" demek istiyor.

Arada, telefon verallah çalıyordu.

"İş yapmaktan yorulmadım da, şu telefondan yoruldum! Bundan sonra sen çık artık, aman kızım!" diyor.

Bir koca naylon torba yaprak getirdi Osman Öğretmen'in eşi Dudu, attı ortaya. "Sarma saralım; sarmasız olmaz!" dedi.

Kezik, "En iyisi, sen sarmayı götür evinde sar, buraya getir! Bu evin içinde dönecek yer kalmadı! Yapacaksan bir iyilik, böyle yap!" dedi.

Dudu hiç küser mi? O, Allah'ın bir meleğidir. Her doğru söze peki der. Biraz oturdu, aldı yaprakları götürdü. Evine vardı, çöktü başına, sardı sarmayı. Döşedi koca tencereye. İki taze limonu ince ince kesti, aralarına attı, üstünden altından zeytinyağı gezdirdi. Edremit yanlarının yağı hilesiz, katışıksız, iksirden incedir. Geçen yıl izinden dönerken iki teneke atıp getirmişlerdi otomobilin ardında. Sarma tenceresini sürdü buzdolabına.

Ertesi gün ikindiyle akşam arası gelmeye başladı hemşeriler. Gelen gene de elinde bir şeyle geliyor. Meyve getiren var. Şarap getiren var. Adıyamanlı Emro iki koca şişe İtalyan şarabı yüklenmiş. Mahir Çelik, Alman dostunu getirmiş. Aylardır yurttaydı karısı. Kocaman bir kapta patates salatası getirdi onlar da. Hepsine bağırıp çağırdı Kezik:

"Burası yetim çocuklarla dul karının evi değil artık! Aç döneriz diye korkup, eliniz yiyecekle gelmeyin!" O bağırdıkça kadın erkek hemşeriler kakır kakır gülüyor. Yirmi kişi oldu gelenler. Evin geniş oturma odasında iki masa birbirine eklendi. Çevresine sandalyeler dizildi. Çocuklar, kadınlar arkalara çekilmiş. Bir Elif Mutlu öne oturmuştu Koca İbrahim'le yan yana. Emine, Mustafa ile Murat'ı yukarı savdı; ama inip geldiler. "Hiçbir yere gitmeyiz!" diye ağlıyorlar.

"Elleme; otursun yada gezsinler ayak altında. Çiğnenirse çiğnensinler! Birazdan uykuları gelir, yatarlar..."

Halil, gelenin elini sıkıyor. Ayşe çay sunuyor. Petra çay sunuyor. Yemekten önce birer çay içmeli herkes. Detlef köşede oturuyor, seyrediyor acaba ne bunlar?

Çeltekli Celil, "Hey gidi Demiryolcu Mustafa! Sağ olup görecektin çocuklarının ilerlemesini! Eskiden nasıldı biliyor musunuz bizim o yanlar? Varsıllar, yani iki üç büyük toprak sahibi, yani nasıl anlatayım, koca ilçede bir, bilemedin iki kişi, Avrupa'ya oğul yollardı okutmak için! Yani yollayabilirdi! Bir adamın oğlu Avrupa'ya gitti mi, diyelim Fransa'ya, Almanya'ya, Belçika'ya; yıl boyu konuşulurdu! Şimdi, işte çıkıp geldik. Fabrikalarda çalışıp, üçtür beştir, kazanıyoruz. Çocuklar buranın okullarında okuyor. Ama şurasını özenle belirteyim, maalesef tamamı iyi okumuyor! Fakat gene de epey ilerledik! Altlarımızda otomobil, evlerimizde telefon, kadın kız sofralara birlikte oturup şarap filan içer olduk! Gene de özenle belirteyim, çocukların yüksekokullarda okuyamaz oluşu benim canımı sıkıyor hemşeriler!" dedi. Çeltekli Celil, "sıkıyor" derken sesini yükseltiyor.

O böyle bağlayınca sözünü, Haşmet Usta öksürüp ortalığa uzun bir şey konuşacak izlenimi verdi; ama konuşmadı.

"Sorunlarımız çok!" dedi Salim Sarıkaya. "Benim Âdem'i alalım. Önce çok bir tutuktu çocuk. Sonra Johanna Oma buna el verdi. Sınıfta itişip durduğu kızla barıştırdı. O imiş yahu! Kapalı yolu açıldı çocuğun! Yalan yok; önce her sabah kalkınca ılık suyla duş yapmayı, sonra derslerine proğramlı çalışmayı öğretti. Çok yararı oldu Âdem'e! Hepiniz biliyorsunuz bunu!"

"Öyle değil asla!" diye bağırdı Mahir Çelik. "Asıl o Alman kızı Melanie'ye dua et sen! Melanie açtı Âdem'in yolunu! Avrupa'yı fır dolaştılar ikisi birlik. Hem de ders yaptılar kafa kafaya verip... Melanie'nin ana babası iyi çıktı..."

"Ben de bunu diyorum!" dedi Salim Sarıkaya.

"Sorunlarımız çok!" dedi Kezik. Sofranın başına yakın oturuyor, asıl konuya sıra istiyor. "Hüttenheim'de Koca İbrahim'e sordum: Artık düş görmüyor musun? Demedi açık seçik bir şey. Düşçülük ondan bana geçti. Ben aylardır, düşten uyumuyo-

rum. Demiryolcu Mustafa yakamdan düşmüyor. 'Ayrılıklar yetti Kezik, gel gayri! Gelmeyeceksen beni yanına aldır! Kezik valla dayanamıyorum' diyor. Çocuklara da anlattım, ne yapın yapın, babanızın gömütünü getirin dedim. Ama çocukların elinde ne var? Önce bir gömütlük gerekir. Dün sabah kalkıp Neuer Friedhof'a gittik. Dolup taşıyor. Kapısı arı kovanının önü gibi işliyor. Kilise çanları, dan dan dan, çalıyor. Günlerden Totensonntag. Almanlar yeraltında yatanlarını ziyaret ediyor. Bizim de var yeraltında yatanlarımız; ama burda değil. Yirmi yılı aştı kimimiz geleli. Benimki on beşe doğruldu. Hâlâ karar veremedik, dönecek mi, kalacak mıyız? Oğlanlar evlendi, kızlar gelin oluyor. Çocuklar çoluk çocuğa karışıyor. Bana sorarsanız, sanmam ki dönelim, dönebilelim. Zorunlu, kalacağız. Eee, Sevgili Hemşeriler, madem kalacağız, gömütlüğümüz olmalı. En beri baştan ben kendim, Demiryolcu Mustafa'yı getireceğim. Bugün konuşacağımız konu budur. Gömütlük Müdürü'ne anlattık. Ama adam nasıl müdür olmuşsa, anlamadı. 'Ben burda Hıristiyan gömütlüğünün müdürüyüm. Yabancı işçilerin ölülerine aklım ermez. Gidin politikacılarla, işverenlerle konuşun' dedi. Benim önerim, kiminle konuşulacaksa bir kafa yorun, kim gidip konuşacaksa seçin, gidin konuşun. Bize yer göstersinler. Öyle taşlı kayalı, uyduruk yer istemem. Çiçekli çimenli, koyu gölgeli yer isterim. Çözüm bulun Ey Aklı Erikler!"

"Anlaşıldıı, sen ölmek istiyorsun!" dedi Mahir Çelik Hoca, güldürdü koca sofrayı.

Adıyamanlı Emro, "Saygıdeğer Hemşerilerim! Büyük Bundestag-Alman Meclisi'nin toplantısını andıran toplantımıza, yani burda herhangi bir ayrımcılık yapmayıp beni de çağırdığınız için önce teşekkürümü sunarım..." diye girdi söze.

"Şak şak şak!" En çok da Halil alkışladı.

"Bugün buraya esas olarak yiyip içmeye toplandık. Yani bir siyaset konuşacak değiliz. Koca İbrahim'in düşleriyle Kezik Abla'nın düşlerini dinlemeye dayancam yok. Neden diyecek olursanız, yorgunum. Yani yüksek fırın karşısında, 1800 derece ateşte dip deleceğim, tuğla sökeceğim diye imanım gevriyor! Biraz hafif konulardan söz edelim. Ama ben böyle diyorum diye bildiğinizden kalmayın gene..."

"Aramızda ajan var diye korkuyorsan, korkma Emro!" diye bağırdı Mahir Çelik. "Olsa da konuş! Bırak, inceldiği yerden kopsun. Telefon gelince ben Kezik Abla'mızın bir sorunu olduğunu anlamıştım. Ama bakıyorum, sorun yalnız onun değil, hepimizin! Yani bunu asla yarım bırakmayıp, hem de ayağa düşürmeden, iyice pişirelim aramızda. Sonra ne yapılacaksa, işbölümü yapıp, öyle ya, Neuer Friedhof'un Müdürü haklı; adamın yetkileri sınırlı, Hıristiyan gömütlüğünden Müslüman ölülerine yer ayırmak, onun yetkisini aşar; daha büyük yetkili kim ise bulup konuşalım. Bu arada şaraplarımızı da içelim. Önce Kezik Abla'mızın onuruna: Bizi bir araya getirdiği için teşekkürler!"

"Amacım sizi sıkıntıya sokmak değil hemşeriler! Kiminle konuşulacaksa gidip konuşalım; ama lütfen yılanı yaralı bırakmayalım. Ben diyorum, kadın başıma kendim üstleneyim konuyu. Valisine, belediye başkanına gideyim. Ama dilim yeterli mi? İşte bundan kuşkuluyum..."

"Dil önemli! Ama ona bakarsan, içimizde kimsenin dili yeterli değil. Türk kahvelerine verdik vakitleri. Boş vaktimizin yarısını Almanca'ya versek, şimdiye profesörleriyle tartışırdık. Çok ayıp ettik..."

"Kezik Abla'nın oğlu, gelini yardımcı olur. İkincisi, Kezik Abla, çalıştığı Yaşlılar Yurdu'nda kendisinden başka çalışan Türk olmadığı için, Almanca'yı söktü; meramını anlatabilir!"

"Kime gidilecek bu iş için? Önce onu belirleyelim!"

"Konuyu önce Duisburg içinde ele alacağız. Burası koca bir şehir. Bundan da sorumlu olan, Almanlar Bürgermeister diyor, yani Belediye Başkanı'dır. Gider ona anlatırız..."

"Eğer iş Belediye Başkanı'nda bitecekse, ben gider anlatırım" dedi Kezik. "Üç yıl önce Yaşlılar Yurdu'na Goldenehochzeit kutlamaya geldi. Orda benimle konuştu. Gazeteciler resim çekti. Üç gün sonra mı ne, gazetede çıktı. Sonra kendisi de bana yollamış renkli bir aynısını. Durur bir yerlerde. Onu alır giderim. Köşk, konak isteyecek değiliz. Gömütlük yeri isteyeceğiz. Eni bir, boyu iki metre yerler..."

"İstediğin köşklerden, konaklardan önemli Kezik Abla!" dedi Çeltekli Celil. "Yıllar yılı içinde yatacaksın..."

Koca İbrahim, "Er yaşa, geç yaşa, gelecek başa!" dedi, nedense bir titredi.

O sırada Osman Aydemir Öğretmen çıkıp geldi. "Kusura bakmayın, geciktim! Dersten sonra bir Türk baba geldi, müdür, 'Lütfen gelin, çevirmenlik yapın' dedi. Bunlar bizi öğretmenliğe yakıştıramadı, çevirmen görüyorlar..."

"Kurban olsunlar size!" dedi karısı Dudu.

Kezik, "Konuyu dağıtmasak iyi olur..." dedi.

"Ben diyorum, bu iş için Belediye Başkanı'nı görmekten başka çözüm yoktur; önce o!"

"Ah, keşke Savunman Mümün'ü sesleseydik..."

"Danışması parayla değil; gerekirse gider sorarız..."

"Benim başka bir önerim var..." dedi Halil.

"Söyle kurban!"

Elini, önündeki bardağa attı, kaldırdı. "Hep birlikte birer daha içelim..."

"Öyleyse gelecekte, yeraltındaki mutluluğumuza! Haa, sen içmiyor musun Elif Mutlu?"

Elif, Koca İbrahim'e baktı yan gözle. "Ne bileyim?"

"İçeceksen iç; bana ne bakıyorsun?" dedi o da.

"İç tabii, burası Avrupa!" dedi Mahir Çelik.

"Biraz ayıp olmuyor mu Avrupa diye taşlamak?"

"Taşladığımız yok! Yarım bardak şaraptan ne olur?"

"Hiçbir şey olmaz; iç!"

"İçmem; içene afiyet olsun!" dedi Elif. "Anamın, atamın görgüsünden ayrılmam!"

"Herkesin görüşü, hem de yolu ayrı..."

"Oralarda yolundan ayrılma kızım dedi bana babam!"

"Herkesin gömütü de ayrı! Biz Mahir Hoca'yı dinleyip içelim!"

İçtiler.

Çeltekli Celil, "Gene konuya gelelim! Bence biz bir gömütlük alırız. Yani bize bir yer göstermek zorundalar. Ama özenle sorayım; buraya kim gömülecek? Ben kendi düşünceme göre, gidip yurda gömülmeyi isterim. Çünkü döneceğim..." dedi.

"Dönersen yurda, kalırsan buraya gömülürsün..."

Mahir Çelik öksürdü. "Bu canları bize veren Allah, emanetini nerde isterse orda alır! Bütün dünya onun mülkü olduğuna göre, insan öldüğü yerde gömülecek demektir. İsterse bir yolunu bulur, seni Çeltek'e götürür, orda öldürür. Örneğin, baban ağır hasta, gel diye çağırır. Uçar gidersin. Babanı iyileştirip ayağa kaldırır, seni yatırır. İki gün içinde öldürür. Gömerler zatını oraya. Çünkü orda öldün..."

"Madem böyle, neden yıllardır cenaze taşırız? Hocalar bunu bilmiyor mu?"

"Halk taşıyor; hocalar ne yapsın? Para kazanmaya Almanya iyi. Gömülmeye ille o kıraç, dikenli köye gideceksin..."

"Kurban olayım dikenine! Türkiye gibisi yok!"

"Gene kurban ol; ama öldüğün yere gömül. Allah'ın buyruğu böyle! Canlar da, topraklar da onun..."

"Ben daha başka düşünüyorum: Çoluk çocuk burda karıştı kaldı; ben ne yapacağım tek başıma yurda gidip? Zorunlu, ben de kalacağım. Ölünce de buraya gömüleceğim. Çünkü çoluk çocuk burda. Başıma gelip dua edecekler. Ama Demiryolcu orda yalnız. Kendim oraya gitmeyeceğime göre, onu buraya getirmeliyim! Dedim size, düşten türeden yatamıyorum: Ya dön yada beni yanına aldır diyor, başka demiyor. Anlattım çocuklara. Benim de adımı Koca İbrahim'inki gibi 'Düşçü'ye çıkarmayın. Demiryolcu Mustafa haklı. O yüzden diyorum, getireyim kemiklerini..."

"Nasıl getirirsin yirmi yıllık kemikleri?"

"Bir naylon çuvala katar getirir, gömerim yeniden. Orda yatacağına, burda yatar..."

Osman Aydemir, "Valla bilmem; her şeyden önce hocalık iş bu! Mahir Hoca söylesin!" dedi.

"Benim hocalığım böyle sorunlara göre değil. Kitap'ımızda buna ilişkin bir ayet yok. Kitap'ımız, Almanya'nın kapıları bize açılmadan önce yazıldı. O dönemde, kızlarımız, oğullarımız kendi arasında evleniyordu. Gelinimiz Petra, damadımız Detlef değildi..."

"Kendi arasında evlenen burda da evleniyor!"

"Öylesi de, böylesi de var!"

Kendisine taş atıldığını sandı Kezik, kızdı. "Ben bir dul kadınım. Çocuklarım bildiği gibi evlendi..."

"Bırakalım orasını!" dedi Mahir Çelik. "Bir de Haşmet Usta'yı dinleyelim. Şimdiye kadar konuşmadı. Bakıyorum, içmesi de zayıf. Önündeki bardak hâlâ dolu..."

Haşmet Usta kaldırdı bardağını, "Salim Sarıkaya ile biz, bu konuyu hiç konuşmadık şimdiye kadar, hiç düşünmedik..." dedi.

"İyi ya, şimdi düşünün..."

"Fazla düşünme, geçinmeye zarardır. Bir buçuk milyon insanımız yaşıyor burda. Bunların çoğu kalıcı; bu bir! İkincisi: Yeni dünyada ulusallıklar eriyecek! İlerde Türklük, Almanlık azalacak. Buna karşılık insanlık çoğalacak. Görünen bu..."

"Gittikçe iyi mi, kötü mü olacak sence?"

"Neden kötü olsun? Barış olursa, her şey iyi olur..."

"Olacak mı barış?"

"Özenle belirteyim, Bundestag'ı da, bizim Meclis'i de geçtiniz! Konuyu sürekli dağıtıyorsunuz..."

"Önce birer daha içelim!"

Kaldırıp içtiler. Halil boşalan bardakları doldurdu. Emine mutfaktan salata getirdi. Dudu, arada hizmete yardım ediyor.

"Yani sonuca gelecek olursak?" dedi Çeltekli Celil.

"Fazla düşünecek yanı yok; gideceğiz Başkan'a!"

"Başkan'a gidilecekse, önce buluşum almak gerek."

Halil, ara sıra, Petra'nın anlamadığı sözleri açıklıyor.

"İşte en zor nokta bu: Buluşum almak! Çünkü Josef Krings'in yüzünü görebilen cennetlik!"

"Bunun için sekreterine telefon ederiz..."

"Evet, telefon edip Kezik'in adını vermeli. Yaşlılar Yurdu'na geldiğinde tanışmış..."

Çeltekli Celil, "Sadece Kezik'in adı olmaz. Kurul gitmeli. Osman Öğretmen, Haşmet Usta, Mahir Hoca... Ah, Bartınlı Bakkal Yakup da gelseydi aramıza!" dedi; o sırada zil çaldı, gidip açtılar, Bakkal Yakup geldi. "Valla ben cennetliğim! Adamı andım, çıkıp geldi!"

"Asıl ben cennetliğim; anıldığım yere geldim!"

Kezik toparlanıp kalktı. "Buyur Yakup komşu! Hele ki geldin! Ne çare, kaynanan sevmiyormuş! Süpürülmüş sofraya geldin. Ama çocuklar bir şey kayırır. Arzu edersen, içkimiz bol. Ayşe, Emine; bir şey kayırın Yakup Dayı'nıza, kızım!"

Bakkal Yakup, "Ben bir yudum şarap alırım, yemeğe karnım tok!" dedi, koltuğunun altından bir şişe Türk şarabı çıkardı. "Bunu da getirdim, kusura bakmayın; yurt şarabıdır, içersiniz. Gerekiyorsa daha iyi kavga edersiniz bunu içince!"

"Almanlar gibi armağanınla geliyorsun!"

"Eee, ne olsa yirmi yıldır buranın birasını içiyorum! Çoktan integre oldum!"

"Aaaah Integrasyon!" Bir gülüşme gitti.

Halil, Bartınlı Bakkal Yakup Dayı'sına şarap doldurdu. "Reklam gibi olmasın ama, bu da İtalyan şarabıdır; buyur..." dedi.

"Doldur canım yeğen! İtalyanları severim; zararsız insanlardır. Şarapları da kendilerine benzer..."

"Sümüklüböcek yediklerini duyuyorum; doğru mudur?"

"Aah, gene dağıldı bizim konu! Haydin, Bakkal Yakup Efendi'nin şerefine! Bizi iyi kazıkladığı için!"

"Almanlar ne diyor? Her üç Türk'ten biri bakkal!"

"Demek biri, ikisini kazıklıyor!"

"Ama Yakup Efendi başka! O hepimizi kazıklıyor!"

"Yahu, veresiye defterimi görseniz, aklınız şaşar. Asıl siz beni kazıklıyorsunuz; çünkü alınmayan alacakların çoğu batıyor!"

"Hele içelim hemşeriler! Yüksek onurlarınıza!"

Kaldırıp diktiler. Haşmet Usta gene az içti. "On kişi, yirmi kişi, çok kalabalık bir kurul değil de, Kezik Hanım'la birlikte iki daha olsa yeter. Bakarsın adam kahve ısmarlamaya kalkar. Duisburg metro yapıyor; parası kıt!"

"Valla biz konuya gelemeyeceğiz! En iyisi bugün dereden tepeden konuşup, gömütlük için başka bir gün ayrı toplanalım!"

"Canım, konuştuk konuyu; neresi kaldı? Üç kişi gidecek: Kezik Abla, Haşmet Usta, Bakkal Yakup!"

Yakup, "Benim konudan haberim yok; bir. İsteğim yok; iki! Beni bağışlayın..." dedi.

"Ticaretten kalırım diye çekiniyorsun!"

"Tabii! Dükkânı hanıma bırakıp gidiyorum; o da her şeyi bilemiyor, Alman filan geliyor; ayıp olur!"

"Madem, Salim Sarıkaya gitsin..."

Salim, oturumuna iğne batmış gibi çığlık attı. "Amanın! Ne zaman gidilecek? İş saati gidemem!"

"Ne zaman buluşum alınırsa, o zaman!"

"Söz veremem! Söz verirsem gitmem gerekir. Firmamın göğsünde acıma yok; atar işten!"

"O zaman Koca İbrahim katılsın!"

"Ben Herr Krings'ten korkarım. Bir kez televizyonda gördüm, yüzünü babaca bulmadım! Bakarsın o da benden hoşlanmaz, cezaevine tıktırır!"

"Konuyu temelli gırgıra aldık bugün!"

"Susus, susun! Ben katılayım!" dedi Mahir Çelik.

Ortalık rahatladı. Herkes Mahir Hoca'dan yana baktı.

"Özenle söylüyorum, solcu molcusun ama işe yarıyorsun!" dedi Çeltekli Celil. Bir de öksürdü.

Halil, Osman Aydemir'i dürttü. "Çoktan beri içmiyoruz gene! Haydi kısa bir konuşma yap, bir daha kaldıralım..."

"Sayın Arkadaşlar! Şu Almanya'da, geleceğimiz daha da aydınlanmıştır! Gömütlük başladı mı, yerleşme başlamış sayılır! Haydin, aydınlık geleceğimizin onuruna!"

Bardakları diktiler. Sonra ağızlarını sildiler.

"Yakup Efendi, çok teşekkür ederiz; reklam gibi olmasın ama, getirdiğin şarap nefismiş! Kaça veriyorsun şişesini?"

"Yahu ben onu Kezik komşugil sonra içsin diye getirdim; niçin açtınız?"

"Şişesini kaça veriyorsun, söylesene!"

"Adamına göre! İyi arkadaşlar gelirse yedi mark. Az iyi arkadaşlar gelirse altı mark..."

"Yani iyilere daha pahalı, öyle mi?"

"Kötü para istemem! İyilerden kazanmayı severim!"

"Boş boş sözlerle günü ziyan ettik!" diye kızdı Celil.

"Sevgili Hemşerilerim! Hepinizden Allah razı olsun! Geldiniz, derdime ilgi gösterdiniz..."

"Ama dur bakalım, Kezik komşu! Daha söz almadık Belediye Başkanı'ndan. Alman'dır, ne diyeceği belli olmaz. Bakalım daha ne zorluklar var önümüzde? Alman, zorluk yoksa da bulur!"

"Senin Demiryolcu Mustafa'yı kolay kolay sokmaz Almanya'ya! Vize sorar, sağlık belgesi sorar!"

"Vize dirilere değil mi? Ölülere gerekir mi?"

"Gerekmese de gerektirir! Dirilere gerekiyor muydu?"

"Gerçeğine bakarsan, hiçbir ülkede vize yasası yoktu önceleri! Yasalar tasalar sonradan çıktı!"

"Epey eskidik! Biz kalkalım!" dedi Koca İbrahim.

Salim Sarıkaya da kalktı. "Hacer bana sıkı söyledi erken gel diye; gene çok oturdum!"

"Öyleyse hepimiz kalkalım!" dedi Haşmet Usta.

"Oturum bittiii!" deyip Emro da kalktı.

"Ayaklarınıza sağlık!" dedi Kezik. "Yardımcı olamadık diye üzülmeyin! Hiç olmazsa engel çıkarmadınız. Sağ olun, var olun!"

Başkan'dan Buluşum Almak

Bir yandan Petra, bir yandan Emine, Belediye Başkanı'nın sekreterine telefon üstüne telefon ettiler, buluşum alamadılar.

"Kimdir Kezik Acar? Hangi konuda görüşmek ister? Niçin gömütlükler müdürüne gitmiyorsunuz? Başkan'ın öğleden önce okulda görevi var. Öğleden sonra da çok buluşumu oluyor. Afrika'dan, Kore'den delegasyonlar geldi; DDR'den yazarlar geldi; onlarla ilgileniyor. Gömütlük konusuyla vaktini almayın!"

Emine anlatamıyor, Petra açıyor yeniden. "Gerçekten Kezik Ana tanıyor Başkan'ı! Yaşlılar Yurdu'nda iki yaşlının Goldenehochzeit kutlamasına gittiğinde birlikte çekilmiş resimleri var. Nasıl vermezsiniz bir buluşum?"

"Mutlaka istiyorsanız veririz; ama hemen olmaz. Başkan'ın günleri dolu..."

Petra kızdı. "Madem bu kadar çok işi var; bıraksın okuldaki müdürlüğü, sadece belediye başkanlığı yapsın! Bir koltuğa iki karpuz sığmaz, diyor Kezik Ana! Siz de lütfen biraz işleri kolaylaştırın, zorlaştırmayın, Frau Krysmann!"

Frau Krysmann, "Benim elimde bir şey yok. 15-20 gün beklemeye razı iseniz, adınızı yazayım?" dedi.

Karar veremeden kapattı Petra telefonu. Halil'le konuştular. Kezik işteydi. "Canım, hemen ölmüyor ya anam! Bekleriz 15-20 gün. Başka olanak yoksa ne yapsın sekreter?"

"O zaman yeniden aramam gerekiyor!" Yeniden aradı. Yirmi gün sonrasına bir buluşum yazdılar. Hem de, "Belki yeni bir durum doğar, size haber vermemiz gerekir!" diye telefon numarasını aldılar.

"Bizim kolay işimiz yok!" diye söylendi Halil.

"Haydar askerden gelir o zamana!" dedi Emine.

"Beni yanlış anlamayın. Benim derdim kendim değil, babanız! Orda öyle yapayalnız; bütün dayancaları bitti! Dün gece gene girdi düşüme: Çatlayacağım Kezik! Sakın ona buna güvenme! Benim işimi kendin tut! Sen tuttun mu sıkı tutarsın dedi. Toprağı bol olsun, bana güvenirdi. Kezik der, başka demezdi. Şimdikilerin ondan alacağı çok örnek var!"

İşyerinde gözünü dört açıp bakıyor. Gelip gidenler içinde, yatanlar içinde hiç var mı Demiryolcu Mustafa gibi? Almanlardan nice iyiler gördü; ama hiçbiri tutmaz iyilikte Mustafa'yı! Çalışan kadın hemşerilerin çoğunun kocasını gördü. Alıyorlar karılarının kazancını, gidip içiyorlar. Başka kadınlardan dostları olan biri var hele, onlarla yiyor. "Mustafa'm gibisi bir daha dünyaya gelmez. Türkiye'ye gelmez, Almanya'ya hiç gelmez!"

Daha çocuklarına konuyu açtığı gün kararını verdi. Silip paklayıp naylon çuvala koyacak, alıp getirecek kemiklerini! Koyu gölgeli atkestanelerinden birinin altına koyacak. Yarım ev yeri genişliğinde, yeşil çimenli bir köşe bulacak. Sağ yana Demiryolcu Mustafa'yı koyacak, sol yana kendi uzanacak. Çocukları inşallah uzun yaşar. Sonra onlar da gelip yanlarına uzanır. "Emine çok yaşar inşallah! Ölünce buyurup gelsin!" Petra'nın ne ayırdı vardı öz çocuklarından; oğluyla bir yastığa baş koydu; o da buyursun. "Hem kim bilir, belki o zamana kocasının dinini kabul eder, nikâhlanırlar; Fatma olur adı, Fatima Ana'mızın adı... Ayşe ile Detlef de başa kadar götürür inşallah! Hiç olmazsa üç çocuk büyütür, sonra onlar da gelir..."

Kaç yıldır, kaç uzun yıldır dul. Kocası o acı kazada öldükten sonra ere varmadı. Bunun nedeni yavrularıydı. Nerden bilsin varacağı adam hırlı mı, hırsız mı? Hoş tutacak mı, tutmayacak mı? "Neme gerek, azıcık aşım, kaygısız başım! Demiryolcu Mustafa'nın yetimlerine el sillesi çarptırmam. Yurtta kalsam çok sefil olurlardı. İş yok, kazanç yoktu. Okullar uzakta, hem de diplomalar aslanın ağzında. Allah'tan, Almanya'nın kapıları açıldı, çıkıp geldim, hem de kapılar kapanmadan getirdim çocukları. Sonra insanların önüne ne engeller dikildi. İşçi alımı durdu. Vize yasası çıktı. Alman'ın insanlığı daraldı. Adam evleniyor, nikâhlı karısını getiremiyor."

Derin bir soluk alıp verdi, kaldırdı kolunu. "Yıllar sonra getireceğim kocamı! Kimse bana zorluk çıkaramaz! Buluşumu biraz uzak tarihe attı; ama ne yapsın günleri doluysa? Canım, araya sıkıştırıversin! Ötekileri biraz arkaya kaydırıversin! Hayır, kaydırmaz! Öyle yapsa Alman olabilir mi? Alman hem çalışkan, hem dürüst! Yapısı çalışkanlık, hem de dürüstlük üstüne kurulmuş! Görmüyor musun, sabah okulunu yönetiyor, öğleden sonra belediyesini! Bizde olsa, arkadaş sen siyasete bulaşıyorsun diye mesleğini alırlar..."

Eve gelip soruyor: "Emine! Bir haber var mı? Buluşumu birkaç gün önceye aldık, buyrun görüşün diye telefon ettiler mi?" Nedense, "Birkaç gün geriye attık!" diye değil de, "Öne aldık!" diye haber alacağını düşünüyor. Ama gelmiyor. Yaşlılar Yurdu'nun müdürü de seyrek uğruyor masasının başına. Acaba bir telefon edemez mi Başkan'a? O derece senli benli konuştular o zaman. İkisinin de aynı partiden olduğunu duydu kaç kez.

Sekreterin yazdığı buluşuma iki gün kala Mahir Çelik'e telefon etti. "O gün öğleden sonra saat 16.00'da mutlaka geleceksin! Gelmezlik etme! Çocuklar, sekreterinin defterine adını yazdırdı!"

"İsterse yazdırmamış olsunlar; söz verdim, gelirim! Bende söz bir, Allah bir..."

Bartınlı Bakkal Yakup, "Gelemem!" diye diretti. "Dükkânı yalnız koymam doğru olmaz!" dedi. Osman Aydemir'in dersi vardı. Celil, "Gelirim, Allah'tan bir engel çıkmazsa!" dedi. Acaba Petra'yı da alıp götürse mi çevirmen olarak? Halil'i götürse mi? Birden, "Ben ne akılsız kadınım?" dedi kendi kendine. "Onu bunu deyip duracağıma, götürsem ya kendi oğlumu, gelinimi! Boşuna dememişler, Türk'ün aklı sonradan gelir! Benimki daha da sonradan geldiğine göre, demek ben Türk'ün özüyüm!" dedi, güldü.

Burg Alanı

Telesimeye başladı. Saçını başını yıkadı. Onu çıkardı, bunu giydi. Aynanın önüne durdu, hepsine ayrı ayrı baktı. O gün işyerinde yarım çalışma yaptı. Olağanüstü durum var diye izin aldı. Geldi eve, yeniden yıkandı, kendini sabunladı. "Ah şu olmaz olası gözlerimin yanması! Ah bu durmadan akan yaşlar! Görücüye çıkıyor değilim. Belediye Başkanı'na bir derdimizi açmaya gidiyorum. Beni kendine eş mi yapacak? Temiz olsun giysilerim, modaya uymazsa uymasın..."

Halil okuldan gelmedi daha. Petra gelmedi. Son dakikada ikisi de gelir. Alır götürür onları. Yoksa Çeltekli Celil'le, Mahir Çelik Hoca'yla yetinse mi? Zaten öyle idi karar.

Vakit yaklaştıkça telesimesi arttı. Belki gerekebilir diye üç yıl önce çekilmiş resmi yanına aldı. Ayşe okuldan geldi. Ona anlattı: "Kendim yarım saat önce gidip merdivenin dibine durayım. Telefon eden olursa söylersin..."

Çantasına bol mendil koydu. Pabuçları parlatmayı unutmuştu. Giderayak silip parlattı. "Tschüs!" diye bağırdı, çıktı kapıdan. "Güle güle ana!" dedi Emine. Otobüse binmesi gerekir mi? Kaç durak? Kilosu fazla. Otobüse binmesi iyi. Wanheimer Sokağı'nda beklemeye başladı.

Baktı otobüsteki insanlara. Türkler kara kaşlarından, kara gözlerinden, hem de yüksek sesle konuşmalarından belli oluyor. Duisburg'u Afrikalı, Tamilyalılar doldurdu. Yurdunu bırakan geliyor. Halilgil konuşurken kulak veriyor Almanya'nın sorunlarına. Yerlisi gün geçtikçe azalıyor.

Eski Postane'nin yakınında indi. Ticaret Lisesi'ne doğru yürüdü. Sonra karşıya geçti. Salvator Kilisesi is pas içinde. Mercator Çeşmesi'nin suyu kurumuş. Yeni bir heykel getirip dikmişler önüne. Hintli mi, Çinli mi belli değil; kalın boyun bir adam.

Küçük bir alan orası. Toplantılar olmuştu da, gelmişti yıllar önce. Yabancılar için özel şenlik kurulurdu bir zaman. Şurda döner, burda lahmacun satılırdı. Kızlar lorke oynar, erkekler halay çekerdi. "Pek değerli tutulurduk o zamanlar! Sonra vizeler koyup insanları kapıdan döndürdüler!"

Duisburg Belediyesi kim bilir kaç yıllık bir yapı? Şehrin 1100. kuruluş yılı kutlandı iki yıl önce. Eski yapının yüzü onarıldı. Biraz paklandı. Salvator Kilisesi'nin de paklanmasına başlandı; ama bitmedi. Alman'da usta çok, akıl çok. Yapının altından tünel yapmış. Bir ucundan öte ucuna geçiyorsun. Mağazalar ucuzluk yaptığında, Belediye'nin Alman memurları öbür yanlardan dolanıp geç kalmasın, çabuk burdan geçiversin diye yapmış. Hem de güzel taşlardan bir yapı. Önüne, yanına, Duisburg'la birleşen şehirlerin armalarını asmış.

Yirminci yüzyıl başına kadar ufacık tefecikti Duisburg. "Şu bizim Ruhrort bile ayrıymış. Rheinhausen, Homberg, Hamborn, Marxloh, Meiderich ayrıymış. Hepsini bağrına alıp eritmiş. Bizi eritmiyor mu? Şu halimize bak: 3800 kilometre uzaktan geldik! Bugün suyun üstünde yüzüp duran zeytinyağı damlaları gibi dolaşıyorsak da, gerçekte eridik. Sadece evlerimizin içinde Türk, sokağa çıkınca Alman'ız. İstersen olma; olduruyor! Ama bakalım, gömütlük isteğimize ne diyecek?"

Burg Alanı'nda geziniyor. "Neden rahatsız ediyorsun diye tanımazdan gelirse, çıkarır resmi gösteririm!" Bir yandan da saate bakıyor. "Acaba kaçıncı katta odası? Bu pencerelerden hangisi onun? Önde mi, arkada mı masası?" Bir yandan da tasalanıyor. "Ne Mahir Çelik Hoca gelir vaktinde, ne köylüsü Celil! Keşke çocukları alıp gelseydim; tüh tüh!"

Derken bir otomobil "Vak!" etti yanında. Tingedek düştü, birkaç adım öteye sıçradı. "Hayvan!" diye bağıracaktı; "Korkma Kezik Abla, benim!" dedi bir ses. Dönüp baktı: Celil! Yüreğinin üstündeki ağırlık kalktı. Şükür çekti içinden.

"Araba eyleyecek yer arıyorum! Bildiğin boş yer var mı, çarpıyor mu gözüne?"

"Gözünü seveyim arama, bul hemen! Otomobilim olmadığına park yerinde gözüm mü var? Valla çok pişman oldum kendi başıma gelmediğime..."

Ne dediğini anlamadı Celil, geçip gitti, yer aramasını sürdürdü. Bu kadar otomobile yer bulunur mu? Çoluk çocuk, kızlar kadınlar, hepsinin altında bir tane! Bir evde iki, hatta üç! Beş kişi sığacak otomobile tek kişi biniyor; yer bulunur mu?

Derken Petra ile Halil de gelmesin mi? "Eee, biz konuştuk üç kişi; ama olduk beş?" Derken Mahir Çelik Hoca göründü tünelden. Onun otomobili yok. Her buluşuma vaktinden on dakika önce gelir. Gene öyle yaptı.

"Ana, biz ötekiler gelmezse diye geldik!"

Celil otomobili eylemiş, anahtarı sallayarak göründü.

"Durmayalım! Saati geçirmeyelim."

"Önce sormak gerekir, kaçıncı kata çıkacağız? Kaç numaraya gireceğiz?" Bilgiç bilgiç konuştu Celil.

"Dünden gelip bütün keşifleri yaptım!" dedi Mahir Çelik.

"Ana biz bekleyeceğiz sizi!" dedi Petra.

"Gelsin çocuklar! Kahve ısmarlayacak olursa, orucuz der, içmezler..."

Hep birlikte yürüdüler. Yukarda, yerlere yol yol halı döşenmiş. Petra odayı arayıp buldu. El ettiler, ötekiler geldi. Kezik kâğıt mendille gözlerini silmeye başladı. Kafaya ciddi bir konu taktı mı, akar. Petra'nın elini tuttu. Mahir Çelik'e, Celil'e ayrı ayrı baktı. "Zor günümde yalnız bırakmadınız; sağ olun! Yoksa Timur'un çadırının önünde Nasrettin Hoca'nın hali olurdu halim..." dedi.

Türkiye'deki gibi tıklattılar kapıyı. Petra nedense önden yürüyor. Yürümese de, Kezik onu itiyor. Mahir Çelik en arkadan geliyor. Hem de iki kolunu açmış, kazları kümese küreler gibi, hemşerileri ileri itiyor.

Almanların "Vorzimmer" dediği kaleme girdi hepsi. Burda iki bayan oturuyor. İkisinin de önünde telefonlar... Biri sordu: "Frau Acar ile hemşerileri, değil mi?" Orta yaşlı, temiz giyimli, saçları düz, boyasız biriydi konuşan. Öbürü bolcana süslenmişti.

"Evet, biziz..." dedi Petra.

"Bir dakika, haber vereyim..."

Kapılar çift çift idi. Birini açıp kapıyor, sonra ötekini açıyor sekreter. Tavanlar yüksek. Frau Acar'ın kendi evinin tavanları

da yüksek sayılır. Eskinin evi... Şimdikiler basık! Uykular ağır oluyor. Sekreter bir süre kaldı içerde. Telefonlar çaldı; öbürü konuşup kapattı.

Çok geçmeden açıldı kapı. "Sayın Başkan sizi bekliyor... Yalnız önceden özür diliyor, fazla vakti yok. İşinizi anlatın, çıkın..."

"Hobbalaa! Yoksa girmesek mi?" dedi Halil.

Gene de, hükümet kapılarında köylülerin öncelerden sürüp gelen uysallığıyla girdiler.

Başkan'la Görüşme

Josef Krings, odanın ortasında dikiliyor. Ceketi düğmeli. Makam masasında değil, kapıya yakın büyük masanın yanında oturuyor. "Buyrun efendim, sizi şöyle alayım..." dedi.

Frau Acar'ın yüzüne biraz uzun baktı. "Ağlamayın lütfen. Ne gibi işiniz varsa konuşacağız. Ağlamakla çözüm bulunmaz!"

"Ağlamıyorum kurban!" dedi Kezik. "Akıyor öyle!" Sonra gözlerini dikti Başkan'ın gözlerine. Kırık dökük bir Almanca'yla, "Beni tanıyamadınız herhal?" dedi. "Altesheim'e gelmiştiniz hani? Orda tanıştık. Resim çekimi yaptırdık..."

Düşündü Başkan: "Acaba hangisine? Biraz var çünkü Duisburg'da?"

"Ruhrort'ta benim çalıştığım... Elli yıldır evli Tolmann'lar vardı. Hâlâ da yaşıyorlar! Allah verdi mi veriyor ömrü. Benim Demiryolcu'yu erkenden aldı! Hükümetin işine, Allah'ın işine karışılmıyor a kurban!"

Almanca konuşuyorum diye Türkçe'ye geçiyor ayırdında olmadan. O zaman Petra çevirmeye çalışıyor.

Başkan'ın gösterdiği sandalyelere otururken birbirlerine çarptılar. Kezik duvarın dibindeki dar yerde duran sandalyeye girmedi, Başkan'ın solunda bir yere ilişti. Bir yandan da baktı duvarlara. Mahir Çelik öksürdü. "Kısaca bir tanıştırma yapabilir miyim Başkan'ım?" diye sordu.

"Sevinirim..." dedi Başkan.

"Ben Mahir Çelik. Eskiden Hoca idim. Burda işçiyim. O yüzden hemşerilerim arasında Mahir Hoca diye bilinirim. Bu hanım Kezik Acar'dır. Bu arkadaşım Celil Özgür... Kezik Hanım'ın oğlu Halil, gelini Petra Hanım. İkisi de öğrenci henüz..."

Kezik araya girdi. "Petra'nın Türkçe adı Fatma olacak..."

"Oooo!" diye güldü Başkan. "Bizim kızı kendinize integre ediyorsunuz; kutlarım..."

Sordu Kezik: "Ne diyor?"

"Uyumunu sağlıyorsunuz diyor..."

"Hem biz uydurduk, hem de kendi uyumlu çıktı doğrusu! Halil oğlum Almanya'nın en iyi kızını aldı. Ama Detlef var, o da damadım olacak; benim Ayşe'yi çarptı! Ayşe'm de Türkiye'nin en iyi kızı! Kara kaş, kara saç! Gözler, dudaklar iri!"

"Böylece Acar Ailesi toptan integre oldu desenize! Bir Alman gelin, bir Alman damat! Maşallah! Integration sağlamak için biz de okullarda uğraşıyoruz..."

"Bu işler fazladan uğraşmakla olmaz; gönül işidir! Gönül sevince her şey olur! Sevmezse olmaz. Gönüle de karışılmaz. Bizim kız Alman oğlunu seçince bize karışmak düşmedi. Karışsak da dinlemez zaten..."

"Bütün Türkler böyle düşünmüyor ama ne yazık!"

Mahir Çelik öksürdü. "Bilmem ki, bütün Almanlar aynı düşünür mü?"

"Almanya demokratik bir toplum olduğu için, herkesin aynı düşüncede olması gerekmiyor. Ama ortak, daha doğrusu yakın bir anlayışa da her zaman gereksinme oluyor. Türk kızlarının genellikle çok baskı altında olduğu basında yazılıyor..."

"Hem doğru, hem yanlış!" dedi Kezik.

"Nasıl hem doğru, hem yanlış? Geçen yıl dokuz Türk kızı özöldürüm yaptı. Ya kendini astı, ya Ren'e attı yada hap yuttu. Aileyi bırakıp Mädchenheim'e kaçan da az değil. Başörtüsü, Kuran kursu zorlamaları, şununla evleneceksin dayatmaları..."

"Bunlar doğru; evladını sıkan var; ama..."

" 'Ama'sı ne?"

Kezik, konu dağılıp gidiyor diye korktu ama sürdürdü: "Bizim evde kızlar bana baskı yapar sürekli! Ne hap yuttum, ne kendimi Ren'e attım! Ne de asmayı düşündüm! Buyur gel, gözünle gör..."

Başkan, inanmaya çalışarak baktı.

"Gerçi vaktin olmaz: Hem Belediye, hem okul! En iyisi, akşam paydostan sonra buyur! Baskı altında olan benim. Hem nasıl baskı? Anne, ben Detlef'le evlenecek olursam sana söyle-

rim! Evlenmeyecek olursam, arkadaşlığımız biter! Ona daha karar vermedik diyor. Ama takkeli kuş gibi daldan dala konup durmak iyi mi? Evlilik yaşamına Tolmanngil gibi el ele başlamalı, elli yıl mı, elli üç yıl mı, bitesiye gitmeli! Vefa iyidir Başkan'ım! Allah ilk gösterdiği yüzden başka yüz göstermesin! Ama tabii, siz demokrasi diyorsunuz. Her akıl bir değil..."

"Geçim gerekir bir de. Eşler geçimsiz ise, uzun bağlılık neye yarar? Öyle yada böyle, insanları zorlamaya gerek yok! Neyse; çok sevindim; keşke sizinle daha önce tanışsaydık!"

"Dedim ya, biz tanıştık bir kez; ama unuttun..."

"Demek istediğim, görüşlerinizi daha önce bilseydim... Alman gelininizi, damadınızı daha önce tanısaydım! Şimdi söyleyin bakalım, benden istediğiniz nedir?"

"Sağ ol, var ol! Allah ömrünü uzun etsin! Bizim bu Almanya'da oturuşumuz uzadı. Oğlum, kızım buranın yaşamına karıştı. Güya üç yıl içinde dönecektik; dönemedik. Bize kalıcılık görünüyor. Bu nedenle, uygun bir yerden, şöyle biraz gölgeli, çimenli bir gömütlük gösterin. Erde geçte, nasıl olsa başımıza gelecek; ölülerimizi oraya yatıralım. Sizden bunu rica etmeye geldik..."

Herr Krings, iki elinin parmaklarını birbirine geçirdi, sıktı. Yüzünü kırış kırış yaptı.

"Gömütlükler bizde eskiden kiliselerindi. Şimdi toplumun oldu. Teorik olarak şehrimizde yaşayan herkes ölünce gömütlüklerimize gömülebilir. Almanya'da sadece terörcülerin gömülmesinde sorun çıktı. Onlardan birkaçı duvarların dışına gömüldü. Sizler için zorluk olacağını sanmıyorum..."

"Efendim, biz bundan bir süre önce, Güney Duisburg'daki Neuer Friedhof'un Müdürü'ne gittik. O, 'Ben Hıristiyan ölülerin gömütlük müdürüyüm. Müslüman ölülerin gömülmesi sorunu politikacılarla işverenleri ilgilendirir' dedi. Bu yüzden size geldik!" dedi Halil.

"Haklısınız! Konu bütün boyutlarıyla düşünülürse, Müdür'ün yetkilerini aşıyor. Politik konu değil; ama yarın o yöne çekilebilir. Yıllar önce bir cami yaptırma konusu oldu. Anayasa'mıza göre, yurttaşlar kilise yapabildiği gibi, cami de yapabilir. Topluluklar yer satın alır, yapar. Ama konu Anayasa Mah-

kemesi'ne gitti. Karar başka çıktı: Çoğunluğun kutsal duygularını rencide etmek gibi olurmuş. Gömütlük konusunu da böyle alırlar diye kaygılanırım. Yani bir Hıristiyan gömütlüğünde Müslüman ölüler sorunu çıkmasın. En iyisi, biz bunu biraz düşünelim. Belki sizlere ayrı bir yer gösteririz. Böyle bir yer buluruz. Hemen orayı güzelleştiririz. Ölülerinizi gömersiniz..."

"Benim hevesim, güzel gömütlüklerden bir köşe!" dedi Kezik. "Koyu gölgeli! Çiçeklerini kendimiz dikeriz..."

"Yeni yeri çabuk ağaçlarız! Bunları biz yaparız. Bakımı yönetime bağlanır. Türklerin buraya gömülmesi sorunu, çözüm için çok geç kaldı, Yirmi beş yıl önce başlansa, bugün biterdi. Sizin yurttaşlar geri taşıyor. Çok da harcama yapıyorlar. Tabutun ilaçlanması, ambalajı, cenazeyle gidenlerin yol parası, biliyorum çok tutuyor..."

"Ben sordum, burda da ucuz değil efendim!"

"O başka! Gene de Türkiye'ye yollamak kadar değildir. Bu konuyu Belediye Meclisi gündemine almamız gerekir. Orda konuşup karar almamız uygun olur. İlerde doğacak tepkileri önlemek için böyle yapalım daha iyi!"

Böyle konuşurken, ayağının altında zil vardı da ona mı bastı yoksa kendiliğinden mi düşündü; sekreter bir tepsiyle girdi.

"Türkler gerçi çayı sever; ama burda kahve içelim..." dedi Başkan.

Kezik, "Biz asıl tatlı konuşmayı severiz!" dedi. "Ama bugün orucum, kahve çay içmem. Üç Aylar geliyor. Hazreti Hüseyin'in ölümü günleri..."

"Dinsel bir günün orucu mu?"

"Evet..."

"Hepiniz oruç musunuz?"

"Ben değilim..." dedi Mahir Çelik.

"Siz?" Petra'ya baktı Başkan.

"Orucum efendim..."

"Siz Müslüman oldunuz herhal..."

"Olmadım; ana tutuyor diye tutuyorum..."

Halil Acar'ın yüzüne baktı. "Siz?"

"Ben kahve içerim, oruç değilim..."

"Kiminiz oruç, kiminiz değil; nasıl oluyor bu böyle?"

Celil Özgür, "Bizde böyledir efendim. Kimimiz de tutum için içmeyiz; yani siz Sparen diyorsunuz..." diye karşılık verdi.

Sekreter tepsiyi koydu Başkan'ın önüne. Başkan fincanları doldurdu. İçecek olanın önüne sürdü. "Bilmem, çocuklarınızı iyi okutuyor musunuz? Bir yakınmanız var mı? Küçükleri anaokuluna az gönderiyorsunuz. Bunu özellikle istiyoruz; gelecekte Almanca'yı iyi konuşsunlar. Dil yönünden geri kalan, her yönden geri kalır..."

"Küçükleri yollayacağız elbet. Emine'nin büyük oğlu başladı bile. Ama pahalı. Gelecekte Almanca konuşacak çocuklar için biraz indirim gerekir... Ne olsa, bize ağır geliyor. Ciddi söylüyorum. Hele çocuk çok olunca... Bizden anaokulu parası almasanız ne olur? Duisburg'un başı göğe mi erecek bununla?"

"Duisburg'un fazla parası yok..."

"Almanya para kısacaksa, silahlanmadan kıssın!" dedi Halil.

"Bunları biz iç politikamızda çok tartışıyoruz. Ancak, bir belediyenin bütçesini yaparken biraz önlem almak gerekiyor. Yabancı işçilerimizden anaokulu parası almazsak, bu ayrımcılık olur, tepki yaratır. Kendi işçilerimizden alıyoruz. Duisburg gerçekte işçi şehri..."

"Yabancı işçi çocuklarının entegrasyonu konusu gerçekte Almanya'nın sorunudur. Bunun için özel olarak ayrılmış paralar vardır. Türk çocuklarının anaokulu ücreti bu paralardan karşılanabilir. O zaman sorun hafifler..."

"Buraya sanırım gömütlük konusunu görüşmeye geldiniz. Anaokulu konusunu ben açtım değil mi; özür dilerim..."

Zaten fazla sürmedi; kahveleri içip kalktılar.

"Ne zaman sizden bir haber alabiliriz, efendim?"

"Gündeme alınınca size haber verdireceğim. Giderken adres ve telefon numarası bırakın. O gün gelin, görüşmeleri dinleyin..."

Mahir Çelik, "Hepimiz gelip dinleyebilir miyiz?" diye sordu.

"Evet; oturumun açık yapılması kararı alırız..."

Başkan da kalktı hemen. Kahvesini bitirmemişti. Oturduğu koltuktan çıktı. Önü açılmış ceketini düğmeledi. Teker teker sıktı ellerini. Petra adresi, telefonu yazdırdı. Başkan da gelip sekreterin başucuna dikildi. Gündem için buyruk verdi.

Dışarı çıkınca bir serinlik doldu göğüslerine. Burg Alanı'na bakan merdivende durdular. "Oh, dünya varmış! O Başkan orda ölür sıkıntıdan. Odası sıkıcı. Ben olsam, pencereyi açarım..."

"Ana, bırak onu kendi düşünsün; biz yolumuza gidelim!"

Merdivenden sekiz on adım açıldılar. Kezik bir daha baktı kuledeki saate. "Bir saati dolduruvermişiz!" dedi.

Celil, "Haydin sizi evinize kadar bırakayım!" diye bir öneride bulundu.

Mahir Çelik, "Benim tramvayım var; size güle güle. Aldığımız bir sonuç yok henüz. Belediye Meclisi'nde konuşacaklar. O zamana kadar biraz kulis yapmalı. SPD'lileri, Yeşiller'i görmeli. İlgilenmezsek, öneriyi geri çevirirler..." dedi.

"Nasıl çevirirler? Bu soruna bir çözüm bulmaları zorunlu! Bir insan ölünce, gömülmesi gerekmez mi?"

"Gerekir ama nasıl? 'Nasıl'ın bulunması gerekiyor. Gündeme alıp konuşacaklar..."

" 'Bize ne?' diyebilirler. Kendileri bir yer alıp yapsın; bizi ilgilendirmez diyebilirler..."

"Almanlar kendi mi yapıyor; yoksa Belediye mi?"

"Belediye düzenliyor; ama Almanya onların!"

"Biz de onun işçisiyiz bunca zamandır?"

"Buna onlar tartışıp karar verecek. Belediye Meclisi'nde üye olsak belki; ama değiliz..."

"Tschüs..." dedi Mahir Çelik.

Kezik'in gözü akmıyor. Celil'e, "Sen sür; bizim arabamız var..." dediler.

Sıkıntılar

Günler öyle gelip geçerken, Kezik'in içine ikircim doldu. Yoksa kendi çocukları, hemşerileri gereği gibi tutmuyor mu işi? Gündeme alıp konuşacaklar diye bıraktılar mı peşini? Mahir Çelik'in dediği kulis çalışmasını kim yapacak? Hangi dille, nasıl konuşacaklar? Ruhu sıkılıyor. Mahir Hoca'nın telefonunu çeviriyor. O da kimi gün oluyor, kimi gün olmuyor evde. Yakalayabildiği gün, "Aman Mahir Hoca, elini ayağını öpeyim! Bizim işi unutma!" diye yalvarıyor.

"Yooo! Unutur muyum? O nasıl söz? Tam altı kişiyle konuştum. Benim bayan arkadaş birkaç üye tanıyor. Onlara da anlatacağız."

Evin içinde sabah akşam konu bu. Asıl sorun kemiklerin getirilmesi. Halil biliyor, zor olan, işin Duisburg yanı değil. Mutlaka bir gömütlük koparacaklar. Belediye böyle bir yeri gösterecek. Göstermezse, Avrupa'da gülmelik olur. Ama kemiklerin getirilmesi sorun. Halil açık seçik bilmiyor nasıl bir sorun; ama duyumsuyor. Kezik durup durup, "İşin o yanı kolay!" diyor. Böylece, belki yerleşme isteğini tartışmaya yeter sözü olmadığı için, gömüt getirme işini öne sürüyor. Bir konuk gelse bu, bir konukluğa gitseler bu konuşuluyor. Başkan'a gitmeleri, ayrıntılı ayrıntılı anlatılıyor. Kimi günler işe giderken Emine'ye, "Aman kızım, telefonun başından ayrılma! Bakarsın Başkan'ın sekreteri arar. Biz de evde olmayız; fırsat kaçar gider!" diyor. Yada işten gelince soruyor: "Arayan oldu mu? Bugün de mi gelmedi telefon? Desene atlattılar bizi! Ne kurttur o Başkan, yılların kurdu; atlattı! İşi gücü bırakıp bizimle mi uğraşacak? En iyisi telefon açıp soralım! Şu güne koyduk diye niçin telefon etmiyorlar?"

"Ana, belki bin bir iş arasında ancak sıra gelir! Bunca yıl sabrettin, biraz daha sabret. Eğer gelmezse, Petra bir telefon açar..."

"Petra deme şuna, Fatma de artık! Alıştır dilini..."

"Peki..." diyerek gülüyor Emine.

"Yarın da gelmezse, Fatma sarılsın telefona..."

"Peki ana..."

"Fatma, duydun değil mi kızım?"

"Duydum ana..."

Ondan sonra odaya girip, yorgun bedenini yatağa atıyor. Düşüncelerin otuzu birden doluyor başına. "Ya üyeler biz gözümüzün önünde Müslüman gömütlüğü istemeyiz! Götürüp yurtlarına gömsünler! Kendileri de çekip gitsin artık derlerse? Zaten o kafada değil mi bir bölümü? Yazıp durmuyorlar mı yollara, duraklara? Nasıl Anayasa Mahkemesi'nden karar çıkarıp minareli cami yapılmasını önlediler, gömütlük verilmesini de önlerler. Alman'da akıl mı yok? Durmadan top, tank, hem de insanlara tuzak düşünür! Bize yaptırdığı işi tatlı bulur, kendimizi gözü görmez. Çalıştırdı çalıştırdı, şimdi 'Raus!' diyor! Neler var şu dünyada? Yada kurun kendiniz deyip konuyu bize bırakır. O zaman da çarçur bir gömütlük çıkar ortaya. Baksana şu küçük bahçelerimize; ne yolu belli, ne kapısı! Çuval eskileri, tahta kırıntıları! Ben burda bir gömütlüğe niçin hevesleniyorum? Düzenli olacak diye. İp çekmiş gibi her yönü düzgün olacak. Burda çamurun, pisliğin içinde değil, Alman gibi temiz yerde yaşamak istiyorum. Ama bir haber çıkmadı! Hükümet işleri her ülkede böyle yavaş mı yürür?"

Odadan çıkıp oturma odasına geliyor, bir posta Emine'ye, bir posta Halil'e, eve gelmişse bir posta Petra'ya, Ayşe'ye soruyor: "Neden hâlâ bir haber gelmedi?"

"Valla bilmeyiz ki..."

"Bilmeyiz olur mu? İnsan bilmeli!"

"Nasıl bileceğiz ana?"

"Kafayı çalıştırıp bileceksiniz..."

Bir yolunu gene kendi buluyor. Ama bulduğu yol uygun mu, murat ettiği yere varır mı; burasını bilmiyor. Derken içine bir umut doğuyor: "Ben ölü müyüm? Benim ağzım dikili mi? Gider bulurum o güzel sekreteri, söyle ne oldu bizim gömütlük derim. Hay Allah, şimdiye kadar bunu neden akıl etmedim? İşte bir çıkar yol!" diyor, yeni düşüncenin çekimine kaptırıyor ken-

dini. O çekimin kimi zaman önünde, kimi zaman ardında koşuyor.

Belediye zaten işe gidip gelirken yolunun üstünde. "Uğrarım yarın! Uğrar anlatırım..." Bunu buldu ya, sevinçten uçtu. Kendine güveni arttı. Gülerek, eteğini yellendirerek, bir o kata, bir bu kata inip çıkarak, kara çay demleyecekse adaçayı demleyerek, yemeğe iki baş sarmısak atarak, ortayer masasını bir daha silerek, kızından, gelininden önce masayı donatarak, torunların birini sağına, birini soluna alıp, sayıları şaşırmışçana öperek, koklayarak... yaşamın o bölümünü dolduruyor.

İşyerine varınca da bir kibar oluyor. Üstündekileri çıkarıp iş giysilerini giyip, derinden, içten besmele çekip, bulaşığı boyu boyuna ayırıp, kaynar suyu hazırlayıp... Ah bir iki makine aldılar; ama Papatya Marion, "Porselenleri elle yıkayın! Makine kırıyor..." diyor. Açıyor sıcak suyu. Bulaşık pirilini döküyor içine. "Bu tür tür cıvık sabunlar, hepsi de hoş kokulu, ah hep böyle hoş kokarak, tıpkı ikiyüzlü insanlar gibi iyi görünüp, elimi değdirince sokacını salan zehirli arı gibi, davulun uzaktan hoş gelen sesi gibi, tıpı tıpına bu Almanya gibi, olmaz olası cıvık sabunlar da bana yapacağını yaptı! Hoş buğularını gözlerimin köküne salarak, gözlerimi böyle akmalı yaptı!"

İşyerinde bugün bunları düşünmedi hiç! Sıcak suyun içine cıvık sabun şişesini sıkarken başını uzağa tuttu. Ne kadar tutsa, gene geliyor. Hemen bir yaşarma başladı. Ardından bir yanma!

"Dikkat et Frau Acar, gözyaşların leğene düşmesin!"

Bir de böyle hatır saymaz değiller mi?

Eldiven takıp başladı yıkamaya. Süngeri bir ona, bir ona sürdü. Ta işe başladığı zamanki gibi, duru sudan geçirdi.

"Bu ne böyle Frau Acar; ne gerek var son yıkamaya?"

"Durlama olmazsa bulaşık temizlenmez ki! Cıvık sabunların kalanı, yemekle birlikte insanın karnına gider. Bakın ta dışardan gözlerimi ne yaptı? İnsanın ciğerini de böyle yapar. Kanserden beter hastalıklar buldurur."

Koca bulaşığı duru sudan geçirdikten sonra, suları süzülsün diye biraz dinlendiriyor. Sonra alıyor bezi eline; sil ha sil! Yerleştiriyor dolaplara. Sonra masaları, tabanları siliyor.

Yaşlılar kimi gün birinci katta, kimi gün ikinci katta, bahçe köşesinde, kitaplıkta, oturma salonunda, kimi gün şaşıp yanılıp görüşçüsü gelmişse görüşüp, gelmemişse geleceğini umup sürekli kapılara bakarak bekliyor. Küsüp küsüp başka umar olmadığı için barışarak, günleri yarım yarım, çeyrek çeyrek bitiriyorlar. Uzun yaşam zor konu. Zor konu geciken ölüm. İnsanın kendi oğluyla, kızıyla sevgisi olmayınca, çevresinde torunları olmayınca, oğlu, kızı hayırlı olmayınca, işte böyle yaşlılar yurdunda; Allah'ım sen benim sonumu güzel eyle! Uzaktan bakıp hallerine acıyarak, sonra yeniden öğle öğünü, ikindi çayı, bulaşıkları toplama zamanı gelince toplayıp gene yıkayarak paydosun gelmesini bekliyor.

"Ama ben şimdi son kahve bulaşığını da beklersem, Belediye'nin güzel sekreterine yetişebilir miyim? Ah, nasıl söylesem de, Marion kancığından izin alsam? Gerçekte benim sekiz saat çalışmam yeter değil mi? Eller yazar, yarım saati bile hesaplatır, hakkını alır. Görgüsüzlük olmasın diye ben söylemem. Şimdi, bir saat önce sal beni demeye korkuyorum!"

Bunu yarım günden uzun düşündü. Sonunda dikildi Marion kancığının karşısına. Beli hafif bükük, başı eğik; ayırdına varıp dik durmaya çalıştı. Marion kancığı her zaman bu küçük yaşlılar yurdunun bulaşık bölümünü, bir bankayı yönetmenin gururunu duyarak yönetir.

"Bitte schön Frau Acar..."

"Danke schön Mairon Hanım... Bugün iki saat erken çıkmak istiyorum. –Ben iki diyeyim de!– Önemli işim var..."

"Ama bunu iki gün önce haber vermen gerekirdi! Ben şimdi kimi bulacağım yerinize?"

"Alman arkadaşlar var. Bir ben değilim ya..."

"Onların da özel işleri olur. Önce söyleseniz, birini rahat ayarlardım..."

"Ben bugün gitmek zorundayım! Haber veriyorum!"

"Böyle 'haber veriyorum'la olmaz Frau Acar! İki gün sonra gidebilirsiniz!"

"Bitte Maion Hanım! Lütfen diyorum; işim önemli!"

"Kabul ediyorum, önemlidir. Olmasa istemezsiniz. Ama beni de düşünün. Şimdi yerinize nerden insan bulacağım?"

"İki gün sonra olmaz; bugün olacak Marion Hanım..."

"Dinlemeyip gidecekseniz, buyrun! Ama izinli gitmek istiyorsanız, iki gün sonra..."

"Marion Hanım! Hiç anlayışlı olmayacak mısınız? Kaç yıldır tek bir kez hasta yazılmadım. Gözlerim bunca yaşarmalı, geldim çalıştım. İlk kez de şimdi, iki saat izin istiyorum!"

"Frau Acar, doğru söylüyorsunuz; mahcubum size! Ama yerinize kimi bulacağım kısa zamanda? İki gün önce haber verseniz, giderdiniz. İki gün sonra iki saat değil, yarım gün gidin!"

"Şef gibi Allah belanı..." dedi, neyse ki sonunu bağlamadı. Kötü söylemenin gereği yoktu. Neleri yuttu; bunu da yutar. Kahırlı kahırlı dönüp yürüdü. Mutlaka bir şeyleri kırıp dökmek istiyor. Kaç yıldır ilk kez iki saat izin istedi; vermedi!

Gitti, bulaşıklıktaki masanın ucuna oturdu.

Olsa da bir sigara yaksa! Alışırım diye korktu yıllar yılı. Günde üçer marktan, şimdi dört mark oldu ya, yılda çok tutar. Hem de sadece birer paketle susturabilir mi içinin cinini? "Ben içersem en az üç paket içerim! Bu da iyi paradır!" İçmedi. Öyle susturacağına, böyle susturdu cinini. Almanya'ya nasıl katlanır insan sigara içmeden, şarap içmeden? "Yemekten yemeğe, konuklar geldiğinde içtim şarabı! Müslümanlıkta bizim Alevi kolumuz, geniş davranışlıdır. Kadınımız, erkeğimiz birlikte içeriz. Her yıl harmanlar kalkınca içeriz. Koçlar katılınca içeriz. Bağlar bozulup pekmezler kaynatılırken, üzümler sıkılıp yeni şaraplar küplenirken içeriz. Köyümüzün yarısı Sünni, yarısı Alevi ise de, aramızda geçim iyidir! Birbirimizden kız alıp verdiğimiz oldu. Ben Alevi, Demiryolcu Mustafa Sünni değil miydi? Ah iyileri güldürmeyen dünya! Güzel Allah'ım ne adaletsiz oluyor senin yazıların kimi zaman? Benim başıma şef diye bu Papatya Marion'u verdin! Bin yılın başında izin istedim; geri çevirdi. Yerin dibine batırdı beni! İyi ki Yugoslav Stenka'ya, Rodeyka'ya, Svezda'ya, Almanlara söylemedim. Temelli rezil olurdum. Bekle dedi; bekleyeceğim..."

O gün eve başında bir kara bulutla geldi. Sigara yakmadı; ama dolu dolu bir şarap içecekti ki, sarhoş olsun! Halil görüverdi, Emine görüverdi; ikisi birden sordu: "Ana, biri sana kötü bir söz mü dedi?"

Coştu taştı. "Şükür yavrularımın insanlığına! İşte budur insanlık! Haksızlık gördüğümü oğlum, kızım gözümden bildi! İki cihanda yerleri cennet olsun!"

Petra girip geldi, o da sordu kendi karnından çıkıp gelmiş gibi: "Anamıza kim ne yaptı?"

Bir yanına Petra'yı, bir yanına Emine'yi aldı, ikisini ayrı ayrı okşadı. Torunlarını öptü ayrı ayrı. Halil'i gözleriyle okşadı. Anlatmayacaktı; anlattı. Dağılıp gitti başındaki bulut. Keşke eve gelirken biraz güldürseydi yüzünü. "Papatya Marion iki saat izin vermedi. İki gün önce söylemeliymişim. Çok gururum kırıldı..."

"Ana ne yapacaktın iki saat izni?" Halil, Emine, Petra aynı anda sordular.

"Ne yapmam? Başkan'ın sekreterine varıp soracaktım, ne güne koydunuz bizim konuyu; gelip dinleyelim?"

"Ana, çok sabırsızsın! Demediler mi bekleyin, biz telefon ederiz! Numarayı bıraktık. Niçin yiyorsun kendini böyle?"

"Çok deneyler gördüm. Hem Türkiye'de, hem Almanya'da, işini yeterince izlemedin mi, olacaksa da olmaz. Gidip soracaktım..."

"Ana, yarın bir telefon daha edelim..."

"Kendim gidip soracağım. Telefon he, hı! Bugün izin vermedi, yarın verir. Yarın vermezse, öbür gün verir! Uğrar sorarım..."

Petra kolundaki saate baktı. "Şimdi etsek kapalıdır. Üzülme, yarın ederiz anamız..."

"Ana valla çok hızlandırıyorsun insanı!"

"Hızlanma oğlum; sen yavaş yürü! Kaç gün sabrettim; artık bir bakayım diyorum..."

"İnşaallah bizi suçlamıyorsun ana..."

"Kimseyi suçlamıyorum güzel Emine'm! Kendimi de suçlamıyorum." Yüzünü güldürmeye çalıştı ama gülemedi; üzgündü.

Torunlarını aldı kucağına, sedire oturdu. "İki gün daha beklersem ölmem!" dedi. Sanki Çeltek'teydi; oyunluk türküler geçti içinden.

Oldu mu gülüm oldu mu
Enişten koyunları buldu mu
Bir kerecik öpmeyle
Gül benizler soldu mu?

Oynattı Mustafa'yla Murat'ı. Çeltek türkülerine alıştırıyor onları. "Yoksa sana Meister Jacob'u mu söyleyeyim ulan Murat? Neden oynamıyorsun nineciğim?"

Meister Jacob, Meister Jacob,
Hörst du nicht, hörst du nicht?

Petra kalkıp odaya gitmek üzereydi. Kezik, "Ensschuldige..." dedi. Petra durdu. "Bir isteğin mi var anamız?"

"Seni yolundan alıkoydum kızım. Meister Jacob'un sonu nasıldı? Torunuma tam belletmek istiyorum!"

"Sen git Fatma!" diye Emine girdi araya.

Meister Jacob, Meister Jacob,
Schläfst du noch, –schläfst du noch?–
Hörst du nicht die Glocken?
Hörst du nicht die Glocken?
Din dang dong! Din dang dong!

"Aferin kızım! Bir daha söyle bakayım şunu: *Din dang dong! Din dang dong!*..." Torununu elinden tutup, şarkının ritmine göre kollarını indirip kaldırıyor, hem gülüyor, hem güldürüyor.

Birden, "Papatya suratlı!" diye bağırdı içinden. "İki gün sonra dedi bana! Bulaşıklığı koca banka gibi büyütüyor gözünde. Güya beni bunaltacak. Hiç bile bunalmam! Şarkımı söyler, torunumu hoplatırım! Asıl sen kendini düşün, Papatya Marion! *Din dang dong! Din dang dong!*"

Emine öteden, Kezik beriden, "*Din dang dong! Din dang dong!*" diye yinelediler. Murat da, önceki sessiz ortamdan şimdiki şenlikli ortama nasıl geçtiğinin ayırdına varmadan, "*Din dang dong! Din dang dong!*" demeye başladı. Kezik bu kez ona uydu: "*Din dang dong! Din dang dong!*"

Çok geçmeden masala başladı.

"Evvel zaman içinde değil canım. Kalbur saman içinde değil canım. Deve tellal iken değil. Sinek berber iken hiç değil canım. Ben anamın beşiğini tıngır mıngır sallar iken bile değil. Bir varmış, bir yokmuş da değil. Bir ana koyun ile üç kuzusu varmış. Kuzusu varmış da, kuzusu varmış. Ana koyun ağılından çıkar, otlamaya gidermiş. Otladıkça memeleri dolarmış. Gelir kuzularını emzirirmiş. Şu masalın güzelliğini görüyorsun değil mi? Es war ein mal ein Schaf und drei kuzusu... Kezik'in var birçok kuzusu... Beş kuzusu, on kuzusu... Ah bir de Petra'm gebe kalsa! 'Bu benim eigene Sache'm anamız!' deyip durmasa bana! Ah benim gevşek Halil'im! Öğrenciymiş de, bakamazmış da... Daha para kazanmıyormuş da... Öğrenci bursuyla yaşıyormuş da... Akılsız! Bir an önce yap çocuklarını, anan yaşarken! Hayırlı hayırlı yetiştirelim. Yarın yaşlandınız mı, elinizden tutarlar. Yaşlılar yurduna düşmeyin şimdiki Oma'lar, Opa'lar gibi... Kuzularımı bir an önce verin benim koluma..."

Murat'ı kucağından indirip yuvarladı yere. "Mustafa'yı getir Emine!" dedi. Onu da sevdi bir süre. Ona Küçük Uli'yi söyledi. Akşam yemek yiyip, çaydır, ıhlamurdur içip çekildiler yatağa. Gene torunlarından birini aldı koynuna; pış pış ederek uyuttu; sonra kendi de uyudu.

Gündem

Sabah erkenden fırladı yataktan. Okul vardı; Halil'le Petra da kalktı erkenden. Kezik, evik çabuk bir çay içti. Ekmeğin arasına peynir koydu. İki elma aldı çantaya. Çıktı sokağa. Çok yakındı durak. Yetişmek için koştu gene de.

Saat 10.00'da, kahvaltının bulaşıkları bitince oturup kahve içiyorlar. Pasta yiyorlar. Daha beter şişmanlamaktan korktuğu için Kezik yemiyor. Peynir ekmek daha uygununa geliyor. Kendisinden başka peynir ekmek getiren yok. Yaşlılar Yurdu'nda çıkanlardan yiyor herkes. Kocaman kazanlar kaynıyor.

Kezik düşünüyor: Bizde ne yaşlılar var. Oğlu, kızı bıkar. Oğlu biraz daha bakmak ister belki; ama elkızının yanında sığmaz. Kızı biraz daha bakmak ister belki; ama eloğlunun yanında sığdıramaz. Bu ona, o buna atar; sürünür arada. Ana sürünür. Biraz malı varsa, malının hatırına bakarlar. Malıyla rezilliktir çoğunun sonu. Hele elden ayaktan düştüyse, temelli rezillik. Onlara bakarak bunların durumu iyi. Ama benim gönlüm onu da, bunu da beğenmez. Benim gönlüm gibi gözü doymaz gönül Asya'da, Avrupa'da var mı; sürekli iyinin iyisini ister. Ama bırak en iyisini, Allah iyiyi bile çok görür. Demiryolcu Mustafa'yla kaç yıl yaşadım? Kaç yıl sefa sürdük birlikte? Ham armut gibi boğazımı aldı mutluluk. İşimiz biraz yoluna girdi, yaşam önümüzden akmaya başladı, bayramlar çörekli börekli, çocuklarım entarili pabuçlu... Demiryolcu Mustafa izinli olurdu, çocukların elinden tutar, yürürdük istasyona; uzun cadde insanlarla bahar bayramı gibi dolardı; beylerin arasında bey, hanımların arasında hanımdık; O Yukardaki, buncacık mutluluğu bize çok gördü. Yaşlılığımda bari bakımım iyi olmalı. Çocuklarımla, torunlarımla kucak kucağa olmalıyım. Sevilmeli, sayılmalı, özlenmeliyim. Sesimi duydular mı, kuş yavruları gi-

bi uçmalılar kucağıma. Somurtmaları, küsmeleri sevmem. Ben gönlüme göre sultanlık isterim...

Dalgın dalgın kahvesini içer, peynir ekmeğini yerken, Papatya Marion yanına geldi. "Lütfen beni bağışlayın Frau Acar! Dün sizi kırdım. Gece uykum kaçtı. Sizden özür dilerim. Niçin demedim gidin? Yerinize ben yıkardım kalan bulaşığı. Çok ayıp ettiğimi sonra anladım. Niçin böyle benim aklım hep geç başıma gelir?"

"Asıl bizim aklımız geç gelir başımıza! Böyle bir atasözümüz vardır hatta..." dedi Kezik. Alınmamış, kızmamış göründü.

"Lütfen darılmayın!" dedi Marion. "Sizin atasözü belki en çok bana uygun. Budala Marion'un aklı sonra gelir. Belki kanımda Türklük var biraz. Nerden bileceğiz olmadığını? Birinci Dünya Savaşı'nda birlikte savaşmamış mı dedelerimiz? Sizinkiler gelmiş, burda eğitim görmüş. O sırada bir şeyler olmuş olamaz mı? Çok özür dilerim. Bugün dört saat önce gidin; ben yıkarım yerinize. Ben de kendimi bulaşık şefi diye kasarsam, neye benzer bu? Bitte entschuldigen Sie, Frau Acar..."

Doldu taştı gönlü. "Ben zaten senin insanlıklı bir insan olduğunu biliyordum. Asıl bunun için şaştım. Marion kancığı iki saatçik izin isteğimi niçin geri çevirdi diye kendi kendimi yedim bitirdim. Gene de insanlığını belli ettin. Hem hanım hanım özür diledin, hem yerine ben yıkarım diye, dün vermediğin izni bugün verdin. Şu Yaşlılar Yurdu'nda benim de bir insan olduğumu belli ettin. Teşekkür ederim, Marion Hanım!" Kalktı bir de toka etti, sonra kucağına doğru çekip sarıldı; "Du bist ein guter Mensch..." dedi yeniden.

Bulaşığı tek başına döndürdü o gün. Yugoslavların, Almanların kıçına şaplaklar attı. Türküler söyledi, şakıdı: "*Oldu mu Ayşe'm oldu mu? Enişten koyunları buldu mu?*" Öğleden sonra, onun işi, bunun işi demeden, gözlerinin yanmasına, yaşarmasına aldırmadan çalıştı. "Bu Marion kancığı benim damarımı biliyor. Böyle eşşek gibi çalışayım diye akarıma konuşuyor! Bak ne yaptı etti, gönlümü aldı, çalıştırıyor gene!" Kıs kıs güldü içinden.

Sonra aldı dışarlık giysilerini, banyolardan birine girdi. Yıkandı paklandı. Saçlarını sabunladı. Silindi kurundu. Paydosa

iki saat kala arkadaşlara veda etti. Alman, Yugoslav ayırmadan tokalaştı. Marion'la ayrıca tokalaştı, yeniden teşekkür etti. Yürüdü tramvay durağına. Kalkmadan yakaladı. Tramvay gidiyor, Kezik içinde daha hızlı gidiyor.

Bin Pencereli Ev'in önünden geçerken, içerden gidiş yönüne itiyordu taşıtı. Eski Postane'ye yakın durakta indi. Yürüdü Belediye'nin merdivenlerine. Başvurma'nın ordaki kadın, geleni gideni süzüyor. Gözünün tutmadığı biri oldu mu durduruyor. "Yardım edebilir miyim? Nereye gitmek istiyorsunuz?" Onu da durdurdu. Anlattı Kezik: "Başkan'ın sekreterini göreceğim. Bizim konu gündeme ne zaman giriyor, soracağım..."

"Sizin hangi konu?"

"Hobbalaa! Söylemek zorunda mıyım? Konu işte! Başkan dedi: 'Gündeme alalım; isterseniz gelin dinleyin.' Dinlemek istiyorum; ama önce bilmeliyim, hangi gün? Öyle değil mi?"

"Ach so!" dedi görevli. "Buluşumunuz var mı?"

"Yok..."

"Buluşum yok; soracaksınız; peki. Odayı biliyor musunuz? Çıkın yukarı, sağa gidin, göreceksiniz..."

O iki gözlü, biri hızlı hızlı inen, biri hızlı hızlı çıkan asansöre atlamazdı bir daha. Hem binmesi, hem inmesi zor. Hiç dumadan çıkıyor yada iniyor. Atik davranıp binecek, atik davranıp ineceksin. Kezik o kadar atik olabilir mi? Merdivenden ağır ağır çıkmak daha iyi ona. Öyle yaptı.

Gene Türkiye'deki gibi tıklattı kapıyı. Ama duyulmaz ki! Yüklenerek açtı. Sekreterler başlarını kaldırıp baktı. Anımsar gibi oldular geleni. Zaman geçti aradan. "Benim adım Kezik Acar. Anımsayacaksınız. İki hafta oluyor; gelmiştim oğlum, gelinim, hemşerilerim. Bir gömütlük konumuz vardı..."

Telefonda konuşuyor güzel sekreter. Elini kaldırdı: "Bekleyin lütfen..." Aynı zamanda karşı uçtan özür diledi. "Bir yada iki sınıf olabilir. Büyüktür salon; ama o kadar büyük değil tabii. Öğretmenleriyle birlikte 50 kişi. Tamam, yazıyorum. Çocuklar zordur, anlıyorum. Nasıl yönetilir, onu bilmem. Hoşça kalın..." Kapattı telefonu. "Buyrun şimdi sizi dinliyorum. Affedersiniz, ne demiştiniz adınız?"

"Kezik Acar. İki hafta oluyor. Bir gömütlük konumuz vardı. Başkan'la konuştuk. Gündeme alıp bildirecektiniz. Hemşeriler gelip dinleyecektik. Bir Müslüman gömütlüğü konusu yani..."

"Anımsıyorum öyle bir konuyu; ama alınmadı..."

"Ne zaman alınacak? Alınınca bildirecektiniz. Şu gün oldu; bildirmediniz?"

"Unuttuk biz onu. Hemen alalım; ama ne zamana?"

"Bunu bilecek kimse yok mu? Duisburg Belediyesi bizim de belediyemiz sayılır. On beş yıla yakın burdayız..."

"Gayet tabii; o nasıl söz? Ama Meclis toplantıları her gün olmuyor..."

"Her gün olsun demiyoruz; ama unutmadan bir toplantısına alın. Başkan söylemişti..."

"Yarından sonra toplanacak! Ama ona da öğrenciler gelecek. Başkan'ın böyle düşünceleri var; yılda birkaç kez öğrenci çağırır!"

"Siz onları gene çağırın. Ama gündeme bizim işi de alın!"

"Bunu Başkan'la görüşmem gerek..."

Tam o sırada Başkan'ın kapısı açıldı; kendisi çıktı dışarı. Çıkıp gidecek gibi bir yönelişin içindeydi. Kezik kalktı. Doğrudan kendisi söze girse nasıl olur? "Lieber Başkan!" diye başladı fazla düşünmeden. "Birçok işinin arasında belki sen de unuttun; ne oldu bizim gömütlük konusu? İki hafta önce gelmiştik. Gündeme alıp bize haber verdirecektin. Bekleye bekleye sabrımız bitti. Sormaya geldim. Yoksa Türkiye'deki gibi yalvarmak mı gerekir? Aman Başkan'ım, Sayın Başkan'ım! Yaz gündeme bizim konuyu, elini ayağını öpeyim Başkan'ım! Yani sizden köşk, konak istemiyoruz. Ölülerimizi koymak için gömütlüğünüzden bir köşe istiyoruz. Yada siz bir yeri çimenleyip çiçekleyip bize teslim edeceksiniz... Bunu gündeme aldırmayı yeniden rica etmek için geldim. Rahatsız mı ettim?"

"Hayır, etmediniz..." dedi Başkan. Sekreter Hanım'a döndü. "Yarından sonraki gündeme yazalım!"

"Bilmem uygun düşer mi? Size soracaktım..."

"Neden düşmesin? Normal olarak neleri konuşuyorsak, onları konuşacağız çocukların önünde. O derece gizli işimiz yok bizim..."

"Peki efendim..."

"Siz de gelin dinleyin yarından sonra..."

"Allah razı olsun, danke schön!"

"Bitte schön..." deyip yürümek istedi Başkan.

"Saat kaçta gelelim? Bunu da söyle kurbanım!"

"Her zamanki gibi 14.00'da..."

"İzin alır gelirim. Marion kancığı vermezse, ne yapayım? Yıllık iznimden alır gelirim..."

Başkan gitti; Kezik söyleniyor. Sekreterler bir yandan telefonları yanıtlıyor, bir yandan Kezik'e bakıyor. Gülmek istiyor ama kabalık olur diye çekiniyorlar. Kezik, sanki işi olmuş, kendilerine koyu gölgeli, çiçekli bir gömütlük ayrılmış gibi sevinç içinde, nasıl teşekkür edeceğini bilemez bir halde bekliyor, dönüp dönüp, "Danke schön!" diyor.

"Bitte schön, bitte, bitte..." dedi sekreter.

Sonunda artık işinin kalmadığını, çıkıp gitmesi gerektiğini anladı; "Hoşça kalın..." dedi.

"Yarından sonra 14.00'da..." diye yineledi sekreter.

"Siz bunu, bir de salonun numarasını yazıp bana verseniz daha besser olur... Yoksa şuraya varmadan unutur, mis gibi günü kaçırırım..."

Sekreter, küçük not kâğıtlarından birini çekti önüne. Oturumun gününü, saatini, salonun numarasını, izlenecek gündem konusunu yazıp verdi.

Kezik, gene öyle yaşamından hoşnut, kanatlanmış uçarak, halı yollukların üstünden yürüdü. İnip, Burg Alanı'na çıktı. Taşıt maşıt binmeyi beklemeden, Duisburg'un König Caddesi'nden, metro yapımı nedeniyle orası burası kazılmış, gene de gelinir geçilir yerleri düzgün anacaddesinden geçip Sonnenwall'e yürüdü. Aylık kartı var; binse, binmese, parasını yatırıyor. Binmeden gidecek eve kadar. İçinden bir "*Oldu mu gülüm oldu mu? Enişten koyunları buldu mu?*" türküsünü, bir "*Ding dang dong*"u söyleyerek yürüdü. Eve vardı. İki saat kadar sonra Halilgil geldi.

"Ana, sen çıkmışsın, biz Başkan'ın sekreterine girmişiz. 'Biz Frau Acar'la konuştuk, az önce burdaydı!' dedi. Haydi gözün aydın. Yarından sonra saat 14.00'da konumuz gündemde..."

"Hıı, gündemde! Kancıklar unutmuş! Varmasam çok hava alırmışız a Halil'im! Bir an önce getirelim şu babanızı! Sabrım bitti!"

"Getirelim ama nasıl?"

"Ben bu noktaya getirdim, ötesini siz düşünün!"

"Ana bundan sonrası daha zor..."

"Zor mor; insan yapacağım demeli!"

"İnşaallah düş kırıklığına uğramayız..."

Kezik gene türküler, şarkılar söyledi. Gene torunlarını sevdi. Günün sevinci uzadı gitti.

Çocukların İzlediği Oturum

Gene izin gerekiyor. Ertesi gün konuyu Marion Hanım'a ayrıntılı açması gerek. Geç kalırsa, gene zorluk çıkarır. Eğer kendiliğinden yarım gün vermeyi uygun görmezse, yazsın müdüre, yıllık izninden bir gün kessin. Çünkü yapılacak görüşme onun için yaşamsal.

Saat 10.00'da kahveleri içerken açtı. Marion Hanım dinledi, sordu: "Niçin sadece sen izliyorsun? Öteki hemşeriler ne yapıyor? Bir senin sorunun mu? Duyduğuma göre, dernekleriniz var. Niçin onlar uğraşmaz da, sen uğraşırsın?"

Kezik, "Onlar daha önemli sorunlarla uğraşıyor. Böyle konulara biz bakıyoruz. Gerçekte benim amacım, kocam Demiryolcu Mustafa'nın kemiklerini getirmek. Güzel bir gömütlüğün köşesine koymak..." diye cevap verdi.

"Sonra?"

"Sonra da vaktim gelince yanına uzanmak..."

Anlamadan bakıyor bulaşıklığın şefi.

"Ben asıl bunun için koşuyorum..."

"Ama sık sık izin alman gerekirse, biraz zor..."

"İşin varsa, zorluklara katlanacaksın! Rahmetli babam böyle derdi. Ben de katlanıyorum. Şimdi bu konuyu bizim derneklere bıraksam, kim bilir ne zaman sonuçlanır? Yirmi yıldır derneklerimiz var; ama konu bizim başvurmamızla ele alındı..."

"Sana yarım gün daha izin verdireyim. Saat 13.00'da gidersin. Ama bir daha almak istersen, o zaman zor olur. Senin yerine kendim geçeceğim. O gün yaptığım yanlışlıktan ötürü hâlâ üzgünüm. Ben gerçekte çaf çuf şeflerden değilim. Şef olup da, bir yaşlılar yurdu bulaşıklığıdır şurası..."

Teşekkür etti. Gene çok çalıştı, uçtu. "Kendi bildiğinden de alçakgönüllü insandır Marion Hanım. Hakkını yemek yanlış

olur..." dedi. Türküler söyledi, şakıdı. Kimi zaman ıslık çaldı, ortalığı çınlattı. İş dayanmadı önünde.

Saat 13.45'te Belediye'nin toplantı salonuna geldiğinde, ortalık ana baba günüydü. İki okuldan belki 100 çocuk, orayı karnaval yerine döndürmüş. Yada sanki mahalleye panayır kurulmuş. Hepsi dördüncü sınıfmış. Beşinci olsa kaç yazar? Dur, otur bilmiyorlar. Bir çağıltı çuğultu gidiyor.

Kapıda bir görevli, gireni çıkanı denetliyor. Kezik'i de durdurdu. "Bir arzunuz mu var?"

"Gündemi izleyeceğim..."

"Nasıl gündemi?"

"Birazdan başlayacak gündemi!"

"Onu çocuklar izleyecek..."

"Bizim de konumuz görüşülecek. Başkan'ın sekreteri biliyor izleyeceğimi..."

"Ach so! Hangisidir sizin konu?"

"Müslüman ölülere gömütlük..."

"Adınız?"

"Kezik Acar..."

"Ach so! Benim elimdeki listede böyle bir konu da, ad da yok. Bekleyin biraz."

Başlarında öğretmenleriyle, hâlâ öğrenciler geliyor. Arada içeri dışarı girip çıkanlar var. Kiminin giyimi al, kiminin giyimi mavi, mor; içerisi türlü renklerden oluşan bir sergi. Çocuklar arkaya doğru hafif yükselen bir bölümde oturuyor. Meclis üyelerinden gelenler de oturmuş. Başkan'ın yeri boş. Kezik bir süre sağ, bir süre sol ayağının üstünde bekledi. Kapıdaki görevli, bir koridorun dip yanına, bir Frau Acar'a bakıyor.

"Başkan yada sekreteri gelince sizin işi soracağım."

Üç metre ilerde iki polis. Onlar da gözlerini Kezik'e dikti. Neyin nesi kimin fesi olduğumu merak ediyorlar! Filistin'den gelmiş, beli bombalı bir kadın mı acaba? Bombayı patlatmadan yakalamak gerekir. Kezik şimdiye kadar böyle bir ortamda hiç bulunmadığını düşündü. "İyi ki geldiğim yıl beni buraya süpürgeci vermediler! Kafam bu gürültüye dayanmazdı!" Orasının her gün çocuklarla dolup taştığını düşünüyor.

14.00'a üç kaldı. Başkan Krings'le sekreteri Frau Krysmann, koridorun dibinden göründü. Polisler kendilerini topladı. Kezik, elini koynuna attı, bir şey çıkarmaya çalışır gibi yaptı. Temelli kuşkuya kapıldı polisler. Alabildiğine dikkatli, hem de önlemli olmaya çalışarak, Kezik'in dikildiği yere yaklaştılar. Elinde öldürücü bir şey görür görmez alacaklar. Bu derece ürperti verebildiği için sevindi biraz. Orda öyle kıpır kıpır dikilmesini sürdürdü. "Ya bütün toplantı boyu ayakta dikilirsem böyle?" diye düşündü. Başkan'la sekreter yaklaşınca, kapıdaki görevli Kezik'i göstererek sordu:

"İzleyebilir!" dedi Frau Krysmann.

"Ama listede adı yok?"

"Özür dilerim; demek unutmuşum..."

"Şimdi buna siz bir yer gösterin..." dedi görevli.

Başkan girmişti içeri. Frau Krysmann, Kezik'i yanına alıp yürüdü. Arkaya, çocukların cıvıl cıvıl olduğu bölüme götürdü. İlk sıradaki koltuklardan birine oturttu. "Frau Acar, oturumu burdan sonuna kadar izleyebilirsiniz" dedi. Başkan'ın oturduğu bölüme gitti, hemen bir sıra arkadaki sandalyeye oturdu. Dosyaları yanındaki sehpanın üstüne koydu. Başkan üyelerle el sıkışıyor, gazete fotoğrafçılarına poz veriyor, gülüyor. Bu görünümün içinde Kezik, acayip bir yabancılıktır. Durumundan tedirginlik duydu.

"Keşke Halil ile Petra'yı yollasaydım! Onlar da çıkıp gelelim demediler bir; gördün mü? Köylünden, hemşerinden kimseler gelmedi; gördün mü Kezik? Tırnağın varsa kelini kendin kaşı diye boşa dememişler; gördün mü?"

Yumdu gözlerini. Sonra açtı, içeriyi yeniden taradı. Çocuklar ne yapsan yatışmıyor. Öğretmenler aralarda oturuyor. Okulun müdürü de gelmiş; ama...

Başkan Krings, önündeki zili birkaç kez çalıp ortalığın yatışmasını bekledi. Ortalık bir süre daha kaynamasını sürdürdü. Çocuklardan hâlâ cıvıldayanlar var. Bir öğretmen doğrulup kollarını orkestra şefinin "sus"u gibi birkaç kez salladı.

"Sayın Bayanlar, Baylar! Sevgili Çocuklar, Sevgili Konuklar!" diye başladı Başkan. Konukları, çocukları, bayanları, bayları ayrı ayrı selamladı. Sonra geçmiş toplantının tutanağı ile bugünkü

toplantının gündemini oya sunmak istediğini bildirdi. "Bunlar önceden üyelere gönderildi; ama sonradan ekler yapıldı..." Başkan belirtti durumu. Yapılan ekleri söyledi. Eğer söz isteyen yoksa, ikisini ayrı ayrı oya koyacağını bildirdi. Geçmiş toplantının tutanağı, bugünkü toplantının gündemi kabul edildi.

Görüşmeler ilk maddeden başladı. Çocuklar deviniyor. Üyelerden kimi birbiriyle konuşuyor, kimi önündeki kâğıda bir şey yazıyor, kimi döndürmüş başını, izleyiciler bölümünde kaynaşan çocuklara bakıyor. Başkan Krings, ara sıra üyeleri, üyelerin ardında oturan izleyicileri tarıyor. Gözlerini kimi zaman Kezik Acar'ın üstüne getiriyor. Çocuklar geldi diye gündemin gidişinde bir değişme yok. Ancak arada Başkan, küçük izleyicilerin anlaması için yavaş yavaş açıklamalar yapıyor. Ama çocukların çoğunluğu bunun ayırdında değil. Onlar ipte yürüyen cambaz görme düşündeler. Bir adam gelecek, mendilinden güvercin çıkaracak. Kabarıp kalkan dumanların arasından güzel giyimli kızlar fırlayıp dans edecek. Sonra güzel bıyıklı bir amca şarkı söyleyecek. Nerde onlar? Hiçbiri yok. Şişman şişman amcalar oturmuş, ciddi giyimli birkaç tane de teyze, kıpırdamadan dinliyor yada konuşuyor. Toplantıyı yöneten amca da, sıkılmış gibi başını o yana, bu yana döndürüyor.

Bu durumda en çok sıkılan Kezik'ti. Gözlerini Başkan'dan ayırırsa, gündemin kendisiyle ilgili maddesi kaçacak gibi bir duygu içinde, sürekli ona bakıyor. "Biraz daha sabret Frau Acar..." diyor sanki. Çocuklar kâğıt uçakları birbirine atmaya başladı bile. Onlardan biri, kasıtlı gibi, Kezik'in boynuna indi. Başörtüsü yok. Saçları da o kadar uzun değil. Yıllar çoğunu alıp götürdü. Kalanları tortop bağlıyor. Bir böcek ısırıyor sanısıyla elini ensesine attı. Kâğıt uçağı hemen buldu. Ardına döndü. Birbirinden tatlı gülücükler allaşarak, hem de gelincik yaprağı gibi uçuşarak kendine doğru akıyor. Kaşlarını çatsa, uygun düşmeyecek. Güldü elinde olmadan. Türkiye'den işçilerin çocukları da var içlerinde. "Kız Anşa! Lan Osman!" diyorlar. Kezik, "Ruhig durun kurbanlarım; bura ananızın evi değil!" dedi duyulur duyulmaz bir sesle. Sonra çok eski bir anlayışa kaptırdı kendini: "Anaları avutamadığını okula salıyor; ne yapsın Başkan? Şunlara bak; hiçbirinde bir gram terbiye var mı?"

Kendi torunları da başlayacak yakında. Önce Mustafa, sonra Murat, birbiri ardından gelecekler. Ah, iki de Halilgil'in oluverse! Kendi dilinden, soyundan bir gelin olsa, şimdiye çoktan aklını erdirirdi. Alman kızı, "Ana, o bizim kendi sorunumuz..." deyip kesiyor. Almanya'da şimdi herkesin kendi "eigene Sache"si var. Karışamıyorsun. "Halil oğlum, sen bari söz anla, bıcımık gayret edin!" Yok, hayır; Halil, Petra'dan beter. Dünyada aç mezarı var gibi, hep öğrenci olduklarını, henüz para kazanmadıklarını söylüyor. "Benim varım onların sülalesine yeter! Bunu bilip anladıkları yok! Evi mahkeme satışından nasıl kıvırıp aldım, düşünmüyorlar!"

Başkan zili çalıyor.

"Şimdi Bayanlar Baylar; gündemin başka bir maddesine sıra geldi. Şehir nüfusumuzun yüzde 12 kadarının yabancı yurttaşlardan oluştuğunu biliyorsunuz. Bunlar arasında Türkler çoğunluktadır. Aynı zamanda Müslüman olan bu yurttaşlar, yirmi yıldan fazla süredir şehrimizde çalışıyor. Bu süre içinde kendilerinin ekonomimize katkıları kuşkusuz büyük oldu. Şehrimiz onları öz yurttaşları gibi bağrına bastı. Sırası gelmişken belirteyim; Duisburg'da yerli yabancı ayrımı yoktur. Biliyorsunuz, Federal Almanya'nın kimi yerlerinde yabancı düşmanlığı, son günlerin önemli bir konusu olmuştur. Bizde yoktur, olamaz! Ancak Sayın Bayanlar Baylar, bu yurttaşlarımızın çözüm bekleyen sorunları vardır. Bir süre önce Müslüman Türklerden bir grup beni ziyaret etti. Kendilerine bir gömütlük sağlanmasını istediler. Yirmi beş yıldır bölgemizde ve şehrimizde Müslümanlar yaşıyor, daha da yaşayacaklar. İçlerinden epeycesinin geri dönme eğiliminde olduğu sanılmakta ise de, yeni kuşaklar burda kalıcıdır. Gömütlükler Müdürlüğü konuyu düşünüp, bana olabilirlik bildirdi. Yeni bir gömütlük yeri gösterip, bunun inşa ve imarını daha fazla vakit geçirmeden ele almalıyız. O zamana kadar Müslümanların ölülerini bizim gömütlüklerin uygun köşelerine gömmesine izin vermemiz gerekiyor. Başta temel yasamız Anayasa olmak üzere, hiçbir yasamızda buna engel yoktur. Ancak karar gene de Meclis'inizindir. Konuyu görüşmeye açıyorum. Söz isteyenler işaret buyursun!"

Meclis'in Hıristiyan Demokrat üyelerinden Eva Brünner söz istedi.

Başkan, "Küçük izleyicilerin sabrı bitmek üzredir. Konuyu kısa kesebilmek için yanında, karşısında, üstünde söz isteyen öbür üyelerimizi de saptamak istiyorum. Lüften işaret buyurun..." dedi.

Yeşiller'den, Sosyal Demokratlar'dan parmaklar kalktı. SPD'nin kesin çoğunluğu var. Onlar uygun bulursa, konu geçer; ama ilk sözü alan Hıristiyan Demokrat Üye, başka telden çalmaya başladı.

"Önce sözlerim yanlış anlaşılmasın dilerim. Bu ülkede yaşayan yabancılar için bizim ciddi kaygılarımız var. Bunların çoğu ayrı dinden, ayrı kültürden insanlar olduğu için, bizim Batı kültür ve mentalitemize uymakta zorluk çekiyor. Bundan dolayı, biz parti olarak onları buraya yerleştirecek önlemler yerine, geri dönmeye özendirecek önlemleri desteklemeyi uygun buluyoruz. Bu asla ırk ayrımcılığı yada yabancı düşmanlığı değildir. Biz yıllar önce kendilerine kollarımızı açtık; ama kendileri bize uyum sağlamakta zorluk çekti. Hatta şu anda cezaevlerimizin büyük bölümünü onların arasından çıkan suçlular dolduruyor. Ben, Sayın Bayanlar Baylar, önerinin karşısındayım..."

SPD'li kanatta kıpırdanmalar oldu. Söz almış üç üye vardı, bereket. Birkaç üye kalkıp onların yanına geldi.

Şimdi Yeşiller'den Paul Wenner konuşuyor:

"Gündemin bu maddesi sanki bir kara gülmece konusudur. Yıllardır kesin çoğunluğu elinde bulunduran SPD'li Belediye, bugüne kadar yabancılar konusunda ciddi iş yapmadı. Şimdi onları gömmenin önlemini alarak, konuyu bitmiş sayıyor. Biz Yeşiller olarak, Hıristiyan Demokratlar'ın tersine, burda çalışan insanların şehrimize yerleşmesini, işyeri açmasını, seçimlerde oy kullanmasını istiyoruz. Bu konulardaki çalışmalarımız çeşitli düzeylerde sürmektedir. İktidara geldiğimiz zaman, özellikle yabancı işçi yurttaşlara, gömütlük değil, daha iyi yaşama olanakları sunacağız. Gene de insancıl açıdan, bu öneriyi destekliyoruz..."

SPD'li çoğunluk, Paul Wenner'i alkışladı gene de. Şimdi SPD'li Klaus Hoss konuşuyor:

"Her şeyden önce, bu konuyu gündeme getirdiği için Başkanlığa teşekkür ederim. Partimizin yabancılar konusundaki görüşleri ve politikası yıllardan beri herkesçe bilinmektedir. Emekten ve işçilerin refahından yana olan partimiz, gerçekte işçileri yerli yabancı diye ayırmaktan kaçınır. Türklerin, yani çoğunluğu Müslüman olan bu insanların, işyerlerimizde uyumla çalışıp Alman üretimine katkıda bulunduğunu biliyor ve kendilerine teşekkür ediyoruz. Ancak aynı zamanda esefle görüyoruz ki, bu insanlar uyumla ve özveriyle çalıştığı halde, bunlar aynı zamanda ağır önyargılar altında eziliyor. Müslümanlar ince ruhlu, iyiliksever insanlardır. Türkler temiz ve dürüst yurttaşlardır..."

Hıristiyan Demokratlar sıralara vurmaya başladı.

"Sözü uzatmak istemiyorum, Sayın Arkadaşlar. Kendilerine sadece teşekkür borçlu olduğumuz bu insanların yalnızca gömütlük değil, aramızda rahat yaşamaları için başka ne gereksinmesi varsa, olanaklar ölçüsünde hepsinin karşılanmasını istiyoruz. İkinci kuşak, iş yaşamına girmiştir. Üçüncü kuşağa Kindergarten'lerde daha fazla yer açılmalı; Türk ailelerinin buraya çocuklarını vermesi için özendirici önlem alınmalı; bunun için gerekli çalışmalar yapılmalıdır..."

Başkan zili çalmamak için sabırla beklemişti.

"Arkadaşlar, konu dışına çıkmadan konuşalım. Türklerin yada genel olarak bütün yabancı çocukların Almanca'yı daha iyi öğrenmesi konusunda önlemler vardır. Daha da esaslı önlemler getirmek istiyorsanız, bunları ayrı gündem konusu yapabiliriz. Gömütlük konusuna bağlı kalarak konuşmanızı rica ediyorum..."

SPD'li Üye, "Ben zaten sözümün sonuna geldim. Öneriyi destekliyorum..." dedi.

Otururken arkadaşlarınca alkışlandı.

SPD'li Erika Hartmann çıktı: "Bir noktanın iyi açıklanmasını istiyorum. Biz ırkçılığa karşı olduğumuz gibi, dinsel inançlar nedeniyle, insanların dirilerinin, ölülerinin ayrı işlem görmesine de karşıyız. Gömütlükler konusu da böyle. Yıllar önce, 'Bütün insanlar kardeş olacaktır!' diyen Şair Schiller bizim aramızdan çıkmıştır. Bu dileğin her alanda gerçekleşmesini istiyoruz.

Ancak, Müslümanların kendileri açısından sorun varsa, ayrı bir gömütlük kurulmalıdır. Arazi bulunur, planlama yapılır, bir yandan da ölüler gömülür. Yapım, ağaçlama, çiçekleme kısa zamanda gerçekleşir. Sözüm bu kadar. Konuyu gündeme alan Başkanlığı kutlarım."

SPD'li Otto Lemmcken söz aldı. Kezik Acar sıranın kendi sorununda olduğunu biliyor; ama ne konuşuyor, neler üzerinde ince ince duruyorlar, tam kavramıyor. Meclis salonunda bir başka Almanca konuşuluyor. Almanca'nın, Yaşlılar Yurdu'nda konuşulan 'getir götür'den başka ne çok ayrıntısı var kim bilir? Gözünü, konuşan üyeden çok Başkan'ın yüzünde tutmaya çalışıyor. Sanısına göre, Başkan bu işin olmasını istiyor. Ama önce üyelere soruyor. Onlar da olur derse, iyi olacak. Olmaz derse, asla olmayacak. Konuşanların olur mu, olmaz mı dediğini Başkan'ın yüzünden okuyabileceğini düşünüyor. Otto Lemmcken sözlerini bitirip çekilirken Başkan'ın yüzü gölgelendi.

Hans Grecker söz aldı. O da önerinin ana bölümüne evet diyor, ayrı gömütlük kuruluncaya kadar Hıristiyan gömütliklerinden köşe ayrılmasına karşı çıkıyor. Gömütlük toprağının hemen ayrılmasını, yapımın çabuk tutulmasını istiyor.

Böylece konu oylanacak kıvama geliyor. Başkan Krings, başka söz isteyen olup olmadığını sordu. Madem yok; oylayacak.

"Ancak bir açıklama yapayım. Hıristiyan gömütlüklerine başka dinlerden ölülerin gömülmesinin oylanacak yanı yoktur. Hukuk uzmanımız bir not gönderdi. Böyle bir oylamanın yapılması gerekmiyor. Bizim oylayacağımız nokta, Müslüman hemşerilerimizin ölüleri için uygun bir toprağın ayrılması, yapım, donanım, bakım ve güzelleştirme için harekete geçilmesi, bunun için gerekli paranın Belediye bütçesinden aktarmalarla sağlanmasını kabul edenler, etmeyenler biçiminde olacaktır. Lütfen işaret buyurun: Kabul edenler? Etmeyenler? Çoğunlukla kabul edilmiştir. Şimdi son konuya geliyoruz: İki ilkokuldan gelerek görüşmeleri izleyen küçük hemşeriler adına iki sözcünün konuşması önerilmiştir. Gelenek olduğu üzere, öneriyi oyunuza sunuyorum: Kabul edenler? Etmeyenler? Oybirliğiyle edilmiştir; alkışlar!"

Alkışlara çocuklar da katıldığından, ortalık bir süre yatışmadı. Bir öğretmen, okul adına konuşması belirlenen ilk çocuğu kürsüye getirdi. Alkışlar, çığlıklar sürüyor. Başkan Krings gülüyor; üyeler sabırla bu törenin de bitmesini bekliyor. Bu kafa şişirici ayrıntılara, gelecek kuşakları demokratik düzen içinde yaşatma adına katlanıyorlar. Yoksa gelir, kuzu kuzu otururlar, dinleyip kalkar giderler. Ama konuşacak, pişecek, asla terörcü olmayacaklar.

Bu çıkan dolma dolma yanaklı bir kız; ama kızlardan da terörcü çıkmıyor mu? İyi düşünmüştü öğretmenler. Hem de Belediye'nin halkla ilişkilerini yöneten Günter Zieling.

Kız öğrenci söylevine başladı. Kâğıdından okuyor. Ama okumuyor da, canından söylüyor gibi bağırıyor. Gelecekte, insanların kardeş olduğu bir toplum eğer hâlâ kurulmuş değilse, onlar bunu yüzde yüz kuracaklar. Evet, onlar dünyada sonsuz barışı sağlayacaklar. Hem de bunu sürekli koruyacaklar. Büyük şair Schiller'in yıllar önce söylediği dilek böylece yerine gelmiş olacaktır.

Erika Hartmann, dolma dolma yanaklı kızın konuşmasını çılgın gibi alkışlıyor. Burda hem bugünkü görüşmeleri izleme olanağı, hem de kendisine konuşma fırsatı veren büyüklerine, bütün arkadaşları adına teşekkür ediyor. "Biz zaten derslerimizde siz büyüklerimizin toplum için nasıl çalıştığınızı öğreniyoruz. Sizlerin bizleri yetiştirmek için büyük çaba harcadığınızı biliyoruz. Sizlere yürekten teşekkür ediyoruz. Getirdiğimiz çiçekleri, sizlerin hepiniz adına, Başkan'ımız Sayın Josef Krings'e sunuyoruz."

O sırada başka bir kız öğrenci çiçek demetini koşturup getirdi. Yeni bir alkış koptu. Ne olduğunu bilen, bilmeyen alkışlıyor. Kezik Acar da alkışladı. Alkışlamazsa ayıp olacak gibi bir duygu içindeydi.

İkinci sözcü konuşmaya başladı. Rastlantı mı yoksa bile bile mi seçildi; o da kız değil mi? Öğretmenler, üyeler, çocuklar, herkes bozuldu. Çocuklar biliyor; gerçi cinsler arasında ayrım yapılması ayıptır. Cinsler arasında ayrım yapılması son zamanlarda ilkellik sayılıyor. Ama biliyorlar, gelecekte toplumları artık kızların, kadınların yönetmesi arzulanıyor. Erkek öğrencile-

rin bunu şimdiden kafalarına yerleştirmesi isteniyor. Ama hayır, erkekler bu tuzağa düşmeyecek. Çaktırmadan oturdukları yerlerin sağındaki, solundaki kızları yumruklamaya başladılar. Başkan Krings yanındaki yardımcı üyeyle fısıldaştı, dönüp arkada oturan sekreterine not ettirdi. Bir daha böyle rastlantılar olmaması için, izleyici gönderecek okulların müdürlerini şimdiden uyaracaktı. En iyisi, bir kızın ve bir erkeğin konuşmasıydı.

İkinci sözcü daha çok bağırıyor. Çünkü kendisini dinleyen yok sanısına kapıldı. Bu sanısında yanılmıyor. İzleyiciler bölümünü dolduran çocukların yarıdan çoğu bir anda ayağa kalktı. Öğretmenler bir yandan, okulunu bırakıp gelmiş müdür bir yandan, "Çocuklar, oturun bitte!" diyor. Ama çocuklar bir kez kalktı. Üyelerin çoğu şimdiki çocukların hiç söz dinlemediğini düşündü. Bir bölümü aklından, öğretmenlerin otoritesinin kalmadığını geçirdi. Başkan, ellerini kollarını sallayarak konuşan kız öğrenciyi gösteriyor, oturun lütfen, ayıp oluyor gibisine işaretler yapıyor; ama yararı olmuyor.

Kezik, Başkan'a acıdı. Demek görevi sadece odasında oturup, yerli yabancı ziyaretçilere söz anlatmak değil. Türkiye'nin belediye başkanları rahat sayılır. Onların başında da çok sorun var; ama hiç değilse çocuk avutma sorunu yok. Onun için Başkan'ın sabrını kutlamak istiyor içinden. O kalkmadan kalkmayacak. Kendi konusu konuşuldu, olumlu, olumsuz bir karara bağlandı nasıl olsa. "Kabul edenler, etmeyenler?" oylamasının nasıl sonuç verdiğini, ne anlama geldiğini çıkaramadı. Ayrılmadan, Başkan'a yada sekreterine soracak. Bundan sonra ne yapacak; bir daha ne zaman gelecek?

Büyükler, ayağa kalkan çocukları oturtmanın yolunu bulamadı. Konuşan kız da sözünü kesip yerine oturmayı bilmiyor. Kaç sayfa hazırlamışsa, hepsini söyleyecek. O da büyük Alman şairi Goethe'den söz ediyor. Çiçek verme bölümüne gelince bir süre durdu, ayağa kalkmış arkadaşlarına üzülerek baktı, söylenecek uygun bir söz aradı ve bulamayınca, "Oturun yerinize domuzlar!" diye bağırdı. Gene de sürdürdü sözlerini:

"Bizlere bu oturumu izleme olanağı vermiş olan Sayın Başkan ve üyelere teşekkürlerimizi sunuyorum. Bu duygularımızın belirtisi olan çiçekleri sunmak için arkadaşım Karin'i çağırıyorum..."

Evet, hepsinin, gelecek toplumu kadınların yönetmesini istediği kesindi. Onun için, kalkmış olan erkek öğrenciler bir daha oturmadı. Yürümeye başladılar dışarı. Hiçbirinin, öğretmenleri dinlediği yok. Meclis salonunda üyeler, Başkan'a çiçek veren kız öğrenciyi alkışlıyor. Alkışlarla, izleyiciler bölümünde ortaya çıkan protestoları önlemek istiyorlar. Eğer yarın gazeteler yazarsa, tatsız bir hava yayılabilir.

Çiçek alma töreni bittikten sonra, Başkan Krings kapanış sözlerini ayakta söyleyeceğini belirtti. İşte bugünkü oturumu da başarıyla bitirmişlerdi. Bu yüzden üyelere teşekkür etti. Oturumu izleyen öğrencilerin olağanüstü ilgisine teşekkür etti. Onların gündemde yer alan birbirinden zor konularla büyüklerin her gün ne çok uğraştığını görmesinden hoşnut kaldığını belirtti. Başkan Krings, yaşları gereği sabırlarının erken bitmesine hak veriyor. Gene de gelip dinlemelerinin yararlı olduğuna inanıyor. Başkan, okullarda görülen kızlar egemenliğini şaka yollu selamlamaktan da kendini alamıyor. "Böylece bugünkü oturumu kapatıyorum."

Kezik Acar ancak o zaman kalktı. Herhalde son kalkan izleyiciydi. Herkes kapıya yöneldi. Yarım harman biçiminde bir yığılma var o yanda. Başkan hepsinin çıkmasını bekledi. O ana kadar sabırla oturan Kezik Acar'ı selamlamak istiyor. Onun için yönünü doğrulttu, ceketinin önünü kapattı. Sekreteri koltuğunda dosyalarla ardından geliyor. Kezik'e elini uzattı. Sabrından ötürü teşekkür etti. Öneri kabul edilmişti; kutladı. Kezik Acar ne diyeceğini bilemeden bakıyor.

"Umarım hoşnutsunuzdur bu oturumdan?"

Kimi sözleri öyle örtülü söylüyor, sadece Kezik değil, bütün hemşerileri anlamakta zorluk çekiyor. Gene de herhalde iyi şeylerdi söylediği. Hiç değilse yolunu sapıtıp yanına kadar geldi. Onun için en doğru karşılık teşekkür etmektir. "Danke schön, viel danke schön, sehr gut!" dedi. Sonra, "Duisburg'da gömütlüğümüz olacak mı?" diye sordu kırık dökük.

Başkan, "Duisburg'da gömütlüğünüz mutlaka olacak!" diye birkaç kez yineledi.

"Ne zaman olacak?"

"Çok sürmez! Meclis'in kararını Gömütlükler Müdürlüğü'ne hemen göndereceğiz."

"Ne gün geleyim sonucu öğrenmek için?"

"Oho! Biz konuyu basın yoluyla da bildireceğiz kuşkusuz. Yakında bir yer ayrılacak ve yapım başlayacak. Ağaçlama ve çiçekleme işlerini de hızla ele alacağız. Bunun için Belediye'mizin Bahçeler ve Parklar Müdürlüğü'yle ilişki kurabilirsiniz. Önemli olan, kararın çıkmasıydı; Tanrı'ya şükür, o da çıktı..."

"Nerden ayrılacak yer?"

Kapının önündeki yığılma sürüyor. O yüzden Başkan da tıpkı Kezik gibi yürümesini gıdım gıdım sürdürüyor.

"Önce, nerde olanağımız var, bakacağız. Sonra uygun bir yer ayıracağız..."

"Çok uzaklardan olmasın kurbanım..." dedi Kezik.

Başkan güldü. "Uzak, yakın artık değişti Frau Acar..."

Bunu tam anlamadı Kezik. Ama, "Gut, gut..." dedi, yeniden "Viel danke schön!" çekti. Üyelerden birkaçı Başkan'la konuşmak istiyor. Özel olarak iletmek istedikleri var. Onu Kezik Acar'dan ayırmanın yolunu bulmakta gecikmediler. Başkan şimdi onlarla konuşuyor. Kezik, Sekreter Frau Krysmann'la bakıştı. Kibar kadın, "Bana istediğiniz zaman gelebilirsiniz yada telefon edebilirsiniz" dedi.

Kezik, "Telefon mu? Siz bana mı?" diye sordu.

"Yok yok; isterseniz siz bana edebilirsiniz..."

"Viel danke schön..."

Geçten geç, büyük güçlükle çıktı salondan. Ayrılırken Başkan eğilip elini sıktı. Sekreter de selamladı. Çekilip gittiler.

Çocuklar grup grup, önlerinde bir öğretmen, arkalarında bir öğretmen, merdivenden iniyor. Arada Türk çocukları var. Birbirine, "Lan Memmet, senin ağzını yırtarım!" yada "Bekle lan Ali, beraber gidek!" diye bağırıyorlar. Kimi de kabanının cebinden çıkardığı patates kızartmasını yiyor.

"Rahat rahat ölmeye bakın artık bizimkiler; yer ayrılmasına karar verildi!" dedi içinden. "Gömütlüğümüz olduğu halde ölüleri yurda taşımayı sürdürmeyin! Dökülüp saçılmayı bırakın artık!"

Merdivenlerden ağır ağır indi. Burg Alanı'nda göğsüne ılık bir rüzgâr doldu. Bugün yürümeyecek. Bugün binecek, evin

yakınında inecek. Halil'i geçirdi aklından. "Vakit bulup gelse, anlamadığım yerleri anlatırdı. Merakı az! Yeniler böyle..."

Çocukların Sabrı Zorlanıyor

Kezik söylenip duruyor:

"İzlemezsen kendi kendine yürür mü? Türkiye'de yürüyor mu? En az üç kez söylemezsen, Alman'a söz geçer mi? Kendi insanına geçiyor mu? Kendi insanını bırak, öz oğluna, kızına geçiyor mu? Öz oğlunun arkadaşı Alman'a geçiyor mu? Bak iyi kötü, Belediye'den çıkarttım; ama dilim tüylendi, oğlumu kızımı eğemedim doğru dürüst. Bana he, hı diyorlar, dönüp birbirlerine göz ediyorlar. 'Olur ana getiririz!' diyor ama bıyık altından gülüyorlar. Gizlice parmaklarını iki yana oynatıyorlar. Tozutmuş biriyim gibi bakıyorlar..."

Gene günlerden pazar.

Oturma odasında, ortayer masasında kahvaltı hazır. Bunun için herkesten önce kalktı. Çaydanlığın ateşini açtı; peyniri, zeytini masaya dizdi. Hem de dünden aldığı pideleri fırında ısıttı. Taze gibi sıcacık, bezin arasına sarıp koydu, uyansınlar diye bekliyor.

Önce Emine geldi. Sonra Mustafa, Ayşe, Murat... En son Halil kalkıp geldi. Petra onun ardından geldi. Yıkanıp paklanmaları, sofraya oturmaları vakit aldı. Kezik, gene çocukların birini öpüp, öbürünü kokluyor. Soruyor: "Söyleyin bakayım, eller yüzler iyi silindi mi?"

"Silindi..." diyor büyük torun.

"Güzel oğlanlar temiz olur..." diyor Kezik.

"Ben her zaman temizim..." diyor Mustafa.

Murat, "Ben de!" diye ekliyor.

Bağırdı Kezik: "Temizler yanıma gelsin! Biriniz şu yanıma, biriniz bu yanıma!" Kollarının altına aldı çocukları. "Yarabbim çok şükür! Mutluluk buysa, şimdi ben mutluyum; sana çok teşekkür ederim, bana bunları gösterdin! Bu hususta bari boynu

bükük bırakmadın!" İkisini de yeniden öptü. "Halil, şunların tadına bak! Fatma, şunların tatlarına bak kızım..."

"Ana dur!" dedi Petra. "Önce bir çay içeyim! Bugün pazar; sonra biraz reçel süreyim ekmeğe..."

Emine: "Ben her gün reçel yiyip şişmanlamıyorum!"

Kezik: "Şişmanlamanın zararı yok, yararı var; bir gram et, bin ayıp örter, sarı kızım..."

Emine: "Onlar eskidendi, hem de Türkiye'deydi! Şimdi burda zayıflık geçerli! Alman kadınları da gerçi şişman; ama zayıflamaya çalışıyorlar..."

Petra: "Yeni kuşak temelli zayıf kalmak istiyor!"

Emine: "Aman görüyoruz, yarım dünya gibiler! Okul çocukları birer bidon! Almanlar çok yiyor!"

Kezik: "Olunca herkes yer! Haydin, varken biz de yiyelim! Fatma, haydi kızım, söylenenlere bakma, yemene bak!"

O sırada kilise çanları vurmaya başladı. Bir zaman durmadı çanlar. Kezik durgunlaştı. Göz ucuyla Halil'e, Emine'ye baktı. Nedense onlar da sessizleşti. Kezik şakalı bir söz etmenin olurunu aradı. Dayanılmaz bir acı çöktü içine. Birden gözlerinden yaş indi. Yaşlar yaka yaka akıyor. Bu yaşlar o yaşlar değildi oysa. O yaşlar olmadığını Halil de, Emine de bildi. Hırka cebinden mendil çıkarıp sildi. Çayı içemiyor. Reçelden, zeytinden alamıyor. Biri acıklı söz etse, hüngür hüngür ağlayacak.

Emine'ye sessizlik, sürdüğünden de uzun geldi. Haydar'ın askerliği uzadı. Yalnızlık göle döndü, boyunu aştı. Özlemlerini kimseye belli etmeden taşıyor. Zordu... Baktı çaylar boşalmış, gidip çaydanlığı getirdi, tazeledi. Kalanı geri götürdü. Soğan sarmısak bulup getirdi. "Bugün pazar; kim ne derse desin, yiyeceğim! İsteyen sarmısak da buyursun!" Yumrukla kırdı soğanı.

Halil, iki diş sarmısak alıp birini Petra'ya verdi. Bir diş anasının önüne sürdü.

Kezik aldı sarmısağı. "Sağ ol, evimin büyük oğlu!"

"Tatlı yiyip tatlı konuşsak çok iyi ama..." dedi Emine. "Demek insanın her zamanı bir olmuyor. Oysa ne var şimdi şurda?"

Yan yan baktı Emine'ye. "Yok bir şey!" dedi.

"Haydar'ın askerliği uzadı; ben bir şey diyor muyum? Ama sen taktın mı bir şeyi kafana, hep onu düşünüyorsun..."

"Başka ne düşüneyim, sarı gülüm?"

"Düşünecek o kadar sorun var! Beğen birini, düşün! Kimi zaman çok zorlaşıyorsun ana!"

"Çok şükür, elim ayağım tutuyor daha! Kızım, istemiyorsan, alırsın çocuklarını, kahvaltını kendi evinde yaparsın! Ben niçin böyle arzu ediyorum? Dallı kollu olalım, iyi olur diye! Ama huyum elimde değil. Kimi acıları bastıramıyorum..."

"Bastıramıyor, kendine yazık ediyorsun!"

"Huyum böyle! Çanlar çaldı, gene aklıma geldi. Siz benim içimi biliyor musunuz? Ben düşten türeden, uykuları temelli ziyan ettim. Aldıracağım dedin, söz verdin, aldırmıyorsun deyip duruyor. Seni kandırmıyorum Mustafa, aldıracağım diyorum. Ne zaman diyor. Hemen olmuyor; her işin kendine göre bir zorluğu var! Bu işin de zorluğu çok! Almanya'da başka işlerin hızı iyi ama bizim işler yavaş. Almanya'yı sen bilmiyorsun a Mustafa! Bana diyor: 'Öyleyse bırak gel, Almanya'sı batsın!' Her zaman aynı acılar, aynı düşünceler: Nasıl bırakır giderim? Bırakır gidersem, siz gelir misiniz? Biliyorum, gelmezsiniz! Köye yapayalnız varırsam, eller bana sormaz mı: 'Çoluk çocuk nerde Kezik?' Onlar Almanya'da kaldı! 'Niçin kaldı?' Canları öyle istedi. 'Canları öyle istedi olur mu; sen neciydin başlarında? Sen ana, ata değil miydin; niçin aklını erdirip getirmedin?' Ne yanıt verebilirim? Sizin aklınız erer mi benimle dönmeye? Söyleyin, var mısınız benimle gitmeye?"

"Ana, bunları konuştuk!"

"Ana, ben evliyim. Kocamı askere aldılar. Gelince gene çalışacak. Türkiye'ye gitsek bize nerde iş?"

"Ben de onu diyorum. Ama eller bunu anlar mı?"

"Eller diyorsun ana! Ekmeğimizi eller mi veriyor?"

"Eller vermiyor ama, dönersem köyde ellerle yaşayacağım. Bir gün, iki gün değil, ölesiye! Sabah akşam yüz yüze bakacağız!" Emine'yi bırakıp Halil'e baktı. "Sen dönebilir misin evimin büyük oğlu?"

"Ben okuyorum ana..."

"Gelecek yıl okul bitecek! Dönebilir misin?"

"Bilmem ki, Petra'nınki de biter mi?"

"Bitti diyelim; gelir mi gel dersek?"

"Çeltek'te hem bana, hem Petra'ya iş nerde ana?"

"İlle Çeltek'te bulunması mı gerekir?"

"Burdur'da, Antalya'da, Ankara'da, İstanbul'da bulunur mu? Yurtta insanlar iş diye birbirini yiyor. İşsizlik burda da var; ama ona göre önlem de var..."

"Yani dönemiyorsunuz! Sizlerin durumunuz, hem de yurdun durumu nedeniyle hep birlikte kalıyoruz. Bu nedenle kalktım, bu evi aldım. Kalmaya kendi gönlümle karar verdim. Ama babanız orda, ben burda. Ayrı gömülmek istemiyorum açıkçası! Saçma mı bu? Madem Duisburg'a temel atacağız, sağlam atalım. Madem yurttan 3500 kilometre uzakta yeni kök salacağız, doğru dürüst salalım! Çok saçma gibi, niçin birbirinize göz kırpıyorsunuz? Elinizi böyle böyle yaparak niçin gülüyorsunuz? Deli düşünceleri mi bunlar? Bir insanın hakkı değil mi sevdiğini yanında bulmak?"

Halil: "Ana, sen gittikçe alıngan oluyorsun..."

Emine: "Sen bunları kendi kendine kuruyorsun!"

Petra: "Ana immer wieder, her zaman üzgün..."

Halil: "Her zaman değil, ara sıra..."

"Ana istiyor Demiryolcu Mustafa burda!"

"Tastamam öyle istiyorum!"

"İstiyorsun. Ama ölmüştür!"

"Öldüğünü biliyorum..."

"Çok önce ölmüştür!"

"Yirmi yıl oluyor!"

"Yirmi yıl! Eski bir ölü gelmez buraya..."

"Gömütünü getireceğiz; kemiklerini!"

"Eski kemiklerdir; gelmez..."

"Türkiye'de onca yıl yatan Alman subaylarınki nasıl geldi? Televizyon yalan mı söylüyor? Kaç kez anlattım size: İkinci Savaş'ta ölen Alman subaylarının Trakya'daki gömütleri buraya geldi!"

"Ben görmedim bunu..."

"Ben gördüm..."

"Alman'ın kemiği gelince Türk'ün kemiği de gelir diyorsun. Belki gelir; ama çok zordur..."

"Fatma kızım, kolaysa da, zorsa da, gelecek! Böyle istiyorum. Bunu anlamıyor musun? Senin benden haberin yok mu?"

Emine: "Anam böyle istiyor!"

Halil: "Anam istedi mi olmalı!"

Kezik: "Olmalı tabii! Sizin istedikleriniz de oluyor! Evleneceğiz burda, evleniyorsunuz. Evlenmeden arkadaş yaşayacağız, yaşıyorsunuz. Kalacağız, kalıyorsunuz. Ben size engel oluyor muyum?"

Halil: "Olmuyorsun..."

"Üstelik destekledim, yardım ettim..."

"Evet, destekledin..."

"Siz de benim isteğimi destekleyin..."

"....."

"Haksız mıyım?"

"Haksız değilsin de, ana..."

"Ya ne?"

"Senin istediğin gerçekten zor! Kaç ülkenin sınırından geçecek o kemikler, bir düşünsene?"

"Eloğlu esrarı, eroini geçiriyor!"

"Kaçakçılık mı yapalım ana?"

"Öz babanın gömütünü getireceksin; kaçakçılık olur mu? Açık açık getirirsin!"

"Bırakmazlar ana..."

"Kim bırakmaz? Bir sına; belki bırakır! Bırakmazsa, öbür yollarını düşünürsün!"

Halil susuyor. Emine susuyor. Elinde bir çözüm olsa, Emine bugün yola düşer. İki çocukla, kadın başına, neyle, nasıl gidebilir? Orda nasıl çıkarır babasının kemiklerini? Düşünmez, hemen çıkar yola.

"O kemikler ordan çıkar mı ana?"

"Dönüp dönüp bunu sorma Halil! Neden çıkmasın? Açarız besmeleyle, sileriz temiz temiz. Sararız bezlere. Koruz bir naylon çuvalın içine yada sandığa. Atarız otomobilin ardına; yallah, Almanya!"

"Sınırda polis durdurur!"

"Durdursun; babanın kemikleri? Çalmadın ya!"

"Ana, bilmez gibi konuşuyorsun!"

"Nasıl bilmez? Daha sınamadın; sen burdan sınırdaki polisin tutumunu konuşuyorsun!"

"Biliyorum da konuşuyorum; çünkü kemikler insan kemiği; nasıl kanıtlarsın babamın kemiği olduğunu?"

"Düşünürsen onu da bulursun! Baban bu senin!"

"Evet, babam; ama yazmıyor üstünde?"

"Muhtardan yazı alırsın?"

"Ana, bizim Çeltek'i bilmez gibi konuşuyorsun! Ben bunları alıp Almanya'ya götüreceğim demekle, adam bana gömütü açtırır mı?"

"Nasıl açtırmaz? Bizim kendi ölümüzün gömütü!"

"Kendi ölünün gömütü; ama büyük sorun!"

Kezik biraz durdu, başını eğdi yere. Öfkesini yuttu. Sonra "Puff!" etti. "Size ana gerekirmiş sorunları çok küçük! Ama ne yaparsınız, büyük sorunlusundan doğmuşunuz!"

Halil yuttu öfkesini. "İstersen bu konuşmayı şimdilik bırakalım. Neden bırakalım, biliyor musun? Şimdi konuşmanın yararı yok. Belediye, gömütlüğü göstermedi henüz. Gösterdi diyelim; Türkiye'ye hemen gidemeyiz. Neden gidemeyiz? Çünkü izin zamanı değil. Bekleyelim, izin zamanı gelsin. O zaman bir çözüm düşünürüz. Yanlış anlama; şimdiden kafa yormanın yararı yok..."

Hafife alarak mı söylüyor diye baktı Halil'e. "Hayır, son derece ciddi. Düşünmeyelim demiyor; vakti gelince düşünelim, şimdi vakti değil, izin zamanı gelsin diyor. İzin zamanına daha çok var. Yok, hayır! Böyle düşünüp bir kavga koparmanın gereği yok! Şimdi gençlerin insanlığı sınırlı. Zorlarsan sınırı aşar, saymayıverir! Halil de seni bir yere kadar sayar. Sınıra geldi mi, karısını alır gider. Sen onca emek çektin, yan yatıp çamura battın, ev aldın, gömütlük buldun... hepsini senin başına yıkar gider! Yeni acılara uğratır seni! Evlat diye özlersin, yüzünü göremezsin! Yarın çocuğu olur, onu da uzak tutar, torunum diye sevemezsin. Yürek durması yada kanser hastalığından erken ölümlere uğratır Halil seni. Öz oğlunsa da, yılanı tüyünce sıva; aklından çıkarma bunu! Hem de her zaman dikkat et!" Yeniden baktı oğlunun yüzüne. "Olur, sabredeyim!" dedi; ama temelli susmayı uygun bulmadı, birkaç söz söyledi:

"Ben de size yarın yola düşün demiyorum. Ama kafanızın bir yanında olsun, şimdiden yol arayın diyorum. Vakti gelince gidin..."

"Bunda haklısın; ama insanı sıkma! Her gün bunu düşünmenin gereği yok! Bekleyelim, Belediye yeri göstersin. Yolunun, duvarının yapılması, içinin ağaçlanması, çiçeklenmesi derken, izin zamanı gelsin, birlikte gidelim. Biz yalnız gitsek, çıkamayız içinden. Sen başımızda ol. Köyde muhtarla mı konuşulacak, kazmak için adam mı tutacağız? Nefsime ben, babamın da olsa, elime kazmayı alıp geceleyin yada gündüz, gömüt eşemem! Hem korkarım, hem uygunuma gelmez. Yani hoş bir durum değil. Bundan dolayı gönül koyma..."

Kezik çayından bir yudum aldı. Soğuyup gitmiş. Bir lokma ekmek böldü. Bir zeytin aldı. Bir lokma daha böldü, ağzına peynir attı. Sonra kalktı, yatağının olduğu odaya girdi. Attı kendini; ağladı, ağladı. Bir süre yanına kimse gelmedi; doya doya ağladı.

İşyerinde birkaç gün, "Neyin var?" diye sordular; bir açıklama yapmadı. Şefi Marion sordu; ona da söylemedi. Sonra sormadılar. Yaşam her yerde kendi kuralına göre akıyor. Yeni ölülerin gömüt işi bile iki gün sürmüyor, yirmi yıllık ölününki sürer mi? Çevresindeki arkadaşlar sormayınca kendi açamıyor. "Erken çıkayım, Belediye'ye bir daha gideyim; bakalım yeri ayırdılar mı, sorayım. Sormazsam, kendiliğinden aramazlar!" diyor.

Şefi Marion'dan bir daha izin istemek geçti aklından. Ama buna gerekçe olarak gömütlük konusunu gösteremez. İki aldı, üçüncüyü alamaz. Başka gerekçe gösterse, yalan söylemiş olur. Bunu da aklından kovdu hemen. Hangi gerekçeyle olursa olsun yalan söylemez. Marion'un kapısı önünde dondu kaldı.

Tam zamanında çıktı işten. Koşarak durağa geldi. Yaklaşan tramvaya bindi. Belediye durağında indi. Evik çabuk tırmandı merdivenleri, koştu içeri. Danışmadaki şişman kadın gene sordu: "Ne istiyorsun?"

"Başkan varsa Başkan'ı; yoksa sekreterini göreceğim" dedi. Biraz buyurucu çıktı sesi. Görevli kadın yol gösterdi eliyle. Koşarak çıktı yukarı. Başkanlık kalem odasının kapısına vardı. Vuracaktı; vurmadan girdi.

Sekreterlerin ikisi de oturuyor. Demek onlar biraz uzun çalışıyor. Yada bugün iş var; çalışmak gerek. Selamlayıp adını söyledi yeniden.

"Guten Tag, Frau Acar! Gömütlük konusu için geldiniz!" dedi Frau Krysmann. Demek iyice akıllarına yerleşti konu.

"Evet, gömütlük konusu için. Bir sorayım, hangi aşamaya geldi? Yeri ne zaman göstereceksiniz?"

"Yeri size biz göstermeyeceğiz. Gömütlükler Müdürlüğü gösterecek. Biz onlara yazdık..."

"Ne zaman gitti yazı?"

"Oluyor beş altı gün. Daha yeni görüşüldü Meclis'te biliyorsunuz..."

"Altı gün olduysa, şimdi almışlardır, değil mi?"

"Tabii almışlardır..."

"Demek yeri onlar gösterecek?"

"Öyle olması gerekir..."

"O zaman ben gidip onlarla görüşeyim. Nerde Gömütlükler Müdürlüğü?"

"Ohoo, böyle bir soruyla karşılaşacağımı düşünmemiştim Frau Acar. Telefon rehberinde vardır. Kendiniz sorun. Yada ben yazıp size vereyim en iyisi..."

"Fena olmaz; teşekkür ederim..."

Bekledi biraz. Telefon numarası yazılı kâğıdı aldı. Teşekkür etti yeniden. Ah, hemen çıkmasa, birkaç soru daha sorsa; konuya ne denli önem verdiğini sekreterlere bir daha anlatsa. Evdeki sıkıntısı bu değil mi? Çocukları anlamıyor. Kendisi sabah akşam bunu konuşmak, radyo dinler, televizyon seyreder gibi bu konuyla ilgilenip durmak istiyor. Ama ne çocukların, ne işyerindeki arkadaşlarının sabrı buna uygun; ne de şu sekreterlerin. İyi kötü, iki sorusuna yanıt aldı. Ama bir daha, bir daha sordu mu, "Eee, o kadar uzun değil!" deyip gözüyle kapıyı gösterir. Oysa otuz soru sorabilir olanak bulsa.

Kekeleyerek, "Viel danke schön!" dedi.

Yedi Dönüm Kadar Yer

Bugün öğrendiklerini Emine'ye, Halil'e yada Petra'ya anlatıyor, "Gömütlükler Müdürü'ne telefon edin bakalım; buldular mı yeri? Yapım ne zaman başlıyor; sorun!" diyor. Ama bıktırmış olmaktan korkuyor.

Nisan başına kadar uzayıverdi. Nisan başında, Gömütlükler Müdürlüğü, "Bir yer ayırdık; istiyorsanız gelin görün!" dedi. Hemen o cumartesi oğlu, kızı, gelini, otomobile binip, Ren'e yakın, yedi dönüm kadar bir yeri arayıp buldular. Bir tarla mı yada bahçe mi? Üç yüz metre ötesinden otoyol geçiyor. Şehre yakın değil. Ama evin dibinde olmaz ya gömütlük.

Bir zaman ayrılmadı ordan. Bir o köşesinde, bir bu köşesinde durdu. Tarla adımlar gibi gidip geliyor. Köşe olmalı onun seçtiği yer. Kocasının kemiklerini oraya koymalı. Yanından kendine, çocuklarına yerler ayırmalı. Sanki söz dinleyip oraya gömülmeye razı olacaklar gibi, uygun bir yere sahip olmak istiyor. Ana babasından duyduğuna göre, gömütlükten yer ayırtmak doğru değildir. Ama zamanlar değişti. Bu yeri kendi çabasıyla sağladı. Yarın ağaçlı, çiçekli bir yer olur. Söylerse, dört kişilik bir yeri kendisine çok görmezler. Ama önce iki kişiliği bir kesinleştirsin, ötesi nasıl olursa olsun. Ötesini oğlu kızı düşünse de olur. "Tamam, kocamı buraya korum. Ben de buraya gömülürüm..." dedi içinden. Ama açıklamadı çocuklarına. Onlar konuya uzak duruyor. Belki gülüyorlar haline, belli etmiyorlar.

"Bu bir başarıdır!" dedi açıktan. Böyle derse, sevineceklerini umdu. "Şimdi nisan!" diye ekledi.

"Nisan..." dedi Halil.

"Haziranda mı kapanır okullar?"

"Temmuzda..."

"Nasıl temmuzda?"

"Baya temmuzda, ana..."

"İzin zamanı temmuz mu?"

"Evet..."

"Çok var desenize!"

"Çok var..."

"Temmuzda gider, Demiryolcu'nun kemiklerini kapar geliriz. Üç dört gün erken gelir, burdaki yerine koruz. Evet, en geç eylülde babanız burdadır. O zamana kadar Gömütlükler Müdürlüğü gerekeni yapar inşallah!"

"Mutlaka yapar..." dedi Halil.

"Alman'ın işi sağlam derler; gene de belli olmaz. Boşlamadan gelip gidip, telefon edip sıkıştırmak gerekir..."

"Telefon ederiz!" dedi Halil.

Söz bitiyor. Madem beklemek gerekiyor, bekleyecek. Sözü uzatmak, oğluyla bile zor. Uzatabilir belki; ama ne konuşup uzatacak? "Bekleyelim!" dedi; bekliyor.

Çözüm Sabır

İzin zamanı yaklaşana kadar altı kez gidip geldi gömüt yerine. Altı kez konuştu ilgililerle. Onlar düzenlemeyi plana göre yapacak. Bir Müslüman gömütlüğü nasıl düzenlenir araştırıp, bir yapı firmasına verecekler işi. O firma yapacak. Almanya'da yapı firmaları var. Bütün firmalar gibi, onlar para kazanacak.

Bir gün düşünürken, kendi kendine çözümü buldu. İzin vakti Çeltek'e gider dosdoğru. Yeter ki Halil, Petra'ya uyup başka yere gidelim demesin. Olur a, "Bu yıl İtalya'ya gidelim!" diyebilir. Onları ne yapıp edip birlikte gitmeye isteklendirmeli. "Bunun için gönüllerini hoş tutmalı!" Hem de sığabildikleri kadar otomobille gitmeliler; sığmayan uçakla gider. Demiryolcu'nun kemiklerini otomobile atıp getirmeliler. Başka taşıtta kemik getirmek zor olur. Çok para gider. Kemikler silinip çuvala konur. Otomobilin ardında fazla yer tutmaz. Kapar getirir. Eşi dostu çağırır, yeni bir gömme töreni düzenler. Duasını yaptırır, Mevlit okutur.

Allah adın zikredelim evvelâ
Cümle işte vacip oldur her kula

İsmi pakın pak olur zikreyleyen
Her menzile ulaşır Allah deyen

Yaşı altmışa varıyor. Ne kaldı şunun şurasında? Bir de emekli oldu mu, ooh; her hafta sonu çapasını alır, gömütlüğe gider. Çiçekleri sular. Şimdiye kadar yapmadığı görevi fazlasıyla yapar, sevap toplar. Taşını yazdırır güzelce. Kendi yeri de kesinleşir böylece. Almanların, Türklerin biraz varsıl olanları öyle değil mi? Onunki de öyle olur.

Bu iyi bir karardı.

"Halil oğlum! Gene herkesin oğlundan aslan çıktın! Allah bin kez razı olsun! Bugüne kadar hatırımı kırmadın, bundan sonra da kırmazsın, inanıyorum..." dedi bir gün.

"Sağ ol ana; kırmam, niçin kırayım?"

"Allah çok çok razı olsun oğlum!"

"Sağ ol; senden de razı olsun..."

"İzne gidince de söyleyeceğim; herkes tırnağına kurban olsun! Dedikodumuzu yapanlar da kurban olsun!"

"Ne kusurumuz var da, dedikodumuzu yapacaklar?"

"Öyle deme! Dedikodusunu yaptıklarının çok mu kusuru var? İnsanlar durduk yerde yapar dedikoduyu!"

"Yapanlara aldırma..."

"İzin zamanı yaklaşıyor. Bavulları hazırlamak gerekir..."

"Hazırlarız; zaman gelsin..."

"Sayılı gün değil mi oğlum! Duydum, 7 Temmuz'da kapanacak okullar. Biz herkesten iki gün önce çıkalım; yollar dolmadan..."

"Bizim okullar biter; düşeriz yola..."

"Fatma'yı iyi sıkıla Halil'im! Ben gitmem, siz gidin demesin. Birlikte gidelim, eşimiz dostumuz bir daha görsün. Geçen yıl gitti; ama geçiniyor musunuz, geçinmiyor musunuz, merak ederler. Böyle bir gelinimiz olduğunu görsünler. Nikâhlı değilsiniz ama nikâhlılardan muhabbetlisiniz. Babanın gömüt yerini kendi çabamızla ayırttığımızı duysunlar..."

"Bunu fazla yaymanın gereği var mı ana? Kendi insanımıza gösteriş yapmak gibi olmaz mı?"

"Fazla değil, gerektiği kadar yaparız..."

Bereket, ara sıra gönül avutucu fırsatlar çıkıyor.

Halil'in arkadaşları geliyor. Kafa kafaya verip konuşuyorlar. Telefon ediyorlar bir ona, bir buna. Afiş yazıyorlar. Duyuru dağıtıyor, sonra gene toplanıyorlar. Yurtta cezaevlerini dolduran gençler için, Barış Derneği Davası için, DİSK Davası için imza kampanyası yürütüyorlar.

Onlar kendilerini böyle işlere kaptırınca, gene bir yalnızlık çöküyor üstüne. Kimi zaman yukardaki Hacer'e çıkıyor; yada Hacer yukardan aşağı iniyor. İki bir demeden, Adnan'ın sözü açılıyor. Dosya Askeri Yargıtay'a gitti mi? Askerlikten emekli sa-

vunman Orcan Bey paraya kandı mı? Yoksa yeni paralar bulup postalamak mı gerekiyor? Yanıp duruyor Hacer'in ciğeri. Hacer'i dinleyip bitirse, bu kez Cihan, otomatik tabancayla tarıyor. Dayısının bütün karşıtlarını deviriyor, ninesine acı verenleri seriyor yere. Kezik'in sorunlarını konuşmaya fırsat kalmıyor. Hacer Sarıkaya ile buluştu mu, Kezik'in payına dinlemek, çok çok, "Allah sana sabır versin; senin derdin daha zor!" demek düşüyor.

1 Mayıs yaklaştı. Afiş asıp duyuru dağıttılar. Duisburg'da iki alanda kutlama yapılacak. Alman Sendikalar Birliği ile Sosyal Demokrat Parti bir yandan, Yeşiller bir yandan, alanlara daha çok insanın toplanmasını, yürüyüşe katılmasını sağlamak istiyor. Türk işçilerini kutlamalara katmak, Halil ile arkadaşlarının görevi oluyor. Yorulup düşesiye koşuyorlar.

"Başta, en başta ana yürüyecek!" diyor Petra.

"Yürürüm! Geçen yıllar yürümedim mi?"

Kalkıp geldi, anasının boynuna sarıldı Halil, onu öpüp kokladı. "Anam bütün Almanya'da, Avrupa'da bir tane! Eline bayrak alıp en başta yürüdüğünü herkes görecek!"

"Bayrak taşıyamam oğlum! Bir kartona, `İşçiyiz, güçlüyüz!' yazın verin; yeter!" dedi.

"Türkçe yazılsın bu, öyle mi?"

"Yok!" dedi Emine. "Türkçe yazılırsa sadece Türkler anlar. Asıl Almanlar anlasın..."

"Almanlar bilir işçinin güçlü olduğunu. Siz Türkçe yazın, Türkler anlasın!"

"En iyisi hem Türkçe, hem Almanca yazarız..."

"Bak bu daha iyi; öyle yapalım..."

"Benim taşıyacağımı Emine'yle Petra yazsın!"

"Olur ana, sen üzülme. Kendi elimle yazarım!"

Baktı baktı, çok mutlandı. "Bütün huylarımı kavradı, güneşten süzülmüş şurup gibi tatlandı şu kız. Aah, bir de nikâha evet dese! Gebe kalıp iki çocuk doğursa! Şu Demiryolcu'yu alıp getireyim! O işimizi bitirip baş edeyim! Vakit yitirmeden bu işimizin üstüne düşeyim. Başı her mevsim bulutlu dağ gibiyiz. Bizde sorun eksik olur mu?" diyor, dalıyor.

1 Mayıs

"1 Mayıs'a gitmesem de götürecekler!" diye onu çıkardı, bunu giydi. Kaç entarisi varsa hepsini denedi. Çoğu artık dar geliyor. Bir sarısı var; o biraz iyi. Halil gördü. "Bunu mu giyeceksin?"

"Bunu düşünüyorum..."

"Derler ki, sen patronlardan yana mısın?"

"Sarı giyince öyle mi olur?"

"Çoğunluk öyle anlar..."

"Yeşilim de var; ama dar..."

"Ana kırmızı sevmez!" dedi Petra.

"Kırmızı genç işidir!" dedi Kezik.

"Mavi olmalı en iyisi..."

"Yok mu?"

"Yok ama alırım..."

"Canım boş verin; giysin sarısını!" dedi Emine.

"Çok da zaman kalmadı; bugün, yarın! Hele siz taşıyacağım kartonu yazın!"

1 Mayıs sabahı sarısını giyip çıktı. Murat'ı kucakladı. Hochfeld'in pazaryerinde toplandılar. Orda ilkin yanına Mahir Hoca geldi. Sonra Çeltekli Celil geldi. Sonra Adıyamanlı Emro... Gömütlük yerinin ayrıldığını hepsi duymuş. "Aferin Belediye Başkanı'na!" diyorlar. Pazaryeri kadın kız, Alman Türk, öbür uluslardan işçilerle dolu. Bir köşede kürsü, yerden en az dört metre yükseliyor. Particiler, sendikacılar ordan konuşuyor. Gitarını, akordeonunu alıp, çalıp çağıran topluluklar becerisini orda gösteriyor. İşçi gençlerin, işsizlerin temsilcileri oraya çıkıyor. Çalışma Bakanı'nın son demecini yanıtlıyor biri. Bir maden işçisi, ucu görünen işsizliğin yıkımını anlatıyor. Kapatılmak istenen çelik fabrikalarına sahip çıkılmasını istiyor. Biraz gecikerek

Haşmet Usta'yla Salim Sarıkaya geldi. Onlar da birer karton tutuyor. "Faşistler saldıracak olursa diye iyi sopa seçtik!" diyor Haşmet Usta.

Mahir Çelik, "Burası Almanya! Eski değil, yeni Almanya! İşçilere saldıracak faşist doğurmuyor analar!" dedi karşılık olarak.

Haşmet Usta güldü. "Öyle san! Gerek olunca, bak nasıl çıkıyorlar mantar gibi!"

Az sonra Koca İbrahim göründü. Elif'le çocuklar var yanında. Mahir Hoca koştu, önce Koca İbrahim'i kucakladı, öptü. İbrahim'in sağ kolunu öylece tutup kaldırdı. "Sevgili Hemşerilerim! Şu Allah'ın büyüklüğüne bakın; neler gösteriyor bize!" Sonra Elif'in önüne vardı, eğildi; elini alıp sıktı saygılıca. Yanındaki Deniz'i kucakladı, sevdi, hoplattı havada. Kürsüde konuşanı dinleyen yok gibi. Yunanlılar az ötede bir öbek oluşturuyor; Mahir Hoca onlara doğru yürüdü.

"Aramızda ayrılık gayrılık var gibi neden öyle içine kapanmış duruyorsunuz? Gelin aramıza!"

"Gelmeye geliriz de..." dedi Yorgo. "Siz Türkçe konuşuyorsunuz, biz Yunanca. Almanca konuşan yok. Hele şöyle biraz özlem giderelim. Bizler de birbirimizi seyrek görüyoruz..."

Türk İşçi Derneği'nin başkanı Hasan Tanlı kürsüye çıkınca bir alkış koptu. "Sevgili Bayanlar Baylar, Sevgili Yurttaşlarım!" diye başladı. Bir Almanca, bir Türkçe söylüyor. İyi duyulsun diye sesini yükseltiyor. "Benim Sevgili Yoldaşlarım!" diye bir ekleme yaptı. "Yirmi üç yıldır ilk kez burdan bir Türk işçisi sizlere sesleniyor. Beni iyi dinleyin. 1 Mayıs bütün dünyada işçi bayramıdır. Ama ne yazık, kimi ülkelerde sadece 'bahar bayramı' olarak geçer. Kimi ülkelerde ise 'komünist bayramı' diye yasaklanmıştır..."

Koca İbrahim dikti kulaklarını. "Dürzüye bak! Yirmi yılda bir söz fırsatı bulmuş, yurdunu karalıyor..." diye düşündü. Kulaklarını dört açıp bekledi, bakalım daha ne çamurlar atacak?

"1 Mayıs öpöz işçi bayramıdır. Dünyanın bütün demokrat ülkelerinde candan katılımlarla kutlanır. 1 Mayıs'ın yasaklandığı ülkelerde durumlar böyle sürüp gidecek mi dersiniz? Asla gitmeyecek! İşçi sınıfının enternasyonal dayanışması bu yasağı

parçalayacaktır! Hiçbir ülkede, diktatörlükler dünyanın sonuna kadar süremez! Diktatörlükle yönetilen ülkelere de özgürlük gelecektir. Bilmeyen bilsin, duymayan duysun; karanlıklar sonsuza kadar süremeeez!"

Mahir Hoca, "Aferin Hasan Tanlı'ya!" dedi. "Gerçeği söyledi ve de yurdunun adını vermedi! Kötüyü iyi eleştirdi. Biliyor ki, geçicidir. Biliyor ki, düzelecektir. Biliyor ki, yarın çok iyi olacaktır..."

Hasan Tanlı şimdi de işçilerin bütün dünyada olduğu gibi şehrimiz Duisburg'da da çok sıkı dayanışma içinde olması gerektiğini vurguluyor. "Sevgili Hemşerilerim! Kriz bahanesiyle fabrikaları, kömür ocaklarını kapatmak istiyorlar. İşsizlik sadece biz işçileri değil, dünyanın sayılı güzel şehirlerinden olan Duisburg'umuzu da çökertiyor. Uluslararası dayanışmamız buna izin veremez arkadaşlar!"

Kezik dinliyor. Hasan Tanlı her sözünü Almanca olarak yineliyor. "Çok iyi konuşma öğrenmiş bizim aslan!" dedi içinden. Onunla bir kez görüşmüş olduğunu anımsıyor. Dernek'e bir tencere piyaz pişirip götürmüştü. Bol soğanlı, zeytinyağlı, hem de mor sumaklı. Fasulyeyi izin dönüşü köyden getirmişti. Tabağını dört marktan satıp deprem yardımına yatırdı Dernek. Yiyenler çok övdü. Kimseler demeden bir bahanesini bulup gene bir tencere götüreyim diye kendi kendine söz verdi. "Arkadaşları arasında oğlum Halil için de, gelinim Petra için de iyi olur. Hem de Demiryolcu'nun yeniden gömülme törenine gelenlerin çok olmasına etkisi olur..." Bunu gizli geçirdi içinden. Sonra yapacağı iyiliği bir karşılığa bağladığı için kendini kınadı. "İyilik yapacaksan, karşılık beklemeden yap Kezik!" dedi.

Birden büyük alkış koptu. Hasan Tanlı konuşmasını bitirdi, iniyor. Sonra Hamborn İşçi Korosu çıktı. Eski zamanlardan kalma direnme türküleri söylediler.

IG Metall temsilcisi, katılımcı yurttaşların şimdi izleyeceği yürüyüş yolunu anlattı. Emine göründü öteden. Yanakları alabildiğine allanmış. Kocasının kardeşlerini bulmuş. Okul arkadaşları da var. "Kaç günü var Haydar'ın?" dediler mi, daha da allanıyor yüzü. Söylemiyor içinden geçeni. "Bilmezdim ayrılıkların bu kadar zor olduğunu!" diye söyleniyor. Sonra gene yit-

ti. "Ah, şu kız uzaklaşmasa da, torunumla birlikte yürüsek!" Bakındı yeniden. Koca İbrahim'e sordu:

"Benim Emine'yi gördün mü İbram Mutlu?"

"Şimdi burda geziniyordu; bilmem ki nerdedir?"

Koca İbrahim'in yanında bu kez Sabahat var. Alman kocasıyla getirmiş. Oğlu Ali de yanında. Oğlan iyice uzayıp, üç yılın içinde kocaman olmuş. Koca İbrahim'in bir eli onun omzunda, bir eli karısının başında. "İnsan böyle toplantılara katılmasa, bir şey yitirdim sanır; katılır, tat bulamaz. Ben şimdi öyleyim..." dedi hem Kezik'e, hem Sabahat'a doğru.

"O ne demek?" diye sordu Kezik. "Bütün tanışlar bir arada! Şimdi hemşeriler kol kola yürüyeceğiz. Bu bir mutluluk değil mi? Ne demek istediğini anlamadım..."

"Anlamazsın!" dedi Sabahat. "Koca İbrahim Ağabey'imiz, Elif Gelin'in hatırına katılır bu toplantılara!"

"Bu da bir insanlıktır!" dedi Kezik. "Bir adam ki, karısının hatırına değer verir, iyi insandır!"

"Eksik olmasın, hatırımı sayar!" dedi Elif, Sabahat'a göz kırptı.

"Saymayıp ne yapayım?" dedi, keh keh güldü Koca İbrahim.

Kezik de güldü birlikte. "Bir an önce yürüsek iyi olur; yolumuz uzun!" dedi sonra.

Topluluk bir anda Wanheimer Caddesi'ne çıktı. Taşıtların geliş gidişi kesilmiş. 50 bin kişilik kitle, koca caddeye sığmaya çalışarak, ağdaya dönmüş Ren Irmağı gibi akıyor. Fotoğrafçılar fotoğraf çekiyor. Kameralar çalışıyor. Kezik, iki dilde "İşçiyiz, güçlüyüz!" yazılı kartonu kaldırdı. Kimi zaman bir eliyle, kimi zaman iki eliyle sopayı sıkıyor. Emine bulunup geldi.

"Kızım sen nerlerdesin?"

"Seni yitirdim ana; ödüm koptu!"

Bir süre birlikte gittiler. Kartonun sopasını Murat'ın eline vermek istedi; ama büyük geldi. "Sen de işçi misin ninem? Sen de aslanlar gibi işçi mi olacaksın?"

Kalabalığın içinde torunuyla söyleşip gidiyor. Kalabalığın ucu Steinischegasse'ye yaklaştı. Eski Postane'yi geçip Kardinal Galen Sokağı'na girecek. Kezik bütün o boylamı yürüyecek. Bir ara Türklerin önüne Bayburtlu Adil geldi. Elini kolunu sallaya-

rak belgi sözler söyletti. "Faşist diktatörlük kahrolsun!" diyor. Kalabalık yineliyor. Belki on kez yineletti; sesler birleşmedi, geçten geç yoluna girdi. Bağıra bağıra Kezik'in de sesi kurudu. "Hocalar takımından kimse yok, görüyor musun?" diye sordu kendi kendine. "Onlar bunları, bunlar onları beğenmez! Bakalım ne kadar sürer bu soğukluk?"

Halil geldi. "Yoruldunsa eve götüreyim ana?"

"Baksana dayısı; koçum da yürüyor! Koçum büyümüş, dayısı gibi 1 Mayıs kutluyor! Benim koçum sonra otomobil öğrenecek, ninesiyle yurda gidecek!"

Halil güldü.

"Ben öğretirim ona! Yeğenime yararı olur..."

"Elbet olur dayısı..."

"Ana, yoruldunsa eve götüreyim?"

"Hayıiiir!" dedi Kezik. "Otura otura her yanlarım yağ bağladı evde. Bin yılın başında elime fırsat geçti; yürüyeceğim!"

"Yürü öyleyse! Bu kervan böyle Duissern Alanı'ndaki Çalışma Müdürlüğü'ne kadar gidecek. Yürüyüşümüz orda bitecek..."

"İyi ya, oraya kadar giderim! Sonra Hansa Sokağı'ndan, Düsseldorf Yolu'ndan eve dönerim. Koçum da benimle gelir..." Emine'ye bakacak oldu; yoktu. Gene gitmiş yada arkalarda kalmıştı. Başını çevirip gerileri aradı; yoktu.

"Halil; kardeşin nereye gitti?"

Baktı, Halil de sıvışıp gitmiş. Ama Koca İbrahim'le Elif yanı sıra geliyor.

"Otomobili de öyle bir yere eyledik, ta Hochfeld pazarının orda. Şimdi bir de oraya mı yürüyeceğiz?"

"Tasalanma Koca İbrahim, yürümezsin!"

"Ya ne yaparım?"

"Kaldırıp kanatlarını, uçarsın! Tam otomobilin dibine inersin. Binersin ordan, süre süre Duissern Alanı'na gelirsin. Doldurursun karını, kızını, oğlunu; yer kalırsa bizi de alırsın, doğru bize gideriz. Çay kaynatırız. İsterse Çeltekli Celil de gelir. Başka hemşeriler de buyurur. Haftalar sonra bir daha görüşmüş oluruz..."

Elif, "Çok hoşlanıyorum bu Kezik Abla'nın konuşmalarından! Vakit olsa da gitsek!" dedi.

"Gideriz..." dedi Koca İbrahim.

O gün Kezik'e öyle sevgili, sevinçli geldi. İzin ayının yaklaştığını duyumsadı. "Büyük küçük, bütün bavulları çıkarmalı! Eskiyenleri onarmalı. İki de yeni almalı. Alınacak armağanların listesini yapmalı! 3500 kilometreden, adı büyük Almanya'dan eli boş gidilmez..."

Koca İbrahim, Duissern Alanı'ndan kanat açıp uçamadı. Karısını, çocuklarını çekip yürüdü.

Kezik, eve yalnız geldi. "Anam anam bellerim! Hiç tatil yapmadan üç hafta bulaşıkta çalışmış gibi yorgunum!" dedi. Attı kendini sedire. Torunlarını çekti, pış pış etti. Kimse gelmedi çay içmeye. Halil ile Petra da yok. Emine'yi zor güç bulabildi.

"Kimse gelmedi ya, biz içelim!" dedi Emine. Ocağı açıp su koydu. Sonra ince belli, menekşe çiçekli bardakları tepsiye dizdi. Çayın içine iki baş karanfil attı çaktırmadan. "Anam hoşlanır!" diye düşündü. Tam çayları katıyordu, Halil ile Petra girdi.

Kezik toparlandı; kollarını masaya dayadı. Çayına şeker katmadı. Bir yudum aldı; "Bal getir Emine!" dedi.

Emine kavanozu getirdi. Kezik bardağın dibine bir kaşık bal indirdi. Kokladı çayı. "Oooh; mis gibi! Ellerine sağlık Emine'm! Hem de karanfil kokuyor! Kimlere çektin bilmem ki; böyle hoş kokulu çaylar pişiriyorsun!" dedi, güldü ılık ılık.

Emine, "Afiyet olsun, kahraman anam!" dedi.

Hoca Geldi

Kezik sesli sesli, "Çok şükür, bin şükür!" dedi. "Evimize Hoca geldi! Şimdi daha mutluyum!" Bu sözleri içtenlikle söyledi.

Abdullah Hoca sedire kuruldu. Gene bağırırcasına "hacıyağı" kokuyor. Başına fes giymiş, üstüne sarık bağlamış. Siyah sakalını göğsünden aşağı sallandırmış. Uzun etekli, uzun kollu ama nedense yakasız siyah cübbesini de her gittiği yere giyiyor.

Şimdi de çıkarmadan oturdu. Sedirde sırtını yastığa dayadı, iki dirseğini dikti. Sağ elini dizi üstüne koydu, tespih çekiyor. Goethe'nin, Brecht'in, Sabahattin Ali'nin duvardaki resimlerine bakıyor, kim olduklarını bilmeye çalışıyor. Demiryolcu Mustafa ile Kezik'in, düğünlerinden üç ay sonra çekilen resmine baktığı yok. Yılmaz Güney'i bildi. Halil'in "hızlı solcu" olduğunu duyalı çok oluyor; Yılmaz Güney bunların "şıh"ı; ama öbürlerini tanımıyor. "Karıl Marks desem değil; o papaz sakallıdır. Lenin desem hiç değil; onun da birazcık sakalı olduğunu duymuşluğum var. Bunların üçünün de çenesi çıplak; acaba neyin nesi kimin fesi olurlar? Çözemeyince, tespihini hızlı hızlı, şak şak çekmeye başladı. İçinden, "Ya sabır! Ya sabır!" dedi. Cübbesinin cebinden minnacık bir şişe çıkardı. Açtı tıpasını. Sürdü elinin üstüne. Burnuna götürdü. Kokladıktan sonra sakalına, bıyığına, koltukaltına sürdü.

Kezik yere, Hoca'nın önüne diz çöküp oturdu. Başının yazmasını çözüp bağladı. İki buçuk metre araları var; kaygıyla düşündü: "Şimdi bana da sürmek isterse, nasıl geri çeviririm?" Sevinci uçup gitti. "Hay Allah, neden geldi bu adam? Ne alıp veremediği var bizimle?"

İşten gelir gelmez Emine kapıda fısıldadı: "Ana, Abdullah Hoca geldi gitti..."

"Nerde? Yoksa oturuyor mu içerde?"

"Yok; gene gelecek..."

On dakika sonra buyurdu. "Esselaaaamünaleykum va rahmatullaaaaah!" diye uzata uzata selam verdi.

"Günaydın, günaydın! Safa geldin! Hangi yeller attı? Nerden aklına esti? Şöyle sedire buyur!"

Kezik'in selamı dindarların selamına benzemedi pek; ama elden geldiğince içtenlikle söyledi.

"Gerçeğine kalırsa, Abdullah Hoca öz hemşerimizdir. Köyü köyümüze yakın. Hocalığı sonradan. Önceleri saz çalardı. Rakı içerdi bulunca. Düğünlerde karı oynatma âlemlerine de katılırdı. Buraya herkes gibi işçi geldi. O da bir emekçiydi aslan gibi. Aslını saklayan, haramzade! O saklasa, biz biliyoruz. Birden Müçteba Bey'i, o Köln'deki 'abi'yi buldu. Müçteba Bey tuttu elinden. Bir hocalık ayarladılar. Aylık bağlandı şirp. Aylığı Diyanet'ten alır; ama ağzı başka yöne, diye konuşuldu. Bizde öyledir: Özellikle bir yoksul kalkıp yürüdü mü, dedikodusu başlar! Ben yapmam. Yoksul doğdu diye yoksul mu ölecek? Ben ilerleyen insanı severim. Çalışıp çabalasın, kazanıp ilerlesin! Abdullah Hoca'yı da severim. Yoksulluktan kurtulduğu, hemşerimiz olduğu için..."

Önce Krefeld imamıydı; yerler boşalınca Duisburg'a verildi. "Çok şükür, iş başında bir adamımız var!" diye sevindiğini anımsadı. "Ama şimdi sedirde niçin öyle dut yemiş bülbül kuşu gibi sessiz oturuyor? Niçin böyle hin hin susuyor? Tilki burnunu niçin bir o duvara, bir bu duvara uzatıyor? Bir kusurumuzu buldu da, hemşeri ayağına, öğütlemeye mi geldi? Neye gelirse gelsin; ben gene de severim Hoca'mızı!"

Böyle deyip yeniden baktı gözlerinin içine. Kuşkusu arttı. "Ama kendisi bizi sevmez!" dedi içinden. İyi ki bunu içinden söyledi. Emine mutfakta çay mı, kahve mi yapıyor acaba?

"Gelişine mutlandım Abdullah Efendi! Buyur, ne var ne yok? Bir arzun, buyruğun mu var? Her ne ise söyle. Arzun da, buyruğun da baş göz üstüne! Söyle, borcun varsa verelim, hasmın varsa vuralım!"

"Borcum da, hasmım da yok, Kezik Hanım! Çok şükür, kendimin bir derdi yok! Geliş nedenim kendi sorunum değil! Küçük başım bütün kaygılardan uzak, hamdolsun! Dert toplu-

mun! Sorunlar cümlemizin! Senin de çok iyi bildiğin gibi, 3500 kilometre uzaklardan geldik şuraya. Emelimiz, helalından kazanç. Geçen gün radyo söyledi; bir buçuk milyonu aşmış Almanya'da sayımız..."

"Emine!" diye bağırdı Kezik ansızın. "Hoca'ya çay mı yoksa kahve mi yapıyorsun kızım? Elini biraz çabuk tut; kahvesini içsin, bir de sofra kuralım kendisine! Bin yılın başında geldi. Yemek yedirmeden savmayalım!"

Hoca'ya döndü yeniden. Oldukça egemen bir ayar verdi sesine. "Özür dilerim, sözünü kestim; şimdi anlat!" dedi. Hoca'nın sürekli yumuk duran gözlerine bir daha baktı. "Acaba asıl geliş nedenini yakalayabilir miyim?"

Abdullah Hoca, anlamlı bir iki öksürüp sözünü sürdürecekti, Kezik bir daha kesti. "Çok özür dilerim, sığınmacılarla filan iki milyonu aştık diyorlar! Buyur, sürdür sözünü!"

"Bir buçuk yada iki! Aradaki yarım önemli değil. Biz gene bir buçuk diyelim! O sığınmacıların, biliyorsun, tümü solcu. Onları ben insandan saymıyorum asla. Tümü devlet ve aynı zamanda din düşmanı! Bizim öz insanlarımız işçiler ve aile yakınlarıdır. Bunların da türlüsü var hemşirem Kezik Hanım! Bir yandan bu sığınmacılar, bir yandan işçi aileleri yoluyla, devlet ve din düşmanı, zararlı pek çok eleman, temiz din kardeşlerimiz arasına sızdı. Bunlar zararlı çalışmalar yapıp öz parçalarımızı yoldan çıkarıyorlar. Biliyorsun, dün 1 Mayıs'tı. Arkadaşlar haber verdi; elinde Almanca-Türkçe yazıyla sen de yörümüşün! Toplanan insanı alanlar, hem de caddeler almamış. Senin ne işin var onlar arasında Kezik Hanım! 1 Mayıs'ın komünist bayramı olduğunu dünya biliyor, sen bilmiyor musun? Elinde levhayla nasıl katılırsın böyle bir yürüyüşe hemşerim ve hemşirem?"

O sırada elinde tepsiyle Emine girdi. Eğilip kahve sunacaktı, birden durdu; tepsiyi yukarı kaldırdı iyice. Bekledi anası ne yanıt verecek? Hoca kahveyi almak için hamleye hazırlanmıştı, öyle kaldı. Kezik baktı; acaip bir boşluk doğdu.

"Abdullah Hoca buyur kahveni!" dedi aynı egemen sesle. Emine'ye seslendi: "Hoca'nın kahvesini sun kızım!" Gene gözlerinin içine baktı. "Öhhö! 1 Mayıs, işçi bayramı değil mi sence?"

Emine'ye göz etti: "Kızım! Kahveyi sunduktan sonra mutfağa geç, yemek hazırla!" dedi.

"Yok ana!" dedi Emine. "Yanlış biliyorsam doğrusunu öğreneyim; nedir 1 Mayıs?"

"1 Mayıs..." dedi Abdullah Hoca. "Gerçekte bahar ve çiçek bayramıydı. 27 Mayıs'tan sonra işçi bayramı yaptılar. Sonra komünistlere geçti. Devletimiz 1 Mayıs'ı kabul etmiyor..."

"Sendika gazetesinde okudum: 1 Mayıs, Amerika-Chicago'da işçilerin katledildiği gündür. Önce anma günü, sonra bayram oldu!" dedi Emine, mutfağa geçti.

Abdullah Hoca kahveden bir yudum aldı.

Kezik sordu: "Su da ister misin, Hoca Efendi?"

"Yok! İzninle sözümü sürdüreyim sayın hemşerim ve hemşirem! Demek ki, solcular burdaki kardeşlerimizin yarısının aklını çelmiş! Bilmem haberin var mı; öbür yarısını da "Yahova Tanıkları" diye sapık Hıristiyan akımı, özellikle genç ve parlak hanımları devreye sokarak çeliyor. Ne kalıyor geriye? Padişahımız Kanuni Sultan Süleyman'ın orduları Viyana kapılarında bozguna uğratıldıktan sonra, senin anlayacağın üç yüz yıldır, Müslümanlık gerileye gerileye bu duruma düştü. Ne oluyoruz Kezik Hanım? Sizler gerçi Alevi dindaşlarımızsınız; ama hepimiz Hazreti Kuran'a inanıyoruz. Sizin çok sevdiğiniz Hazreti Ali, Hazreti Muhammed Efendimiz'in damadı olur. Hazreti Hasan ile Hüseyin de o kutsal insanın torunlarıdır. Başlangıçta bir ayrılık yoktu. Ayrılığı sonradan çıkarıp bizi parçaladılar. Düşmanlarımızın kolay yutacağı lokmalar haline getirdiler..."

"Kahveni içiyorsun değil mi Hoca'm?"

"İçiyorum; sağ ol!"

"Yahova Tanıkları bizim eve de geldi. Halil'im aldı içeri. Türklerin insanlığını, konukseverliğini gösterdikten sonra, biz Müslüman'ız, yeni bir din gereksinmemiz yoktur deyip saygıyla uğurladı. Bir daha gelmediler. Bizim kimseden din dersi almaya vaktimiz de, isteğimiz de yok! Lütfen sözünü tamamla!"

"Sözümü tamamlıyorum Kezik Hanım; gelmişiz şuraya, diyarı küffara, ama oğlumuz, ama kızımız, dinimize mukavim olalım..."

"Doğru söylüyorsun! Çok sağ ol! Bizi de insan yerine koydun, evimize geldin; sağ ol! Sade bugün değil, her zaman beklerim. Ancak, izninle söylüyorum, yanlış havadisleri doğru öğütler arasına karıştırıp çoluk çocuğu yanıltma! 1 Mayıs bizim işçi bayramı. Biz her yıl kutluyoruz ve kutlayacağız. Bundan dine, devlete kötülük yok. Çocuk değiliz; dini, devleti az çok biz de düşünürüz. Gelişine gene de mutlu oldum..." Bir daha bağırdı mutfağa doğru: "Eminee! Buzlukta kuşbaşı vardır kızım; çıkar buzunu salsın! İyi bir sofra kuralım Hoca'mıza..." Döndü. "Özür dilerim; buyur sürdür sözünü..."

"Evet, asıl konumuza gelelim hemşerim ve de hemşirem! Demiryolcu Mustafa Enişte'm sağ olmalı da, senin çoluk çocuğunla Avrupa'da, diyarı küffarın ortasında, dinden, devletten yana bu derece sağlam dayandığını görmeliydi! İnsan beşer, hem de şaşar. Böyle sağlam dayanmakta iken, her beşer gibi şaşıp yanlış adım atmaktasın. Ben bugün, işte siz değerli hemşerim ve hemşireme bunu anlatmaya geldim..."

"Hoş geldin! Başım gözüm üstüne geldin! Nasıl yanlış adım attık. Anlat, doğrultalım!"

"Dediğim gibi, 1 Mayıs'a katılmanız bir ayrıntıydı. Ona yeteri kadar değindik. Şimdi asıl konuya geliyorum. Son günlerde burda birtakım yurttaşlarımız bir Türk ve Müslüman gömütlüğü kurmak için sonuç alıcı çabalara girişmiş bulunuyor. Haber aldığımıza göre, başta, kadın halinle sen bulunmaktasın değerli hemşirem!"

"Doğru..."

"Nasıl doğru?"

"Şöyle doğru ki, yirmi beş yıldır ölü taşıya taşıya uçak şirketlerini yeterince kazandırdık. Artık bir an önce kendi gömütlüğümüzü ayırtıp ölülerimizi buraya gömelim diyoruz; böyle doğru!"

"Kime danışıp böyle bir işe koyuldunuz, Kezik Hanım? Siz bir kadın olarak buna izinli misiniz?"

"Ne demek izinli miyim? Hem ne var kadın olmakla? Kadın insan değil mi?"

"Kadın eksikli!"

"Nasıl eksikli? Bugün İngiltere'yi yöneten kadın!"

"İngiltere gâvur! Biz Müslüman'ız! Müslüman ilkelerine göre kadın eksiklidir. Öyle olduğu için de, hiçbir Müslüman ülkede kadın bakan yada başbakan yoktur..."

"Haklısın! Bakan var; ama başbakan yok..."

"Yoktur! Olamaz da!" dedi Abdullah Hoca.

"Bugün olmadığına bakma; yarın olur..."

"Müslüman ülkelerde kadının yeri, kocasının üç buçuk adım ardıdır! Böyledir Kitap'ımızın ilkesi..."

"Bu ilkeden şu gün oldu haberim yok; kabul etmiyorum! Sizler erkektiniz, 'tamlı'ydınız da, nerdeydiniz yirmi beş yıldır? Niçin bir Türk gömütlüğü kurdurmadınız?"

"Kurdurmadık; çünkü gerekli değil!"

"Nasıl gerekli değil?"

"Siz Yövmel Kıyamet'e inanıyor musunuz?"

"İnanıyoruz..."

"Kıyamet Günü ölülerin dirileceğine de inanırsınız..."

"Evet..."

"O gün gelince İsrafil, sur denilen boruyu alıp üfleyince ölüler doğrulacak. Günahlarının cezasını, sevaplarının ödülünü almak için sıraya girecek. Sıra da, burda, havaalanında bizim pasaport kuyruğu gibi değil; düzgün! Yövmel Kıyamet'te, Müslüman Müslüman'la, sözüm yabana, Hıristiyan Hıristiyan'la duracak sıraya. Ölülerimiz buraya gömülürse, nasıl bulacaklar 3500 kilometre uzaktaki din kardeşlerinin sırasını? Allah gecinden versin, yarın vakti gelince sen kendin nasıl bulacaksın kavmini, insanını?"

Cık etti Kezik. "Senin bu dediğin yanlış! Şimdi gene sen kadınsın, aklın ermez dersin; ama tümden yanlış! Nedenine gelince: Toprağın altına gömülen, insanoğlunun bedenidir, ruhu değil. Beden on altı ayda eriyip, çürüyüp toprağa karışır. Kemikler de er geç toz olur. Ruh ise Ruhlar Dünyası denilen yere uçar. Varlığını orda sürdürür. İsrafil surunu çalınca, dirilip Allah huzurunda sıraya beden değil, ruh girer! Ben bunu anamdan babamdan, Sivas'taki Cevdet Hoca'dan böyle duydum. Sonsuz dirimlidir ruh! Hem de beni iyi dinle Abdullah Hoca, Allah'ın toprakları Gâvur-Müslüman ayrılmaz. Onu ayıran, eski, yeni devletlerdir. Cevdet Hoca böyle dedi. Mahir Hoca da

böyle söylüyor. Bütün topraklar Allah'ın olduğuna göre, biz de onun kuluyuz; ölen öldüğü yere gömülecektir. Taşımaya gerek yoktur..."

"Sen dersini iyi almışsın, hemşirem Kezik Hanım! Senin Mahir Hoca dediğin, Allah'ın sapığı! Ona inanılmaz!"

"Orasını Allah bilir! Hocalıksa, o da hoca! Onunki de bilim! Öhhö! Bir kahve daha içer misin? Getirsin mi Emine?"

"Çok teşekkür ederim; bir fincan yeter! Ancak sen yol yakın iken beni dinle; 'batıl'da ısrarın yararı yoktur. Peygamber'imiz, zararın neresinden dönülürse kârdır buyurmuş. Sen de bir an önce dön!"

"Nasıl döneyim? Bana burda Müslüman gömütlüğü gerek. Diyorsun gâvur içine olmaz. Müslüman içi neresi şu yakında? Bir şey diyeceğim; Yugoslavya olur mu? Ordan bari bir gömütlük arayıp soralım?"

"Orası da gâvur içidir..."

"Orda Müslüman kasabaları, köyleri var!"

"Hayır, yönetim gâvur yönetimidir!"

Kezik güldü. "Sen bunları Kuran'dan mı okudun? Kuran'dan okudunsa, yerini göster, bir de Mahir Hoca'ya okutayım. Bakalım o ne diyecek?"

"Ben buraya Mahir Hoca'yla yarışmaya gelmedim! Görevim gereği sana Allah'ın yolunu göstermeye geldim. Sen beni dinle, yanlışını düzelt..."

"Allah'ım, sen bana sabır ver! Kendimiz buraya çakılıp kaldık, daha da çakılıyoruz. Ölülerimiz ise orda yerin altında yatıyor. Söyler misin bana, kim onlara bir Fatiha okuyacak? Düğünlerde, bayramlarda kim üstlerine bir avuç su serpecek?"

"Burda kalışımız geçici! Gün gelince döneceğiz!"

"Hangi 'gün'den konuşuyorsun? Yirmi beş yıl oldu; adam hâlâ burda! Biz de 13'ü devirdik. Oğlan burda evlendi. Kız burda evlenirse, ben onları koyup nasıl dönerim? Torunlar burda okula gidecek. Nasıl bırakırım yarın? Bırakırsam, ayrılıklarına nasıl dayanırım? Sen nasıl hocasın? Yol göstermeye gelmişsin ama çıkmazı gösteriyorsun. Ben böyle yol istemiyorum. Göstereceksen ileriye, insanlığa giden yolu göster. O yanlış, bu yanlış diye tepemi tırmalama! Ben doğru yoldayım. Her gün kurt,

kuş uyanmadan kalkıp işe gidiyorum. Yavrularımın geçimi için akşama kadar bulaşık yıkıyorum. Bana yolun yanlış diyorsun. Bak, buyurup geldin, mutlu oldum; kızıma dedim yemek hazırla! Birazdan oğlum, gelinim gelecek. Böyle konuşmayı sürdürüp onların genzine kılçık kaçıracaksan, bir an önce kalk arlaş! Emine, sen yemek hazırlığını sürdür kızım. Zaten hazırlamayacak mıydık? Kendimiz yeriz..."

Emine, elinde tava, mutfakla salonun ortasında dikiliyor. "Eve gelen konuk kovulur mu? Hem hoca, hem hemşerimiz..."

"Hocaysa hocalığını, hemşeriyse hemşeriliğini bilsin! Ben ona insanlığımı gösterdim. O beni evimin üstünde bozum ediyor. Bana az çok Deli Kezik derler. Çoluk çocuğumun önünde bu sözlere gelemem!"

Abdullah Hoca sedirde doğruldu. Ortayer masasının üstünden atladı. "Ben zaten kalıcı değilim! Dikkat ederseniz, cübbemi çıkarmadan oturdum. Çünkü daha uğrayacağım yerler var. Aslına bakarsan, diyeceklerimi de dedim. Emine Hatun, çok sağ ol! Haydar Efendi ne zaman geliyor soramadım; yaklaştı mı günü? Yaklaştıysa, şimdiden göz aydınlığı dilerim. Hoşça kalın!" dedi. Yürüdü kapıya. "Hoşça kal değerli hemşerim ve de hemşirem!"

Abdullah Hoca, bunları çabuk çabuk söyleyip, kovulmuş olarak gidiyor duygusunu biraz bastırdı. Kezik, kapıya kadar gitti ardından. "Güle güle!" dedi. Hoca dönüp bakmadı. Tapır tupur indi merdivenleri.

"Yurtta böyle sarıklı dolaşamaz! Almanya'yı geniş buldu! Hart hurt edip başımızda saltanat sürecek. Ama yağma yok!"

"Ana! Sen böyle yapmazdın; ne oldun?"

"Dürüst gelsin! Oğlumun, kızımın önünde yanlışımı çıkarmasın! Burda, onun ülkesinde yaşıyor değilim. Alnımın teriyle geçiniyorum. Sözümü sakınacak değilim. İlkin evimize hoca geldi diye mutlandım. Şimdi kovdum diye mutlanıyorum. Yarın iyice kocadığımda, şu dünyada kaç gün mutluluk sürdüm diye hesap yaptıracağım. Bugünü en mutlandığım gün saysınlar. Sözümü dobra dobra söyledim..."

Daldı içinin derinliklerine. "Demiryolcu'yu dolu dolu istekle beklediğim bir gündü. Yatağa, yastığa güller serptim. Yıkanıp

kurulanacağı havluların arasına ayvalar koydum. Gecikmeden döndü seferden. Emine küçük, Halil yerde emekliyor. Kollarımı açıp sarıldım. Akşamı beklemeden serdim yatağı; yattık! Gece oldu; gene yattık! O günü, o geceyi unutmam. Demiryolcu Mustafa iyilerin iyisiydi..." Gene yanıyor gözleri. Elini entarisinin cebine sokup mendil çıkardı.

Haydar Askerden Döndü

"Tıpkı yurttaki gibi..." diye düşündü Kezik. "Gelen gelene 'göz aydın'a! Emine çay yap kızım! Sofra hazırla kızım! Bütün hemşeriler sayıp geldi. Hepsi var olsun!"

Yukardan Hacer Sarıkaya iki kez indi. Biri Köln'den Kavun'un uşaklar geldiğinde, biri Gummersbach'tan Sadaklar geldiğinde. İkisinde de, "Acaba Adnan'ımı asacaklar mı?" diye ağladı.

Gözleri iyice çukura çekildi. Tutam tutam saçları birden ağardı. Çok ağlıyor Hacer Sarıkaya. Her gün ağlıyor. Günde on kez ağlıyor. Onunla konuşurken kendi dertlerinin ne denli küçük olduğunu anlıyor. Hacer soruyor her gördüğüne: "Sizin sezginiz, bilginiz vardır; asarlar mı Adnan'ımı?" Tastamam tozutmuştur o.

Haydar'ı da soruya tuttu: "Sen askerin içinden geldin, anlamışındır; yok mu daha bir ılıma? Astıkları kırkı geçti; doymadılar mı? Onların da anaları vardı; acap nasıl dayandılar? Adnan'ımı asarlarsa, ben nasıl dayanırım? Kuş gözü kadar bir umut görüyorsan, niçin söylemiyorsun Haydar; acılarımı anlamıyor musun?"

Nerden bilsin Haydar ılıma var mı, yok mu? Bornova'da eğitim yerine teslim olmuştu. Önce saçını kestiler dibinden. Sonra hamama soktular. Dörtte bir sabunlar verip, yıkanın dediler. Sonra başladılar anlatmaya: Anarşisler, terörcüler, komünizmin hangi ilkesine göre örgütlenir? Bugüne kadar yaptıkları nedir? Komünistlerin gençlere verdiği kitaplar, kullandığı silahlar nerden gelir? En çok hangi kanaldan para sağlar, hangi gençlik ve meslek kuruluşundan destek görürler? Ankara'dan uzman subaylar gelip konferans verdi. Aylıklarından başka, yolluk aldılar. Filmler, slaytlar gösterdiler. "En önemli hazırlanma ve des-

tek merkezi, başta Almanya!" dediler. "En yoğun oldukları yer Almanya'nın Rur Havzası, sonra Köln, Frankfurt... Berlin, Hamburg, Essen en önemli yuvaların bulunduğu şehirler. Türkiye'nin güvenlik örgütleri hepsini izlediği için, elimizdeki fiş ve dosyalardan kimin ne olduğunu biliyoruz..." dediler. Programda yazılı tek erin eğitimi, savunma, saldırı, gece eğitimlerinden başka, her gün komünizmin kötülüklerini, komünizme karşı koyma yöntemlerini anlatıp, "Kimin ne olduğunu biliyoruz!" diyerek yüreklere korku saldılar. Nerden bilsin Haydar ılıma olup olmadığını? Evet, Hacer Sarıkaya'nın dediği doğru; yurtta askerler artık her yere, her noktaya egemen. Ama hangi askerler onlar? Sabah akşam yat kalk, sağa dön, sola dön, sıcakta eğitim gören, gördüren askerler mi? Bir ılıma olup olmadığı yukarlarda, alayların, taburların bile değil, çok yukarda, kolordu-ların, orduların, genel kurmayın başında belli olabilir. Haydar, gidip eğitime başladı, dersten derse koştu. "Bir gün beni de çağırıp Duisburg'da olanları anlat bakalım! Ordan da bildiklerimiz var!" diyecekler diye korku çekti. Hafta sonlarında şehre inme izni verirler; toplu gidilir. Tek başına bir yere gitmek yasaktı nerdeyse. Eğitim biter bitmez otobüse atlayıp havaalanına geldi, Düsseldorf'a uçtu. Kaynı Halil eksik olmasın, Petra'yla, Emine'yle birlikte kendisini alanda karşıladı. Otomobille eve getiren de o. İki gündür, önceki işi olan Rheinhausen Krupp'ta bilgisayar başında denetim yapıyor.

"Kuralım bir sofra! Sekiz on hemşeri çağıralım!" dedi Kezik. Ama en az yirmi kişi buyurdu! Salim'le Hacer Sarıkaya, "Âdem'in Alman Oma'sı bize oturmaya gelecek!" diye gelmeyecek oldu. Johanna Oma, Ayşe'yle de biraz ilgilendi, Gymnasium'da ilkin bozuk giden derslerin, ne hikmetse, birden düzelmesine yardımcı oldu. Bu yüzden Kezik ona dipli borçluluk duyuyor. "Ayrıca çağırsak daha iyi olurdu; işten elimiz ermedi; şimdi buyurup gelsin!" diye geçirdi içinden. "Johanna Oma yabancımız mı?" dedi Hacer'e. "Haydar da kendisini çok sayar; buyursun!" dedi. Salimgil bu yüzden dört kişi geldi. Torunları Cihan da yanlarında. Emine'nin Murat'la, Mustafa'yla oynayacaktı sözde; şimdi ayak altında dolanıyor. "Cihan! Haydi şunları bir daha tara!" desinler de, "Ta ta ta ta!" yapayım diye fırsat gözlüyor.

Kocaman bir hindi aldı Kezik. Hochfeld'de, Ruhrort'ta bütün bulması olanaksızdı; bir gün önceden Metzgerei'a sipariş verdi. Alıp getirdi, evik çabuk pirinçle, kuşüzümüyle, çamfıstığıyla, karabiberle doldurdu, kopmaz iplikle karnını dikti. Cihan taradıkça, etin yumuşak yerlerinden soktular ağzına. Fırsatını bulunca Hacer de bir kaşık içpilav tıktı. Sofranın çevresinden arkadaşlarıyla oynamaya gitmedi çocuk. Demiryolcu dedesinin adını alan Mustafa da ninesinin koltuğuna sokuldu. Cihan kadar boğazlı olmadığı için, ninesinin verdiğini bile eliyle itiyor. Öbür dedesinin adını alan Murat ise, şu anda Haydar'ın kucağında. Dün hep Mustafa oturdu! Hem de babası sabah erkenden yanına gelip öptü, öptü, uyuyor sanıp fısıltıyla konuşarak işine gitti! Haydar, kucağında küçük oğluyla Kezik'in sağında, sedire yakın yerde oturuyor. Küçük oğlunun başını okşuyor. Kezik konuşurken susup, saygıyla dinliyor. Meidreich'ten kendi anasıyla babası, yengesi Necmiye geldi. Detlef, Çeltekli Celil'in yanında oturuyor. Celil'in karısı Sultan karşıya düştü. Onlar ilk gün koşup geldi; yemeğe çağırınca da, "Hayır işimiz var" demediler, sağ olsunlar. Mahir Hoca, gene Freundin'iyle, Haşmet Usta eşiyle, Emro eşiyle geldi.

Kezik, "Şükür, gene dallı kollu olduk!" dedi. Bir yandan da, üç gün önce gelip neşesini kaçıran Abdullah Hoca'ya atıp tuttu içinden.

Emine, Haydar'ın yengesi Necmiye'yle mutfağı salona, salonu mutfağa taşıdı durdu. Bir dakika oturmadı. Arada karşıya dikilip oğlu Murat'ın başını okşayan kocasına bakıyor. Göz göze gelirse, çapkın çapkın gülüyor. Kimseye çaktırmadan, "Gözüm kör olsun, Allah canımı alsın doymadım, hiç doymadım!" diye anımsatıcı duruşlara giriyor. Saçını dibinden kesmişler Haydar'ın. Üstelik bu, bir haftalık büyümüşü! Dibinden, usturayla kazımışlar sanki. Hafif göbeği vardı; erimiş. Hayret değil mi; hiç belli olmazdı hafif göbeği. Krupp'taki işi oturmasını gerektiriyor. Yakında gene şişmanlar.

"Senin Rheinhausen için kapanacak diyorlar Haydar Efendi; haberin var mı?"

"Valla ben Rheinhausen'in şimdiye kadar sürmesine hayret ediyorum! Millet kapattırmayacağız filan diyor; firma fabrikanın yarısını üç yıl önce satmış; kimsenin haberi yok!"

"Kime satmış loo?"

"Kime olacak Emro Ağabey? Çinliler 120 kişi gelip, staj ayağına söküp götürdü!"

"Nasıl söküp?"

"Her parçasını gres yağlı kâğıtlara sarıp doldurdular kasalara; gemilere yükleyip götürdüler!"

"Gerçek mi bu dediğin?"

"Gözümle görmüşüm, hem de kaç kez konuşmuşum Almanca bilen Çinlilerle!"

"Desene bizim IG Metall uyudu?"

"Evet!"

"Ee, ulan haber verseydin!"

"Niçin ben vereyim haberi Emro Ağabey; Sendika'nın işyeri temsilcileri de gördü!"

"Gördü de, niçin bildirmediler Yönetim Kurulu'na?"

"Ne var Yönetim Kurulu'nun elinde? Bizim solcular Sarı Sendika diye kızar. Gerçekte yasalar bağlamış elini kolunu; kıpırdayamaz! Firma diyor, fabrikamın bu bu bu bölümleri eskidi, değiştireceğim! Değiştirme diyebilir mi? Ama söküntüyü atmayıp Çin'e satarak değerlendireceğim diyor. Değerlendirme diyebilir mi?"

"Öyle ya; Alman için eski, Çin için yeni!"

"Tabii, orası da karanlık! Ama Çin alıyor. Firma böyle bir numara çekiyor; yutuyor Sendika! Yuttu nitekim! Üç yıl oldu; hâlâ yenileyecek! Yenilemediği gibi, sözünü de etmiyor!"

"Sorsa ya Sendika?"

"Nasıl sorsun? Fabrika onun mu? Daha olmadı, taktik uyguluyor, yumuşak konuşuyor: Bizim kurmayı düşündüğümüz teknik İngiltere'de denendi, birkaç olumsuz sonuç görüldü, şimdi yeniden inceliyoruz, başka bir teknik geliştireceğiz diyor."

"Ama bu kez büyük olacak tepkiler! Yer yerinden oynayacak!"

"Oynasın! Değişmez sonuç..."

"Nasıl değişmez? Gene de kapatabilir mi?"

"İstedikten sonra kapatır!"

"Bu eyalette SPD hükümette; ama işçilerin hükümeti değil. Firmaların hükümeti sonuçta! Başlangıçta işçileri tutuyor gö-

rünse de, sona doğru, ustaca, firmalara kayıyor! Koca Krupp ki, tarihsel boyutta deneyimlerin sahibi; hele bir de bizim Thyssen'le, Mannèsmann'la el ele verince, teslim almayacağı sendika yada hükümet olamaz kolay kolay!"

"Desene umut kesik!"

"Bir bakıma kesik! Ama bir bakıma kesik değil! Çünkü firmaların tarihsel boyutlu deneyimleri kadar olmasa da, sendikaların ve işçilerin de deneyimleri arttı. Bu yüzden biraz umut vardır..."

"Umut..." dedi Haşmet Usta. "Bizim umudumuz da var elbet! Ama kimi işyerlerini yitireceğiz. Belki Rheinhausen kapanacak. Çünkü yeni teknoloji, bin işçinin işini bir robota yaptırmanın yolunu buldu. Bilgisayar denilen şeytanı da soktu fabrikalara. İşçilerin çoğunu atacak. Onarımcılar, yönetimciler, bizim Haydar gibi denetimciler kalacak. Ötekiler gidecek!"

"Öyleyse çözüm yok!"

"Olmaz olur mu? Asıl çözüm şimdi!"

"Ne gibi?"

"Büyük üretim aracı olan fabrikaların, hele robotlu, bilgisayarlı döneme girince, ne yapıp edip mülkiyetini topluma geçirmek! Daha doğrusu, mülkiyet mikrobunu yok etmek!"

"Çözümün kökü derinde!"

"Haydar Efendi, sen korkma yeğenim!" dedi Çeltekli Celil. "Sen işsiz kalmazsın! Bilgisayarla denetim yapıyorsun ki, burda olmazsa ötekinde işin her zaman elini öper!"

Bir süre konuşmadı Haydar. "Denetimi de bilgisayarla yaptırmaya başladı. Bir ölçüde insan kullanışının nedeni, bilgisayarın da ara sıra hata yapması! İnsan da hata yapıyor; ama onunkini bilgisayara denetletiyor. Yani zamanla bizim işte de azalma olacak. O zaman belki sadece Alman denetimcileri yeğleyecek. Çünkü ne olsa, adamın bir de yabancılar politikası var. Yüzde onu geçmesini istemiyor. Şimdi biraz geçtik..."

"Yüzde on yabancı işçiyle, kendi işçisine gereken gözdağını verebiliyor yani!"

"Ne dersen de! Yüzde ondan fazla yabancı istemiyor!"

Hindi dolmasının kıymığı kalmadı. Emine yaprak sarmasıyla sarmısaklı yoğurt sahanını koydu ortaya.

Johanna Oma, Petra'yla yan yana düştü. Yaprak sarmasıyla sarmısaklı yoğurttan aldı tabağına. Petra, erkeklerin konuşmasını fısıl fısıl çeviriyor ona.

"Çok akıllı adamlar! Ama nasıl oluyor da, hiçbiri yukarı yükselemiyor? Hem de çok bozuk gidiyor yurtta işleri?"

"Orası giz! Aklım ermiyor..."

"Haydar mühendis miydi yurtta?"

"Haydar, evet, mühendislik bölümünde okuyordu; bırakıp geldi."

"Niçin bitirmedi, bıraktı?"

"Devrimciydi; adı arananlar listesindeydi. Babası Murat Ağabey, atladı uçağa, kapıp getirdi!"

"O zaman iyi yapmadı Murat Ağabey!"

"İyi yaptı; yoksa Haydar'ı cezaevine atacaklar, çok işkence görecek, belki ölecekti içerde. Yada ölüm cezası verip asacaklardı!"

"Adnan'a verdikleri gibi mi?"

"Evet..."

"Bence gene dışarda kalmalıydı. Belki yakalanmazdı! Kurtarırdı içerdeki, dışardaki herkesi! Yani bu işlerde herkes içeri düşmez! Hem de herkes dışarı çıkmaz!"

Petra da, "Bilmiyorum!" dedi. "Denemedim!"

Johanna Oma, alayı anlar gibi oldu. "Ben de denemedim! Ama mantık öyle diyor! Yirminci yüzyılda çok deneyim birikti bu konuda. Onlara göre düşünüyorum..."

"Ach so; öyle mi? Gene de bilmiyorum..."

Petra birkaç kez tartıştı Haydar'la. Halil gibi Haydar da Alevi'ydi. Müslümanlığın ezilen kolundan geldikleri için dinsel tutuculukları yok sanıyor. Yeni düşünüşlere, davranışlara açık çoğu. Haydargil, Sivas'ın çok ozan çıkan Emlek toprağından geliyor. O yanlardan gelenlerin çoğu gibi Haydar da saz çalıyor. Çok deyiş biliyor. Bir akşam oturup içtiler Halil, Emine, Kezik Ana birlikte. Hiç ara vermeden iki saat çalıp söyledi. Gene de "İstediğim gibi çalamıyorum!" diye üzülüyor. Son söz olarak, "Haydar'ı biz hepimiz çok severiz, Johanna Oma!" dedi Petra. Çünkü kalkmak istiyor. Kalkıp yerine Emine'yi oturtacak. Öyle yaptı; "Oma seninle konuşmak istiyor biraz!" diye kırdı Emine'nin direncini.

Johanna Oma, Haydar'la Emine'nin işini Salimgil'in yaptığını biliyordu. Gerçek tam öyle değil; ama öyle bellemişti. "Böyle bir insana asıl Aydan'ı vermeliydik; ama kısmet değilmiş! Bari Emine'yle everelim; Emine de bizim kızımız sayılır!" deyip Haydar'ı yemeğe çağırdılar eve. "Tabii Emine de geldi o yemeğe. Oldu ne olduysa!" diyorlar. Çoğunluk Almanlar gibi o da inanır böyle sözlere.

Haydar, Adnan'ın babasıgilin ev sahibi Kezik Hanım'ın Emine adında çok iyi bir kızı olduğunu biliyordu. İnce, uzun boylu, sarı saçlı, yeşile çalan mavi gözlü. "Bu tipik Kuzeyli! Nasıl olmuş da Türk olmuş?" diye gören şaşıyor zaten. Johanna Oma kendi soyundan Thomas diye bir oğlanı tanıştırmak istedi ama getirmesine kalmadan Haydar kaptı Emine'yi. O zaten ara sıra Salim Sarıkaya'lara Adnan'dan haber sormaya gelirdi. Yurtta aynı "siyaset"te çalıştıkları için, hatır sormaya uğrardı. Kimi gelişinde Halil'le, Petra'yla konuşmak için aşağıya girerdi. Halil de, Petra da, hatta Emine de, Haydar'ı bilirdi. Emine'nin Duisburg'da, Türkiye'deki gibi derin boylu devrimci ilişkileri yoktu. Gene de, belli başlı kültür gecelerine, hatta kimi zaman ailecek katıldılar. Kimi zaman Salim Sarıkayagil'i de götürdüler. Haydar gibi, Emine de, Türkiye cezaevlerindeki durumların izlenmesi gibi konularda kendini yiyip bitirircesine çalıştı. Emine, Hauptschule Typ B'yi bitirdi. Lise olgunluğa hazırlanacaktı. Kimsenin kimseye "ara" yaptığı, yapmayı düşündüğü yoktu. Haydar, Emine'yi bu yollardan zaten tanıyordu. O işler arasında koştururken, hem de kendini kaptırmış çalışırken, bir akşam Haydargil'de yiyip içip saz çaldılar. Halil, konuşmaları dinlesin, işlerin bir yanından tutsun diye kardeşini gittiği yere götürüyordu. Haydargil'e de götürdü. O akşam orada herkes gibi şarap içeceği tuttu Emine'nin. Alevi evi, şarap, Emine; neden olmasın? Kezik'in yanında, yeri gelince içmiyor mu? Ağabeyi bir hoşlansın, bir gururlansın bundan! "Çal lütfen bir semah; oynayacağım bacımla!" deyip kalktı ayağa. Haydar'ın canına minnet. Emine gibi bir kız oynamak isteyecek de, çalmayacak! Halil ile Emine kalkınca, Haydar'ın kardeşleri, anası, yengesi de kalktı. Önce ağır, uslu bir semah, sonra halay. Emine'yi aralarına aldılar. En sonunda Murat Baba kalktı, Emi-

ne'nin çevresini saranlara karıştı. Haydar'ın elindeki Pir Sultan'ın sazı sanki; coşkuyla tarıyor göğsünü. "Bu kızı Allah gelse alamaz elimden!" diyecek oldu o akşam. O günah, bu günah korkutmalarıyla çok dolmuştu çocukluğunda kulağı; demedi. Şu Almanya'ya geldi geleli, bir sokumcuk domuz eti yemedi. Aklıyla yenmesi gerekir dediği halde, bilinçaltının buyruğu yüzünden yemiyor. "Allah'ın yardımıyla kimselere kaptırmam bu kızı!" diye o akşam ant içti. Emine, "Turnam gelir kater kater yurdumdan"ı söylerken pekişti kararı. Johanna Oma'nın bunlardan haberi yok.

Haydar, sonra bir gün Halil'le konuşacak oldu konuyu da, o akıllı, o bacısı güzel, "Kendisiyle konuş!" dedi! "Ulan kolay mı konuyu Emine'yle konuşmak? İnsan bir parça halden bilir. İnsanın sevince dilinin titremesi diye bir olay vardır, akıllı!"

Petra birkaç kez Johanna Oma'nın kulağına bildiğinin yanlış olduğunu çıtlattı. Ama o diretti: "Emine ile Haydar'ın arasını Salimgil yaptı!" Hem güldü, hem acıdı yaşını seksene doğrultan bu saygın kadına. Haydar'ın babası Murat, Thyssen'de, Salim'in çalıştığı bölümde çalışıyor. Ama Haydar, Thyssen'de çalışmıyor. Türklerin yaşamında pek çok şey yıllardır, yüzyıllardır "aynı minval üzere" yürüyüp gittiği halde, bir şeyler çok diplerden değişiyor. Kızlar ana babalarının isteği dışında yuva kuramazdı, kızlar ana babalarının uygun bulduğu koca adayına hayır diyemezdi, doğru; ama öyle ana babalar da var, kızların gönlünden başka sultan bilmez. Öyle kızlar, oğlanlar var, bu işlere kendilerinden başkasını karıştırmaz. Kezik de, Emine de, tabii Halil de, Haydar da onlardan. Demek Johanna Oma gibi, Salim'le Hacer'in de bundan haberi yok. Salim'le Hacer'in başında Adnan'ın ölümle yargılanması gibi büyük bir sorun var. Âdem var. Dışarıya bakan gözleri nerdeyse körelmiş; başka gerçekleri, başkalarının gerçeklerini görmüyorlar. Üç buçuk belirtiyle hemen bir yargıya varmaya alışık insanlar, bir yönelişin altındaki yüzlerce nedenden birinin bin yıllık bir semah olabileceğini elbet düşünemez. O akşam Emine'nin söylediği türkünün kaç köprüsüz çaydan, yol vermez dağdan, uçsuz ovadan, kaç yüzyıldan geçerek gelip diline dolandığını bilemez. Haydar'ın çaldığı sazın, Emine'yi tutuşturan ezgilerin hangi er-

miş, ermemiş köylü müzisyenlerin parmağında olgunlaştığını bilemez. Haydar Mühendislik Fakültesi öğrencisiydi; aslan gibi işçi oldu. Haritasında kim bilir daha neler yazılı? Sivrialan'ın yanındaki Hüyük'ten çıkıp geldi, Rheinhausen'de çelik işçisi. Sazı istediği gibi çalamıyor. İlerletemedi, ne yazık. Ama o sazla avladı şimdiki şu iki çocuk anası, dünya tatlısı ve ayrılıklarına dayanılamaz Emine'yi. Daha doğrusu avladılar birbirini. Şimdi bir çocuğu kaynanasının kolunun altında, bir çocuğu kendi kucağında, askerliği bitirip gelmiş; çok kaygılıydı yurt görevini bitirmeden eğitim yerinden polis alıp götürecek, iki ay sorguladıktan sonra atacak Mamak mı, Metris mi bir yere, "Çürü ulan!" diyecek. Kestirdi saçlarını, sarıldı eğitime. Korktuğuna uğramadan dönüp geldi ki, yeryüzünde kadınların ermişi Kezik Acar, onuruna büyük sofra kurdu. Karısı da gittikçe allaşan bir yüzle tam karşısına oturmuş, bir yanında babası, bir yanında Âdem arkadaşın Alman Johanna Oma'sı, bardağına kendi eliyle şarap dolduruyor. Johanna Oma öyle bıdır bıdır neler anlatıyor, Emine dinlemiyor; hafifçe kaynatasından yana yaslanmış, iki dakika içinde ayağa kalkıp konuşmaya başlayacak, pek çok deneyimli bir içkici, hem de meclis insanı gibi hiç teklemeden yerine oturacak. Böyle bir görünüm içinde, Haydar'dan yana en çıldırtıcı gülümsemelerden üçünü, beşini birbiri ardına cömertçe uçurarak oturuyor. Haydar, "Bilmem ki ben bu kadının gönlünü hangi tatlı sözlerle hoş edeyim, şükranımı parmaklarımın hangi okşamasıyla belirteyim?" diye düşünüyor.

Emine birden kalktı. Bir elinde şarap bardağı, bir eli kaynatası Murat'ın omzunda, söze başladı:

"Saygıdeğer Konuklarımız! Çok Sevgili Konuklarımız! Sevgili Annelerim, Babam, Eşim, Kardeşlerim! Sevgili Çocuklarım!"

Emine daha bunları toparlayıp demek üzereyken, Mahir Hoca, çatalına batırdığı yaprak sarmasını sarmısaklı yoğurda banmaktan vazgeçip durdu.

"Haşşöyle; şimdi oldu! Söylerim, söylerim; inanmazlar! Şu Allah'ın büyüklüğüne bakın; bize ne mutluluklar gösteriyor! Dinle Emrocan, dinle Haşmet Usta!"

Emine sürdürdü: "Aramızda saygıdeğer Johanna Oma gibi, Mahir Hoca'mızın sevgili Freundin'i Ulla gibi, gelecekteki kayınbiraderim Detlef gibi Alman konuklarımız da olduğu için, kısa konuşmamı izninizle iki dilli yapmak istiyorum. Sehr verehrte Gäste, meine liebe Nachbarn, meine liebe Mütter, lieber Vater, mein lieber Mann, meine liebe Kinder! Bu akşam bizi bir araya getiren güzel neden için, şu anda yüreğim mutluluk dolup taşıyor. Sevincimizi paylaşmaya geldiğiniz için sizlere teşekkür ediyorum. Bizim kısa süreli ayrılığımız, özellikle annelerimin, babamın desteğiyle, sanırım çok çabuk ama bizim için gene de zorlukla geçti. Demek istediğim, biz bu kısa süreli ayrılıkla, eskilerin yıllar süren ayrılıklara ne zor katlandığını daha iyi anladık. Kezik Ana'm iki gün önce evimize gelen Abdullah Hoca'yı, onun bir iki uygunsuz sözünden ötürü, ne yazık, kovmak zorunda kaldı. Hemen ardından bizim için bu geceyi düzenlemek istediğini söyleyerek bana dünyanın en büyük bağışını yaptı. Huzurunuzda kendisine saygı ile, sevgi ile teşekkür ediyorum. Ona teşekkürlerim, teşekkürlerimiz, kuşkusuz, bu güzel akşam ile sınırlı değil. Bize verdiklerinin, öğrettiklerinin hepsini anmaya, anlatmaya, Türkçe büyüktür ama benim gücüm yetmez. Kısaca belirteyim, biz bu dünyada sadece mutlu olmak için varız. Bütün çırpınışlarımız bunun içindir. Biraz egoistçe belki; izninizle belirteyim, bu akşam ben mutluyum. Bardağımı cümlenin henüz hâlâ uzaklarda olan büyük mutluluğu için kaldırıyorum, hepinize yürekten teşekkür ediyorum!"

Birden nasıl olduysa, Haşmet Usta, Mahir Hoca, Emro, Murat, Salim ayağa kalktı. Onlar kalkınca, ötekiler de kalktı. Şarabı ayakta içtiler. Kezik ağlıyor. Yakıcı gözyaşları bu kez acı vermiyor. Elini Haydar'dan yana savurdu. "Sazını getirin oğlumun! Oynayacağım!" dedi.

Halil, bahaneye bakıyormuş; duvarda asılı sazı alıp verdi eniştesine. Belki bir saate yakın çaldı Haydar. Hep birlikte oynadılar, söylediler. Johanna Oma'yı da oynattılar. Emine, "Bu akşam gerçekten yaşam defterine yazılacak bir gün oldu!" diyor, gülüyor. Oynarken iyi terledi. Türkü söylerken sesi zorlandı. Bir ara fısıltılar kesilir gibi olunca Emro sordu:

"Niçin gelmiş Abdullah Hoca? Niçin kaçırdı Kezik Hatun'un keyfini?"

Söylesin mi, söylemesin mi? Kısa bir süre düşündü Kezik. Sonra, "Önemsiz konular. Neden 1 Mayıs'a katılmışız? Çünkü komünist bayramıdır. Neden burda bir Türk gömütlüğü açılması için kadın halimle başı çekiyorum? Çünkü Müslüman ölülerinin gâvur içine gömülmesi günahtır. Bir gün er geç yurda dönecekmişiz. Böyle sözler ki, kovmasam iyiydi; sabrımı taşırdı..."

Dünür Murat'ın önünde şarap bardağı yarı dolu, "Haydin, herkes dolusunu alsın! Bu kez sevgili dünürümün sağlığına içeceğiz. Çok iyi bir iş yapmış, hem de doğru sözler söylemiş; diline sağlık!" dedi. Bunu oturdukları yerden içtiler.

Duvardaki, kollarındaki, ceplerindeki eski yapı, çıt çıt işleyen, yeni moda Japon işi, çıt etmeden atan saatleri durmak bilmiyordu. Haşmet Usta baktı, 23.00 oluvermiş. "Gidelim biz!" dedi. Yarın iş alacağız. Gidelim değerli dostlar!"

Kezik, toplanıp kalktı.

"Bir ricam var; arabası olanlar, olmayanları götürsün! En başta Mahir Hoca ile güzel Freundin'i Ulla'yı, sevgili Johanna Oma'yı almayı unutmasınlar. Buyurup geldiğinize, bizimle bu kuru lokmaları paylaştığınıza dağlar, deryalar kadar sevindik. Bizi hatırdan çıkarmayın, gene gelin. Şimdilik hepinize uğurlar olsun! Güle güle gidin! Başınız pınar, ayağınız göl olsun! Geceleriniz hayır, gündüzleriniz güzel olsun. Bu da bizim konuk uğurlama duamızdır. Eksik söyledikse, kusura bakmayın!"

Kezik, sözlerini tamamlayıp kapıya koştu. Ayşe ile Detlef konukların pabuçlarını çıkış yönüne doğru çift çift dizmiş.

Haşmet Usta ayrılırken Ayşe'yle Detlef'in ellerini birleştirip sıktı. "Çok sevindim; sizi ayrıca kutlamaya geleceğim!" dedi, Türkçe söyledi. Detlef, "Ne dedi, ne dedi?" diye sormaya başladı. Ayşe, "Sabret, sonra çeviririm!" dedi.

Evin içinde koca bir boşluk kaldı.

Detlef, "Keşke ben de Haşmet Usta ile şehir merkezine kadar gitseydim!" dedi.

Halil, "Otur; seni ben götüreceğim!" diye karşılık verdi.

Petra, "Ben de geleceğim; çünkü sen içkilisin!" diye ekledi.

Kezik bağırdı: "Evin bulaşıklarını bu gece kendim yıkayacağım; kimse karışmasın!"

Yol Günü

Kezik, bavulları onardı bitirdi. İpleri sardı dürdü, gene içlerine koydu. Gidecek armağanları almaya hem para, hem vakit gerekiyor. Ucuzluk yapan mağazalardan iş dönüşleri birer ikişer alıp öylece attı bavullara. Sonra ambalajları söktü. Gömlek, bluz, şapka, çakmak, kalem, bol bol dolmakalem, defter, sarmısak ezeceği, ütü, elektrik feneri; burdan oraya götürüldüğünde işe yarayacak, makbule geçecek ne varsa, kendisi neler düşünüp aldıysa, bavullara, çantalara özenle, düzenle yerleştirdi. Bunu her gün yaptı. Bunu bütün aile adına, bütün dostları, akrabaları, komşuları için yaptı; yüksünmedi.

Sanki kendisine, "Ne gerek var? Neden bu kadar yoruluyorsun?" diyen var gibi, "Tabii yaparım! Değirmenden gelenin eline bakarlar. Ben insan değil miyim? Elim bomboş gidemem!" dedi.

Oğlu, kızı, "Bu kadar hırpalama kendini!" dedi. "Taşınmaz bu kadar armağan!"

"Taşınır! Böyle gerekiyor! Hepsini gönlümle alıyorum! Onlar orda benden armağan bekliyor diye değil. Vardığımız zaman yüz tutarlığı olur! Hepsi ayrı ayrı yemeğe çağırıyor. Dönerken de tarhana, bulgur, mercimek katıyor. Erik kurusu, elma kurusu katıyor. Altında mı kalayım?"

"Verdiğin paraları düşün! Sıkıp biriktirip verdiğin paraları, ana!"

"Acımdan ölüyor değilim! Az çok kazanıyorum. Elime üç kuruş geçiyor. İdareli harcıyorum. Yetiyor şükür. Hem de artıyor. Benim her işime denetim getirmeyin!" diyor.

Halil de otomobili onarttı. Haşmet Usta, Koca İbrahim bir oldular, yattılar altına, takımları yere serdiler. Bunlar "ölüyü dirilten ustalar"dır. Motoru indirip yarım günde koydular gene.

"Almanlar böyle bir otomobile iki yıl TÜV verir! Biz sana beş yıl veriyoruz. Seni Türkiye'ye götürür getirir!" dediler.

Üst başları batık, çıkıp geldiler sonra yukarı. Çay içtiler, peynir ekmek yediler. Haşmet Usta, Halil'in kitaplarının üçünü aldı okumak için.

Kezik takıldı: "İki de sen al Koca İbrahim!"

İbrahim, "Ben öyle ince işlere gelemem! Okumaya başladım mı, başım ağrıyor. Hem de okursam adam olurum; neme gereeeek?" dedi.

Sonunda yol günü geldi. Celilgil'le gidecekler. "Haydar yeni döndü daha!" diye, Emine kalıyor çocuklarla birlikte.

Bütün hazırlıklar bittiğinde, gece saat 22.00'a geliyordu. Bavulların, çantaların birazını arka yüklüğe koydular. Kalanı üst yüklüğe sabah bağlayacaklar. Akşamdan bağlayıp yatmak en iyisi; ama kapalı garaj yok.

Kezik dönüp dönüp bir Murat'ı, bir Mustafa'yı öptü, ağladı. "Ben nasıl dayanırım bunların ayrılığına? Kazasız belasız varıp gelelim inşallah! Gidenler, kalanlar hepimiz Allah'a emanet! Fazla oyalanmaz, vaktinde geliriz. Hem burda iş var; hem de Papatya Marion'un eline koz vermeye gelmez..." diyor. Gerekli gereksiz, eski yeni, bir sürü söz bulup kapıda, merdivende söylüyor.

Emine, elinde su tasıyla dikiliyor. Yukardan Hacer Sarıkaya indi. Kucaklaşıp öpüştüler. Araba yürüdü. Emine suları asfalta serpti. Haydar elini sallıyor. Arabayı Halil kullanıyor. Petra ile Ayşe arkada. Detlef kalıyor. Akşamdan vedalaştılar. Ayşe ağlıyor.

Haydar, "Askerlikten ötürü parasal yönden biraz yıprandım. Bu yıl izin yapamam!" dedi; Emine sorun yaratmadı. Aralarında tartışma bile olmadı. Zaten o her yıl izne gitmeye karşıdır. Böyle bir eğilim güçleniyor. Kezik de gitmeyebilirdi. Demiryolcu'nun kemikleri söz konusu. Gönüllü gidiyor, onca armağanı gönüllü alıp götürüyor gibi göstermek uygununa geliyor.

Halil doğruca Hüttenheim'e, Çeltekli Celilgil'e sürdü. Neuer Friedhof'un ordan geçtiler. "Burdan oluverse ne iyiydi! Ta Walsum'un o yanları! İnsan ya otomobille gidecek, ya uzun tramvay yolculuğuna katlanacak" diye geçirdi Kezik içinden. Halil

bildi ne düşündüğünü. "Sorun değil! Her şeyi dert etme kendine ana!" dedi içinden.

Celilgil hazırlanmış, komşularla helallaşıyorlar. Halil arabayı durdurmadı. Kezik çıkacak oldu; "Ana, yolcu yolunda gerek! Hemen sürelim!" dedi. Daha yolun başında yönetimi ele aldı böylece. Celil karısını, çocuklarını bindirdi. Sürdüler birbiri ardına. Köln yoluna çıktılar bir anda; ohooo, otoyol dolmuş bile! Norveç'ten, İsveç'ten, Danimarka'dan, Hollanda'dan gelenler, bunlara Hamburg'dan, Hannover'den, Dortmund'dan, Bochum'dan katılanlar; hepsi birbirini geçmeye çalışarak sürüyor.

Saat 11.00'a doğru Würzburg'u geçtiler. Bir dinlenme yerine saptılar orda. Birer su döküp, yarım soluklanıp yeniden sürdüler. Bu kez direksiyona Petra oturdu. Celil imreniyor. "İşte bu çok iyi!" deyip duruyor. Oğlu Turgut, kızı Naciye ehliyet almadı daha. O yaşa gelmediler. Ama karısının da yok. Celil, "Güya ilericiyiz! Karımızı kursa yollamadık! Yeni kuşak ne kadar ileride; işte kanıtı! Herifler karı koca motorize!" Kıskançlık değil; ona yakın bir hayranlıkla, dudağını ısırıyor.

Durmadan sürdüler. İkindi olmadan Avusturya sınırından girdiler. O gün Salzburg otoyolundan gittiler bir süre. Yol boyu, her üç saatte bir Petra ile Halil birbirini değiştiriyor. Kezik seviniyor. Halil, "Böyle değişe değişe gideceğiz. Ama Celil Emmi'yi ne yapacağız?" Düşünüp taşınıp ona da çözüm buldular. Celil'i biraz Halil, biraz Petra dinlendiriyor. Isıtutardan çay içtiler. Sabaha karşıydı; Avusturya'dan çıkmadan bir saat mola verdiler. Meyve suları, peynir, zeytin, ekmek, sucuk, haşlama yumurta, yola dayanan ne varsa hazırlayıp koymuşlardı. Meyvedir, elmadır almışlardı. Yiyip içiyor, ala buçuk dinlenip sürüyorlar.

Yol bir ırmak; kimi yerde durgun, kimi yerde hızlı, çok hızlı akıyor. Bir yarış gibi gidiyor yol. Yolun öyküsü anlatmakla bitecek gibi değil. Halil belki bir şiir yazar. Uzayıp giden yolun çilesi üstüne o günece söylenmişlerden başka bir dize gelmiyor aklına. Ama bu yorgunluk dolu yol onları yurda götürüyor. Ama yurt eski yurt mu? Pek çok ayrıntı siliniyor.

"Ömür biter, yol bitmez!" diyor Kezik.

Halil bunu bir otomobilin arka camında okuduğunu anımsıyor. Bu tür sözlerin daha güzeli var. Bir tanesi de, "Yol verin, Deli Osman geliyor!"

Yugoslav toprağında durmak yok. Yol biraz düzelmiş. Hızlı sürebiliyorlar.

Kezik ilk yolculuğunu anımsıyor. Gene böyle Celilgil'le çıktılar. Yetimler küçük. Para katışıp bir minibüs aldılar. Onun çocukları, kendi çocukları doldu içine. Benzin parasını bölüşüyorlar. Allah asıl karısı Sultan'dan razı olsun. Geceler, gündüzler boyu, ta Çeltek'e kadar gittiler; darlanayım, dırlanayım demedi. Bunları anımsayıp mutlandı. "İnsanın iyisi yolculukta belli olur! Bence yol arkadaşlığı kutsaldır!"

"Ben asker arkadaşlığı kutsal diye duydum..."

Biri önde, biri arkada, ana oğul, birbirine söz yetiştiriyor. Halil, "Cezaevi arkadaşlığını da kutsal saymak gerekir düşünceme göre!" dedi. "Nice peygamberler oraya post sermiş. Babasının hayrına değil, bütün insanlar için. Bugünküler de hepimizin iyiliği için yatıyor gerçekte. Bence orası da kutsaldır..."

"Hazreti Yusuf'u kuyuya attılar değil mi?" dedi Kezik. "Ah, okumuşluk gibisi var mı? Bileydim sizin gibi okumanın yollarını, hem de açık olaydı önüm!"

"Bugün okuma yazma öğrenmek sorun mu ana? Üstüne düş, bir ayda öğrenirsin! Senin kadar isteminde direşken insan yok! Bak kimsenin düşüncesinde yokken öne geçtin, gömütlüğü aldın!"

Ayşe, Petra'nın dizinde yatıyor. Belli etmeden hâlâ için için ağlıyor. "Niçin götürmüyoruz Detlef'i, niçin?" diye içi içini yiyor. "Sınıflarımızı geçtik..." Halil, kardeşine hak verdi; ama anasının yamacında yardımcı olamadı.

"İnşaallah babanı taşırız. Ondan sonra okuma yazmanın başına geçerim. Her gün birer saat ders ver bana!"

"İki saat veririm; sen öğrenecek ol!"

"Yoksulluktan, yalnızlıktan, bir de körlükten uğraşamadım! Şimdi, çok şükür, hepiniz büyüdünüz. Eliniz ekmek, iş tutar oldu nerdeyse!"

"Daha öğrenci bursuyla geçiniyoruz ana!"

"Bir gün işiniz de olur. Size göre ne var?"

Yol boyu konu bulup konuşarak, kimi yerde durup kalkarak, inanılır gibi değil, iki buçuk günde, tam öğle vakti Kapıkule'yi tuttular. Bulgarların ayçiçekli, üzüm bağlı, bol mısırlı toprağından geçip yurt sınırında durdular. Döküldü gitti Kezik. Ayşe hâlâ susuyor. Petra dipdiri içlerinde. Halil indi, kollarını açıp kapadı.

Sınır kapısında kuyruk var. Bekle, bekle! Kimi arabalar boşalıyor, kimi bavullar açılıyor. Tedirginlik içinde çok beklediler. Altı saat zaman yitti. Gıdım gıdım ilerleyerek denetime girdiler. Herkese soruyorlar: "Şunda ne var? Bunda ne var? Her şeyleri yüklenip geliyorsunuz? Dövizleri sebil ediyorsunuz. Bunlardan yurdumuzda yok mu?" Güya akıl veriyorlar.

"Gene de Allah bin bin razı olsun, sıramız gelince fazla sıkıntı yaratmadan, geçin dediler!" dedi Kezik.

Kolay geçtiler. Bu nedenle Edirne'nin güzel minareli camisinin çevresinde bir tur atmadan edemedi Halil. Celil hoşnut kaldı; "Vakit yitiriyoruz yahu!" demedi. "Vakit nerde yitmiyor? Say ki, bir saat daha fazla tuttular sınırda! Gık diyebildik mi?" Petra, Selimiye'yi ikinci kez görüyor; gene de bir şey anlamadı. Bir yapının görkemini dışından görmek yetmiyor. Ah bir de güzel kubbelerini içinden seyretseler, ne iyi olurdu! O kadar bol değil, ne yazık zamanları.

İstanbul'da bile oyalanmadan, geçtiler. Gene akşamlar oldu, sabah oldu. Bilecik'i geçip Bozhüyük'te dinlendiler. Lokantada birer masaya oturup karın doyurdular. Yoğurtlu İskender kebabı çok hoşlarına gitti. Petra sarmısaklı, yoğurtlu yedi; Halil yemedi. "Direksiyonda uyurum!" diye sade döner istedi.

Gene birbirlerini, biraz da Celil Emmi'yi dinlendirdiler. Çoluk çocuk yorulup bitti. Her yolculukta Celil yeminler eder, bir daha karadan otomobille gitmeyecek! İzin zamanı gelince çektiklerini unutur, başka hesaplara girer. "Uçakla gidelim desek, otuzar kilo yük hakkımız var. Götürdüğümüz onca şeyi bu ölçüye nasıl sığdıracağız? Her fazla kiloya on iki mark nasıl veririz?" Tuvalet kâğıdına kadar burdan götürmeye başladılar. Yol boyu sıkıntı giderirken de bunları alıp giriyor, kullandıktan sonra alıp çıkıyorlar. "Yurtta yok mu bundan?" diye soruyor denetçiler. Yok demek! Olanlar düşük nitelikli. Sorgulardan, sıkıntılardan geçerek, gereksiz yere ezilip basılarak gidiyorlar öz yurtlarına.

Eskişehir'in Ankara yolundan ayrılıp Afyon'a doğruldular. Basık basık kel tepelerden küçük vadilere iniyor, sonra çıkıyorlar. Yol kimi zaman yarı biçilmiş tarlalar arasından geçiyor. Yeniden tepelere çıkıyor, derelere iniyor. Anadolu'nun oraları bir okyanus gibi dalga dalgadır. Dağlar ufukta morlu perdelenir. Dağlar yüksektir. Dağlar uzaklarda daha mor görünür. Öğle geçip giderken Afyon'u buldular. Münih'ten, Stuttgart'tan, Mannheim'den, Weinheim'den, Köln'den, Berlin'den, Hamburg'dan bir sürü gurbetçi, yolun o kesiminde buluşmuş, arka arkaya sürüyor. Ovada ak bir toz dikiliyor. Kimi yerde birlikte korna çalıyorlar. Bir ara Kezik, "Allah övmüş yaratmış; buralar ne güzel yerler? İnsanın yurdu gibi yok dünyada!" diye dolup taşıyor.

Akşama doğru köye girdiler. Çeltek, bayramlardaki gibi kaynamaya başladı. O onu öpüyor, bu ona sarılıyor. Kahvelerin önünde erkekler, evlerde, avlularda, damlarda kadınlar, kimi işte kayıtta; bir yandan da Almanya'dan dönenler, kimi eğlencesinde, kimi dinlencesinde... Gurbetçilerin çoğu yeni evler yaptırmış, kimi anahtarı yaşlı anasına bırakmış, alıp açıyor, silip süpürüyor, karnı acıkan çocuklara yiyecek kayırıyor. Çocuklar her yerde ayrı bir dünya. Almancıların çocukları köyün öbür çocuklarına kıyasla ayrı giyimde, ayrı boy bosta. Kiminin altında Almanya'dan gelme bir bisiklet... Akraba çocukları birer gıdım binip tat alıyor. Kezik, hâlâ kardeşiyle, kardeş çocuklarıyla kucaklaşıyor. Kendinden yaşlıların elini öpüyor, küçüklere elini öptürüyor. Artık o da Çeltek'in yaşlılarından oldu.

Köyün açıksözlüsü Topal Feden sordu:

"Gıı Kezik, hâlâ burdan gittiğin gibi misin?"

Eskiden kızardı böyle takılmalara. Bu kez kızmadı. Sadece dişlek dişlek güldü.

"Sorumu yanıtlamadın Keziiik!"

"Evlendim, evlendim! Hem de çifte koca buldum Duisburg'da! Biri Türk, biri Alman..." Haha haha gülüyor duyanlar.

Demiryolu yok, karayolu yoktu; köylüler sırtına bir ak torba, bir yorgan alıp Aydın'a aşağı giderdi. Patikalar yeterdi yaya gidip gelmeye. Pazara da aynı patikadan varır gelirlerdi. Yolculukları kimi kez eşekle, kimi kez yaya idi. Birkaç ağa durumlunun atı vardı. Karakol çavuşunun atı vardı. At arabaları Hamdi-

ye, Bozkurt, Burdur, Acıpayam'a yük taşırdı. Derbent Boğazı İkinci Dünya Savaşı sırasında şöyle bir açıldı, kısa sürede bozuldu. Onun için bile kaymakam, jandarma komutanı, köylüleri topladı. Yollar 1950'den sonra biraz açıldı.

Yollar biraz açıldı; Çeltek köyü söküldü, çok insan verdi iç ve dış göçe. Çok insanı var Söke yanlarında, Manisa'da, İzmir'de; iki üç aile de İstanbul'da, Ankara'da. Sonra Antalya göçü oldu. Çeltek gene de sönmedi. Doğanlar ölenlerden çok her zaman. Son zamanlarda ölenler azaldı. Almanya göçüne sıra geldiğinde epey birikim vardı. Çoğu satıp savıp, kimi satmadan, evini, ağılını, tarlasını elden çıkarmadan gidiyordu. "Nasıl olsa bir gün döneceğiz! Almanya'ya gidiyorsak, temelli kalmaya gitmiyoruz! Kesin döneceğiz!" diyorlardı. Yirmi yılı aştı; dönmediler. Ne iştir, nasıl çıkmazdır yada nasıl bir dönmedir, anlayan yok.

Kezik'in birkaç tarlası vardı, birazı kendinden, birazı Demiryolcu Mustafa'dan. Yıllar yılı kaç kişi alıcı oldu; "Allah sattırmasın!" diye direndi. Geçen izinde sattı artık birini. Bu kez de satacak. Ama, "Ben tarla satıyorum!" diye çıkmayacak ortaya. Böyle demesi değer yitirmesine neden olur. Kocasının kemiklerini götürme düşüncesinde olduğunu da sezdirmeyecek kimseye. Oğluna, kızına, gelinine köye yaklaşırken sıkı öğütler verdi. Üç günden fazla süren yol, her ince noktayı kılı kırka yararak düşünme olanağı veriyor. "Aman yavrularım, beni iyi dinleyin! Benli bensiz, 'Tarla, bahçe satılık mı?' diye soran olursa, böyle konuları biz bilmeyiz, anamız bilir; bizim başımızda büyüğümüz odur deyin, aman yavrularım!" dedi.

Herkes, "Emine'yle Haydar niye gelmedi? Torunlar büyüdü mü?" diye soruyor şimdilik. Anlatıyor: "Haydar askerliğini bitirdi. İzmir-Bornova'da kısa bir askerlikti. Ama epey bedel verdi. Bu da çok para tuttu; döküldü, saçıldı. O yüzden bu yıl gelmeyecekler. Karı koca öyle karar verdiler." Böyle anlattı açık açık. Köy yerinde insanın gizlisi olamaz. Herkes her gizi, sanki görev gibi öğrenmek ister.

Çeltek Gömütlüğü

Çeltek Gömütlüğü bir derece bakımlıdır. Çok değil, bir derece. Duisburg gömütlükleri gibi gür dalları göğü örten ağaçları yoktur. Ölüler çiçek çimen içinde değildir. Kezik ertesi gün, eski yeni gömütlere baktı. Demiryolcu Mustafa ortalarda kalmış. Vardı, durdu başında. El kaldırıp kısa bir dua okudu. Konuştu on beş yıldır orda yatan kocasıyla:

"Seni götüreceğim bu kez; haberin olsun! Duisburg'un Walsum yönünde geniş bir yer ayırttım! Çalıştığım yere biraz aralı; ama otomobille yakın! Bunun için çok uğraştım. Ne yapıp edip başardım. Allah razı olsun; hemşerilerimiz destek oldu. Belediye Başkanı Josef Krings derler, bir adama çıktık. Kendi de, sekreteri de helal süt emmiş. Büyük anlayış gösterdiler. Onlar gâvur, biz Müslüman'ız güya. Biz olsak gösteremezdik. Bu iş için çok koşturdum Mustafa. Şefim Papatya Marion'un bile iyiliğini gördüm. Başkan Krings'le görüşeyim diye izin verdi; yerime bulaşığa girdi. Hepsinden Allah razı olsun; yeri ayırttık! İstemeyen insanımız da çıktı; sana haber vereyim. Hani bir Çipilgöz Abdullah vardı; benden iki yıl sonra Almanya'ya geldi; önce çöpçülük yapıyordu, yapsın, aşağılamıyorum, kendim de bulaşıkçıyım örneğin; Müçteba Bey diye bir alçağa teslim oldu. O buna imamlık bulup aylık bağlattı. Senin anlayacağın, bizim Çipilgöz, imam oldu, sonra beni yolumdan döndürmeye çalıştı. Bu amaçla eve geldi. Kovdum serseriyi. 1 Mayıs'a katıldık diye de kınadı bizi. Kınasın; katılırız, işçiyiz! Neyse, orda yerin hazır. Seni götüreceğim artık. Düşlerimde başımın etini yediğin yeter. Söylediklerimi anlıyor musun? Gelinimiz Petra'yı bu kez de getirdim. Senin hatırın için ona Almanya'da ara sıra Fatma diyoruz; ama burda Petra. Dosta düşmana karşı iyi havadır. Dul diye, yetimlerim var diye beni insan yerine koymayanlar

şimdi görsün! Oğlum, boyu boyuna, huyu huyuna denk, insanlıklı, akkın bir kız buldu. Daha nikâhlanmadılar. Çünkü ikisi de okuyor. Ama geçen yıl burdan dönünce düğünlerini yaptık. Yani tam düğün değil; evde yemekli bir toplantı. Şimdi başucuna geldim, haber veriyorum. Ayşe'miz de bir Alman oğlan buldu. Adı Detlef. İyi birine benziyor. Okuyor lisede. Orda lise okumak zor. Kıza oğula sahip olmak daha zor. Bir Emine bizi dinledi, yurttaşımız Hüyüklü Haydar'la evlendi. Haydar da okumuş; ama işçilik yapıyor. Rheinhausen'de demir eritmenin bilgisayar denetimini yapıyor. Bacak bacak üstüne atıp, parmaklarıyla çalışıyor. Parmaklarıyla dedimse, kafasıyla yani. Çok iyi bir çocuk. İki torunumuz olduğunu biliyorsun. Birinciye senin adını verdik. İkinciye dünürün adı kondu. Koysunlar; arada kıskançlık olmasın diye saklıca ben önerdim. Mutlu oldular. Damadımız gerçekten iyi biri. Çok huyları seninkine benziyor. Gözüyle bile seviyor Emine'yi. Sigara, kumar bilmez. Bedelden biraz borcu var. Ödeyecek. Çok dökülüp saçıldı. Babacığı da yardım etti. Otomobili var. İnsanlar orda elden düşme birini alıveriyor. Damadın gezmeyi seviyor. Hafta sonları havalar dölek oldu mu, çili çocuğu doldurur, kimi zaman beni de oturtur arkaya, mutlaka bir yere götürür. 'Arıyı, karıyı gezdirmeli!' der, nerden duyduysa! Güzel saz çalar. Çok deyiş bilir. O da bizim gibi Alevi. Ama hiç arayıp sormadık o yanını. Sen Sünni idin; sordum mu? Damadımız altı okka insan..."

Konuşurken elleri, dua eder gibi havaya açıktı. Gören dese dese, ne uzun dua ediyor der. Köyde bir kadının ölmüş kocasıyla konuşmasını kim hoş görecek? Ama duayı ayıplayan çıkmaz. Çeltek'in insanı eskiden beri yanlış bulmayı sever.

"Bu kez seni kesin götüreceğim! Ayrılıklar bana da yetti. Günde olmazsa günaşırı düşüme giriyorsun. Uykularım bölük pörçük. Götürüp o gömütlüğün en güzel köşesine yatıracağım seni. Şimdiden yolu, duvarı yapılıyor. Ağacı, çiçeği yakında tamam. Belki bir süre çiçeksiz yerde yatarsın. Buralar gibi yakıcı sıcak yok orda. Göğünde sürekli güneş yok. Ağaçları gür büyür. Çiçeği çimeni her mevsim toprağı örter. Havası kötüce biraz; ama toprağı biterli. Göğü fabrika dumanından sürekli kara; ama ekmeği ak. Çocuklar orda kalmaya eğimli. Ben de ordan

seçtim yerimizi. Seni burda bırakıcı, kendim de yalnız yatıcı değilim o yeni gömütlükte. Ona göre hazırlıklı geldim. Düğünde, bayramda toplanıp başına geleceğiz; haber vereceğim ne olup bitti. Burdaki tarlayı tapanı satacağım. Paranın önemi yok; aklım takılı kalmasın. Artık sen de olmadıktan sonra, burda neyi, kimi düşüneceğim? Kardeşlerimin karısı, kocası, çocukları var. Herkes kendi avında, kuşunda. Çoğu zaten aktı gitti Ege'ye, Antalya'ya... Durumları biliyorsun. Eski aklı erik atalar, doğduğun yer değil, doyduğun yer diye karar vermiş. Biz de buna uyduk. Orda insanlar her pazar kiliseye gider. Belli günler var; o zaman da gömütlüklere gidip ölülerini yoklar, başında dua eder. Çiçek götüren, mum götüren; bir görmek gerekir. Herkesin geleneği ayrı. Biz de kendi geleneğimize göre yapacağız ziyaretimizi. Torunlar yarın 'Dede?' diye sorduğunda kimi göstereceğim? Dediğim gibi, şimdilik ikidir sayıları. Halil'imiz tam Alman gelinimizin kafasından; hemen çocuk istemiyor. Belki iki üç yıl böyle geçecek; sonra isteyecek. Şimdikiler bize benzemiyor. Biz bir solukta üç tane yaptık. Yaşasan üç daha olurdu. O kazadan sonra çocukları başıma yıkıp gittin; ama kanatlandırdım sayılır. Bana bunlar mutluluk veriyor. Yaşasan sana vermez miydi? Sen benden ince gönüllüydün. Verir miydi, vermez miydi sormuyorum; biliyorum, verirdi. Emine'm aslan çıktı; Haydar da öyle. Çocuklardan yana şansımız iyi; ama seninle sefamız sürmedi. Erken aldı ölüm seni benden."

Birden gönlü dolup kabardı. İki yanına baktı, ellerini yüzüne çalar gibi yaptı; çöktü olduğu yere, ağladı. Bir de hıçkırma geldi. Boşala boşala ağladı. "Paralar kazanmışın, evler almışın neye yarar; dirliğin bozulmuş, sevdiğin elinden uçup gitmiş! Çok erken aldı ölüm seni benden, çooook!"

Birden gözleri yanmaya başladı. Mendil çıkardı, silip kurulamaya çalıştı; ama durmadan geliyor.

"İki adam tutup açtıracağım gömütünü. Kemiklerini silip paklayacağım. Temiz bezlere saracağım. Bir naylon çuvala koyup atacağım otomobilin ardına. Sürdük mü, yallah Duisburg! Seni orda yeni yerine yatıracağım. Anladın söylediklerimi değil mi? Haydi şimdilik hoşça kal. Şimdilik diyorum; gene geleceğim!"

Eve varınca ne yaptı, neler düşündü, fırsat bulup Halil'e anlatıyor: "Madem asıl sorunumuz bu, hemen başlayalım! Nasıl olsa yapacak değil miyiz? Bir an önce yapalım, bitsin!" diyor. Ama tam anlatmaya başlayınca biri çıkıp geliyor. Örneğin yemeğe çağırıyor. "Olur geliriz; siz bizi insan yerine koyup çağırdıktan sonra, neye gelmeyelim?" diye savuşturup yeniden açıyor. Halil, "Ana anladım, dediğin gibi yapacağız!" dese de, anlatmak istiyor.

Çağrılı olduğu eve gitmeden uygunundan bir armağan seçiyor. Götürüp sunuyor yemeğe oturmadan.

Komşular bağdan, bahçeden armut, elma, salatalık, marul, şu bu getiriyor. "Yaştır, hoştur, buyrun yeyiverin!" diye kalburla, sepetle koyup gidiyor. Kendi bahçeleri doğru düzgün ekilmemiş. Ağaçlarında döküm var; ama dürüst bakılmamış, korunmamış.

Muhtargil

Bir gün Muhtar'ı soracak oldu evde mi? Evde olduğunu öğrenince, iki paket sigarayla bir şişe viski alıp gitti. Sınır gümrüğünden girerken aldı bunları. Kendi kendine, "Boş gidilmez!" diyor. Sonra usuldan ağzını arayaraktan, Duisburg'dan bir gömütlük ayırttıklarını anlattı. Çocukların büyüdüğünü, kanatlandığını anlattı. Halil'in Alman eşini anlattı. Almanya'ya gelirse konukları olmasını söyledi. Ev aldığını söyledi. Gerçekte bunların kimini söylemeyecekti; söyledi.

Muhtar birazını duymuş zaten.

"Yahu Kezik Hatun, sen iyi bir aslanmışın! Erkek komşuların çoğunun yapmadığını yaptın oralarda. Aferin, bravo!" diyerek alkışlar yaptı. Kezik, Demiryolcu'yu alıp götürmek istediğini hemen söylemedi. *Bir kezde olmaz; bir kez daha, özel olarak bunu söylemek için gelirim. Altı mühürlü bir yazı düzenlemesini o zaman isterim, eğer gerekiyorsa...*

Belki yüzyıldan çok oldu Muhtar Burhangil'in bu ev yapılalı. Köyün ilk görkemli eviydi. Düverleri, Eşeler Dağı'ndan camızlarla gelmişti. Dededen kalma evdi ta. Bedirhan Dede'nin kardeşi çoktu. Tahtacıların büyük bıçkıları henüz çıkmıştı o yıllar. Önü yağmurdan korunaklı, tahta turalı bir ev yaptırmak, Bedirhan'ın gönlünün muradıydı. Üç odasının önü tam bütün hayat. Hayatın bir yanı ocak; yazları pişirip taşırmaya iyi. Yola bakan yanı yazlık seki. Sekinin iki yanı işlemeli ağaçlarla çevrili. Sırtını yastığa daya, kolunu koy, belini koy, yukarının yıldızlarına bak, öteden sulardaki kurbağaların türküsünü dinle, akşamların sefasını sür. Düşmanın yoksa, birinci oturma yeridir yaz gecelerinde... Bedirhan Dede'si ağa değildi; ama köyün ağadan saygın, sevgin bir büyüğüydü. Avlunun ucunda, kapısı yola açılan bir odası vardı. Atlı konuklar yukarıya, eve; eşekli

konuklar aşağıya, odaya konardı. Hepsine yemek çıkardı. Ata eşeğe saman verilirdi.

Dededen babaya kalmış. Babadan da Burhan'a geçen bu evi yaşatmak artık bir dertti. Dam belini saldı. Ağacın zamanı öyle uzun boylu değil. Yazlık seki çürüyor. Aşağıdaki "oda" ise elli yıl önce köreldi. Her şeyden önce artık güç yetmiyor. Çiftçilik ölmekten beter oldu. Motor para, akaryakıt para! Motor alma, para ver ektir, daha para! Ektiriyorsun da karşılığını alabiliyor musun? Nerde? Pazarları, borsaları yönetenler köylü değil, köylüden yana değil ki! Gübre alacaksın; para! İlaç alacaksın; para! Kaldırdığın harcadığını karşılamaz. Ankara hangi yana çalışıyorsa, o yan gülüyor. Çiftçinin işi kül, kömür.

Kezik varınca Muhtar, yazlık sekiye kilim çıkartı. Gün öğleyi geçmiş, ikindiye devrilmiş. Karısı Güssün harımdan gelmemiş. Gelini önce bir süpürge çaldı. Sonra kamış yastıkları dizdi. Sıcağın beli kırılır gibi olmuştu. Ortalıkta bol sinek var. Köy tatlı tatlı, hem de gün yanığı bir lezzetle gübre kokuyor. Sekiye yakın duvarın dibinde, belki yüz yaşında bir dut ağacı, dalını kıpırdatıyor. Ta Bedirhan Dede'nin diktiği dut ağacıydı. İyice yaşlanmış, içinden içinden çürümüştü. Burhan onu değerine para pul yetmez bir anmalık olarak yaşatmaya çalışıyor. Ah, harman sonları biraz para kalsa elinde, önce bu evin üstünü kiremit yaptıracak. Avlu duvarının üstüne kiremit koyduracak. Merdiveni beton yaptıracak, yazlık sekiyi demirli betona döndürecek. Pencereleri büyütecek. Ama kalmıyor para. İlk çocuğunu dünyaya getirdikten sonra gelinde bir hastalık belirdi; boyna doktora götür getir. İlaçlar, iğneler dünya para. Ama etkileri sıfır. Doktorlar yazınca, almasan olmuyor. Alıp hapı şurubu yutturuyor, iğneyi yaptırıyorsun; yararı olmuyor. Gelin gene öhhö öhhö, ter ter, sinir sinir, kus kus! Haydi yeniden doktor! Burdur'daki iyi gelmedi, Denizli'ye! Denizli'deki iyi gelmedi, İzmir'e! Türküdeki gibi: *Aman aman Bergama/Kazan kazan ver bana!* Radyolar sabah akşam çağırıyor.

Ta ötelerden, gölden doğru hafiften bir rüzgâr çıktı. Dutun yaprakları "kıpır kıpır"a başladı. Kezik, serinliği duyumsadı. Yapraklar kıpır kıpır etti mi, Bedirhan Dede'nin sekisi pek hoş

olur. Çok şükür, bir düşmanı olmadığı için, Muhtar Burhan da, dedesi gibi, babası gibi, yazları sekide uyumayı sever. Yazları pırıl pırıl olur gökyüzü. Elle saçılmış gibi milyonlarca yıldız, uzat parmağını, hepsini tek tek say; Samanyolu bile yakına gelir, uzansan değersin. Arada ak bulutlar yıldızları örter, gürleye gürleye, çaka çaka yağmurlar yağar; çok sürmez, gök gene açar yüzünü.

Muhtar Burhan belki on kez şehre, hiç değilse yakındaki ilçe merkezine göçerdi şimdiye; hele gelin böyle hastalıklı çıkınca; baba, dede kalıtı sekiyi, sekinin yaz uykularını, bu bol yıldızlı gecelerin seyrini koyup gidemedi. İçerde, şehir evlerinin konuk odaları gibi ortayer masalı, divanlı, koltuklu bir konuk odası var; ama ata dede görgülerini bilen, hem de onlara hâlâ değer veren bir konuk geldi mi, buraya kilim serdirir, kamış yastık çıkartır, yün döşek attırır, çayı kahveyi burda sunar, burda konuşurdu. Deli Kezik, Çeltek'in bir yoksuluydu. Ah, bir iyilik edebilseydi, yetimleri koltuğunun altına alabilseydi! Ama nasıl bir iyilik edebilirdi, hâlâ bilmiyor, anlamıyor. Gene de bir bakayım, gözeteyim deyip duruyor hâlâ. O kazanın olduğu yıl da yoksul Çeltek'in muhtarıydı. Kezik için en iyisi Almanya'ya yazılıp gitmek. Hem de kadınlara öncelik var. Ama ilkokul diploması soruyorlar. Gidip İlköğretim Müdürü Sadak'la konuştu. Dışardan bitirme sınavıyla bir diploma alıverdi. Kezik, her izne gelişinde uğramazlık etmez. Elinin iki paket sigarasıyla çıkar gelir. "Ben de bundan çok hazzederim!"

Tam o sırada aşağıdan koca kapı takırdadı. Karısı Güssün harımdan dönüyor. Koca kapı ekin yüklü araba giriyor gibi, tak tak etti. Yonca sarınmış sırtına. Kolunda çayır armudu dolu kargı sepet. Torunu Gülistan'ı elinden tutmuş. Gülistan'ın kolunda küçük bir sepet. Merdivenleri konuşarak çıkıyorlar.

"Şükür, geldi bizimkiler!" dedi Muhtar. "Salmayacağız seni bu akşam Kezik Hatun!"

Yılların muhtar karısı, "Ah, ıh, of!" ederek sırtının yükünü attı. Bir elinde armut dolú sepet, bir elinde sepetten ağır Gülistan, sekiye geldi. "Amanin!" dedi iniltiyle. O da Kezik gibi şişman. "Amaniiin!" Bu koca vücuttan çıkan ince ses, Kezik'e pek oransız geldi. "Amanin, kim gelmiş?"

Kezik'in toparlanmasına kalmadan Muhtar kalktı ayağa. "Hiç aklında, hayalinde var mıydı? Almanya'dan bizim Kezik geldi!"

Kezik'in içi bir yıkandı, bir çalkandı; elini yere dayayıp o da kalktı, sekiden dikkatlice indi. Güssün'le tahtaların üstünde kucaklaştılar. Bir yaş mı, iki yaş mı büyüktü Kezik; hem de şimdi Almanya'da; Güssün eğilip elini aldı, saygılıca öptü. Varsıl ev geliniyim, muhtar karısıyım diye büyüksünmeyi oldum bittim sevmez. Kezik de elini çekmeyi önceden akıl edemedi. Duisburg'da rahat öptürüyor, öpülmesinden az çok hoşlanıyor ya, şimdi öyle bir havası yoktu; akıl edemedi.

Muhtar Burhan, karısının Deli Kezik'le öpüşmesini yanık yanık seyretti. Gevrek gevrek güldü karşıdan. Güssün, yuvarlarcasına itti Kezik'i sekiye yukarı. "Geç yerine, geç Allah aşkına! Rahatsız olma benim için! Bu akşam bize konuk gelmesine çok mutlu oldum. Günlerdir valla, bir konuk gelse diyordum. Çok şükür, bugün sen geldin! Oh, oh!" Birden ardına dönüp bağırdı: "Gülistan! Gel ninem! Gel öp Kezik Nine'nin elini!"

Gülistan, Güssün Nine'sini dinlemedi. Gelip el öpmek şöyle dursun, oralı bile olmadı. Elindeki küçük armut sepetiyle, uç odada çay hazırlayan, aynı zamanda akşam için yemek kayırsam mı yoksa kayırmasam mı diye ikircim geçiren hasta anasının yanına koştu.

"Ömrü uzasın; bizim torun yabanıl büyüyor! Gönlü olsa öper; ama şimdi yok!"

Güssün, çayır armudu dolu büyük sepeti sekinin dibine koyup yukarı, Kezik'in dizi dibine çıktı. Sigaralarla viski şişesi, sekinin ortasında duruyor. Gelin de çayları getirmedi daha. Belki unuttu. Gelin olup da "mamır bir şey" mi?

Muhtar Burhan ortamın boşluğunu doldurmayı düşündü. "Eksik olmasın Kezik Hatun, her izne gelişinde hatırımızı sayar, elinin armağanıyla bir uğrar!"

Birden al bayrağa döndü Kezik'in yüzü. "Anmayın bir şey gibi şunları, hem de utandırmayın insanı! Sözü edilecek armağanlar değil hiçbiri! İçersiniz diye getirdim..." Birden biraz hatalı mı konuştuğunu düşünmek istedi. Güssün sigara içmez. Yoktu Çeltek'te sigaraya, tütüne alışık kadın. Armağan seçimi-

ni hatalı yaptığını anladı. Güssün'ü, gelinini, torununu düşünmemişti. "Ah, ah!" Yüzü daha çok allandı. Muhtar Burhan anlamış da ortamı düzeltmek istiyor gibi, "Kezik Hatun, kusura bakma ama ufak bir sorum var sana: Anladık şunlar Amerikan tütünü; ya şu ne içkisi böyle? Rakı desen değil; şaraba hiç benzemiyor. Herhal rakıdan da, şaraptan da değerli içki?" dedi.

"Bilmez gibi benimle eğlenme kurban! Bunların hiçbiri size layık armağanlar olmadı zaten; mahcubum bu yüzden..."

"Aaa; o ne demek? Biz senin armağanını mı istiyoruz? Düşünüp gelmen yeter. Ama gerçekten anlamadım; ne bu?"

"Dedim ya, viski! Şimdi zamane bunu değerli sayıyor."

"Nasıl içilir acaba?"

"Nasıl içildiğini ben de bilmem. Ama suyla, buzla içildiğini duydum. Köylerde kolayla da içiyorlar..."

"Koyayım konuk odasındaki camekâna! Kaymakam gelince açmak uygun olur; çok sağ ol..."

Kezik, "Benim nazarımda en değerli içki şaraptır. Şarap viskiden, rakıdan değerlidir..." dedi.

Muhtar Burhan şişeyi alıp bir süre okşadı. "Deme öyle Kezik Hatun; şarap iyidir, bu da iyidir. Nimetin kötüsü olmaz. Hiç viski kötü olur mu; Avrupa'dan, Almanya'dan geliyor; sayende tadacağız..."

"He valla, ben de içerim bıcımık!" dedi Güssün, güldü gevrek gevrek. "İçimin dertlerini bastırır..."

"Evet, evet, çok iyi gelir senin dertlere! Biraz sarhoş olur, nara atarak dolaşırsın köyün içinde!" dedi Muhtar.

Güssün sordu: "Eminegil de geldi mi Kezik Hatun?"

"Onlar bu kez gelmedi! Haydar bedel ödedi, borçlandı biraz..."

"Kaç ay yaptı?"

"Üç ay yaptı Bornova'da!"

"Çocukları bir mi, iki mi?"

"İki; ikisi de oğlan..."

"Maşallah! Bizim Burdur da bedelcilerin yeri; oraya gelmedi demek!"

"Bornova'da yaptırdılar nedense..."

Güssün, "Mahmut'umun bir tek kızı var!" dedi demedi, Saadet Gelin uç odadan elinde tepsiyle göründü. Güssün usulca başını eğdi. Emine'ye bakıp bakıp çok yutkunmuştu. "Alalım şu kızı Mahmut'a!" deyip durmuştu. İsteyip almaya kalmadan, Kezikgil'in izni bitmiş, bir dahaki yıla da Emine başkasına gitmişti. Güssün'ün böyle bir niyeti olduğunu Kezik duymuştu. "Kısmet olsa, olurdu! Gene de sağ olsun Güssünce; bizi kendilerine denk görmüş!" dedi. Bu şimdi çay getiren Saadet'i bulmuşlar Çuvallı'dan. Önceden hastalıklıydı herhal; bir kız doğurdu, bir daha doğurmuyor. Fırsat olsa, biraz dertleşmek isterdi Güssün'le.

"Akşama kal Kezik Hatun! Çocukları çağırtalım, onlar da gelsin. Halil'i evermişin, duyuşuma; Alman gelinin hayırlı olsun!"

Muhtar Burhan bir daha yineledi önerisini: "He valla bak, habar yollayalım, gelsinler; berabar olalım!"

"Gelsinler!" dedi Güssün. "Fasulye yolup geldim. Şu armudun altında salatalıklar, yeşil biberler, kırmızı domatesler var. Hemen bir köy sofrası yapındırız!"

"Çayınızı içip gideyim; gene uğrarım!" dedi.

Saadet Gelin çayları koyup gitti. Güssün seslendi ardından: "Kalburu ver ordan; armut katalım çocuklara! Yesinler tazece. Kezik Hatun, eğer götürürsen fasulye de katayım bıcımık..."

"Sağ olun! İki armut koy yeter! Her şey var evde; eş dost eksik etmiyor..."

"Bir akşam çocukları al gel! Oturup konuşalım; hem de rica edeyim, bana da bir iş bulsunlar sizin Duisburg'dan. Burda çiftçilik öldü, biliyorsun. Nedense kazançlar kurudu. Almanya ise, çiftçiliği geç, ağalığı geçti. On markı bin lira!"

"Bin lirayı da geçti; hangi bin?" dedi Kezik.

"Ah, Emine'yi bir daha göreydik. Sen de şişmanlamışın benden beter, Kezik Hatun; gözlerin de kötülemiş!"

"Bulaşık pirilinden oldu; olmaz olsun! Sorma, biraz para kazandık ama kendimizi mahvettik! Sorma Güssün, temelli kaputt oldu gözlerim!"

"Ne iş yapar Halil'in kayınpederi? Sözü geçkin mi?"

"Öğretmendir! Hanımı da Sağlık Müdürlüğü'nde çalışır."

"Ohoo; mutlaka bir iş bulurlar bana! Çalışma izni alırlar! Bak bu ricamı yapsınlar, mühürleri atıp geleyim! Halil Efendi

yapar; çünkü hanımı Alman. Kayınpederi dersen, başöğretmen. Kaynanası sağlık müdürü!"

"Müdürü değil; orda çalışıyor..."

"Olsun; gene sözü geçer..."

"Ne bileyim a kurbanım, kapattı kapıları! Kendi arasında bizi de istemeyenler var!"

"İstemeyenlere bakma sen! Biz senin çok iyi habarlarını aldık. Ayağını sağlam toprağa basmaya bak. Yerleş oraya. Hazır âlâ üç katlı ev almışın. Deral duyduk bunu. Hem de dağlar kadar mutlu olduk. Çağrımız candandır Kezik Hatun; buyur gel çocukları da alıp... Hazırlık görelim, kuzu keselim onuruna! Gelini de getir mutlaka. Görmedik ama, ilik diyor görenler!"

"Allah için gözel; en başta sağlıklı, hem de akıllı! Pek sever sayar Halil'imi. Okuyor okulda..."

"Allah zihin açıklığı versin de, başarsın! Sana da sağlık versin! Bakma, ben de varsıl evin oğluydum; düzenlerimiz bozuldu, işler ters türs oldu. Şimdi sadece Almancılar varsıl; gerisine kulak asma. Ben biraz particiliğe yeldim, sonunda baktım, varsılların düdüğünü üflüyoruz. Parça parça bölünüyor oylarımız; hiçbir seçimden yarar alamıyoruz. Yurdun hali çok değişti, Kezik Hatun! Baştakiler iyi oluyor filan diyor ama kulak asma; onlara göre iyi oluyor, bize göre olmuyor! Bana sorarsan, hatta kötü oluyor! Böyle söyleyenlere 'komünist' diyorlar. Göz bakar, su akar; işler açık seçik ortada! Gün günden kötü geliyor. Kötü geldiği, para değerimizin her hafta düşmesinden belli! Sen toparlayıp çocukları gittin, paçayı kurtardın. Köşeyi döndün sayılır. Duyuyoruz, Almanya'nın zorlukları da var; gene burdan iyi. Allah daha iyi etsin! Sana vurduğu gibi bana da bir piyango vursa, ah! Halil ile Alman gelinin, tabii onlardan önce kendin, bana bir iyilik yaparsan, burayı böyle bırakır, gelirim. Gelir, Alman'ın gösterdiği işte çalışırım. Birkaç yıl içinde ben de üç beş kuruş sahibi olurum. Yapın bana bir iyilik..."

Kezik, yazlık sekiden köyün allaşmaya başlayan çevrenine bağladı gözlerini. Ovadan beri sığır sürüsü geliyor. Alabildiğine küçülmüş köyün malvarlığı. Arada har har iki traktör dönüyor. İse pise, tıpkı büyük şehirlerdeki gibi arkaboru dumanına batıyor ortalık.

Çeltek göğünün altındaki büyük bunalımı görüyor Kezik. Muhtar Burhan'a ne yanıt verebilir? "Şuna bak, ben ondan yardım umup geldim, o benden iyilik istiyor! Oğlumdan, gelinimden bile destek umuyor..."

Elini uzatıp, bu konak örneği eski damın kalıtçısı, yeni günün yoksulu köylünün yüzünde parmaklarını gezdirmek istedi. "İnliyorsun yavru; Çeltek'in insanlıklı muhtarı, inliyorsun! Durumunun ayırdındayım. Ama biliyor musun, nasıl bir cennet, nasıl bir cehennem şimdi Almanya? Biliyor musun, kaşığın ağzıyla verip sapıyla gözünü oyar orda firmalar? Biliyor musun, iş diye gösterdiği, ölümün üstü! Para diye ödediği, elinin kiri; bağlasan üç günden fazla durmaz cüzdanında, üf, hemen uçar! Biliyor musun, Almanya ince eleklerden geçirir, malı malına ayırır insanları; hem de asla almaz 35 yaşından yukarı kadını, erkeği!"

Sekinin üstünde Muhtar ona, o Muhtar'a bakıyor. Epey bir süre sustular karşılıklı.

"Bir sözcük çıkmadı ağzından Kezik Hatun?"

"Çıkmadı değil, çıkamadı kurban olduğum! Gene de söylemek istiyorum sana; dinle! Biz orda bizim Çeltek'ten biraz varız biliyorsun. Orda hepimiz bu köyün çocuklarıyız. Sen de dün olduğu gibi bugün de muhtarımızsın. Biz seni oraya bir buyur edelim. Çıkart bir pasaport, al bir vize. Biletini biz yollayalım; buyur gel, önce biraz dolaş, durumları gör. Gözelce ölç dök! İşine gelirse, hem de kendine uygun bir iş görürsen, fısılda bize, hep birlikte isteyelim; gelinimin ana babasına da söyleyelim, söyletelim; olursa, olabilirse, kal çalış. Almanya'ya atlı sığdı, itli sığdı, inşallah bir köşesine sen de sığarsın. Sanırım, bu yanıt senin gibi gönlü, görgüsü yüksek bir insana uygundur Muhtarcan!" dedi. Parmaklarını uzatmadı ama gözleriyle Muhtar Burhan'ın kül yanığı yüzünü okşadı.

Muhtar Burhan, üst kirpiğini alt kirpiğine getirip örttü gözlerini, bir süre dünyaya bakmadı. Çok sıkıldı; bir acayip utanmanın altında terlemeye başladı.

"O olmaz olası kazada erkenden ölüp gitti Demiryolcu Mustafa. Biz de kalıp yaşadık güya. Hem de hâlâ yaşıyoruz. Yirmi yılı aşkındır yapayalnızsın burda, orda. Biz de güya değiliz. Ama işte hallerimiz; dediğin gibi göz bakar, su akar Kezik

Hatun! İnsan kısmı mal kadar bile değil. Kolayından kaynaşamıyor, koklaşamıyor birbiriyle. Gene de diyorum, senin de benden, bizden bitecek bir işin, hizmetin varsa, çekinmeden söyle. Bugün söyle, yarın söyle. Her zaman buyur; kapımız açık. Dünya ahret çok değerli bir kardeşimsin benim. Odunun yoksa, kapımı kırar ocağının önüne yığarım. Buyur ne istiyorsan. Dediğim gibi, şimdi buyur, sonra buyur..."

Usulca kalktı Kezik.

"Yok önemli bir sorunumuz, isteğimiz. Çok gözel sözlerle içimi dışımı yıkadın. Toprak diye avuçladığın, sarı altın olsun. Önemsiz sorunlarım var, tabii. Sonra, uygun bir zamanda ağrıtırım başını..." dedi, usulca indi sekiden.

Muhtar Burhan da indi. Tuttu Kezik'in elinden. Tokalaştılar. Güssün bir kalbura çayır armudu, kırmızı domates, yeşil biber, salatalık, taze fasulye koymuş, koşturup getirdi. Saadet Gelin geldi, elini öptü. Toruna, "Haydi Gülistan'ım, sen de öp!" dedi dedesi. Bu kez uzanıp aldı, öptü. Aşağıya inip koca kapıdan çıkasıya baktılar Kezik'in ardından.

Ruhrort'taki işinden dönüyor gibi yürüdü köy içinden. Yeni görenler sokulup hoşgeliş etti. Önce görüşenler selam verip yeniden hatır sordu. Yürüdü evine.

"İki saati aşkın oturdum. Çeltek Muhtar'ıyla derelerden tepelerden konuştum; benim senden bitecek şu işim var, el uzatmanı bekliyorum diyemedim, gördün mü?"

Halil ile Petra hayata hasır atmış, çul, kilim sermiş, sofra hazırlığındalar. Ayşe bu akşam ocağın başında soğanlıca bulgur pilavı yapıyor. Kezik hemen döktü Güssün'ün verdiklerini. Ateşten ateş böldü. Taze fasulyeyi tencereye bastı. "Hemen kaynasın! Öylece sövüş yeriz! Şunları salata yaparız..."

Petra, "Çok yoğurdumuz var!" dedi.

"Muhtar'la o kadar oturdum, sorunumuzu konuşamadım be Halil'im!"

"Onu biz kendimiz çözümleyeceğiz ana!"

"Evet, öyle; asıl sorunumuz o..."

Bostan Gezmesi

Halil elini Petra'ya uzatıp, "Kalk Hatun!" dedi. Kuşluk geçeli epey oluyor. Anasına döndü. "Geldik geleli evin içinde, köyün içinde kapanıyoruz. İzninle biz şöyle biraz bağ bostan gezelim..."

Kezik güldü. "Haydar Enişte'nden duymadın mı? 'Arıyı, karıyı gezdirmeli!' der. Kalk gezdir karını. Hem biraz değil, çok dolaşın. Bağlara çıkın, bostanlara inin. Nasıl olsa gündüz gözüyle gömüt açılmaz..."

Petra, beş altı kitap getirdi. Tatilini hem dinlenerek, hem okuyarak değerlendirecekti. Kitapların birinin yüzünü bugün açtı: "Berlin Aleksanderplatz." Halil bileğinden çekince, "Bağ bostan gezmesi de tatili değerlendirmektir!" dedi, uysallıkla kalktı.

Kezik, "Gezdir karını!" diye yeniden bağırdı. "Kendi bağımıza da gidin! Belki asmalar duruyordur! Bakan belleyen olmadığı için üzümü yoktur; ama ağaçlarda üç beş meyve bulunur. Götür gezdir yaşam arkadaşını!"

Köyde kimse anlamıyor: Karı koca değillerse, nasıl çıkıp geldiler ta Almanya'dan? Hem nasıl geçtiler onca sınırdan, girdiler bizimkine? "Gezdir yaşam arkadaşını!" diyor. Şu gömütü taşıyıp baş etsin, sonra bunların nikâhını yapacak!

Petra kırmızı eşarbını bağladı. Ona uyumlu küpelerini taktı. Kırmızı bluz giydi. Hafif kırmızı bir de etek, plili, bolca... "Çok gözelsin gahbanın gelini! Giydiklerin yakıştı! Hem de Türk'ün gönlü alda derler; haydin bakalım! Ama ıssızlıklara açılmayın. Vakit artarsa, tarlalalara da uğrayın. Petra'ya göster neyimiz var neyimiz yok..."

Halil boynuna sarı mendilini bağladı. El ele indiler merdivenden. Bağın yerini bilir; otuz yıl geçse de, çocukluğunun

cenneti ayna gibi, pırıl pırıl aklındadır. Çil yıldızlı gecenin altında, açık havada babasıyla uyuduğu yeri nasıl unutur? Anasının torbaya kattığı katmeri bitirdikten sonra taze üzüm kırıp, Sazlı Pınar'ın suyunda yıkayıp, az mı yedi? O yıl Sivas'tan köye izne gelmişlerdi. Ninelerinin ikisi de sağdı. Çeltek'in bolluklu bir yılıydı. Biri bal kor önüne, biri badem doldurur cebine. Halası, kabını yüzaşağı çevirsen de dökülmez yoğurtlar çalardı. Anası yoğurdu pekmezle karıştırıp yedirirdi. Emine'nin de sevdiği, pekmezle yapılan haşhaş helvasını iki ucundan çek çek, kopmaz; al bıçağı kes, kesilmez; nasıl koparırsan kopar, at ağzına, yemelere doyulmazdı. Şimdi Amerika'dan floksera gelmiş; asmalar körelmek üzere. Afyon ekimi "Amerika'nın ricası üzerine" yasaklanmış. Yoğurtlar gene çalınıyor ama nedense öyle kabını çevirsen dökülmez olmuyor. Pekmezler iki evde var; beş evde yok. Bal badem arama. Muhtar Burhan'ın hakkı var; köy çözüldü, kayaların köküne bağlasan durmaz bir teziklemin içinde savrulur gider.

Halil kimi zaman Petra'nın yanında, kimi zaman yarım adım önünde, kendi kendine söylenip yürüyor. "Çözüldü ki, bir ucu Aydın, Söke, Manisa deyip gitmiş, bir ucu Duisburg, Köln, Gummersbach, Berlin'e varmış. Üç ev Fransa'da, üç ev Hollanda'da! Geçici gidenler temelli kalıyor. Anam tarlaları satacak artık. Geçen yıl birini Türk parasıyla altı bine verdi. Alman parasına çevirirsen 60 mark. Yakında ötekileri de satacak. Dönüp dönüp, 'Parasında değilim, aklım takılmasın!' diyor. Bereket, yabana gitmedi satılan. Sarı Hasan Dayısıgil aldı. Çok bir şey yok gerçekte. Çiftçilik yapsan, üç ay geçindirmez. Önce kendi ana babasından gelenleri, sonra babamın ana babasından kalanları, kendi akrabalarına satabilse, ne iyi; alacak olurlarsa önce onlara, olmazlarsa, o zaman artık kime olursa."

Bir süre konuşmadan, Petra'yla iki dilsiz gibi yürüdüler. Kuruçay'ın taş dolu yatağını geçerken Petra sordu: "Hep buralarda mı geçti çocukluğun; anlatsana Halil Ağa!"

"Çocukluğum, ben de bilmiyorum nerde geçti? Hem de hiç ayırdında değilim, temelli geçti mi? Yoksa küçük bölümü geçti, büyük bölümü içimde mi? Biz üç kardeş, Sivas doğumluyuz. Babamın sağlığında üç kez tatile geldik. O kazadan sonra te-

melli geldik. Büyüyüp geliyordum, Almanya'nın yoluna düştük. İyi ki Duisburg'a geldik; yoksa seni bulamazdım!"

Yanına yanına sokuluyor, hem de sürtünüyor Petra. "Gelip yanına, ben bulurdum seni!"

"Zor bulurdun! Beni değil, kolay kolay bizim köyü bile bulamazdın; baksana, hiç var gibi mi şu bozkırın yüzünde?"

"Haritamı alır, sürerdim otomobili; gelir, elimle koymuş gibi bulurdum!"

Cık diyor, göğe doğru savuruyor elini. "Hiçbir haritada yoktur, bulunmaz Çeltek!"

❀

Halilgil çıktıktan sonra Ayşe, "Ben neden gitmedim?" diye sordu anasına.

"Bilmem; gideydin canın istiyorduysa!"

"Ama demediler gidelim!"

"Demedilerse, sen diyeydin! Ne bilsin onlar senin de gitmek istediğini?"

"Onlar ikisi, ben yalnızım; canım sıkılıyor!"

"Kitap okuyorsun diye dememişlerdir! Kalk, koş arkalarından! Onlar Kuruçay'ı geçmeden yetişirsin! Bizim bağa gidiyorlar; koş!"

Kezik, tuttu kolundan, kızını odadan sürükler gibi çıkardı. Çulun üstünde, "Die verlorene Ehre der Katherina Blum" öyle yaprakları açık kaldı.

Hâlâ itiyor anası. Merdivenden yuvarlayacak.

"İtme! Üstümü başımı düzeltip kendim gideyim!"

Kısa kollu basma entarisini giymişti. Çıkardı, uzun kollu bluzla uzun etek giydi. Başına yazma bağladı. "Video filmlerindeki köylü kızlara benzedim!" dedi.

Kezik baktı ardından. "Dön bir bakayım Ayşe!"

"Gene bir yanımı düzeltecek!" sanıp kızdı.

Kezik, tuttu Ayşe'yi. Bir o yanağından, bir bu yanağından öptü. "Gahbanın kızı, tatlısın! Dur bir daha öpeyim, doymadım!" Bu kez gözlerinden öptü. "Bal oldun bal! Ne fayda, kaptırdık Alman oğlana! Haydi güle güle! Ben sana doymayaca-

ğım. Korkuyorum, iyi günlerini görmeden Allah başıma bir iş getirecek! Koş, yetiş arkalarından..."

Ayşe avlu kapısından çıktı; ama koşmadı. Hem de aklı "arkalarından" sözüne takıldı. Çıktı gidiyor. Birden hiç istek kalmadı içinde. "Niçin onların arkasından gidiyorum? Benim kendi yolum yok mu? Gidelim; gidelim dedim Detlef'e. Hayır, bu yazı annem babamla birlikte geçireceğiz dedi. Anam da tutturdu: Hele bu yaz kalsın, gelecek yıl gideriz birlikte dedi. Bu bizim köy neden bu kadar dedikoducu? Hem de anam niçin çok korkuyor dedikodudan? Biz kimseye kötülük yapmıyoruz ki!"

Gidiyor. İki yandaki tarlalarda çalışanlar doğrulup bakıyor. "Kezik Hatun'un küçük kız bu! Adı Ayşe. Ablasından beter olmuş! Ulan bu Almanya'da bir sihir var; ekmeğinden yiyen, suyundan içen semiriyor!"

Kimi kulağını duyura duyura söylüyor, kimi gözlerinin içine bakıp yutkunuyor. Evli erkeklerin bile gözü gözüne saplanıyor. Hem de karılarının yanında! "Acaba çok mu güzelim? Dayanılmaz çekimlerim mi var? Yoksa tümü doyumsuz mu bunların? Ağabeyime soruyorum; sen çok güzelsin diyor. Güzelliğim için kutluyor beni. Kardeşim olmasan evlenirdim seninle diyor. Diyor ama beni evde bırakıp gidiyor. Sen evlenmek isterdin, ben evlenir miydim? Sen kendini ne sanıyorsun Halil Ağa?"

Baktı, ta Vakıf Kuyusu'na varmışlar! Kendisi Kuruçay'a yeni geldi. "Şimdi yetişip varacağım yanlarına, içime sinmeyecek. Peşlerine takılmışım gibi olacak. Ben kimsenin uydusu değilim!" Durdu birden. Ayakları gitmiyor. İki yanda çalışanların arasından geri dönmeyi de uygun bulmadı. Kuruçay'dan yukarı çevirdi yolunu usulca. Seller çayın yatağını yer yer derinleştirmiş. Girdi içine, bir süre öyle gitti. Sonra çıktı, kır bostanlarının sıralandığı yamaca yöneldi. Bir süre öyle gitti. Kimi kavun, kimi karpuz dolu; kimi bakımlı, kimi bakımsız bostanların başında bekçi yok. Çitleri, kapıları yok. Tarlalar nadasa bırakılmış. Boş kalmasın diye bostan ekmişler. Bostanın tarlayı varsıllaştırdığı söylenirdi. "Dayımgilin, halamgilin bostanı hangisi? Buralarda kimsenin olmayışı kötü. Bilmeyince hangisinden bir düvelek koparabilirim?" Dolaştı içlerinde. "Hepsi benim bunların! Dalacağım içlerine! Canımın istediğinden koparacağım.

Ama bugün canım istemiyor!" Sınır aralarında dolaştı. Sonra durup bağlara baktı. Halil ile Petra bağa varmak üzere. Bu yandan yürüyüp oraya gidebilir; hayır gitmeyecek. Böyle düşünüp oturdu bir bostanın içine. Yattı yüzyukarı, açtı kollarını. Güneşi doldurdu kucağına. "Kitabı almalıydım yanıma! Kır bostanlarının içinde söyleşmeliydim Böll ile. Asla kuşkum yok. Böll, şimdilik en saydığım Alman yazarı. Böll'ün kendi ulusunu yargılayışını, haksızlığa uğrayanlardan yana tavır alışını, hakkı savunurken bilgiçlik taslamayışını seviyorum. Antikomünist mi; yoksa her düzende, her koşulda hak yanlısı mı? Yazdıklarına inandırıyor. Bir inadı olan yazarlardır benim yazarlarım. Çok derin olmadığı halde Neruda'yı, Nâzım'ı da bunun için sevdim..."

Yumdu açtı gözlerini. Başını çevirip köyden yana baktı. Kimi tarlalarda ekinler biçiliyor. Kimini biçerdöverler alıp götürmüş. Kiminde hâlâ küçük oraklarla uğraşıyor insanlar. Biçerdövere verilen tarlaların sapı samanı serili kalmış; toplamak gerekiyor. Elle biçilenleri harman yerine taşıyacaklar. Yirmi gün, belki bir ay daha sürecek harmanlar...

❀

Halil ile Petra geze geze bağa geldiler. Halil'in babasından kalan bağ bu. Hemen yanında Gülten Halasıgil'in payı uzanıyor. İnsanların çoğu orakta olduğu için bağlar ıssızlık. Tek tük fasulye sulayan var. Erikler körelmiş, elmalar yozmuş, meyveler ufak ufak kalmış. "Hamdi Enişte kendilerininkine bakarken, buna da baksa ne olurdu?" Köşedeki ayvanın meyvesi de ceviz kadar küçülmüş. Biraz erik, biraz elma topladılar. Üzüm var mı, yok mu; asmaları dolaştılar. Sonra gelip armudun gölgesine uzandılar.

"Neden konuşmuyorsun Halil Ağa?"

Halil dirseğinin üstüne doğruldu. Ağzına bir ot teli aldı. "Ne konuşayım Hatun? Bugün üçüncü gün geleli. Hâlâ çarpılmış gibiyim. Ne olmuş bu köy?"

"Bunu ben de sana sormak istiyorum, anlat diye. Sen ise bana soruyorsun!"

"Sana sormuyorum ama kime soracağımı bilmiyorum. Birilerine bağırmak istiyorum: Ayıp değil mi, bu nasıl yaşam? Bu ne büyük yoksulluk?"

"İklim harika! İnsanlar iyi! Yaşam yoksul?"

"Gerçekten yoksul..."

Petra dirseğinin üstüne doğruldu. İyilerinden bir erik seçip ikiye böldü. Yarısını Halil'e verdi, yarısını kendi ağzına attı. "Damarlarından canı çekilip alınmış, söndürülmüş gibi bir yaşam! Ne diyorum, biliyor musun? Haydar'ın, senin yeriniz Almanya değil. Üniversiteyi bitirince dönüp gelmelisin. Ne yapıp edip mutlaka Haydar'ı da getirmelisin..."

"Gelmeliyiz, evet! Ama üniversite bitirmişlerden geçilmiyor ortalık..."

"Hayır, öyle üniversite bitirmişler olarak değil, okumamış halkın arasında konuşacak gevezeler olarak asla değil; kendiniz olarak gelmelisiniz..."

Halil iki elma aldı yerden. Gömleğine silip pakladı. Birini Petra'ya verdi, birini kendi dişledi.

"Elbet, siz kendi yurdunuzun sorunlarını daha iyi bilirsiniz!" dedi Petra. "Damarlarından kanı çekilip alınan sizin halkınız. Devrimciler köyde, şehirde halkın yanını bu derece boş bırakmasa iyi olur. Başkaları gelir doldurur..."

"Benim düşüncemi biliyorsun! Almanya'nın bizden bu kadar işçi alması, bizimkilerin Almanya'ya bu derece yoğun akması, genelde bizim zararımıza oldu. Düşünsene, 35 yaşından genç, hepsi seçme, sağlıklı bu kadar insan Türkiye'de kalsa, daha erken gelirdi burjuvazinin sonu. Her dışarı çıkan, onu biraz ferahlattı. Alıp götürüyor sorunları, yöneten sınıfın yükü azalıyor. Bunu bir yerlerde okumuş değilim; böyle düşünüyorum..."

"Koşullar ne derece kötü olursa olsun, bıçak kemiğe ne kadar dayanırsa dayansın, halk iktidarların söylediği ninnilerle, damarlarına saldığı afyonla uyuyorsa, yanında yandaşları olmadan, aydınları görevini yapmadan uyanamaz..."

Halil, oturumunun üstüne doğruldu. Baktı iki yanına, gelen giden var mı? Görmedi kimseyi; ama çekingendi.

"Niçin baktın çevreye Halil Ağa?"

"Gelen giden yoksa, seni öpmek istedim!"

"Eee, öp madem!"

"Burda olmaz, biliyorsun!"

Petra doğrulup kalktı, şap şup öptü Halil'i; hem de bir süre elleri boynunda bağlı kaldı. "Ben öptüm Halil Ağa!"

"İyi ettin!" Yattı gene Halil. "Bizim bir şairimiz var; tam böyle, senin söylediğin gibi söyledi. Dağlarca adı; çok severim..."

"Ne söyledi?"

"Şöyle bir şey:

Gün doğar tarla kuşları uçuşurlar
Ağır bir aydınlık
Bildiğin şafak değil.
Öyle dalmış ki yüzyıllar süren uykusuna
Uyandırmazsan uyanacak değil."

Bağın üst yanından doğru bir çıtırtı oldu. Belki bir kaplumbağa. Kuru otlar kırılıyor, toprak hafiften hışırdıyor. Gerçekte bir kaplumbağanın çıkarabileceğinden daha belirli bir çıtırtı. Halil aklını nedense kaplumbağaya taktı. Konuşmayı sürdürmek istiyor. Çıtırtı inatçı. Yoksa bağa bir öküz mü, inek mi girdi? Doğrulup oturumu üstüne geldi. Baktı kendi bağlarına, halasıgilin bağına...

"Gördün mü, basıldık!" dedi Almanca. "Hamdi Enişte, sanırım. Belki gördü, belki görmedi bizi..." Doğrulup bir iki adım yürüdü o yana. "Merhaba Hamdi Enişte, sen misin?"

Hamdi Enişte ot mu yoluyor yoksa toprağın yüzüne, tilkiler yada tilkiden beter hırsızlar için fak mı kuruyor, belli değil. Öyle eğilip doğruluyor, çıtır çıtır ediyor. Ansızın, beklemediği yönden gelen sesle ürperdi o da; doğruldu. Yarı şaşkın, hem de yarı korkmuş, baktı Halil'e.

"Benim, ula bizim Halil! Sen de sen misin?"

"Benim Hamdi Enişte, yani biziz! Biraz dolaşalım diye çıkıp geldik Petra'yla..."

"Petra'yla mı; haa Petra'yla! Petra Gelin'le bizim... Ee, buyrun üzüm yin! Yidiniz mi?"

"Yok, erik yedik. Biraz konuşuyorduk..."

"Hele konuşun; ben de üzüm getireyim!"

"Getirme bırak; yiyecek olsak bizim bağda yok mu?" dedi, güldü Halil kurnaz kurnaz.

"Ee, yoktur sizin bağda! Bellenmedi, budanmadı!"

"Neden?" dedi Halil inatla.

"Bağı belleyeceksin, budayacaksın!"

"Biz de Almanya'dayız; nasıl gelelim bel zamanı, budama zamanı, öyle ya?"

"Canım sizin için her yer üzüm! Sizin yiyeceğiniz üzüm olsun!" Aklardan, karalardan dört salkım kucaklayıp getirdi.

Petra doğrulmadan yatmasını sürdürüyor. Daha geldikleri gün, Asiye Hala ile gelip hoşgeliş ettiler.

"Sizi tanıştırmış mıydık?" diye sordu Halil.

Doğruldu Petra. Elini uzattı Hamdi Enişte'ye.

Ama o bunun ayırdına varmadı. "Üzüm bol! Sizin yiyeceğiniz üzüm olsun! Hele şunlara! Bu yıl burdan iki testi pekmez kaynatırız. Pek o kadar bol değil; ama iyi üzümler... Bakma, sizinkileri de belleyip budayacaktım; ama 'Bak bak, gözü var; malsınıyor' derler diye çekindim. Yoksa ben burayı böyle bırakmazdım. El kadarcık bir bağın bakımından ne olur? Geldi gitti, anan da bir şey demedi. Duyuşuma göre, temelli oraya yerleşmekmiş niyeti. Herhal satacaksınız buraları. Herhal değil, mutlaka. Ama kendisi bir şey demeden, bize bir şey demek yakışmaz. Satılık olursa, elbet bize düşer. Çünkü akrabayız. Ama bunu da malın sahibi bilir herkesten önce. Çünkü mal onun, gönül onun. Zaten bunun burası eskiden bir kişinin bağıymış. Kalıt yüzünden dörde bölünmemiş de, ikiye bölünmüş. Öbür vereseler tarla payını bıcımık fazla almış. Anlaşmışlar yani. Aslında, bir bağ olarak kalsa iyiymiş. Rahmetli baban, ara sıra izne geldiğimizde, çocuklar el eline bakmaz. Bana iki pay verirseniz mutlu olurum, demiş. Öyle deyince vermişler..."

"İyi düşünmüş babam. Bak gölgesinde oturuyoruz!"

"Boş oturmak olmaz. Buyrun yin! Petra Gelin, buyur! Almanya'da daha iyisi olur üzümün, değil mi? Biz de şurda, Güngören'de ekin biçiyoruz. Biraz kırıp götüreyim, öğlen ekmeğinin yanında yiyelim diye geldim. Kısmete bak, sizi görecekmişim. Neyse, iş kayıt zamanı; gideyim artık. Ama siz konuşmanızı sürdürün. Arada üzümlerden atıştırın..." Döndü gidiyor.

"Hamdi Enişte!" diye seslendi Halil.

"Buyur, bir şey mi dedin?"

"Kükürt serpmiş miydin bunlara?"

"Ee, serptik tabii! Serpmeden üzüm alınır mı? Basra oluveriyor. Hem de dört yıldır floksera geldi; asmaların keyfi yok. Gene de hiç yoktan iyi! Bize yetiyor..." Konuşarak gidiyor.

Petra kalktı, aldı salkımların ikisini. İkisini de Halil aldı. Sazlı Pınar'a yıkamaya gittiler. Yolda rastlayan selam veriyor, hoşgeliş ediyor. Soruyorlar: "Nasılsınız, iyi misiniz?" Kimi akraba olduğunu söylüyor. Tanımadığı için üzülüyor Halil. Kimi sigara sunuyor. Halil de, Petra da almayınca, "Siz iyice zengin olmaya karar vermişiniz!" diyorlar.

Biri de, "Almanya'ya bizi de aldırın; yaşam gelip geçmeden biraz çalışalım, sonra güzelinden, sağlamından birer yaşam arkadaşı çarpıp dönelim, Halil Ağa!" diyor.

Kerem'in Abdullah'mış; Halil ona sordu: "Acaba seninle de akraba mıyız?"

"Yakın akraba değiliz. Ama uzaktan akrabayızdır mutlaka! Uzaktan, bilirsin bütün dünya birbirine akraba!"

"Öyle derler!"

"Akraba olmasak da aldır beni, bir iyilik et!"

"Almanya'nın güneşi yok!" dedi Petra.

"Olmasın! Ne yapayım ben güneşi? Güneş arasam, burdan kıpırdamam! Benim amacım bolcana para, bir de gözel, sağlam yaşam arkadaşı! Üç yılda ikisini de yüklenir, dönerim! Gittim mi, yerleşip kalmam yani! Köyümden kolaycana kopamam..."

"Abdullah'tı adın değil mi?"

"Kerem'in Abdullah! Soyadımı soruyorsan, onu da deyivereyim: Demircan! Kafanın bir yerine yaz. Bir iş olursa, hemen mektubu sal!"

Sazlı Pınar'da üzümleri yıkayıp yediler. Bağa geri dönseler mi daha? Duruyorlar öyle. Abdullah da duruyor. "İstersen doğum yılımı da yaz bir yere: 1959! Epey yaşlandık yani! Kusura bakmazsan Halil Ağa, sana bir soru soracağım: Bacın Ayşe de bulmuş birini haa? Çok kafalı delikanlıymış. Fizik mühendisi çıkacakmış diye konuşuyorlar; aslı var mı?"

"Valla onu kendinden sor! Bir akşam buyur bize; hem birer bardak çay içeriz, hem konuşuruz..."

"Gerçekten mi çağırıyorsun beni? Geliriz tabii, neden gelmeyelim? Siz bizi insan yerine koyup çağırdıktan sonra, ben anamı, kız kardeşimi alır gelirim. Biz şimdiye gene gelirdik; ama açıkçası, sizi rahatsız ederiz diye çekindik. Çekiniyoruz daha doğrusu. Ama siz çağırınca..."

"Çekinmeden gelin!" dedi Petra.

Abdullah, "Çok mutlu oldum!" diyerek, eşeğin üstünde bacaklarını salladı gitti. "Değirmen önünde fasulye sulayacağım. Öyle olmasa, bir gölgeye oturur konuşurduk. Yani iş var. Hoşça kalın!"

"Güle güle..."

Pınarın başında el yüz yıkadılar. Halil'in boynundaki mendille silindiler. Sonra mendili de yıkadılar. "En iyisi biz bağa dönmeyelim, bostanlara gidelim. Biraz da oraların sefasını görelim..." deyip yürüdüler.

Ayşe, hâlâ yüzyukarı yatıyor güneşin altında; Halil ile Petra'nın ayırdına, ancak iyice yanına geldikleri zaman vardı. "Ağabeyimgille burda buluşmamız daha iyi oldu!" dedi içinden.

Muhtar'la Ciddi Konuşma

Kezik, "Sıkıl, sıkıl; ne bu be?" dedi, cesaretini toplayıp Muhtar'a yeniden gitti. Açtı konuyu, içindeki saklı isteği anlattı. Gene de zor oldu açabilmesi. "Aramızda kalacak; kimseye yayım yapma!" dedi.

"Yok canım, niçin yapayım? Yalnız bilmem ki, benim olsun dememle olur mu? Böyle bir durumla ilk kez karşılaşıyorum. Burdan Almanya'ya nasıl götüreceksin? Sınırdan sınıra nasıl geçireceksin? En başta, Türkiye'nin sınırından nasıl çıkaracaksın?"

"İşte bunun için mühürlü bir belge vereceksin!"

"Nasıl bir belge verebilirim, bilmiyorum ki?"

"Kendi kocasının gömütünü gözümüzün önünde açıp kemiklerini toplamış ve çuvala doldurup Almanya'ya götürmek üzere yola çıkarmıştır diyerek yazar verirsin!"

Orta boylu, biraz şişmancaydı Muhtar. Dudaklarını devirip düşündü. "Bence sen haklısın! Bir kadın kocasının kemiklerini istediği yere götürebilir. Bence böyledir. Hem de bize ne gerek senin kocanın kemikleri, Kezik Hatun? Bize göre iyi bile daha; gömütlükten bir kişilik yer boşalır. Öbür ölülerimize kolaylık olur. Ama burdan çıkıp gittikten sonra, bakarsın yolda Sıkıyönetim arama yapar ve bulur. Yada polis. Yada öbür sınırlarda aklı erik dürzüler, hukuktan, kara kaplı kitaptan söz açıp seni suçlamaya kalkar. Onun orasını bilemem. Çünkü köyden çıktın mı, kendin daha iyi bilirsin, dünyanın o yanları karışıktır. Her işten sorun açarlar insanın başına. Benim vereceğim belge seni kurtarır mı?"

"Kurtarir! Basarsın köyün koca mühürünü. Bir de tutanak tutarsın: Kocası Mustafa'nın gömütünü gözümüzün önünde açmıştır, kemiklerini yeni yerleştiği, Almanya'nın Duisburg şehri-

ne götürmek üzere kendisine izin vermişizdir! Tamam. Gerçekten de izin veriyorsun, değil mi? Her şeyden önce kendi yetkilerin içinde, hem de köyümüzün başında bir insan olarak buna karar veriyorsun. Benim isteğim kötü bir iş değil. O yüzden izin veriyorsun. Sen izin verdiğin için de, ben alıp götürüyorum, değil mi?"

"Bilmiyorum ki, Kezik Hatun; benim iznime bağlı bir iş mi? Bana bağlı olmasa bile, ağızdan söyler, izin veririm; ama yazı diyorsun, yazı biraz başka. Bakarsın, Sıkıyönetim başıma dert açar. Başta asker var, biliyorsun. Diyebilir ki, sivil muhtar bir ölünün nakline nasıl belge verebilir? O yetki de, bu yetki de, şimdi benimdir. Çünkü Sıkıyönetim, anayasal bir kurum! Bana sorulmadan gömüt açılamaz! Anarşistlerin, devrimcilerin gömütünün açılması da benim yetkim içindedir diyebilir; hem de öyledir..."

"Yok devenin pabucudur! Daha neler!" dedi Kezik.

"Daha neler deme, Kezik Hatun! Sıkıyönetim bu; haberin var mı, aldı gitti köyden Fakülteli Süleyman'la Öğretmen Nurettin'i. Nerde olduklarını bile bilmiyor kimse. Kim bilir nerde işkence görüyorlar?"

"Bunlarla bizim ilgimiz yok kurbanım! Bizim işimiz on beş yıl önce ölmüş Demiryolcu Mustafa'nın kemikleri. Sıkıyönetim'le ne ilgisi var?"

Muhtar Burhan, kara dudaklarını devirdi. "Bilmediğin için böyle konuşuyorsun, Kezik Hatun; şimdi Sıkıyönetim'in her işle ilgisi var!"

"Gözünü seveyim, konuyu dağıtmayalım Muhtar!"

Muhtar Burhan düşünmesini sürdürdü. "Valla bilmem! Burda, şu yakınlarda köyden köye götür, on mühür basayım; ama sınır dışına belge vermek, yetkimi aşar!"

"Yani bu işten korkuyorsun?"

"Doğruyu söylemem gerekirse, korkmuyorum! Ben ancak bir ölümden korkarım; çünkü öldüm mü toprağın altı soğuk; üşürüm. Ama ölümden ötesi bana vız gelir. Hem de biliyorsun, şimdi ortam gıcık. Yani korkmasan da, korkutuyorlar. Senin aklından geçirmediğin yönlerden soru açıp, haydi yanıtla diyorlar!"

"Sen de yanıtlarsın!"

"Elbet yanıtlarım, Kezik Hatun; özellikle senin için, sizin için yanıtlamayacağım soru yoktur. Ancak yeterli olur mu yanıtım? Sıkıyönetim, belgemi kabul eder mi? Duyuşuma göre, Sıkıyönetim'den beter olan Almanya'nın yönetimi kabul eder mi?"

"Bence eder..."

Muhtar biraz daha düşündü. "Bak sana ne diyorum? Dinle beni! Daha izninizin bitmesine vakit var. Beni sıkıştırma. Bu konuyu biraz düşüneyim. Sonra da çağırtayım seni, hem de oğlun Halil'i. Birlikte gelin, geniş geniş bir daha düşünelim..."

Muhtar'ın gelini çay yapmış gene. Tam o sırada ince belli, mor çiçekli iki bardak geldi. Birini Muhtar'ın, birini Kezik'in önüne koyup gitti Saadet Gelin. Ciddi, hem de gizli bir iş konuştuklarını anlamıştı.

"Çok teşekkür ederim, benimle yalnız konuştuğun için Muhtar! Bu işin dallanmasını istemiyorum..."

"Neden istemiyorsun? Kötü bir iş yapıyor değilsin. İlerde nasıl olsa duyulacak. Sonra duyulacağına önce duyulsun, bırak!"

"Engel olmaya kalkarlar diye çekiniyorum."

"Kimse engel olamaz. Ölü senin, karar senin!"

"Mustafa'nın akrabaları!" dedi Kezik.

"Konuşur anlaşırsınız aranızda. Hak hukuk birbirinize geçen bir şey varsa, helallaşırsınız. Gerçeğine bakarsan, bir hakları yoktur. Şimdiye kadar bir yaprak Kuran mı okuttular başında? Belki senin, Mustafa'nın haklarınız onlara geçmiştir daha..."

"Sağ ol..."

❀

Kezik eve geldi. Hâlâ yolda belde boynuna sarılan var. Soruyorlar arada: "Almanya iyi mi?" O da kısaca, "İyi iyi, gut gut!" diyor. Koca Almanya iyi mi, kötü mü, nasıl yanıtlanır? İyisi de, kötüsü de var. Türkiye nasıl, iyi mi?

Eve gelince Halil'i çekti köşeye, "Beklemenin gereği yok anam! Muhtar'la görüştüm. Ben bir düşüneyim, siz de düşünün

dedi. Hemen iki adam bulalım. Dosdoğru gömütlüğe gideriz. Bir gecenin içinde kazıveririz. Silip paklayıp çuvala koruz..." dedi.

"Kimi uygun görüyorsan, varıp söyleyelim yada çağır burda konuşalım ana?"

"Yada ben gideyim yanlarına. Hele düşünelim..."

Düşünmeye başladı. "Ne olsa, para vereceğiz. Az verip çok üzüleceğimize, çok verip az üzülelim. Ben bu işe uygun insanları biraz düşüneyim. Ethemce'nin Osman var. Bir de Gulük Hakkı'yı alırız. Yirmişer mark versek, yirmi bin lira eder; oynaya oynaya kazarlar. Önce yirmişer markı verelim, gerekirse beşer daha atarız... Yirmi mark az para mı?"

"Uygundur ana..."

"Hele biraz daha düşüneyim..."

"Düşün ana..."

Ertesi gün Halil'i yeniden çağırdı. "Ethemce'nin Osman'la Hakkı'yı yeniden düşündüm. Çoban Hakkı seve seve yapar bu işi. Tastamam yirmi mark karşılığı Türk lirası vereceğiz. Osman da oynaya oynaya yapar. Haydi bakalım, çağır önce Osman'ı, sonra Hakkı'yı... Şimdi evlerine gitsem, kalabalıktır, olmaz... Burda daha rahat konuşuruz..." Gelinini çağırdı. "Sen de çay koy kızım; konuk gelecek!" dedi.

"Peki ana..."

"Anan senin peki diyen diline kurban olsun Petra'm!"

"Ana, Fatma değil miyim artık ben?"

"Yok, burda Petra, Almanya'da Fatma!"

"Anlıyorsam Arap olayım..."

"Yavaş yavaş anlarsın..."

Akşam ile ikindinin arasıydı. Ezan okunuyor. Önce Ethemce'nin Osman, ardından Gulük Hakkı geldi. Halil birer sigara sundu. Ardından çay geldi. Çayla birlikte peynir ekmek çıkardı Kezik. Yanına bisküvi koydu. Köydeki bakkaldan lokum almıştı; koydu.

"Size işimiz düştü Osman, Hakkı! Bize yardım edeceksiniz" diye girdi söze.

"Buyur, ne istersen, Kezik Teyze!" dedi Osman.

"Elimizden gelirse, hayhay!" dedi Hakkı da.

Anlattı konuyu uzun boylu. "Muhtar'la konuştum, hayhay dedi. Ama herkesin içinde açıklayıp dallandırmayalım. En iyisi, bu akşam, yatsı namazı zamanı yada yarın akşam, Demiryolcu Mustafa'nın gömütünü açacağız sizinle. Başınızda ben olacağım. Kemikleri çıkaracağız birer birer. Silip paklayıp çuvala koyacağız. Birlikte götüreceğiz. Öyle karar verdik. Düğünler, bayramlar oluyor; o burda, biz orda yalnız. Bu iş böyle daha fazla sürmeyecek. Karar verdik, götürüp orda yatıracağız. Yerini buraya gelmeden ayırttık. Emeğinizin hakkı kaç ise vereceğiz. İki saatlik iştir. Az sürer, çok sürmez. Daha önce kazılmış toprak. Taşı kayası yoktur..."

Böyle deyip baktı iki genç adamın yüzüne. Birden ikisinin yüzüne de birer bulut çöktü.

"Sakın yanlış anlamayın; bunu size asla para gücüyle yaptırıcı değilim. İnsanlık bakımından bize yardım edeceksiniz, hem de para alacaksınız..."

"Yahu Kezik Teyze..."

"Söyle Osman; yoksa istemiyor musun?"

"Ben bugüne kadar geceyi bırak, gündüz bile gömüt açmadım! Geceleyin gömütlükten geçmeye bile korkarım ben..."

"Neden korkuyorsun ki?"

"Çarpılır marpılırım..."

"Ölü onlar be; yatıyorlar kuzu kuzu!"

"Yooo! Ölüler, bize göre ölü! Kendi aralarında canlı. Tanrı katında daha canlı. Yürüyüp dolaşıyorlar. Kimi cennette yatıyor, kimi cehennemde işkencede..."

"Kim diyor bunu? Nerden uyduruyorsun?"

"Uydurmuyorum; hocalar diyor!"

"Hocaların her dediği doğru mu?"

"Hocalar kafadan söylemiyor, Kitap'tan söylüyor. Tabii, sen Avrupa'da yaşamaya başlayalı, belki bunlara inanmıyorsun. Ama biz inanıyoruz, şükür!"

Hakkı susuyor. Kezik onun yüzüne baktı. "Sen ne diyorsun Hakkı?"

"Ben de öyle düşünüyorum. Hem nasıl biliyor musun Kezik Teyze? Bir çarpıldın mı, hiç çözümü yok. Başka hastalık olsa, hocalar iyileştirir. Yada doktorlar... Ama gömütlükte çarpılanın çözümü yok. Yaşamın sonuna kadar öyle çarpık dolaşırsın!"

"Hobbalaaa! Demek böyle?"

"Tam böyle!"

"Öyleyse kalsın! Ama lütfen başkasına anmayın! Konuştuklarımız aramızda kalsın..."

"Tabii! Kimseye demeyiz; hiç korkma!"

Çayları içtiler gene de. Lokumu, bisküviyi yediler. Sonra kalkıp gittiler.

Kezik, ellerini ardına bağladı, evin içinde tarla adımlar gibi dolaştı biraz. "Ama bunu böyle bırakacak değilim!" dedi. "Düşünüp mutlaka çözümünü bulacağım! Gömüt kazıcılar var; en iyisi onlara veririm!"

"Valla ana, bu iş sonunda bize kalacak sanırım!" dedi Halil. Şakadan söylüyor gibi güldü; ama gülmesi, gerçek kaygısını örtmedi.

"Evet..." dedi Kezik.

Petra, "Gerekirse alırız kazmayı, kendimiz açarız. Sen gündüzden bize gösterirsin yeri; biz Halil'le gideriz! Ama tabii, iyi göstereceksin. Yanlış gömüt açarsak, çabamız boşa gider..." dedi.

"Aslan gelinim! Oğlum da, gelinim de aslan! Fener alır, birlikte gideriz..."

"Ama gömüt kazıcılarla önceden bir konuşalım!"

"Ben de öyle düşünüyorum..." dedi Kezik.

Yeşil Hüseyin

Köyün üstüne öğlenin sıcağı çöktü. Evlerde bol sinek var. Halil kalktı, kahveye gitti. Petra'yla Aşye, teyzesigile geçti. Kezik, Aşağı Mahalle'den Gömütçü Yeşil Hüseyingil'e yollandı. Karısı Cemile hayatta yamalık yamıyor. Çocuğunu yanına oturtmuş. Ortalık güneşin altında gerçekten yanıyor. Sinekler çocuğa daha çok konup kalkıyor. Ama gökyüzü çok güzel; masmavi ve yüksek.

Kezik varınca Cemile ayağa kalktı; "Buyur, buyur, hoş geldin! Bu gönül alçaklığı ne? At yollasak gelmezdin!" El öptü, içeri koştu, bir kaba döşek getirdi, hayatın toprağı üstüne attı.

"Şöyle buyur!"

"Sağ ol; Allah razı olsun!"

Buraya da eli boş gelmeyi yakıştıramadı, çocuklara bir kutu Alman şekerlemesi, Hüseyin'e bir paket sigara getirdi. Çıkarıp verdi. Sordu sonra: "Hüseyin evde yok mu?"

"Çayboyu'nda fasulye var; bir su vereyim diye kalkıp gitti! Birazdan gelir..."

Derken, avlu kapısının ordan ayak sesi duyuldu.

"Benim Hüseyin'i an, taşı yanına al!" dedi Cemile.

Kezik, "İyi adam sözünün üstüne gelir!" dedi.

Kezik'i görür görmez bir "Ooooo!" çekti Hüseyin. Omzundaki beli atıp geldi, o da el öptü. Hal hatır sordu, oturdu yanına. İyi yanmıştı. Derisi kara deriden kayışa benziyordu. Çocuğunu kucağına aldı, okşadı saçını başını. Hem okşadı, hem sinekleri kovaladı, hem de Kezik'le konuştu. Arada karısının hatırını sordu.

"Almanyalı oldunuz gittiniz, Kezik Abla! Biz ise buralarda, güdük eşek kuyruğu gibi ne uzuyor, ne kısalıyoruz! Bizimki ele ele, kepeğini üstüne koy! Gelirimiz her yıl azalıyor; giderimiz

çoğalıyor. Bizimki altı ay çalış, altı ay yat! Yatmasan ne yapacaksın? İş yok. Yada otur duvar dibinde sinek avla! Yirmi günden yirmi güne Cemile yamalık yamasın, ben fasulye sulamaya gideyim; bu da yaşam mı?"

"Almanya'nın da durumları zoraldı Hüseyin! İşsizlik milletin belini büküyor. Ama ne yapacaksın; kalkıp gittik döneriz diye. Ha deyince dönemediğimiz gibi, temelli yerleşip kaldık. Oğlan evlendi. Kız evlendi. Onlar dönmeyince, tek başıma ben nasıl döneyim? Hem de yalnız başıma dönüp ne yapayım? Zorunlu kalacağım orda. O yüzden diyorum, Demiryolcu Mustafa'nın kemiklerini götüreyim. Neden diyecek olursan; düğünler, bayramlar oluyor, çocuklara diyemiyorum gidin babanızın gömütünü dolaşın! Pazar günleri hepsini yanıma alıp, başucunda iki sözcük dua üfüremiyorum. Almanlar kendileri her mevsim, her hafta sonu, ding dang dong, kilise çanlarını çaldırıp koşar. Çiçek çimen içindeki gömütlükte pervan olurlar. Biz kimin çevresinde döneceğiz? Onun için diyorum, açtırayım gömütü, kemikleri çuvala doldurup götüreyim. Otomobilin ardına attık mı, gider diyorum. Orda yerini ayırttım. Vaktim saatim gelince kendim de yanına uzanırım. Beğenirse, çocuklarım da çevremize serilir. Kaba ağaç, dalıyla gürler, Hüseyin! Ördekken ördek bile, gölde alayı ile dolaşıyor. Ben yalnız mı dolaşacağım?"

"Duyduğuma göre, apartman almışın üç kat?"

"Doğru duymuşun! Her ay kira vereceğime dedim, aybölük öderim! Çünkü banka sana krediyi veriyor. Sen de kira gibi ödüyorsun. Tabii, biraz fazlasıyla. Ama yirmi yıl sonra ev senin."

"Burda da var böyle yöntemler; ama şehirde!"

"Aynı öyle; ama sağlam! Ben gerçi savaştan önce yapılmış bir evi alıp onarım yaptırdım..."

"Bu dünyada işin iyi Kezik Abla!"

"İnşaallah cümlemizin işi iyi olur Hüseyin! Bir benimki iyi olmuş neye yarar? İyi demem de sözün gelişi! Bize öyle dipli köklü iyilik nerde? Bizimki nereye gitsen yarım ekmek! Burda olduğu gibi orda da, al şunu, ver bunu! Getir şunu, götür bunu! Otur şuraya, yat buraya! Yönetimde hep beyler, efendiler! Or-

da da, burda da sürekli yönetilmede olduğumuzdan, kaç para eder bizim iyiliğimiz?"

"Öyle deme; ne olsa, avcunuz üç kuruş görüyor! Bizim gibi yoksulluğun dibinde değilsiniz."

"Bu konuları sen en iyisi Halil'imle konuş Yeşil Hüseyin! Benim pek aklım ermez. Şu gözlerime bak. Şu halime bak. Gene de şükür diyorum içimden. Beterin beteri var. Yakınıp durmayı oldum bittim sevmem!"

"Her nere gitsen, kanaat iyidir Kezik Abla! Hem de Allah insanı dinden, inançtan ayırmasın!"

"O yanlardan bir hatamız olmadı, şükür! Kula gizliyse, Allah'a açık; sapmadım yolumdan. Çocuklarım da sapmadı. Biri Alman'la evlendi, belki biri daha evlenir; diyorum ki, bu da Allah'ın bir buyruğudur. Tam değilse de, yarım hoşnutum yaşamımdan! Allah sizinkini tam eylesin!"

Cemile susuyor. Yeşil Hüseyin, "Âmin!" dedi.

"Şimdi senden tek ricam budur: Benden bu zahmeti esirgemeyeceksin..."

"Hangi zahmeti, Kezik Abla?"

"Bir gece benim Demiryolcu'nun gömütünü açacaksın hatırım için, kemikleri alacağız, sonra gene örteceksin; kimseler duymayacak..."

"Ohooo! Yahu Kezik Abla, yavaş ol! Konuları birer birer konuşalım. Az önce köy içinden geçip gelirken çeşmenin başında karılar konuşuyor: Ethemce'nin Osman'la Gulük Hakkı'ya söylemişin. Onlar da, biz korkarız demiş. Senin konu milletin ağzına yayılmış bile! İkincisi; madem yayılmış, konuştuğumuz aramızda kalsın diye bana vebal yükleme. Üçüncüsü; bu durumda gece açmanın gereği yoktur. Niçin gece açıyorsun? Madem millet duydu, daha da duyacak; dobra dobra, gündüz gözüyle açtır kocanın gömütünü! Dileyen de gelip seyretsin!"

Kezik bumbuz oldu; elleri titremeye başladı. "Aman, başıma gelene bakın! Aman şu Yeşil Hüseyin'in verdiği akla bakın! Akıl vermelerin çok iyi Hüseyin! Ben insan bildim de, Osman'la Hakkı'ya açtım; onlar da millete açtı. Oysa bana söz verdiler. Peki teyze, açmayız dediler. Niçin yaptılar bu kalleşliği?"

"Gizli bir iş yapıyor değilsin, Kezik Abla!"

"Değilim ama, iş var halk içinde, iş var hulk içinde!"

"Duyan duysun, konuşan konuşsun; sen işine bak!"

"Sağ ol mert sözlü Hüseyin Usta! Senin anlayışın başka, senin anlayışın yüksek! Ama herkes senin gibi değil..."

"Ne yapacaksın herkesi? İşine bak! Nasıl uygununa geliyorsa, öyle yap!"

"Çok sağ ol! Tabii, sen bir gömüt ustası, hem de yüksek anlayışlı insan olarak bana destek olacaksın bu işte. Mustafa Enişte'nin gömütünü açacaksın. Üç üç, beş beş, biz de emeğinin hakkını vereceğiz! Aklım mı yoktu; neden önce dosdoğru sana gelmedim de, Gulük Hakkı'yla Ethemce'nin Osman olacak deliye gittim? Almanya kafamda akıl bırakmadı! Uzaktan bakınca herkes cennet sanır..."

Cemile, "Davulun sesi uzaktan hoş gelirmiş!" dedi.

Hüseyin, "Benden zor bir iş istiyorsun!" diye ekledi.

"Nasıl zor bir iş, Yeşil Hüseyin?" diye sordu Kezik.

"Bana gömüt ustası diyorsun; doğru, ustasıyım! Ben bir insan ölünce, gündüz gözüyle gider, kazma kürek, gömütünü kazarım. Ama geceleyin, eskiden ölmüş insanların gömütünü açmayı bilmem!"

Kezik, "Hobbalaaa!" diye kalkıp oturdu, bir de çırpındı. "Bu bizim köyün insanlarına ne olmuş? Bugün kazmayı biliyor da, diyelim 15 yıl önce kazdığını açmayı bilmiyor! Oysa ikisi de toprak! Belki biraz sertelmiştir. Ama kazarsın kazmayla, atarsın kürekle! Ölünün yattığı yere varınca, 'sapıtma'nın içinden kemikleri biz alırız. Mustafa'nın sapıtması kerpiçle yapılmıştı; öyle duruyordur. Sadece eti çürümüştür..."

"Bu dediğin doğru; eti çürümüştür. Eğer 'sapıtma'yı kerpiçle örttülerse, isterse bin yıl geçsin, kerpiç dayanır. Ancak su yutarsa çözülür. Diyeceksin ki, Hüseyin, bunu sen nereden biliyorsun? Şimdiye kadar beş on gömüt açtın mı? Hayır, açmadım. Bana şimdiye kadar böyle iş öneren olmadı. Ben sanıyorum, kerpiç, tahtadan sağlamdır. Çünkü biri ağaç, biri toprak; gözünü aç, bir ağaçlara, bir de toprağa bak; demek istediğimi anlarsın, sanıyorum!"

"Aferin Hüseyin Usta! Çok iyi sanıyorsun. Ama benim ricamı da yap lütfen!"

"Ricanı yapabilir miyim? Düşünmem gerek, Kezik Abla!"

"Düşünecek nesi var?"

"Valla bilemem! Düşünmem gerek. Bu senin dediğin, sakıncalı iştir aynı zamanda. Yani sadece toprak kazmakla, kemik çıkarmakla sınırlı değildir. Bunu senin de, benim de, köy hocasıyla konuşmamız gerekir her şeyden önce. On beş yıl önceki gömütü açıp kemikleri çuvala doldurmanın, dinimiz ve Kitap'ımız bakımından sakıncası var mı diye sormamız gerekir. Sanımca, hoca da bunu birden bilemez. Birkaç kitap karıştırması gerekir. Verebilirse, sonra verir yanıtını. Sen de ona göre işini yapar yada yapmazsın! Yerlerin altını, hele de ölülerin dünyasını canının istediği gibi kazıp karıştıramazsın, Kezik Abla! Ben yirmi yıldır gömüt kazıyorum. Gerçi Demiryolcu enişteminkini kazmadım. Çünkü o kaza olup ölüsü köye geldiğinde, ben Denizli'ye fıtık ameliyatına gittim. Hastanede yatıyordum. Tren kazası ben hastanedeyken olmuş..."

"Çok sağ ol, Hüseyin Usta! Her şeyleri düşünüyor, hem de anımsıyorsun! Ama benim kolay işimi de zorlaştırıyorsun! Diyorsun, hocaya danış. Kitap karıştırsın. Biz de verdiği yanıta göre davranalım. Bu dediğin olmaz. Yarın hocaya danışacağız, bize diyecek, bunu ben bilemem, müftüye danış! Müftüye gideceğiz, o diyecek, ben bilmem, Diyanet İşleri'ne git! Benim bu kadar danışmaya zamanım yok, Hüseyin Usta! İşte geldik, gidiyoruz biz. İznimiz bitmeden bu işi bitirip yola çıkmamız gerekir. O yüzden gömütü deral açacağız. Öyle yada böyle, açacağız. Doğruyu söylemem gerekirse, bu işi ben Muhtar'la da konuştum..."

"Ne yapacak Muhtar? Gömütü o mu açacak?"

"O açacak değil! Ama yasal yanı varsa bilecek!"

"Nasıl... yasal... yanı?"

"Canım ölü kimin? Benim. Benim ben olduğumu gösteren bir belge mühürleyip elime verecek örneğin! Köyden çıkarıp götürürken sınırda biri çuvalı açar, sorarsa: Nedir bu kemikler? Nerden aldın? Kanıtlamak için..."

"Kezik Abla, bakıyorum senin işin zor!"

"Hem de nasıl?"

"Allah yardımcın olsun!"

"Ama senin de biraz yardımcı olman gerekir!"

"Haha, haha! Ben kim, böyle dolaşık konuda sana yardımcı olmak kim, Kezik Abla? Yapamam, ne yazık!"

"Yaparsın!"

"Hem Allah'tan, hem kullarından korkarım, yapamam! Boş yere yaparsın deyip yüceltme beni!"

"Ne var kullarda? Onları ne ilgilendirir benim iş?"

"Duyarlar gömüt açtığımızı, birikirler başımıza! Sen çeker gidersin, başını kurtarırsın; ama ben burda kalacağım. Çimçiy yerler beni! Almanya'ya gittim diye, bizim insanımızın kimi zaman ne kadar geri düşünüşlü olduğunu unutma! Ben sana düşman değil, dostum. Dost da, biliyorsun, hem acı, hem açık söyler!"

Başını önüne eğdi, koyu koyu düşündü Kezik.

"Gene de sağ ol Hüseyin Usta! Gene de bu işi olur yanından bir daha düşün! Alacağın parayı da azımsama; ikisi razı olsa, onar bin verecektim; sen tek çalış, yirmi bin al! Az para değil! Hem de unutma, eşek eşeği ödünç kaşır! Bakarsın, başka bir zaman biz de senin işine yararız. Olur a, dünyadır bu! Gümüş eşiklinin ağaç eşikliye işi düşebilir..."

Yeşil Hüseyin büyük bir çözümsüzlüğün içinde elini avcunu ovuşturdu. "Olumsuz yanıt veriyorum diye sakın bana darılma, Kezik Abla! İlerde işim düşerse, sen gene bana yardımcı olmaya çalış; ama şimdi böyle söylüyorum diye küsme! Ben neyim? Ben küçük bir insanım. Senin gibi Almanya'da kazanılmış paralar yok kuşağımda! Çok zayıf bir insanım ben. Bir eksik yada yanlış davranışımı gördüler mi, derimi yüzerler..."

"Vah vah vah! Çok beter değişmiş komşularım..."

"Değişen sizsiniz, Kezik Abla. Almanya'ya gittiniz gideli, gömülmüş ölüleri eştirip çıkarmak, yıllarca toprak altında kalmış kemikleri naylon çuvala doldurup gâvur gömütlüğüne götürmek isteyen sizsiniz!"

"Vay başıma gelenleeeer!"

"Senin başına gelen ne? Siz böyle yapıyorsunuz diye, gelenler asıl bizim başımıza geliyor!"

"Sizin başınıza ne geliyor?"

"İşlediğiniz günahın cezasını Allah bize çektirecek!"

"Eğer işimiz günahsa, cezasını Allah niçin size çektirsin? Allah'ı o kadar adaletsiz mi sanıyorsunuz?"

"Sen öyle dersin! Camilere gitmediğin için dinsel kurallardan temelli kopmuşun, Kezik Abla! Kusura bakma, sana bunu söylemek zorundayım! Bak anlatayım: Diyelim bir cuma camiye gittin, namaz kıldın. Yüz kişi var içerde. Sekseninin namazını kabul etmedi Allah. Yirmisinin etti. Onların sevabını ötekilere bölüştürüyor. Tamam mı; bunu duydun mu?"

"Tamam, duydum..."

"Madem duydun, anla: Demek sevap 'genel'e geliyor. Tıpkı bunun gibi, ceza da 'genel'e gelir! Bak köyümüzden iki kişiyi alıp götürdü Sıkıyönetim; Fakülteli Süleyman'la Öğretmen Nurettin'i. Şimdi Yeşilova'da, Burdur'da bütün memurlar anarşis görüyor bizi. Çeltekli misin? Uzak dur kardaşım! Köyde biri yanlışlık yaptı mı, cezası da, günahı da herkese! Bu böyledir, Kezik Abla, hiç inatlaşma! Eğer inatlaşırsan, o da günah. Hem de yanı başımda günaha girip beni de zarara sokma!"

Kezik, Gömütçü Yeşil Hüseyin'in gözlerine dikkatle baktı. Gözler çok derinlere çekilmişti; korktu! Kalktı usulca, "Cemile, hoşça kal ablam!" dedi. Birkaç adım yürüyüp durdu. "Hüseyin, sen de hoşça kal!" Hüseyin'in kucağındaki çocuğun başını okşadı. "Sen de hoşça kal yavru!" Yürüdü. "Konuştuklarımız aramızda kalsın gene de! Sizden rica ediyorum, dallandırmayın..."

"Valla biz dallandırmayız. Ama dallanırsa, bizden bilme! Çünkü şu anda zaten dallanmış..."

"Boyu devrilsin o Hakkı'nın, Osman'ın!"

"Hakkı'nın, Osman'ın suçu yok, Kezik Abla! Suç senin!"

"Neden benim oluyor suç?"

"Çünkü onlara gizini açtın!"

"Vay başıma gelen, vaay!"

Çocuk kucağında, ayağa kalktı Yeşil Hüseyin. "Sen sen ol, bu dünyada gizini kimseye açma!"

"Teşekkür ederim Hüseyin Usta!"

"Teşekküre değmez; bir şey değil!"

"Hoşça kal!"

Hüseyin uzanıp Kezik'in elini öptü.

Kezik köy içinden yürüdü. Tam caminin önünden geçerken elini kalçasına koydu. Kapı önlerinde kadınlar ona baktı. Kahvelerin önünde erkekler ona baktı. Caminin önünde erkekler aptes alıyor. Hoca ezan okumaya hazırlanıyor. Hepsi başını döndürüp ona baktı. Bakışlarında şaşkınlık, kararsızlık, daha çok da öfke var. Köye zarar getirecek günahlı birine bakar gibi bakıyorlar. Ucu sivri oklara benziyor gözleri. Hepsi ona çevrilmiş.

"Vay benim başıma gelen, vaay!" dedi, yürüdü.

Kendileri Yapacak

Halil, hayata masa sandalye çıkarıp, radyoyu açtı. Ankara'dan sazlı sözlü türküler geliyor. Petra, köylüler gibi zıbın, don giymiş, başına al yazmasını örtmüş. Haşlansın diye ocağa taze fasulye ile mısır koymuş. Ayşe çeşmeden taze su getirmiş. Şimdi de kollarını sıvamış, bulaşık yıkıyor.

Halil, "Ana bak, ne türküler Ankara'dan!" dedi.

"Ankara'nın gönlü şen! Bizim işler kötü!"

Petra kulak kabartıp sordu ansızın: "Ne var bizim işlerde ana? Nasıl kötü bizim işler?"

"Oturun da, başıma neler geldiğini anlatayım: Gulük Hakkı'yla Ethemce'nin Osman'a gizimizi söyledik. Daha o an dallandırmışlar! Herkesler duymuş. Güya tembih ettim. Az önce Aşağı Mahalle'den gelirken herkes yüzüme yiyecek gibi bakıyordu. Sivri oka benzer gözlerini üstüme çevirmişlerdi."

"Sana öyle gelmiştir!" dedi Petra.

"Keşke bana öyle gelmiş olsa a kızım! Biz gideli bizim köy acayip olmuş!"

"Kime gittin Aşağı Mahalle'de?" diye sordu Halil.

"Gömütçü Yeşil Hüseyin'e gittim. Sen bari açıver şu gömütü demeye. O da ben günahtan korkarım, açamam dedi. Çok sofu olmuş; bildiğin gibi değil! Değişmişin dedim. Gömütçü Hüseyin ne dese beğenirsin: Biz olduğumuz gibi duruyoruz; değişen sizsiniz dedi. Birkaç gün sonra bunlar üstümüze gelip bizi boğmağa kalkar, Halil'im! Ayağımızı denk alalım. Hem de elimizi çabuk tutalım. Ne yapacaksak, kendimiz başına geçip, bir an önce yapalım..."

Halil kalktı, anasının altına bir sandalye getirdi. Sandalyenin üstüne minder koydu. "Önce otur şuraya!" dedi.

Oturdu Kezik. Baktı Halil'in yüzüne.

Halil kalktı, gezindi biraz. Yeniden gezindi. "Bak anacım!" dedi usulca. "Köyün içine yeni bir yayım yapacağız. Vazgeçtik, böyle bir iş yapmayacağız. Yapacaktık, vazgeçtik! Tam iki gün böyle konuşacağız. Sonra gömütü kendimiz açacağız. Ben gençlerden ikisini ayarlayacağım. Bu işi sen bana bırakacaksın, anacım. Sonra kemikleri, dediğin gibi naylon çuvala koyacağız; gömütü de eskisi gibi örteceğiz. Bu işi gece yapacağız. Alacağız pilli fenerleri, kazmayı, küreği, kendimiz kazacağız. İki yardımcı bulursak bulacağız, bulamazsak, sen ben; tamam!"

Petra gelip dikildi yanlarına. "Tabii, ben de varım; birlikte açarız..." dedi Almanca.

"Yok Petra, sen bu işe karışma. Köylülerimiz bir gürültü çıkaracak olursa; seni daha çok üzerler gâvur mavur diye. Onun için karışma, biz yapalım. Ana, bu köyün içinde böyle düşünen kafalar varsa, bizim gibi düşünen kafalar da vardır; korkma!"

"Korkmuyorum da, köyümüz için üzülüyorum."

"Köyümüzün rahatı iyi!"

"Nasıl iyi?"

"Görmüyor musun, öyle dalmış, mışıl mışıl uyuyor!"

"Rahatından mı uyuyor?"

"Rahat olmasa, uyuyabilir mi?"

"Böyle deme Halil'im! Çok şaştım bu hallere ben!"

"Şaşma! Yalnız kafamızı çalıştıralım. Hem de elimizi çabuk tutalım!"

Ayşe çay koymuş ocağa. Konuşmaları hece kaçırmadan dinliyordu. Az sonra dolu bardakları tepsiye dizip getirdi, masaya koydu. Sordu: "Yanında biraz peynir ekmek ister misiniz?"

"Ben istemem..." dedi Kezik.

Halil, "Akşam yakın, ben de istemem..." diye karşılık verdi.

"Ben istiyorum!" dedi Ayşe. Peynir, yufka, soğan getirdi. Dürüm yaptı. Bir yandan dürümü ısırıp, bir yandan çayı içti. İçinde söylenecek bir isteği var gibi, höpürdete höpürdete içti çayı. Yada sadece duyduklarına bir tepkiydi.

Halil, anasının kulağına eğildi. Düşündüklerini fısıl fısıl anlatmaya başladı. O sırada hoca, minarede ikindi ezanına baş-

ladı. Köy içinde kırlangıçlar, bir inip bir kalkarak, gösteriye benzer uçuşlarına başladı. Bir yandan da çocukların gürültüsü geliyor. Ara sıra bir traktör geçiyor. Motor gürültüsü ile çocukların gürültüsü birbirine karışıyor.

Celil'in Korkusu

Gün "indim indim"e geliyor. Celil'le karısı Sultan çıkıp geldi. İvecen hem de ürkek bir halleri var.

"Hoş geldiniz Almanyalılaaar!" dedi Kezik. Küçük bir oyun geçiyor içinden. Sultan el öptü gene. "Ne var ne yok? Nasılsınız? Geçiminiz, kazancınız iyi mi Almanya'da?"

Celil tıslıyor otururken. "İyiler iyi!" dedi.

"Kimler onlar?"

"Kocasız karılar, karısız kocalar!"

"Karısız gideydin sen de?"

"Çok dedim şuna; ama dinletemedim! İlle geleceğim diye tutturdu. Ayağıma dolanıp duruyor, bir özgür adım atamıyorum! Kendi geldiği gibi, ardına takıp iki de çocuk getirdi!"

Şakayı anlamadı mı yoksa anlamazdan mı geldi, parladı Sultan. "Ben o çocukları babamın evinden getirmedim!"

"Bilmem nerden getirdiğini!" dedi Celil, pişkin. "Nerden getirdiğini sen kendin daha iyi bilirsin!"

Kezikgil'in evin hayatında bir kahkaha patladı. Sultan kalktı, atıldı kocasının üstüne. Yumruklarını vurdu, vurdu başına. "Bana utanmadan kötü işler yüklüyorsun değil mi?" dedi, vurdu.

Kezik, makarası boşanmış gibi gülüyor; Halil kendini yerden yere atıyor, hem de kasıklarını tutuyor.

"Sözümü geri aldım! Valla billa geri aldım! Allah canımı alsın, Kuran çarpsın geri aldım! Dilim şişsin! Hay demez olaydım; nerden dedim? Vurma bitte Frau Yılmaz, bitte vurma..."

Kezik attı kendini yerden yere. Karşı evlerden komşular ayağa kalkmış bakıyor. "Bunlar dövüşüyor mu yoksa başka bir iş mi yapıyor?" Anlamaya çalışıyor. "Gülüyorlar; ama neye gülüyorlar bu kadar?"

"Elbet, gün onların! Altlarında otomobil! Cepleri mark dolu! Gittiler Almanya'ya, ev aldılar. Oğulları, kızları okuyor. Onlar gülmeyecek de, biz mi güleceğiz? Bir ayda kazandıklarını, Burdur Valisi üç ayda kazanamaz diyorlar. Deli Kezik bir de gömüt taşıyacak! Toprağına belendiği köyü beğenmiyor!"

Petra ne olup bittiğini bir türlü anlamıyor.

Kezik hâlâ atıyor kendini yere, kasıklarını tutarak gülüyor. Gülmesi biraz kesilir gibi olunca, "Çok şükür, bin şükür!" çekiyor. "Onca kaygının içinde gene de bir parça gülebiliyoruz. Allah bundan kötü etmesin! Beterin beteri var..."

Celil, karşıdan bakışanların gözlerini görür gibi oldu. "Beterin beterinden korkuyorum, Kezik Abla! Köyün içi çalkanıyor. Eli boşluktan ne yapacağını bilemeyenler, açlıktan ağzı kokanlar homurdanmaya başladı. Senin gömüt işi kötü dallandı. Gitmiş, şununla bununla konuşmuşun: Alın şu parayı, Demiryolcu'nun kemiklerini kazıp çıkarıverin demişin. Onlar da almış ele, girmiş yola; bütün köye yayım yapmışlar. Şimdi kahvelerde bu konuşuluyor. Yeşil Hüseyin olacak zibidi, Deli Kezik günah işleyecek, cezasını biz çekeceğiz; Deli Kezik köye bela getirecek, cehennemde biz yanacağız; Cenabıallah böyle bir akılsızlığı cezasız bırakmaz diyor. Çok dallandırmış. Millet homur homur olmuş. Dikkat edin, ya kendinize, ya evinize, ya otomobile bir şey yapmasınlar! Sade sizinkine değil, bizimkine de yaparlar. Babamın gömütünü açtırmıyorum; ama ben de Almanyalıyım..."

Kahkahalar dondu kaldı. Halil anasına, anası Halil'e baktı. Petra, konuşulanın yarısını ancak anladı; onun da ağzı açık kaldı. Böyle bir süre geçti. Karanlık çöktü; karşı evlerden bakanların gözleri silindi. Ortalık o derece karanlık değildi oysa. Gökyüzü ondörtlük ayla, çilli yıldızlarla doluydu. Kezik'le Halil yeniden bakıştılar.

"Biz o işten vazgeçtik; haberin yok mu, Celil Yılmaz?" dedi Kezik. "Çoktan vazgeçtik biz o işten!"

Bu kez Celil şaşırdı. Bir Kezik'e, bir Halil'e baktı. Gözünü açtı, ağzını büyüttü. Neden sonra, "Eee, peki, Duisburg'da gömütlük ayırttın; o ne olacak?" diye sordu.

"Nasıl ne olacak? Onu ben kendime mi ayırttım?"

"Kocan Demiryolcu Mustafa'ya diyordun hani?"

"Yooo; onu ben size aldım! En başta sana! Bunu sezmedin mi çocuk akıllı Celil?"

"Valla sezmedim! Çünkü ben Duisburg'a gömülmek için aklımı yitirmedim daha! O altı vıcık vıcık topraklarda işim yok benim! Ben döner gelir, Çeltek'in çatır çatır toprağına gömülürüm..."

"Onun orası belli olmaz! Hem de hiç belli olmaz!" Bunu diyen Sultan'dı. Bunu dedi, birden ayağa kalktı. Kocasına da, "Kalk!" dedi.

"Daha vakit erken; oturuyorduk..."

"Erken değil Kezik Abla; gidelim..."

"Bu işten vazgeçtiğinize iyi ettiniz!" dedi Celil. "Yoksa köyü ayağa kaldıracaktı kavatlar! Sizinle birlikte bizim başımız da yanacaktı. Çok çok iyi ettiniz vazgeçmekle..."

Celil'le Sultan kalkıp gitti.

Halil yeniden eğildi anasının kulağına, "Sakın yanlış anlama, asla vazgeçmedik ana! Kararımızı uygulayacağız! Bakalım kim kimin başına iş açacak?" dedi.

Hoca'nın Öğüdü

Hoca'nın evi Bakkal Hamdi'nin evin üstündeydi. Kezik lokum alacaktı, vazgeçti. "Geç geldim, kusura bakma!" deyip bir paket Tunus hurması sundu. "İşten kayıttan, hem de başımdaki dertten gelemedim. Az daha bir cahillik yapıyordum. Az daha Demiryolcu'nun gömütünü açtıracaktım; vazgeçtim. Gene de zatına danışmaya geldim. Bize bir aydınlık yol göster..."

Ak sakallı, nur yüzlü birine söyler gibi söyledi bu sözleri. Oysa Hoca nerdeyse Halil yaşında bir delikanlı. Genç de bir karısı var; hoplu toplu, sıkı etli! Genç Hoca, son yıllarda çoğalan İmam Hatip Okulu çıkışlıydı. Ta Isparta'nın Sütçüler kasabasındandı. Bu çevreden de çok hoca yetiştiği halde, müftülük kendisini buraya verdi.

"Vaalahülâzim, iyi düşünmüşün Kezik Kadın! Gömütü insan eşer, içine insanı insan gömer; ama kırk gün sonra o küçük yapı Tanrı'nın olur. Başında melekler nöbet tutar. İçindekinin sorgusu yapılır. Eyleminin iyisini bir ayrı melek, kötüsünü bir ayrı melek okur. Cenabıallah'ın görevlendirdiği yargıçlar hesap kitap yapıp, haydi cehenneme yada buyur cennete der. Yeryüzünde insan çok; ama yeraltında daha çok. Sıra kırk yılda gelir. Bekleyen bir ölüyü meleklerin elinden çekip almak günah olurdu..."

Kezik, "Bunların hepsi uydurma!" dedi içinden. Ama Hoca'ya söylemedi bunu. "İyi etmiş de vazgeçmişim!" dedi. Yeniden saygılı sözler söyledi. Sonra çok oturmadı, kalkıp gitti.

Dışarda konu birden duyulmuş. Almancı Kezik gömüt açmaktan vazgeçti! Gene de öfke sönmüş değildi. Konu hâlâ bir açılıp bir kapanıyor.

"Ah'haa! Baktı pabuç pahalı, vazgeçti! Avcunu yala! Çeltek sana kolay kolay gömüt açtırmaz Almanyalı Kezik? Sen boyun-

la birlikte günaha gireceksin, cezayı köylü çekecek! Çeltek ölmemiş daha! Haşşöyle!"

O bırakıp öteki alıyor.

"Ah'haaa! Paran varsa kendine var! Bize ne çalım satıyorsun? Ta burdan oraya gömüt gider mi? On beş yıl önce gömülmüş ölünün üstü açılır da, kemikleri alınır mı? Daha onun sorgusu bilem yapılmadı! Başında melekler nöbet tutuyor! Avrupa görgülerini bize gösteriş olarak dayatma Frau Kezik! Bura Türkiye!"

"Ah'haaa! Başında melekler duran ölüyü alıp gidecekmiş; kapar da kaçar mısın? Ulan, Sıkıyönetim gardiyanlarının elinden tutuklu kardeşini çekip alamıyorsun. Allah'ın meleklerinin elinden on beş yıl önce ölmüş kocanın kemiklerini nasıl alacaksın? Allah'ın melekleri Sıkıyönetim gardiyanları kadar yok mu?"

Akşamüstü köy içini bir çevrim daha dolaştı.

"Tanrı'nın toprağı gerçekte her yerde bir! Orda, burda aynı! Hem de her şey Cenabıallah'ın elinde! Allah razı olsun. Hoca Efendi, açıp Kitap'tan yerini gösterdi. Gösterirken karısı da yanındaydı. Ölüler bir gecede dünyanın çevresini kırk kez dolaştığına göre, Demiryolcu da dualarımızın gücüyle Duisburg'a gelir, bizi ziyaret eder. Böylece, arada biriken özlemler erir. Ne yazık, Avrupa'daki hocalar bunu anlatmıyor. Az daha tren çekmez günahlara giriyordum. Onlar bana, evet, alıp getirebilirsin, ölü senin dedi. Töbe töbe! Evet, ölü benim; ama yanlışlıkla bir günah işleseydim, cezasının bütün komşuya dağılacağını söylemediler. Zaten oraya hiçbir zaman iyi hoca gelmiyor. Bildikleri, konuştukları siyaset! Siyaset diye konuştukları da beylerin siyaseti! İşveren kavatının borusunu öttürüyor çoğu! Ölüye diriye yararlı akıl vermiyorlar insana!"

Hem dost, hem dost görünüşlü komşular, "Çok iyi ettiniz, çok! Yanlış bir iş yapıp hem boyunuzca günaha girmediniz, hem de köyün başına dert açmadınız! Gene de çok asıllı insanlarmışınız!" deyip gönül alıyor.

"Hoca'ya danıştığım iyi oldu! Yanlışımı kavradım, o an vazgeçtim!"

Sorsalar da, sormasalar da anlatıyor. Duyan alıp yürüyor. Yeşil Hüseyin bile, "Gene iyi kadındır şu Delik Kezik! Sözümü dinledi, vazgeçti!" diyor.

"Helbet canım; bir insan hatasını anlayıp döndü mü, bu büyük olgunluktur! Ben olgun insanları severim. Bugüne bugün Deli Kezik bizim bir parçamız. Köyden çıkıp Almanya'ya gitmekle insanlıktan çıkıp gitmiş değil; aferin!"

Kezik, köy içinde yayımını güçlendiriyor.

"Adam sanıp ayaklarına vardım, elimin parasıyla rezil oldum. Kazmadılar; ben de vazgeçtim..." diyor. "İlkin öyle bir isteğim var gibiydi. Kimse kazmak istemeyince, Hoca da olmaz deyince, ister istemez vazgeçtim! Başucuna iki saksı çiçek dikip, bir testi su dökeceğim. Sonra bir testi daha dökeceğim. Her yıl izne gelip eşimi dostumu ziyaret ettiğim gibi, onu da ziyaret edeceğim. Birer yıl arayla torunları da getireceğim, dedelerinin gömütünü ziyaret etsinler. Ne yapalım, bizimki de böyle yazılmış. Yazana, yazdırana şükür. Vazgeçtim..."

Hoca da söylüyor: "Açtım Kitap'ı; ölülerin bu dünyanın değil, öbür dünyanın demirbaşına yazılı olduğu sayfayı gösteriverdim!"

Kezik, "Sayfa bilem göstermedi; utanmadan yalan söylüyor!" diyor içinden.

Gömütlükte Gece

Celilgil'in gelmesinin üstünden üç, Hoca'ya danışmasının üstünden iki gün geçti. Köyün kabaran ayranı indi. Öfke söndü. "Haşşöylee; oturun oturduğunuz yerde!" dediler, ileri geri söylenip bıraktılar.

Halil gitti, teyze oğlu Cevdet'le konuştu. Birlikte Çörçil Mehmet'i alıp karanlıkta köyden aşağı harman yerine yürüyüşe çıktılar. Kofalıklara doğru gittiler epeyce, konuştular. Sonra dönüp ağır ağır gene yürüdüler. Çil çil yıldızlarla dolu, yüksek gökyüzünün altında, sulardaki kurbağaların, böceklerin sesi bir cümbüştü. Sesleri dinleyerek konuştular.

Kimi zaman fısıldaşıyor, kimi zaman kahkaha atıyorlar. Ağaçların, mısırların, kendirlerin arasından geçerek yeniden köy içine geldiler. Ayla yıldızla dolu gökyüzü burda ayrı bir şenlik. Baktın mı, üstünün daha üstünün boşlukları görünüyor. İnsanların çoğu yaz yorgunluğundan, yatağını damın başına sermiş, erkenden uykuya teslim olmuş. Sadece birkaç kişi kahvenin önünde oturuyor. Konuşuyorlar kimin az, kimin çok; kimin uzun, kimin kısa? Kezikgil'in işi konuşan yok artık. Halil Almanya'da büyüdü; ama köyünün özelliklerini biliyor. Çoğunluk, dedikodudan da, canından da geçmiş, uyuyor.

Cevdet, "Yıldızların altında daha rahat uyur köyümüz!" dedi.

Çörçil Mehmet, "Yorgunluktan uyur. Üfürükten tükürükten uyur. Bakalım daha kaç yıl sürer uyuması?" diye ekledi.

Bir boy da, Sıkıyönetim'in alıp götürdüğü Fakülteli Süleyman'la Öğretmen Nurettin'i konuştular. "Kabak bu kez iyilerin başında patladı. Süleyman'ın dili işkencede verilen akımlardan peltekleşmiş..." diye anlattı Cevdet.

Bir süre sonra, "Tamam!" diyerek ayrıldılar.

Halil dönüp geldi. Bu kez anasıyla fısıldaşmaya başladı. Hayatta epey konuştular. Saate baktı Halil. Oturdu bir süre daha. Petra'yla konuştu. Sonra kalktı, yeniden anasının yanına geldi. Kezik gitti, bir çanta açtı. İki pilli fener çıkardı. Bir naylon çuval aldı. Dürdü, büktü çuvalı. Dörde, sekize katladı. Kıstırdı kolunun altına. Ana oğul birlikte yürüdüler. Çok istediği halde Petra'yı almadılar. "Lütfen sen bu işe karışma!" dediler.

Herkes çekilmiş ortalıktan. Herkes uyuyor. Köy içinde in cin kalmamış. Arada tek tük köpekler ürüyor. Çok uzaklardan, ta hüyüklerin ordan çoban köpekleri karşılık veriyor. Sulardan hiç kesilmeden kurbağaların sesi geliyor. Onlar yarım saat uyuyup, yarım saat ötüyor. Kurbağalar, nöbeti birbirine veriyor. Dolunay, yıldızların altında çakılı gibi duruyor. Yıldız olmayan yerlere saman saçılmış. Kıtlık yıllarında, yoksullar süpürmeye çıkardı. Onlar da çuvallarını alırdı giderken.

Ana oğul köyden çıktı. Yürüdüler gömütlüğün girişinden. Çörçil Mehmet öksürüp kalktı; Cevdet öksürüp kalktı hemen. Birinin elinde kazma, birinin elinde kürek. Buluşup yürüdüler yarı aydınlıkta. Öyle konuşmadan yürüdüler. Durdular sonra.

"İşte burası, Demiryolcu'nun yeri!" dedi Kezik.

Cevdet, "Enişte min gömütünü biliyorum..." dedi.

Kezik, feneri kabartının üstüne tuttu. Taşı az buçuk seçiliyor. Adının, doğum, ölüm tarihinin altında "R. Fatiha" yazılı.

Kezik, "Allah, bize yardım et!" dedi.

"Başlayalım!" dedi Çörçil Mehmet.

Cevdet "Bismillah!" çekip, avcuna tükürdü. Halil, taşları söküp almaya, iki metre uzakta bir yere koymaya çalıştı. Cevdet yeniden besmele çekti, vurdu kazmayı.

Biri kazıyor, biri atıyor. Ara sıra fener tutup bakıyorlar, ne kadar oldu. Hızlı bir çalışma gidiyor. Ortalık daha da ıssızlaşıyor. Köyün kurulduğu yıllardaki gibi ıssız gömütlük.

Toprak, koca bir yığın oldu. Yığın kabarıyor. Halil de, Kezik de bu kadar büyük yığın düşünmemişti; şaşırdılar. Ama uzaklardan baksan göremezsin. Sadece, küt küt, sesler gidiyor. Başka ses duyulmuyor. Kurbağalar da aşağılarda kaldı. Kırlı köpeklerle köylü köpekler tartışmayı kesti.

"Şu işi hayırlısıyla bir sonuçlandıralım, sizleri Almanya'ya çağırıp paşalar gibi gezdireceğim Mehmet, Cevdet!"

Cevdet ter içinde. En çok da Halil terliyor. Ala aydınlıkta görünmüyor ama, gömüt toprağı da olsa, zordu.

Cevdet, "Tatlı canın sağ olsun, Kezik Teyze!" dedi. "Gerçi Avrupa'yı görmeyi isterim; ama bu işi, senden bir karşılık beklediğimiz için yapmıyoruz. Köyümüzün adı, hem de yüzü, kafanızda olumsuz kalmasın diye yapıyoruz. Bu köyde herkes Yeşil Hüseyin, Çoban Osman, Gulük Hakkı gibi düşünmez. Bıcımık hata da sizde var: Yanlış kapı çalmışınız!"

"Zararı yok! Halil'im her zaman doğrusunu düşünür; ama biraz geç kalır. İki karış daha kazmamız gerekir..."

"Bir saat sonra bu iş tamam! Sonra güzelce kapatırız. Taşını eskisi gibi koruz. Sen de beş on kök çiçek getirip dikeceksin yarın, anacım. Görenler bu kazıntılar ne diye sorabilir. "Çiçek diktik!" deriz. Açıp denetleyecekler mi?"

"Koluna güvenen varsa açsın!" dedi Cevdet.

Çörçil Mehmet, "İşinin bittiğine bak sen! Al götür kocanın kemiklerini. Senin işin bu değil mi?"

"Evet..."

"Al götür..." "Sapıtma"nın kerpiçlerini vermeye başladı. Göğsüne kadar geliyor çukur. Son kerpici verdi. "Feneri ver Teyze!"

Uzattı Kezik. Mehmet yeniden besmele çekti, ne olur ne olmaz. Cevdet'le Kezik de çektiler yeniden. Yukarıya iki kemik uzattı Mehmet. Kollarıydı. Uzanıp dikkatle aldı Kezik. Yığının üstüne bir yere koydu. Sonra öteki kemikler gelmeye başladı. Göğüs, bacak, kafa kemikleri; kaburgaları, leğen kemiği, ayak bilekleri, tarak kemikleri, parmak kemikleri... Yağmur yaş oraya kadar inmiyor demek; öyle duruyordu. Birer birer verdi Mehmet. Kezik koydu yığının üstüne. Ara sıra içinden dua okuyor. Mırıldanıyor duyulur duyulmaz. "Bir zamanlar sen de bir insanoğluydun. Hem de hasıydın. Hiç gönlümü kırmamış, hakkımı yememiştin. Beni çok mutlu etmiştin. Sana olan borçlarım tükenecek gibi değil!" diyor. Gecenin içinde, hem de gençlerin arasında daha fazla söylemiyor. "Ah Demiryolcu Mustafa!" diyor arada. Hemen çabuk, küçük bir fırça çıkardı. Bezler çıkardı kat kat. Hazır

gelmişti. Sildi kemikleri, sildi, sildi. Sardı bezlere, koydu çuvala. Her kemiği silip beze sarışta, çuvala koyuşta besmele çekti, Allah dedi. Bir yandan da fısıl fısıl konuşmayı sürdürdü. Sanki Demiryolcu dirilip geldi; "Anlat Kezik!" diyor. Ötekilere görünmüyor, Kezik'e görünüyor. Kezik'e şu andaki sevincini söylüyor.

Cevdet, pilli feneri "sapıtma"ya tuttu. Oraları bir daha inceledi, baktı kemik kaldı mı? "Tamam Kezik Teyze! İstersen in, bir de kendin bak. Tertemiz ettim enişte'min gömütünün içini!"

Halil, "Ah anacım; bunu kimseye açmadan, şimdi yaptığımız gibi, dört gün önce yapıverecektik. Sadeyağdan kıl çeker gibi olacaktı işimiz..." diye söylendi.

"Gene oldu; üzülme..." dedi Çörçil Mehmet.

"Yarın buraya çiçek dikmeyi unutma, Kezik Teyze!"

"Unutmam! Gerekiyorsa, gece getirir dikerim... İki üç saksı var evde; saksılardan oynatmadan dikerim. Yaprakları evde yeşillendiği gibi yeşillenir burda. Vakti gelince de açar..."

"Bir de süpürge getir, süpür yerleri..."

"Ayşe'yi alırım, birlikte geliriz..."

"İznin bitmesine kaç gün var daha?"

"Çok çok on gün..."

"İki gün sonra çıkın yola. İstanbul'da oyalanırsınız. Muhtar'dan kâğıt almayı bırakın..."

"Yazıyı almamız zorunlu!" dedi Halil. "Oraya varınca noterden onaylı çevirisini göstermek gerekir. Öyle ya, götürmüş gömütlüğe gömüyoruz; kimin kemikleri bunlar?"

"Orasını kendiniz düşünün..."

"Ben alırım; Muhtar kötü adam değil..."

"Değildir de, uyuşuktur! Hem de bizden yanadır. Verir size mühürlü kâğıdı..."

Cevdet toprağı kakıyor çukura. Bir yandan da çizmeleriyle çiğniyor yerleşsin diye. Halil kazmayla itiyor. "Bakıyorsun, çıkardığımız toprak sığmıyor!" dedi kaygılı. "İyi basalım; taşlarını dizince eskisi gibi olsun gömüt!"

"İşini her zaman kış tutacaksın, Kezik Teyze; yaz çıkarsa, zararı olmaz!"

Cevdet, "Bizim köy başkasının sorunuyla uğraşmayı sever. Babam böyle derdi..." deyip toprağı kakıyor.

Sonunda oralar düzlendi. Taşları dizdiler. Yayılı toprağı fırçayla süpürüp, yeri yurdu pakladılar. Naylon çuval yarı yerine kadar dolu olarak duruyor. Pilli fenerleri tutup, "İyi yaptık mı, tamam oldu mu?" diye bakıyorlar.

"Tamam, tastamam!" dedi Halil.

"Öyleyse sırtla babanın kemiklerini!"

Halil çuvalı sırtladı. Teyzeoğlu Cevdet kazmayı, Çörçil Mehmet küreği aldı. Çıktılar gömütlükten.

Köyün kıyısına gelince Mehmet, "Kezik Teyze..." dedi usulca. "Bir söz diyeceğim; ama yanlış anlamayacaksın!"

"Buyur kurban olduğum! Bir değil, iki söyle! Hem de çekinmeden söyle..."

"Elindeki fenerler var ya?"

"Evet..."

"Birini Cevdet'e, birini bana, birer anmalık olarak bırak. Siz gidince ardınızdan konuşuruz: Böyle böyle, Kezik Teyze'yle, Halil Ağabey'le, bir gece gömüt açmıştık deriz. Hem de fenerler Alman yapısı; değerlidir. Eğer size gerekli değilse tabii. Yani birer anmalık olarak istiyoruz..."

"Senin istediğin ucuz, kendin pahalı! Şahin canın sağ olsun. Bir fenerin, iki fenerin sözü mü olur? Bu gece siz benim gönlümü öyle yücelttiniz, fenerlerden değerli günler, güneşler size feda olsun!" Hemen birini Cevdet'e, birini Mehmet'e verdi. Sonra ceplerini arandı; para çıkardı. "Buraya tut bakayım o feneri. Köye girmeden emeklerinizin karşılığını da vereyim!"

Cevdet de, Mehmet de aynı anda çarpılmış gibi tartındı. Halil çuvalın altında kıs kıs güldü.

"Biz senden emeğimizin karşılığını para olarak asla alıcı değiliz. Tatlı dilinle sen onu bize fazlasıyle ödedin. Biz eğer senin gönlünü kazanabildiysek, ne mutlu! Fenerleri de, dediğim gibi, anmalık olarak istedim. Sen de verdin!"

Evlerin arasına girmeden, Halil çuvalı yolun kıyısına koydu. "Şu köyde, babasının kemiklerini sırtında taşıyan ilk oğulum!" dedi, dinlendi biraz. O sırada çuvalı Cevdet yüklendi. Halil'in dur demesine kalmadan yürüdü. Halil üstünü başını yeniden çırptı. "Madem böyle, biz de yürüyelim!" dedi.

Bir yerlerden iki köpek havladı. Aldırmadan yürüdüler. Halilgil'in eve gidebilmek için ister istemez köy içinden geçmek gerekiyordu. Başka yol yoktu. Bir solukta avlu kapısından içeri süzüldüler. Cevdet'le Mehmet ayrıldı. Birinin omzunda kazma, birinin omzunda kürek, ellerinde pilli fenerler, aşağılardan su nöbetinden geliyor gibi gittiler.

Kapının tokmağı takırdayınca Petra kalktı. Halil naylon çuvalı aşağıda ambarın üstüne koydu. Kezik öksürdü.

"Ana geldiniz mi?"

"Geldik kızım; daha uyumadın mı?"

"Sizi bekledim, uyumadım..."

"Halil, çuvalı niye getirmedin yukarı?"

"Ana!" diye direndi Halil. "Çuvalı yukarı çıkarmayacağız. Ne olur ne olmaz, samanlığa koyacağız. Sabah erken samana gömeceğiz; iki gün orda duracak..."

"Ya biri alır geçerse geceleyin?"

"Nasıl alır geçer; anahtarı bizde?"

Kezik yukarıya, yıldızların çingi mingi kaynadığı göğe baktı. "Kusurlarımızı hoş gör Allah! Kendi ölümüzün kemiklerini çaldık!"

Hoşça Kal Çeltek!

Sığır hergele köy içine yeni çıkıyor. Kimi kadınlar inek, kimi kadınlar düve getirmiş. Kimi kolunu kavuşturmuş, birbiriyle söyleşiyor. Kimi ayaküstü oğlundan, kızından yakınıyor.

Kezik ertesi sabah erken, Petra'yla, gömütlüğe gitti. İki saksı çiçek dikti, bir testi su döktü toprağa.

Halil uyuyup kaldı. Gecenin yorgunluğunu atamıyor. Derinlerde, düş bile görmeden uyuyor. Bir ara Petra'yla, Değirmen Suyu'nun geçtiği arığın altında soyunup yıkanır gibi oldular. Sonra düşü de, Petra'yı da yitirdi.

Ayşe kalkıp çay demledi. Domates biberli, peynirli, zeytinli bir kahvaltı hazırlıyor.

Kezik geldi; Halil zor güç uyandı. Elini yüzünü yıkayıp kahvaltı yaptıktan sonra, köyün her zaman tıka basa dolu kahvesine çıktı. Çeltekliler soru dolu gözlerle bakıyor. Kimi de açıkça soruyor: "Ne yaptınız; çıkaracak mısınız babanın kemiklerini?"

"Haa, o işi mi sordun Feyzullah Emmi? Biz o işten vazgeçtik! Anam öyle bir iş düşündü; ama Hoca'ya danıştı. Hoca olmaz demiş, hem de Kitap'tan yerini göstermiş. Vazgeçti! Yani vazgeçtik..."

Yeşil Hüseyin, "Beri bak Halil Efendi!" diye kabardı. "Hoca'dan önce ben anlattım anana! Öyle ya, akıl var, yakın var! Ay aydınlık, yol belli! Hiç on beş yıllık gömüt açılır mı?"

Çeltekliler kurt, Halil de aynı soydan. "Yedik yuttuk, tamam!" der gibi eliyle ağzını siliyor. "Allah hepinizden razı olsun; vazgeçtik!"

Kezik, çuvalı gizlice açıp kemikleri sildi. Yeniden sardı bezlere, yerleştirdi naylon çuvala.

Halil, teyzesinin oğlu Cevdet'le, Çörçil Mehmet'le yeniden konuştu. Gizli düşünce alışverişi yaptılar.

Kezik, Muhtar Burhan'a 50 mark mühür parası verdi. Halil'in yazdığı kâğıdın altına köyün yuvarlak mühürüyle kendi mührünü, üyelerin mührlerini bastı. "Çeltek köyünden 1931 doğumlu, Hasan oğlu Mustafa Acar'ın gömütü gözümüzün önünde açılmış, kemikleri Almanya'nın Duisburg şehrine götürülüp yeniden gömülmek üzere çuvala doldurulmuştur..."

Muhtar Burhan 50 markı cüzdanının iç gözüne koydu. "Kusura bakma Kezik Hatun; senden bu Alman parasını alıyorsam, affedersin, kendim için almıyorum! Yarın bakarsın, biri Sıkıyönetim'e fısıldar. O da rap, köyü sarar. Gelen görevliyi yağla balla doyurmak gerekir. Yoksa üstümüzdeki sakınca savuşmaz. Bunun için alıyorum. Senin para bende iki yıl bekler. Bir bela gelmezse, geri veririm. O koşulla alıyorum. Bunu bilmiş olasın. Bak, özellikle rica ediyorum, beni para yeyici muhtarlardan sanma lütfen!"

Halil, mühürlü belgeyi anasının çantasına, giden 50 markın yerine yerleştirdi. Sonra yol hazırlığına başladı. Hep birlikte arabayı yüklediler. Konu komşuyla, hısım akrabayla helallaştılar. "Esen kalın! Yarın sabah hayırlısıyla yola çıkıyoruz!" dediler.

Kezik, köyden ayrılmadan Hoca'ya bir daha gitti, hoşça kal etti. Sıkıyönetim'de tutuklu Süleyman'ın anasıyla Öğretmen Nurettin'in eşine, çocuklarına, kardeşlerine ayrı ayrı hoşça kal etti.

Son gün Duisburg'lu Celil'le görüştü. Celil, "Bu kadar erken çıkmanın gereği yok! Hiç olmazsa iki güncez daha kalalım!" dedi.

"Haklısın ama, şu gelini getirip oturttuk köye! Hiç olmazsa bir güncez Bursa üstünden gidip Uludağ'a çıkaralım! Bir güncez de İstanbul'da gezdirelim! Sen de, eğer davrandırabilirsen, iki gün sonra çık, İstanbul-Nişantaş'ta Melih'in Kahve'de buluşalım. Haydi hoşça kal!" Sultan'a, Naciye'ye, Turgut'a ayrı ayrı hoşça kal ettiler.

Son an Muhtar, "Gelsin bir konuşalım..." diye haber salmış. Kalkıp gitti. Muhtar eğildi kulağına, "Bak Kezik, sen iyi insansın; iyi insana iyilik sevap. İyiliği senin gibi insana yapmayıp kime yapacağız? Bilmem biliyor musun; Sirkeci Gümrüğü'nde

bizim bilader Ramiz çalışır. Görevi yükçülük. Kendi Büyükdere'de oturur. Gerçi biraz uzak. Ama her zaman işyerinde görüş olanağı vardır. Küçük adam diye düşünme. Büyük durumlarda yetkisi vardır. Tanıdığın tanıdığı bulunur. Ramiz diye sor var, benden selam götür. Köylüsünü, hem de ağabeyini tanımazlıktan gelmez. Almanya'ya sefer eyleyen TIR'cıların hepsini bilir. Çok işleri vardır bizim biladerin çalıştığı yerle. Rica et, senin çuvalı atıverir birinin içine, ruh gibi kayar gider otoyolda. Hem de hiç korkma; o çuval gelir, Duisburg'da seni bulur. Aklında bulunsun; beyi, beyefendisi yok, sadece Ramiz. Haydi yolun açık olsun Kezik, güle güle git. Güle güle kavuş torunlarına. Kızın Emine'ye, damadın Haydar'a çok çok selam götür!" dedi.

Geldi çattı ayrılığın zamanı.

Kız kardeşi Hamiregil geldi. Demiryolcu Mustafa'nın kardeşi Mevlütgil geldi. Gelenin elinde birer kese, birer naylon torba. Sarmaşıp helallaştılar. "Gidip gelmemek, gelip görmemek var!" diye ağlaştılar.

İnsanlık ölmüş değil ya, Duisburg'lu Celil'le Sultan da geldi. Muhtar Burhan geldi bir tas su alıp... Ağlayanları güldürdü. "Bugüne bugün köyümüzün bir tane Kezik Hatun'u! Bunu uğurlamayıp kimi uyurlayacağım? Arkalarından su dökeyim ki, yolları su gibi aksın!" Sonra eğildi Kezik'in kulağına, "Bir yükçüdür diye Ramiz'i küçümseme, İstanbul'a varır varmaz gör! Dediğim gibi, benden bir kamyon selam söyle! Haydi güle güle!" dedi yeniden.

Halil, Petra'nın kulağına direksiyona geçmesini fısıldadı. Onlar uğurlamacılardan ayrılıp süresiye kadar, sığır hergele toplanmaya başladı. Herkes kaş kaş olmuş, Petra'nın araba sürmesine bakıyor. Gaza basınca bir alkış koptu. "Aferin Yetim Halil! Anan Deli Kezik sayesinde turna gibi kızı çarpıp geldin; bak otomobil sürüyor! Bize de doğsun böyle bir gün, kadınımız, kızımız öğrensin, direksiyonları biz de onlara teslim edelim!"

Muhtar tastaki suyu serpti. Alkış, Kezikgil'in otomobil köyden çıkasıya sürdü.

Duisburg'lu Celil, Gulük Hakkı'yı görünce, "Her köy adam olur, bizim köy olmaz!" dedi. "Bir gömüt açmanın yoluna,

öpöz köylümüz kadının gönlünü kırdık. Halbuysam size ne? Gömüt onun, gönül onun! Açmak istiyor; bırakın açsın! Alıp götürmek istiyor; bırakın götürsün! Öyle değil mi emmioğlu?"

Muhtar da oradaydı. "Canım bu yıl olmadı, gelecek yıl olur! Kezik Hatun'a söyleriz, verir köy sandığına üç kuruş, dilediği gibi açar kocasının gömütünü, kemiklerini alır gider! İlle de bu yıl olması gerekmiyor ya!"

"Madem böyle bir aklın vardı; fısıldasaydın ya kulağına, Muhtar! Yada söyleseydin ya bana!"

"Bu yıl söylesem, alır giderdi kemikleri! Gelecek yıl gelmezdi! Gelsin, üç kuruş döviz getirsin köyümüze!"

Celil, "Hay senin gibi muhtarın!" diye sövdü içinden. "Gariban Kezik, onca koştu uğraştı, Duisburg'da yer ayırttı. Bu şimdi bana söylediğini kendisine söylesen, sevinerek giderdi!"

"Yaz var, kış var, ivecek ne iş var? Gelecek yıl sevinsin! Onun savunmanı gibi konuşup beni sinirlendirme sabah sabah!"

Otomobil Hacılar yakasını aşarken, "Şu bizim Koca İbrahim bu yıl da gelmedi izne! Kimini kimsesini bilsek de, on dakika uğrasak! Sorsak bir haber söyleyecekler mi?" dedi Kezik.

"Ana, sürüp bir an önce çıkalım şuralardan! Çok canım sıkılıyor nedense!"

"Hiç de sıkılmasın; neden sıkılıyormuş?"

"Kim bilir? Belki büyük zorluklar bekliyor bizi!"

Başörtüsünü açtı bağladı Kezik. "Üzme canını! Gelecek yıl okulun bitiyor. Eskiden bizim buralarda, varsıllar çocuğunu Burdur'da bile okutamazdı. Avrupa'da okutan, koca ilde bir tek ya çıkar, ya çıkmazdı. Duisburg'un en güzel kızını kendine eş aldın. Yarın iki de çocuğunuz oldu mu, tadından yenmez sizinki! Ne sıkılıyor canın?"

Konuşmadı Halil. Biraz uykusuzdu belki; esniyordu. Bu kez ön koltuğa oturdu. Köyden çıkarken özellikle böyle yaptı. Uygun bir yerde durunca gene anasına verecek önü. Evet, ne sıkılıyor canı?

"Babanın kemikleri diyorsan; işte götürüyoruz. Sınırdan nasıl geçireceğiz? Almanya'ya nasıl sokacağız diyorsan; bunun için de tasalanma! Muhtar Burhan, kardeşi Ramiz'in adını ver-

di. Küçük adamların büyük yetkileri olur. Belki Allah bize yardımını Ramiz Efendi yoluyla yapar..."

Halil, anasından yana yarım dönüp elini göğüs cebinin üstüne vurdu. "Burada ne var, sen biliyor musun?"

"Para mı?" diye sordu Kezik önemsemeden.

"Paradan değerli bir şey var!"

"Ne var, söyle Allah aşkına!"

"Sen bil ne var?"

"Benim görünmezi bilecek bilimim yok! Söyle, meraktan kurtulayım!"

"Ramiz Efendi'nin oğlu Hasan'ı biliyorsun. Eğitim Enstitüsü'nde okuyordu. Önce tutuklayıp, sonra okuldan attılar. Köyde babasının iki parça tarlasıyla uğraşıyor şimdi. Benim haberim yoktu; Teyżoğlu Cevdet söyledi. Arkadaşın hası. Gittik evlerine, bir mektup yazdı babasına, verdi elime. 'Başka sorunun varsa, onu da söyle Halil Ağabey! Çok mutlu oldum görüştüğümüze!' " dedi.

"Böyle bir aslanı okulundan atanların boyu devrilsin! Hem de attıranların! Muhtar bana kardeşinin sadece işyerini söyledi. Evi uzaktır; ama ne zaman ararsan işyerindedir; her gün fazla çalışma yapar, geciken trenleri bekler; gidin arayın, korkmayın dedi..."

"Zarfın üstüne Hasan ev adresini de, iş adresini yazdı. Süreriz otomobili..."

Petra, ana oğulu dinliyor. Ayşe arkada susuyor. Bu izin ona yaramadı sanki. Kezik bir hata işlediğini derinden düşündü. "Yapamadık: Ya Detlef'i getirecektik, ya Ayşe'yi de bırakacaktık! Seveni sevenden ayırmak kötü! Bunu şimdi düşünüyorum, orda düşünemedim. Ama doğrusu o mu, bu mu? Bunu da tam bilmiyorum..." Tuttu kızının elinden.

"Anamın adı, melek Ayşe'm! Seni bu yaz güldüremedim. Bir hata işlediğimi geç anladım. Bir daha yapmam. Bağışla cahilliğimi, kızım!"

"Anam özeleştirisini yapıyor!" diye düşündü Ayşe. Gene Duisburg'daki başka ana babaları geçirdi aklından. "Çoğu Detlef'in eve gelmesine izin vermez. Çoğu kovar kızını. İzine beni yalnız alıp gelmekle hata işlediğini düşünüyor, bağış diliyor; nasıl ana bu? Masallarda bile bulunmaz!" Yarım dönüp sarıldı

boynuna. Yanaklarından öptü, öptü. Ana kız bir zaman öpüştüler. Halil baktı; "Allah artırsın! İstanbul'dan geçerken birer nazar boncuğu alalım, Duisburg'da takının!" dedi. Gözleri Ayşe'den anasına, sonra otomobil süren Petra'ya gidip geldi.

Kezik bir daha, bir daha bakıyor ilinin, yurdunun her dakika silinip kalan kırlarına. Döküntüsü toplanmış kırlarda her türden kurt kuş erkenden uyanır. Şafak sökmeden pazarcılar pazara gider. Hallerini biraz pazarcılara, biraz da erken uyanmış kurda kuşa benzetti. Gökyüzünün ak bulutları gibi ılık duygular kabardı içinden. Gülmek istiyor. Ağlanacak ne var; şükür? Çomak çıkası gözünün bir oyun oynamasından korkuyor. Gene yaşarır, bakarsın. Epeydir yoktu öyle bir sorunu.

Halil sezdi üzünçlü havayı. Dağıtmak için bir tatlı düşünce aradı. "Gerçekten Bursa üzerinden bir Uludağ yapsak fena olmaz; ne dersin ana? Yurdumuzun güzel yerlerini görürüz, gösteririz Petra'ya! Kendin pişir kendin ye ocaklarından birer kebap yeriz!"

"Sorduğun hata! Konuş karınla, kardeşinle; yapalım derlerse, yapın..."

Göl kıyısına geldiler.

"Ben bu suda yüzmek istiyorum!" dedi Petra.

Sordu Halil: "Deniz donun var mı?"

"Senin, benim, Ayşe'nin; üçümüzün de var! Bavulları yerleştirirken ayırıp çantaya koydum..."

"Akıllı gelinim!" dedi Kezik. Küçücük bir övme fırsatı çıkınca seviniyor.

Halil, "Az ilerde otel var. Ordan gireriz; işleticisi uyandıysa, bir de çay içeriz..." dedi.

Petra otomobili sağa eyledi. Halil direksiyona kendi geçti. Sürdü Çendiklilerin otele doğru. Orda bir çimerlik olduğunu duyar. Ama hiçbir yolculukta durup bakmadı, girmedi. Ortalık duyulur derecede ıssızlık. Koca yapı, içinden havası alınmış gibi duruyor. Eski valilerden biri yaptırdı köylerin parasıyla. İşlemedi doğru dürüst. Yapı, kendi haline kala kala faridı. Son birkaç yıldır, biri Antalya'dan, biri Ankara'dan iki işletici çıktı. Antalyalı bir yıl işletip bıraktı. Ankaralı işletiyor şimdi. Köye çok az bir kira ödüyor. Çünkü kimi yıllar kirayı bile çıkaramıyor.

Halil kornayı birkaç kez vak vak ettirdi. Bekledi, kapalı pencerelerden yanıt gelmedi. Belki uyuyorlar. Vakit erken diye yeniden vak vak ettirmeyi uygun bulmadı. İndi bir dolaştı, içerlere girip baktı. Sandalyelerin arkası masalara kapatılmış. Bir iki sekiden sonra, göle inen basamakları yapraklar örtmüş. Bahardan dikilmiş çiçekler susuzluktan kurumalık olmuş.

"Heeeey otel sahibi!" diye bir bağırmak geldi içinden. "Gerçekten uyuyan varsa rahatsız ederim!" diye çekindi. Dönüp geldi. "İnin haydi! Mis gibi çimerlik! Tenhaaa!" dedi.

Petra çantayı alıp indi. "Haydi!" diye Ayşe'yi çekti. "Ah, ananın da yüzecek bir şeyi olaydı şimdi!" Halil, anasının inmesine yardım etti. Otomobili kitledi. Issız otelin kapısından girdiler. Soyunup giyinme yerlerine yıllardır nerdeyse kimse girmemiş. Eşikler toz tutmuş. Örümcekler köşelere ağ kurmuş. Kapı ardındaki askılıklar paslanmış. "Buyrun; beğendiğinize girin!" dedi Halil; Ayşe ile Petra'ya yol gösterdi.

Petra havluları çıkardı. "Ana, sana bir şey uyduralım istersen?"

"İsterim ama, ne uyduracaksın a kızım?"

Halil, "Entariyle girersin, ceza olarak!" dedi.

"Haklısın; akıl edip bir şey almalıydım yanıma!"

Halil hemen soyundu, deniz donuyla koştu göle. Ardından Ayşe ile Petra koştu. Güneş, Senir yanlarında ancak bir adam boyu yükselmişti. Kezik, kumsala yaklaşıp elini ayağını suya soktu. "Bu göl katil göldür; çok açılmayın!" diye bağırdı. "Her yıl iki can yutar..."

Az ötede kırışıksız maviliğin üstünde sürüyle meke kuşu yüzüyor. "Hayret; çok ılık! Sabahın bu vaktinde soğuk olması gerekmez mi?" Bağırıp sordu anasına: "Bu su ılık, anaa?"

"Dün öğlenin sıcağıdır!" dedi Kezik.

"Gerçekten çok ılık!" dedi, yeniden daldı Halil.

Üçü de, sözleşmiş gibi on beş kulaç kadar açılıp döndü. Daldılar, yüzdüler. Yirmi dakika oldu olmadı, çıktılar. Havlulara sarındılar.

Tam o sırada otelin balkonunda, uzun yollu pijaması içinde, kara kuru bir adam göründü. Çakmak çıkarıp sigara yaktı. Öksürdü bir de. Sonra eline bir ibrik alıp sallana sallana balkondaki helaya girdi. İşini görürken de uzun uzun öksürdü.

Halil giyinip saçını taradı. Adamın çıkacağı balkona doğru yürüdü. Biraz sonra çıktı adam. Selam verdi Halil. "Kusura bakma; seslendik ama duyuramadık. Acaba mümkün mü, birer çay içebilir miyiz? Birer kahvaltı yapabilir miyiz? Yoksa çimerlik paralarımızı verip geçelim! Şehirde yaparız..."

Adam hâlâ sigarasını emip duruyor.

"Size çay yaparım ama uzun sürer. Kahvaltı için de düzenim yok! Müşteri gelmiyor diye kulak asmadık!"

"Öyleyse çimerlik paramızı verelim üç kişilik?"

"Onardan otuz lira at geç! Müşteri gelmedi diye eski fiatları yükseltmedi Kurul. Böyle gelmiş, böyle gidiyor burası..."

"Valla iyi..." dedi Halil.

Adam da, "Evet, iyi!" dedi. "Çobansız köy bizim Çendik! Bu yıl kimse tutmadı burayı. Beni bekçi koydular. Ben de kendimi bekliyorum..."

Ayşe ile Petra giyindi. Kezik elleri ardında bekliyor. "Binin, kaçalım!" dedi Halil.

İl yolundan sonra arkadan başka otomobiller, başka Almancılar yürüdü. Bir otomobil kuyruğu, zayıftan, hafiften, Antalya'dan, Denizli'den, Burdur'dan, Dinar'dan çıkan yolcularla gittikçe canlanarak Afyon'a doğru aktı.

Afyon üstünden Eskişehir'e, Bozhüyük'e gidiyor yol.

Bozhüyük'e yaklaşırken bir daha konuştu Petra'yla Halil. "Bursa'ya sürelim mi; yoksa bir an önce İstanbul'u tutalım mı?"

"İstanbul'u tutalım!" dedi Petra. "Belki işler uzun sürer orda. Eğer çabuk biterse, İstanbul'u gezeriz..."

"Ne dersin Ayşe?"

"Ben de yengem gibi düşünüyorum: İstanbul'a..."

Gene birbirlerini dinlendirdiler yolda. Öğle ile ikindinin arasında Boğaz Köprüsü'nü geçtiler.

Sirkeci Gümrüğü

Köprü'den sonra sıkışık tepişik, karma karışık bir İstanbul başladı. İstanbul bin düğümlü karmaşık bir yumak. "Ne yapacağız şimdi? Önce bir otele inip temizlenelim mi; yoksa Sirkeci Gümrüğü'ne varıp Ramiz Emmi'yi soralım mı; hangisi önce ana?"

"Her işi bana sorma oğlum! İstersen Ramiz Efendi'yi bulalım önce. Hangi otele ineceğiz, uygunu, temizi hangisi, bize o söyler. Tabii, eğer yerinde varsa... Yoksa, ne zaman geleceğini öğrenir, otelimizi kendimiz buluruz..."

"İşyerinde yoksa evindedir; adresi yazılı!"

"Sür o zaman!"

Sürdü Halil. Doğru dürüst bilmiyor İstanbul'u. En iyisi bir bilene sormak. Örneğin bir polise. Sıkışıklıkta nereye otomobil eyleyeceğini kestirmek de zor. Ordan girip burdan çıkarak Unkapanı'na geldi. Geldikleri yerin orası olduğunu bilmiyor. Halil indi. Bekleyen bir taksiciye yaklaştı. "Hemşerim, ister düş önümüze götür, ister anlat; Sirkeci'ye nasıl gideriz?"

"Önünüze düşüp götürmeye değmez; çok yakın! Kendiniz gidin..." Anlattı yolu. On beş dakika sonra Beyazit'ten, Sultan Ahmet'ten Sirkeci'ye indiler. Otomobil eyleyecek yer yok; bulmanın oluru yok.

"Siz oturun; ben bir sorayım Ramiz Emmi'yi?"

Halil çıktı; Petra geçti direksiyona. Beş dakika sonra Halil koşarak geldi. "Burdaymış; ama gümrüklerde yerini bulmak biraz zormuş. Tarif ettiler; yeniden gidip arayacağım. Size haber vermek için geldim..." Kimsenin yanıtını beklemeden dönüp koştu.

O yapıdan bu yapıya koşuyor. Kimi ambarı, kimi TIR'ların denetlendiği alanı söylüyor. İstanbul'un ortasında öyle bir alan

olacağını kimse düşünemez. Çok geçmedi, öbür yükçüler Ramiz Efendi'yi gösterdi. Alnı, başı, kolu, koltukaltı ter içinde bir adam. Sırtında kocaman bir sandık.

"Köylün geldi Ramiiiiiz!" diye seslendiler.

Yükün altından baktı. Saygılıca anlamaya çalıştı kimdir gelen? Tanıyacak gibi oldu; tanıyamadı. Sordu: "Sen bizim Çeltek'ten misin delikanlı?"

"Evet..."

"Kimlerdensin?"

"Ben Çeltek'ten Demiryolcu Mustafa'nın oğlu Halil'im, Ramiz Emmi..."

"Halil Efendi, yani bizim Kezik Hatun'un oğlusun! Çok sevindim! Beş dakika izin ver bana!" dedi, yürüdü yüküyle. İki dakika geçti geçmedi, elinin ipiyle, çifte kancasıyla koşup geldi. Elini uzattı. Tokalaştılar Halil'le.

"Demek gerçekten bizim Halil'sin?"

"Evet..."

"Demek hem de Türkmen'sin?"

"Evet..." Böyle derken bir tuhaf titredi Halil.

"Yahu senin adını ben hep duyarım! Hasan'ım yazdığın şiirleri okudu bana. Şair Halil!"

Titremesi arttı; dehşetli kızarıp bozardı. "Estağfurullah Ramiz Emmi; birkaç delikanlı hevesidir o yazdıklarım. Ne yazık, ardını getiremedim..."

"Duyduk, evlenmişin!"

"Evlendim, evet..."

"Alman kızı almışın iyisinden?"

"Öyle oldu Ramiz Emmi..."

Hem soruyor, hem beş altı ayak merdivenin altındaki, yarısı yere gömük çay ocağına doğru çekiyor konuğunu. Terli başını, boynunu, kulağını, eskilerin yağlık dediği büyük bir mendille kuruluyor. "İzne geldin şimdi ha?"

"İzne geldik..."

"Kısmet olursa köyümüze mi gidiyorsun?"

"Köyden dönüyoruz Ramiz Emmi; bir aydır ordaydık..."

"Ha dönüyorsun? Bu kez yalnız mı geldin? Nasıllar anangil filan, iyiler mi?"

"Anamgille geldik. Onlar şurda, arabada bekliyor. Bir çınarın altına eyledim geçici olarak. Polis ceza yazmasın diye direksiyona Petra oturdu..."

"Şimdi anan dışarda, otomobilin içinde mi?"

"Evet..."

Birden gökyüzündeki çadırında oturan komutanından buyruk gelmiş gibi çay ocağının yanından çark edip, Halil'i çekti. "Nerdeler? Göster çabuk!" dedi. Bir çekmede beş adım sürükledi Halil'i. Sonra durdu ansızın. Geri dönüp, "Ula İdriiis!" diye bağırdı. "Kâzım'a söyle, beni idare etsin!" İdris dediğini anladı mı, anlamadı mı, bakmadı. Yeniden çekti Halil'i. "Göster hangi çınarın altında?"

Halil adımlarını açtı. "Bu sabah gün ışımadan çıktık köyden. Hiçbir yerde oyalanmadan sürdük!"

"Yollar tenha mıydı?"

"Tenha sayılır. Asıl ama iki şoförüz, ondan. Biraz Petra, biraz ben..."

"Yetimlerin bahtı derler, gülmezmiş! Almanya bir; ikincisi, kendin akıllı davrandın. Aferin sana. Göster hangi çınarın altında? Bugün sizi bırakmam bak! Evim geniş. İsterseniz bir hafta kalın, İstanbul'un altını üstüne getirin. Ne çare, Hasan'ım burda değil. Görmüşünüzdür köyde, değil mi?"

"Görmez miyiz? Mektup verdi. Muhtar Burhan Emmi'nin de çok selamı var..."

"Getirip, gönderen sağ olsun! Ağabeyimi muhtar yaptık köye. Ama Hasan'ımı koruyamadık. Yediler koçumu. Eğitim'in son sınıfından attılar..."

"Durumlar zoraldı yurdumuzda. Görüştük..."

"Hem de çok zoraldı! Gerçi hiçbir şeye gereksinmem yok, şükür. Yedi yavruma yetecek kadar kazandım. Ama Hasan'ıma çok yanarım. Hasan'ım kafalıydı. Derslerinin birincisi, arkadaşlarının öncüsü, sevilen sayılan, İstanbul'un sözü dinlenen genciydi. Türkiye'ye başbakan olacak biriydi. Yedi ay kalmıştı lise öğretmeni çıkmasına. Attılar. Atmasalar, Avrupa sınavlarına girecekti. Yabancı dilini geliştirecekti. Bizden de bir adam çıkacaktı. Gonca iken kopardılar! Çok yanarım Hasan'ıma! Hani nerdeler; göster?"

Kezik otomobilden çıkmış, çınarın altında dolaşıyor. Az ötede gezgin bir dondurmacı var. "Halil bulunup gelesiye kıza, hem de geline birer dondurma alsam mı?" diye indirip bindiriyor. Halil'in Ramiz'i arayıp bulmasının uzayacağını geçiriyor kafasından. Bozhüyük'te yoğurtlu İskender yediler. "Bu ivmeler uğruna, Bursa üstünden Uludağ'a gidip, kendin pişir kendin ye pirzolası yiyemedik!" diyor. Adapazarı sapağında birer de kabak tatlısı yiyip, üstüne çay içtiler. Çayın üstünden epey vakit geçti.

"Göster!" diye yineledi Ramiz.

Ama Halil'in göstermesine kalmadan gördü. "Kezik Hatun!" diye koştu. "Kezik Hatuun!" Koşup vardı, kollarını açtı, sarıp sarmaladı, başını göğsüne aldı. "Kezik Hatun..."

Kezik, dondurmayı indirip bindirirken başını Ramiz'in göğsünde buldu. "Kezik Hatun!" Sıkıyor. Hem de döndürüyor çınarın altında. Gözünden yaşlar iniyor. "Kezik Hatun!"

"Ne kadar da Kezik Hatun'muşum? Ayı gibi sıkıyor. Ama elleme, sıksın!" dedi içinden.

"Kezik Hatun, hele hoş geldin! Nerde hani, gelinimizi göster! Geçen yıl da gelip gitmişiniz! Köyde olduğunuzu haber aldığımda, İstanbul üstünden dönüp gitmişsiniz. Burda bizim bir köylümüz var demeden, çiğneyip geçmişsiniz! Halil, Kezik Hatun; hani gelin nerde?"

Halil bir yandan, Kezik bir yandan Ramiz'i kolundan çektiler. Sırtının, koltukaltlarının, apışlarının teri daha kurumamış. Kıllı bağrı hafif açık. Üçü birlikte otomobilin yanına gelince, Petra fırlayıp çıktı. "İşte gelinimiz, Ramiz!" dedi Kezik.

"Du, herzlich Willkommen, Petra Hanım!"

"Petra'dır adı!" dedi Halil. "Bu da Ramiz Emmi'miz!"

Petra öptü Çeltekli akraba sandığı adamın elini. Çeltek'te herkes birbirinin akrabası.

"Çok çok Danke! Ömrün uzun olsun Petra kızım!"

"Ayşe de burda Ramiz Emmi!"

Ansızın bir kahkaha koparıp Ayşe de çıktı otomobilden. Geldi, yükçü emmisinin elini o da öptü.

"Çok yaşa; ömrün uzun olsun! Danke schön!" Bir eliyle Petra'nın, bir eliyle Ayşe'nin başlarını okşayıp göğsüne çekti. Okşadı, bastırdı, hem de vurdu pat pat; omuzlarını, bellerini sıvazla-

dı. "Çok şükür, bin şükür! Yavruları, başında kocası olanlardan iyi kanatlandırdın, Kezik Hatun! Aferin!" Kaldırdı ellerini, Petra ile Ayşe'nin başlarını göğsünden bıraktı. "Bugün salmıyorum sizi! Evim geniş. Bir hafta, on gün; kandığınız kadar kalın! İstanbul'u doya doya gezin! Ayşe de, Petra da görsünler güzelce..."

Kezik, "Yağar eser yolcu günü, Ramiz Efendi!" dedi. "Üç gün yolumuz var! Pazartesi işbaşı yapacağım. Bir gün kalırsak da, otelde kalalım. Şuralardan uygun birini göster. Sonra da, bıcımık oturup konuşalım bir yerde. Demli birer çay içelim. En geç yarın ikindin yola çıkalım. Allahsız firmalardaki gibi serttir şefim bulaşıkhanede. Yarım gün geciksem, atar. Ayşe'nin de okulu başlıyor. Döneceğiz zorunlu..."

"Baş üstüne Kezik Hatun! Bir güncez vaktiniz var. En geç yarın ikindin yola çıkacaksınız. Bir otel göstereyim size. Pekey, efendim! Baş üstüne, efendim!"

Ramiz böyle dedi, attı kendini yere. Kolunu bacağını bitiştirdi. Yüzyukarı uzandı. "Haydi çiğneyin geçin beni! Niçin kalıyorsunuz otelde? Durmayın, bugünden çiğneyin geçin!"

Kezik, gözlerini siler gibi yaptı alışkanlıkla. "Canım ne darılıyorsun? Bir gece kalacağız. Bize bir otel göster dedimse, seni burda yok saydığımdan değil. Kalk, yatma şehrin orta yerinde deli gibi! Kalk, eller insanı kınar. Köy değil burası, İstanbul! Evin geniş ama nüfusun kalabalık. O yüzden, dedim otelde kalalım. Otelde kalalım; ama görüşelim gene..."

"Evim elverişli diyorum sana! Büyükdere'nin orda, hemen varmadan, Fakülte yolunda. Altınızda araba! Ben de binerim, süreriz birlikte..."

"İlle Türkmenliğini belli edeceksin değil mi Ramiz? Yatacaksın yere, küseceksin, zorla götüreceksin!"

"Estağfurullah! Zorla değil! Gönlümle, gönlünüzle! Çünkü az çok biz de insanız burda! Köyümüzden çıkıp İstanbul'a geldikse, insanlığımızı, Türkmenliğimizi unutmadık. Çıkar bir gün Avrupa'ya gelirsem, Duisburg'a uğrar, ben de size konuk olurum. Asla otele gitmem. Duydum, ev almışsın. Hayırlı olsun!"

"Aldım, şükür! Üç katlı; ama her katta birer daire. İkisinde kendimiz oturuyoruz. Biri kirada. Banka borcunu kira gibi ödüyorum. Duyduk, seninki dört katlıymış..."

"Ben kendim yaptırdım. Dört katlı; her katta üçer daire. Önce bir kat yaptırdım, Kezik Hatun, sonra bir kat daha, sonra bir kat daha; dört yılda baş ettim! İkisinde kendimiz oturuyoruz. Arsası düşeş oldu. Malzemesini tanışların tanışlarından ucuza aldım. Yaptırıp baş ettim. Bir tek kederim, Hasan'ımın durumu! Neyse ki, tutukevinden çıkardık. Aslan gibi oğlan, az daha ipe gidiyordu! Tanıdıkların tanıdıklarının yardımıyla Sıkıyönetim'den kaptık. Ama diplomasını kurtaramadık. Yedi ay kala attılar okuldan. Sanki ortalığı sadece benim Hasan'la arkadaşları böyle yapmış!"

"Duyduk, çok üzüldük! Elleri kırılsın!" dedi Kezik.

"Şimdi sizin treni bekliyoruz, Kezik Hatun! Köln ile Münih birleşip gelecek. Bence siz biraz gezin. Ben gidip yerime bir arkadaş kayırayım. Her tren için hazır olmak zorunda değilim. Darıca'dan bir tanıdığın tanıdığına yardımcı olmaya söz vermiştim; yolcu! Gelince beni bekler. Güvendiğim bir arkadaşa havale ederim. Daha önemlisi de, soyunup giyinmem gerekir. Sizler yabancı değilsiniz. Ben de asla görünüşe değer vermem. O yüzden, olduğum gibi geldim yanınıza. Acele edersem bir saat, rahat rahat yapayım dersem iki saatlik işim var. Size burda bir otel göstermeyeceğim, lokanta hiç göstermeyeceğim. Otomobilinize yer göstereceğim. Çıkın dolaşın rahatça. Birer dondurma yin. Tam iki saat sonra dönün gelin otomobilin başına; tamam mı?"

"Tamam!" dedi Halil.

"Saat şimdi dört; altıda buluşalım! Allah'ın izniyle, yedide bizim evdeyiz! Şimdi otomobile yer gösteriyorum: Gel gel gel!" Halil otomobili Ramiz'in gösterdiği yere çekti. Ramiz elini havaya kaldırdı. Gelip gidenlerden epey Almanca sözcük kapmış. "Tschüs!" dedi, elini salladı.

Halil koşup yetişti ardından. "Hasan'ın mektubunu vereyim; bir göz atarsın!"

Aldı mektubu. Ortanın altında boylu, kara bıyıklı, saçları hafiften kırarmış; Sirkeci'nin karmaşası içinde yitti gitti.

Yükçü Ramizgil

Buluştuklarında bu Ramiz o Ramiz değildi. Yazlık pantolonu, beyaz pabuçları, temiz gömleğinin üstünde genç işi kanadiyeni, gözlerinde vapur dumanı gözlüğü... Kırarmaya başlamış saçını da özenle taramış. Otomobilin yanında bekliyor. İlk görüşüyorlar gibi yeniden el sıktı.

Otomobili Halil sürecekti. Ramiz bir türlü öne oturmak istemedi. "Öne otur, yolu göster!"

Her yer, birbirinin koltuğuna sokulmuş dar oturumlu, yüksek yapıyla dolmuş. Bura tepe, şura bayır dememiş, eşip eşip dökmüşler betonu, dikmişler apartmanı. Göçü hâlâ bitmemiş bir aşiretin yapıları gibi hepsi. Durmadan yeni yapılar, villa tipi evler, lüks evler yapılıyor. Bin güçlükle Levent'e çıktılar. Kireçburnu'ndan Tarabya'ya indiler sonra. Boğaz gene mavi; ama kıyılarını bir karış kalınlıkta anlaşılmaz, tanımı zor bir pislik örtmüş. "Allah'ın hikmeti"; son yıllarda böyle olup çıkmış. Doğru dürüst balık çıkmıyor artık. Bir o yana, bir bu yana durmadan geçen gemiler, şilepler birbiriyle vuruşup kaza yapıyor.

Büyükdere'ye tam girmeden, Fakülteyolu'na saptılar.

"Bu yol böyle Bahçeköy'e gider. Epey gider. Adı köy. Buralara birbirinden güzel köyler kuruldu. İki yakadaki apartmanların çoğu bizim gümrükçü arkadaşlarındır. Gümrükçülerin büyükleri Sarıyer'de, küçükleri bu yolun iki yanında, derenin içine yerleşti. Bizimki de burdadır. Gençliği kızıştırıp birbirinin üstüne saldırttıklarında çok silah patladı bu yörede. O zaman da Sıkıyönetim vardı; ama silahlar durmadan öttü. Asker Ankara'ya el koyup Meclis'i dağıttı; ortalık yarım günde tıss oldu. Eski siyasetçiler üçer gün tutuklanıp kahraman oldu. Paşalar yönetimci oldu. Gençleri tutukevlerine tıktılar. Yüksekokulları, fakülteleri boşalttılar. Ne olduysa Hasan'ımla arkadaşlarına oldu!

Kezik Hatun bak, tam üç arsa alıp sattım, yapmadım ev. Neden biliyor musun? Arazinin biraz kuz yanı idi. İlle güne bakan yandan, hem de ormanın yakınından olsun dedim. Ünlü Caferoğlu'nu duyarsınız; taşımacıdır. Küçük bir işi vardı; tanıdıkların tanıdıkları sayesinde görüverdim. Bunu bana bir dostluk fiatına verdi. Öyle geçer fiattan alayım desen, şimdi eğri oturup doğru konuşalım, alınmaz! Bizim ev işte burasıiii!" dedi uzata uzata. "Bizim hanım da orda dikiliyor bak!"

Telefon etmiş, Selver dört katlı yapının önünde bekliyor. Köyden gelen yünlerden dört şişle çorap örüyor. Yanında on üçünde bir kız. Balkonlardan sadece birinci kattakinde insan var. Onlar da Ramiz'in oğulları. Dikilmiş, yola bakıyorlar. "Hasan'ımla toplam yedi! Hep oğlan oldu çocuklarımız! Belki bu kız olur diye diye, yediye çıktık. Belki yedi daha yapar bizim hala kızı! İlle kız diyor; ne varsa kızda? Burhan Ağabey'imin Emine'yi getirdim. Al sana kız dedim; hâlâ kız diyor!"

Ramiz kimseye fırsat vermeden konuşuyor. Kezik ne yapıp edip araya girdi. "Buralar böyle ne güzel yerlermiş Ramiz Efendi? İyi ki getirdin bizi!"

"Daha dur bakalım! Daha ne gördün sen? Bizim burda sürdüğümüz sefayı, paşalar maşalar süremez!"

Kezik'ten sonra Ayşe ile Petra da sarılıp sarmaştı Selver'le, Emine'yle. "Kız bu Ayşe mi; maşallah! Ne böyümüş böyle? Bu da gelinimiz Petra mı? Ramiz Efendi telefonda söyledi, inanmadım! Onlar... dedim, şimdi yalana gerek yok, yolu Avrupa'ya doğrultur, gelmez bize! 'Gelecekler, söz aldım; hem küçük bir işleri var, onu göreceğim, hem de görüşeceğiz!' dedi. Ben de, işleri varsa gelirler dedim. Geldiniz çok şükür! Bin bin hoş geldiniz! Aslan Halil, sen de hoş geldin!"

Halil de, Ayşe de el öptüler. Petra da öptü. Düşünüyor Petra: "Türkiye'de bol bol çay var, akrabalık var, el öpme var! Kezik Ana söylemeden Ayşe öptüğüne göre, Ramiz'le Selver de bizim akrabadır. Akraba evliliği yapmışlar; işte bu iyi değil, ne yazık!"

Balkondan bakışan oğlanlar tapır tupur inip geldi. Onlar da Kezik'in elini öptü. Halil'le, Ayşe'yle, Petra'yla el sıkıştılar.

Ramiz, "Halil Efendi, otomobili apartmanın dibine eyle, aslan yeğenim!" dedi.

Halil öyle yaptı. Alt kattaki dükkânların birini kasap, birini manav, birini yoğurtçu, yumurtacı tutmuş. Arada daracık bir de berber dükkânı var.

Ramiz'in apartmanı, Bahçeköy'e giden yolun beş metre sağında, üst yanda. Arada, kiracılardan, komşulardan selam verip geçen oluyor. Manava, kasaba girip çıkanlar da selam vererek geçiyor.

"Ayşe biraz durgun; yol yorgunluğundan mı acaba?" dedi Selver.

Emine de Petra'nın elini tutmuş, bırakmıyor. Oğlanlar ellerini kavuşturmuş, uslu, eğitimli dikiliyor.

"Hasan'ım en büyükleridir, bilirsin Kezik!" Arada karısına döndü. "Mektup yazmış, Kezikgil'in işini söylüyor; insanlıklı oğlum benim!"

Fırsat bulup, "Allah razı olsun!" dedi Kezik.

"Onun küçüğü Hüseyin, küçüğü Ali, küçüğü Kemal, Cemal, küçüğü Deniz, Yusuf; hepsi bu kadar! Doğacaklara bulamayız diye korkmuyorun; daha çok adlarımız var konacak! Ad çok, çocuk çok! İsterseniz verelim ikisini, götürün! Öyleliğine götürün; para pul istemez. Gidip birer baltaya sap olsunlar. Burda kalıp anarşis damgası yirler diye korkuyorum. Anarşis damgası yimesin diye çocukları İmam Hatip'e mi vereyim, Kezik Hatun? Neyse, bunlar biraz siyasi olan acı konular! Kafamın bir yanıyla hep bunları düşünürüm. Düşünmek istemem, gene düşünürüm!"

Hâlâ aşağıda, giriş kapısının önündeydiler. Ramiz ellerini kollarını açtı, çocukları, hem de konukları toplar gibi yaptı. "Haydin, yukarda konuşalım konularımızı!"

Selver de, "Buyur buyur!" çekti Petra'ya, Halil'e. "Kezik Hatun, yabancı gibi durma, buyur!" dedi Ramiz. "Eğer işim olmaz diye üzülüyorsan, üzülme; olmayacak iş yoktur dünyada! Şimdiden olmuş bil onu! Şu anda sizinle konuşuyorum ya, aynı zamanda kafamın bir yanı onun çözümünü yapıyor. Hem de buldum. Bakın benim bu yanım antikadır. Selver de şaşar. Aynı anda iki, üç konuyu şu kafaya sığdırabilirim. İsterseniz deneyin bakın; çok değil, yatacak zamana kadar onların da çözümünü buluvereyim! Ama vaktimiz var; o derece ivediye gerek yok!

Hele siz anlatın bakalım, başka ne var ne yok Almanya'da? Rahatınız iyi mi? Yabancı düşmanlığı diyorlar alıp yürümüş! Nazi tohumları bizimkilerin evini, dükkânını ateşe verirmiş!"

Kezik, "Valla öyle sorunlarımız var!" diye söze girdi, birkaç cümle söyledi, sözü gene Ramiz aldı. Sofra ortaya gelesiye anlattı; dinlediler. Petra, Ayşe, mutfakta Emine'yle birlikte Selver'e yardım ettiler.

Ramiz anlatıyor: "Ağabeyimin kızını alıp geldik, hem okusun, hem bir sürü oğlanın içinde bir kız bulunsun! Buralarda birkaç tane Burdur yanından komşu var. Çoğunluk Kafkas halklarından Çerkesler, Abazalar filandır. Bu evi yapıp baş ettik, işte böyle bir yaşam kurduk kendimize. Sakın aklınıza yanlış şeyler gelmesin Halil Efendi yeğenim; bizim gümrükçülerin adı biraz kötüye çıkmıştır. Aramızda öyleleri de vardır elbet. Özellikle büyük başlardan, büyük işlerle ilgili olarak, hem de epeyce vardır; onlar yapar; doğrudur. Ama ben yükçüyüm. İşte gözünle gördün; çıkıp geldiğinde koca sandığın altındaydım. Her yerim gök terin içindeydi. Her gün, her saat öyle ter dökerim. Aylığım da azdır. Ama öyle bir iş ki, nasıl anlatayım, avantamız çoktur. Vatandaşın işi yürür gelir, tam orda bekler, bekler boyuna. Kimi der vakit nakittir! Nakit ne demek anlıyorsun. Yani para. Kâğıtları alta düşmüştür; on gün bekler orda. Günde elli bin, yüz bin, hatta milyondur zararı. Şefe gitse yada öbür büyük başlara gitse, olmaz derler. Duyarsızdır hepsi. Eğer akıllı, hem de bıcımık deneyimli adamsa, bize gelir. Yada odacısını gönderir örneğin. Bize açıkça anlatır zararını. Biz de bir yolunu bulup o kâğıdı üste çıkarıverdik mi, malını alır gider. Zarardan kurtulduğu gibi, araya biz girdiğimiz için biraz hesaplıya da gelir gümrüğü. Eh, eşek değil ya, çıkarır biraz sokar cebimize. Beş bin, on bin örneğin. Kimi de mark atar, yüz, iki yüz örneğin. Dolar atar elli, yüz örneğin. Biz de iki üç arkadaş aramızda pay ederiz. Ama nasıl; şöyle: Benim gördüğüm işten diyelim elli mark geldi; otuzu benim, yirmisi arkadaşların. Çünkü işi ben buldum, koçanları ben üste çıkardım. Yada 100 geldi örneğin; 60'ı benim, 40'ı onların. 150 geldi; 90'ı benim, 60'ı onların. Trenler gelir, yolcuların gümrük çıkışı bizim garda yapılır. Önemli nokta, bavullar açılacak mı, açılmayacak mı?

Açılmayacaksa, gelir bizi görür. Sorarız ne var; açık söyler. Yurtta olan şeylerden getiriyorsa, niçin getiriyor öyle ya; ver kardeşim gümrüğünü, geç. Eee, işlemleri uzun! Uzunsa uzun, ne yapayım? Ama birinin var üç bavulu, üçü de tırpan dolu. Otuzardan doksan tırpan. Kırkardan yüz yirmi örneğin!"

Halil fırsat bulup araya girdi. "Özür dilerim Ramiz Emmi, anlamadım, ne tırpanı?"

"Niçin anlamıyorsun? Bildiğin tırpan..."

"Çayır biçilen tırpan mı yani?"

"Evet, çayır biçilen, ekin biçilen..."

"Ne olacak bunlar?"

"Götürecek Kars'a, Ağrı'ya, çayır biçecek! Geçirin bunları diyor. Geçirelim, hayhay! Söyleriz görevli arkadaşa: Arkadaşın şu kadar tırpanı var. Yani zorunlu bir şey. Götürüp dağıtacak hemşerilerine. Üç beş kuruş alacak. Bırakın, geçirip alsın. Kafa sallar denetimci. Biz de geçir deriz. O da atar bavul başına yüz mark. Zorla değil, bahşiş olarak atar. Zorla değil, gönüllü. Bunun da 90'ı benim, 60'ı denetimcinin örneğin. Böyle helal gelirler ki, damlaya damlaya, biliyorsun, göl olur. Yani senin anlayacağın, yeğenim Halil Efendi, çok arkadaşın işini kolaylaştırmış, duasını almışızdır böyle. Hizmetimizden hoşnut kalmışlardır; bize biraz hoşnutluk bırakıp geçerler. Haaa, şimdi geldik önemli noktaya: Günün birinde bizim de kendilerine bir işimiz düşer diye kartlarını verirler. Ben de onları atmam örneğin. Korum bir yere. Bir gün gerçekten düşer işim. Örneğin şimdi sizin iş! Bir çuval gidecek diyorsun. Çuval gitmez; önce onu ya sandık, ya kutu yapacağız. Nasıl gider? İşini gördüğümüz onca TIR'cı ne güne duruyor Halil Efendi?"

Kalktı, büfenin altındaki dolaptan bir diplomat çanta çıkardı. Numaralarını ayarına getirip açtı. Çanta, ayrı ayrı zarflara yerleştirilmiş kart dolu. "İşte görüyorsun, bu kartlar küçücüktür, miniciktir; ama büyük iş görürler! İstersen ver, seninkini de koyayım. Onu hangi bölüme korum, hangi bölüme? Dur bir düşüneyim bakayım! Onu Hemşeriler bölümüne korum. Bizim hemşerilerden de az çok iş başına geçip yetkili olan vardır. Onlar da gelir bir işini izlemeye. Geçip giderken bırakır kartını. Ramiz Efendi, bir işin düşerse uğra bana! Yada telefonu bükü-

ver! Anlıyor musun? Haa, ver seninkini, Hemşeriler bölümüne koyayım..."

"Yok kartım Ramiz Emmi, bastırmadım!"

"Hemen bastır! Şurda boş kartlar da olacak. Al birine adını, soyadını, ev adresini, telefon numaranı yaz; koyayım Hemşeriler bölümüne. Ama Duisburg'a varır varmaz bastır bir kart. Ben bastırdım; vereyim sana. Onlar da şurda, ayrı bir kutuda durur!" Çıkarıp kendi kartından bir tane verdi. Yazdı arkasına: "Sayın ve değerli hemşerim, öz köylüm Halil Acar'a, unutulmaz bir anlamalık!" İmzasını çaktı. Bir de tarih attı. "Bak bölümlerimi görüyor musun? Hepsinin üstünde yazılı: Gümrük Komisyoncuları, İzlemeciler, TIR'cılar... İşte bak, çekiyorum TIR'cıları. İki üç kart seçiyorum. Bak, oldukça basit. Koyuyorum şuraya, gömleğimin ön cebine. Yemekten sonra birer telefon ediyorum. Üç gün içinde Düsseldorf, Köln, Essen, Bochum, Duisburg yada Hannover'e çıkacak TIR'ınız var mı? Varsa, zorunlu gelecek bize. Bizim TIR bölümüne gelip mühürlenecek. Mühür ancak Almanya'da açılacak. Ara ülkelerde açılıp aranacak olsa; say bak, arada kaç devlet var; bir TIR'ın seferi on ayda tamamlanmaz. Oysa, yolu molu on günde bitmelidir. Görüyor musun; bizim işler şirp! Bak sizin işin çözümüne yarım gün yetti. Ama götür devletin makamlarına, öz babanın kemiklerini bir yılda İstanbul'dan trene yükleyebilirsen, ben şunları kazıtırım! Yüklediğini varsayalım, kulakları çınlasın Hasan'ım da bir konuyu tartışırken varsayalım derdi; birer yıl da öbür devlet gümrüklerinde sürünürsün. Oysa olup olacağı on beş yıl önce toprağa verilmiş bir ölünün kemiği! Ölü de öz babandır yada kocandır Kezik Hatun! İşte bence, Türkiye'miz bu çıkmazdan kurtulamıyor. Yani bürokrasi çıkmazından! Haydi kurtuldu varsayalım, daha bir sürü, bir sürü çıkmaz var; kanser uru gibi sarmış beyni, bağırsağı, hem de affedersin ince, kalın bağırsağı, gariban yurdumuz ağrılardan inliyor! Daha doğrusu hepimiz inliyoruz..."

İkinci katta iki daire birleştirilmiş. Ortadaki duvar kaldırılınca mutfak genişlemiş, banyo, tuvalet ona göre genişlemiş, oda sayısı artmış. Oturma odası alabildiğine büyümüş. Kocası Ramiz'den telefon gelir gelmez Selver Hatun alttaki kasaba inip

kuşgömü pirzola dövdürmüş. Bol da yeşil biber közletmiş Emine'ye. Ev, o türlü makinelerden, araçlardan yana alabildiğine varsıl.

"Okumuş bir adam, diyelim Adliye'de yada İçişleri'nde, yada Milli Eğitim'de önemli bir göreve gelmiş; töbe, yaşayamaz bu yaşamı. Ama gördün kaç büklümdüm sandığın altında? Hem de nasıl batmıştım tere? Allah'tan sağlığım iyidir. Çok çalışırım. Esirgemem kendimi! Kafam da maşallah, içinde üç beyin var gibi, üç koldan çalışır. Yoksa sürünürüm, haşa huzurdan, şu İstanbul'da; açlıktan ağzım kokar, acıyıp kimse yarım lokma vermez!"

Sofraya şarap çıkarttı karısına fısıldayıp. "Böyle günde içmeyip ne gün içeceğiz? İçelim aramızda!"

Petra bir yandan evin varsıllığına bakıyor, gözleri eski zamanın horozlu cep aynaları gibi büyüyor. Ramiz Baba'yı iş giysileriyle gördüğünde anlamıştı onun çok gözü gönlü dolu, hem de iyi insan olduğunu. Eğer yanlış anlamadıysa, Kezik Ana'nın işini de görecek. Böylece Halil çok büyük bir kaygıdan kurtulacak.

Bol da ayran yapmış Selver. Arada ondan içiyorlar. Kuşgömü pirzola bittikçe ekleniyor. "Her gün böyle pirzola yediğimizi düşünmeyin haa!" diye uyarma gereği duydu Ramiz Efendi. "Böyle sizin gibi değerli konuk geldiğinde sırf! Öbür günler biz de herkes gibi fasulye bulgura kaşık çalarız. Bunları yakınma anlamına söylemiyorum; Almanya'da oturup, nedir yurdumuzun gerçek durumu diye düşünmek isterseniz, yararı olur diye söylüyorum... Bu Ayşe kızımıza çok şaştım bugün! Bir ara şen şatırdı; birden dişi ağrıyor gibi sustu..."

Kalktı, göğsünden kartları çıkarıp düşündüğü telefonları çevirdi. Yarın Gölcüklü Cemal'in TIR'ının Sirkeci Gümrüğü'nde olacağını öğrenince Kezik'in yüreğine rahatlık verdi.

"Kahveleri balkonda içeceğiz. Ama bu Ayşe Kız'ı güldüremedik bu akşam. Bir üzüntüsü var; bilmem nedir? Kız yoksa bizim köyden birine mi yandın? Tam bu yaşlarda basar seviler insana. Neden olmasın? Son derece normaldir. Kimi cahil kafalar sıkıştırır oğlu, kızı. Gönlün yetkisi bütün yetkilerden baskındır. Karışmam asla ben. Oğullarım ister davulcunun kızıyla evlen-

sin, ister zurnacının; karışmam! Kızlarım olsa da karışmazdım. Emine'ye de karışmam. Eğer yarın kısmet olur da, Burhan Ağabey'im o yetkiyi bana verirse, kızım kendin beğen, kendin evlen derim. Hani Bursa Uludağ'da kendin pişir kendin ye lokantaları varmış; yahu bir kısmet olmadı, gidemedik!"

Kezik kaptı sözü. Bu kez ne pahasına olursa olsun konuşacaktı. "Uludağ'a biz de çıkamadık! Yaşamda bir kez görmeliymiş orayı! Çocuklar, bu kez gidelim dedi ama, ben doğru İstanbul'a sürün, en az bir günü Uludağ'da öldürmeyin dedim. Gelecek yaz biz Almanya'dan gelelim, siz burdan çıkın, hep birlikte gidelim inşallah!"

"Haha, haha!" güldü Ramiz Efendi. "Sen de benim gibi gitmediğin Uludağ'ı konuşuyorsun! Laf değil bu benimkiler Kezik Hatun! Neyse; Ayşe kızımıza eğer köyümüzde sevi bastıysa, kutlarım! Basmadıysa da, basar inşallah! Size, hemen buraya geldiğinizde bir söz ettim. Bizde oğlanlar sıra sıra, bakın. Alın gidin birini. Beğenin beğendiğinizi! Hatta ikisini! Çok korkuyorum, bunların da başını yakacak kavatlar! Öyle ya, her evden dörder beşer; yarın bunlar da çıkıp yürüyecek. Sığarlar mı İstanbul sokaklarına? Onun için alın götürün, orda isteyene verin. Öyleliğine götürün. İster armağan verin, ister satın. Yada salıverin gitsinler! Sanırım bunları da bir beğenen çıkar. Boy boslarını, gözlerini görüyorsunuz değil mi; nasıl babayiğit her biri?"

Emine, "Kahveleri ben sunacağım!" diyor.

Selver de, "İlle ben kendim! Hizmetçi gibi her işe atılma sen! Bıcımık hanım ol!" diye çıkışıyor.

"İşitiyor musun kavgayı, Kezik Hatun?" diye sordu Ramiz. "Bu benim Selver filizof! Bu benim Selver kız olacaktı, ben de bekâr olacaktım, iki bir demez, evlenirdim!"

Bir kahkaha koptu balkonda. Ramiz kalktı, Petra'yı da kaldırdı. "Siz bırakın kavgayı! Kahveleri Petra Gelin sunacak!" diye bağırdı. Bir kahkaha daha koptu.

Selver tepsiyi Petra'ya verdi.

Halil fırladı kalktı. "Dur Petra, biraz yavaş ol! Nerde benim çanta?" Arayıp buldu. El çantasında unutulmuşa benzeyen küçük fotoğraf makinesini çıkardı, çekti bir poz. "Çıkarmışken biraz daha çekelim!" dedi sonra.

Ramiz Efendi, "Çok iyi bir anmalık olacak!" diye herkesi balkona doluşturdu. "Gezginler gibi yapmaz, güzel çıkanlardan birer tane yollarsınız inşallah! Hüseyin, Ali; kalkın siz de çekin! Yaptırıp biz de yollayalım! Adreslerini aldık nasıl olsa..." Halil'den sonra Hüseyin de üç resim çekti. Ali çıkarıp getirdi kendi makinesini. O da çekti iki üç.

"Gösteriş gibi olmasın diye kendileri çıkarmaya utanıyor! En küçükleri Yusuf'un dışında hepsinin var makinesi! Kimini tanıdıklar getirdi bana; ben de bunlara armağan ettim. Kimini de kelepire getirip kendim aldım. Kahvelerimizi içtikten sonra isterseniz şöyle Sarıyer'e doğru çıkıp biraz dolaşalım haa? Kezik Hatun, ne dersin?"

Halil, "Valla ben şaka maka, 600 kilometre yol geldim! Gerçi Petra'yla birbirimizi dinlendirdik; gene de turşuyum!" dedi.

"Ben daha beterim!" dedi Kezik.

"İkindi geçesiye çalıştım, ben de yorgunum gerçekte! Ama bugüne bugün üstümüzde konuk bulunuyorsunuz! İnsanlığımızı tıpkı eski Türkmen atalarımız gibi gösterelim ki, Duisburg'a varınca unutmayasanız! Duyuşuma göre, Avrupa'nın batısında, Rur Havzası'nda çok büyük, hem de güzel şehirmiş sizin orası..."

"Güzel, hem de büyük! Ama İstanbul'un yarısının yarısı kadar bile yoktur!"

"İstanbul kadar olamaz tabii! İstanbul'a hem krallar, hem sultanlar emek vermiş! Ve de bütün tarih dönemlerinde, Anadolu, Trakya, Balkanlar, Arabistan, onca ülke İstanbul'a çalışmış! İstanbul'a ne bakıyorsun? Şimdi de biz çalışıp emek veriyoruz. Öyle her şehir kıyaslanmaz İstanbul'la! Neyse; tabii kısmetse, bir gün gelir, Duisburg'da dolaşırız. Duyuşumuza göre, onun da limanı varmış; vapurlarına bineriz..."

"Onunki iç liman!" dedi Petra.

"İç liman görmedim. Kısmetse görürüz..."

"Size yaz tatili yok mu? Pasaport çıkartın, bir yaz buyrun, altını üstünü gezdirelim! Daha ben de bilmem her yerini. Sayenizde gezeriz..."

"Anarşis oğlanın ana babasıyız diye pasaport verecekler mi bakalım?"

"Aman; hep böyle gidecek değil! Hangi günü görmedik akşam olmamış? Zaman gelir, en ilkin size verirler pasaportu..."

Biraz durdu, çok derinlerden iç çekti Ramiz. "Gün gelir, günler gelir... İstanbul'a geldiğimiz yıl çok dediler yazıl şu Almanya'ya! Keçi gibi inat ettim. Yazılmayacağım, kalacağım yurdumda! Gerçi pişman değilim; ama hiç değilse biraz dolaşırdık çoluk çocuk..."

"Gene dolaşırsınız; pasaport başvurusu yapın!"

"Yaptık mı, 24 saatte alırız; tanıdığın tanıdığı boldur; ama Sıkıyönetim'in keskin dönemine rastladı, Hasan'ıma çözüm bulamadık! Çok yanıp tutuştuk, çok gidip geldik Selimiye Kışlası'na, Metris'e, Maltepe'ye filan; ancak salıverilmesini sağlayabildik. Okulunu kurtaramadık! Neyse! Gün gelir, günler gelir..."

Kezik, tam uygun yerini bulup derin boylu bir esnedi. "Valla uyuyorum! Her huyların iyi de, pek çok konuşuyorsun Ramiz köylüm! Kız Selver, nasıl dayanıyorsun bunun çenesine?"

Bir kahkaha daha koptu balkonda.

"Bu sözün öyle doğru, öyle doğru, çok yaşa Kezik Hatun! Bu huyumu kendim de sevmem! İşyerimde akşamlara kadar susa susa, hem de yıllardır bütün düşündüklerimi yuta yuta, böyle dolup taştım; o yüzden çok konuşuyorum! Hala Kızı, yatakları yapın, artık yatalım! Yatıp dinleyelim bakalım yerin altında neler var? Herkese ayrı yatak serelim Hala Kızı! Oğlanlar çift çift yatıversin bu gece. Eğer isterse, Deniz'i verelim Kezik Abla'nın koynuna. Özlediği torunları gibi koklasın gece boyu..."

Çoktan uyumuştu Deniz. Yataklar yapılınca uyandırmadan alıp getirdiler, kattılar Kezik'in koynuna. Sıcak, mışıl mışıl uyuyor, hem de gerçekten mis gibi kokuyor.

"Bir Deniz de bizim orda var; Hacılarlı Koca İbrahim'in oğlu!"

"Hacılarlı İbrahim Mutlu'yu tanımam mı canım? Çoktandır izne gelmiyor. Deli; arabamın altı vuruyor yollara demiş. Gerçi çok haklı; köy yolları kötü. Ama her yıl iznimizi alınca biz de gideriz Çeltek'e; ne varsa! Yurt işte; o taşları, dikenleri özleriz nedense..."

Kezik, "Bu sabah çıktık, daha sınırı geçmedik; şimdiden uyandı bile benim özlemler!" dedi. Yanmadı, yaşarmadı gözlerim diye seviniyordu; birden boşanıverdi. Mendil arayıp buldu hemen. "Yurt gibisi var mı dünyada, yurt gibisi?" dedi.

Kutu

Ramiz sabahleyin işyerine telefon edip biraz geç geleceğini söyledi. "Avrupa'dan konuklarım var, çok değerli konuklar; ilgisiz bırakamam!" Sonra ekledi: "Bak hele; bugün er geç Gölcüklü Cemal gelecek, TIR'ını şey ettirecek; erken gelirse beni beklesin! Ufak bir ricam olacak..."

Kahvaltıdan sonra kısa bir bereket duası okudu; hemen ardından, "Beni çok mutlu ettin, Kezik Hatun!" dedi. "Valla çağırsam gelmezdin, oğlunla kızınla kendin çıkıp geldin! Şehirli sunumu değil; buyur vaktin yettiği kadar kal; ev bizim değil, senin. Hep birlikte gezin dolaşın... Yook, işim sıkıştırıyor, gidelim dersen, onu da anlarım. Arzunuzu bileyim. Konuğumuzun gönlü ne istiyorsa, ona göre görevimizi yapayım..."

"Başın pınar, ayağın göl, yolun her zaman düz olsun Ramiz! Yaratan Allah bir daha, Hasan'ın kaygıları gibi kaygılar, acılar göstermesin! Biz de mutlu olduk, sizi iyi gördük; her şeyden çok çok hoşnut kaldık. Çok iyi oldu; bıcımık özlem giderdik. Şimden sonra inşallah daha sık görüşürüz. Dağ dağa kavuşmaz, insan insana kavuşur. İzninizle, biz bugün gidelim. Bugün İstanbul'daki işimizi bitirip yola çıkalım. Er geç, öğleyin allahaısmarladık çekelim İstanbul'a!"

"İşinizi olmuş bilin! Ama şu melek gelinin ağzı var dili yok. Valla kutlarım Halil'i. Gören Alman demez. Hiç olmazsa bir gün daha kalıp İstanbul'u bıcımık gezseniz, Petra kızımız için, Ayşe kızımız için çok iyi olur. Bir gün sonra, her minareden ayrı ayrı ezanlar okunurken çıksanız yola, uygun olmaz mı?"

"He valla!" dedi Selver, "Bir gececik yattınız, yataklarınız ancak ısındı. Öylece konulur gidilir mi? Hem de bu güzel havanın uykusu başka yerde bulunur mu?"

Ana oğul bakıştılar. Halil de, Kezik de hesap kitap etti. Sonunda, "Biz bugün ikindi olmadan yola düşelim!" dediler. "Gidebildiğimiz kadar gidelim. Bir gün, iki gün ne yeter; koca İstanbul iki ayda gezilip bitmez. Birlikte ağır ağır Sirkeci'ye inip emaneti teslim edelim; vakit kalırsa, biraz gezeriz. Çağrılımız ol, şehirde birlikte bir yemek yiyelim; ondan sonra yallah!"

"Kesin mi bu dediğin?"

"Kesin!"

"Anladım!" dedi Ramiz. "Çabuk olun madem! Hemen gidiyoruz!" Karısına çevirdi yüzünü. "Selver Hatun, duydun değil mi; gidiyor bunlar! Salıverelim gitsinler! Yolları uzun. Yolculuk hali; inşallah iyi gider, vaktinde yetişirler. Sınırlarda, konak yerlerinde kimseden kem söz duymazlar. Oralar bizim buralar gibi değilmiş. Çok sıkarlarmış bizim yolcuları diye duydum..."

Selver yatak odasına gitti, sandığı, dolabı açtı kapattı, çevre oyaları belki Çeltek'ten, belki burda kendi ördüğü, üç yazma getirdi. Kâğıda sarıp Kezik'in eline verdi. "Ayşe'ye, Petra'ya, orda sizi bekleyen Emine'ye..." dedi.

Muhtar'ın Emine de eline bir tas su aldı, köydeki gibi, Duisburg'daki gibi dikildi otomobilin ardına, yürür yürümez serpecek; yolları su gibi akıp gidecek. Kim bilir kaç milyonuncu, milyarıncı yolcuydular Anadolu'nun geçirdiği; Muhtar Burhan'ın kızı Emine bunları da geçirecek elinde dolu tasla...

"Sarmaşın, kucaklaşın çabuk!" diye bağırdı Ramiz.

Üç dakikanın içinde uçtu otomobil. Büyükdere'nin Piyasa Caddesi'ne çıkınca, "Sola bük Halil!" dedi. "Buraya kadar gelmişken Sarıyer'i bir görün! Sarıyer'i görmeden geçip gitmek olmaz!"

Bir çınarın dibine eylediler. Hemen börekçiye koştu Ramiz. Büyücek bir kutu yaptırıp getirdi. "Madem gideceksiniz, öğle yemeğine filan kalmayın! Ataların dediği gibi, yolcu yolunda gerek! Öğle yemeği yerine, çıkarır bunu yersiniz giderken. Dünyada bir tanedir Sarıyer böreği. Gerçi bozdu biraz niteliği. Hasan'ım da böyle söylerdi. Ne kadar bozsa, gene de Sarıyer böreğidir..."

Bir solukta Tarabya'dan yukarı çıktılar. Levent, Mecidiyeköy üstünden, çevre yolundan, Sultanahmet'in oralardan Sirkeci'ye

girdiler. Gene çınarın altına eylediler otomobili. Ramiz fırladı. "Siz çıkmayın, beni bekleyin! Hemen bir solukta gelirim..." Koştu öyle. Ardına bakmadan, önüne çıkan insana, kişiye çarpmadan, kalabalıkta yürümenin ustası olarak, bir öyle, bir böyle akarak gitti. Ana oğul, birbirine bakıp kaldı.

Halil, "Bekleyin dedi, bekleyeceğiz! Başka çözüm yok!" dedi.

"Halil, biz bu Ramiz'e güveniyoruz ama, ya olmazsa işimiz?"

"Zorunlu güveneceğiz! Arka yüklükte götürecek değiliz herhal. Paket yapıp postaneye de veremeyiz! Varsa başka çözüm söyle; demedi deme sonra!"

"Sen de demedi deme Halil! Bütün gece bunu indirip bindirdim. Kırpmadım gözümü desem yeri!"

"Ben de uzun uzun ölçüp döktüm; Ramiz Emmi'ye güvenmekten başka çözüm göremedim. Başka kimi biliyoruz? Lufthansa'yla, THY'le olacak iş olsa, kaça beşe bakmayacağımı bilirsin, ana..."

Çok uzamadı oysa. Üstündekileri atmış, dünküleri giymiş, kucağında büyük bir kutu, çıkıp geldi Ramiz Efendi. Kutunun üstünde Bosch yazılı. İş giysilerinin içinde Ramiz'in bedeni, ipiri fırlayıp çıkıyor. Koydu kutuyu yere. Yapıştırıcı bir bant çıkardı cebinden. Bir keçe kalem çıkardı. Sırtının ipi, elinin kancaları da kutunun içindeydi; çıkardı. "Getirin çuvalı!" dedi.

"Git oğlum! Ramiz Emmi'n ne diyorsa yap! İşimiz önce Allah'a, sonra ona!"

Halil otomobilin arka yüklüğünü açıp çuvalı kucakladı. Kezik besmele çekti içinden. Ramiz Efendi'nin, kanatlarını açtığı kutuya dikkatlice koydu. Yarısı doldu, yarısı dolmadı kutunun.

"Kese köse ne varsa, çıkarın çabuk!"

"Olur mu?" diye baktı Kezik.

"Olur; neden olmasın? Arabanızın yükü hafifler!"

"Peki..." dedi Halil. Yeniden açtı otomobilin ardını. Keseleri çuvalın altına, üstüne bastılar. Köyden dört kilo yün almıştı Kezik, çıkarıp verdi; onu da bastılar.

Ramiz, "Yeter, iyidir!" dedi. "Halil Efendi, al şu bandı yeğenim! Ağzını kulağını güzelce yapıştıralım. Dört yanından sım-

sıkı, hem de düzgünce saralım. Sonra şu keçe kalemle yazıver: Zurück! Yazıver sen! Ne diyorsam yap, bekleme. Bir yerine de Halil yaz sadece. Sadece Halil, başka yok. Adın, adresin, telefonun bende var..." İş bittikten sonra, Halil'in, Petra'nın elini sıktı. "Ayşe, güzel yeğenim! Valla tasada kaldım. Haydin!" Kezik'in elini öptü, kucaklaştı. "En çok on beş gün sonra emanet elinizde; haydin güle güle! Ardınıza bakmadan gidin. Gelecek yıl gelin, İstanbul'u gezelim!" Yüklendi kutuyu; "Değmesin, yağlıboya!" diye bağırdı. Bağıra bağıra alanın kalabalığı içinde yitti gene.

Kezik baktı ardından. "Hey gidi Demiryolcu Mustafa, heey!" dedi, gözlerinden acı acı dökerek ağladı.

Nice sonra, "Haydin!" dedi Halil.

Selimiye'ye Selam

Sultanahmet'te sadece şöyle bir dolaştılar. Süleymaniye ile Dikilitaş'ın önünde resim çekindiler. Sonra Aksaray üstünden Topkapı'ya, ordan Londra Asfaltı'na çıktılar. Saat 12.00'ı geçiyor. Halil, "İstanbul'dan kurtulduk!" dedi. "Sağ olsun Muhtar'ın Emine, ardımızdan suyumuzu serpti. Sağ olsun köylümüz Ramiz, yelli herif, böreğimizi koydu, hem de yükümüzü yeğniltti! Bir de Duisburg'da Gölcüklü Cemal'le buluştuk mu, değme gitsin o zaman! Tadından yenmez olur bizim iş! Haydin bakalım, ilk durak Edirne!"

Sürüyor Halil. "Yolda bizden başka Almancı var mı?" diye önüne, yanına bakıyor. Olmaz olur mu? İsveç'in, Norveç'in, Danimarka'nın yolcuları, Berlin'in yolcuları belirip belirip çıkıyor.

Silivri, Çorlu, Lüleburgaz, Babaeski, Havsa'yı geçtiler.

"Duyardım, pehlivanlar yatağıdır buralar!"

Ayşe, Edirne'ye yaklaşırken, "Aaaa, bak bak ana, bizim hemşeriler! Gördün mü ana?" diye çığlığı bastı.

"Nasıl bizim hemşeriler kıiız?"

"Bir otomobil ana, DU(isburg) plakalı!"

"Maşallah kız, amma gözün var! Halil, biraz hızlı sür; belki Celilgil'dir!"

Halil, "Ana ben DU(isburg)lu otomobil filan görmedim! Ayşe yanlış görmüştür!" dedi.

"Öyle diyeceğine hızlı sür! Şu giden kırmızının önündeki BMW!"

Güldü Halil. "Ben BMW'ye nasıl yetişeyim? Belki sınırda rastlarız. O en az 120, 130 yapar. Biz 80'den yukarı çıkamayız!"

Kezik güya önde oturuyor; BMW'yi görmedim diye kızdı kendine. Sonra bir soru attı ortaya: "Ayşe'nin o gördüğünün bizim Celilgil olmadığı kesin mi?"

"Kesin elbet; onlar Opel!"

"Bizimki ne peki?"

Bir gülüşme oldu.

"Bu da Opel, ana!"

Ayşe, "Günaydin Frau Acar!" çekti. Gülüşme sürdü. Gülmeyen sadece Kezik. O kafasına kutuyu taktı. "Nasıl gelip de kendilerini bulacak? İçi yiyecek dolu onca keseyi de tıktılar! TIR'da ölü kemikleriyle bir hafta yolculuk edecekler! Sonra biz onları pişirip yiyeceğiz. Nohutları, mercimekleri, erik kurularını, kuru soğanları..." Kendi içinde buldu çözümü: "Demiryolcu'nun kemiklerini ayrı ayrı ak bezlere sardım, naylon çuvala koydum, bağladım ağzını. Yiyecekler de ayrı ayrı keselerde. Hiçbir girer çıkarı yoktur birbirine..."

"Bin BMW'den iyi bizim eski Opel!" dedi Halil. "Ne güzel getirdi yurda, ne güzel götürüyor Duisburg'a! Değil mi ki götürüyor, ne yapacağız BMW'yi?"

Selimiye'nin minareleri göründü. Gün ikindi yerine sallandı. Halil, bildiği kadar Mimar Sinan'ı anlatıyor Petra'ya. Geçmişle övünüyor olmaktan çekiniyor. Selimiye'ye hayranlığını kişisel beğeni gibi koyuyor. "Süleymaniye'yi gördün İstanbul'da! Onu kalfalığında, bunu ustalığında yaptı derler. Uzaktan böyle göründüğüne bakma; istersen bir daha girelim şehre, bir daha bakalım yakından..."

Girdiler Edirne'ye. Dosdoğru Selimiye'nin önüne vardılar. Petra uzattı boynunu. Halil'le Kezik'in başları arasından bir süre baktı. Kalem görünüşlü minareler yaklaştıkça büyüyor. Caminin görkemi daha iyi beliriyor. "Köln'ün Dom'u gibi!" dedi birkaç kez. Sonra, "Gerçekten müthiş! Böyle yapı görmedim!" diye mırıldandı.

Petra'yla Halil çıktı. "Ana şöyle biraz mola verelim! Çık sen de gezin!" Ayşe de çıktı, katıldı ağabeyigile. Alttaki dükkânları, yan kuruluşları şöyle bir dolaştılar. "Benim oğlana ne oluyorsa, bir gelirken, bir giderken tavaf ediyor bu camiyi! İkilerken, üçlerken hacı olacak!" İndi, kapattı otomobilin kapısını. "Ben kendim de az sofu değilimdir!"

Tek tük yaşlılar ikindi namazından çıkıyor. Kezik, şadırvandan avcuyla su içti. İçine girdi caminin. Ruhuna bir sıkılma gel-

di. "Şimdi böyle büyük oylumlarda sıkılan ruhum, yarın gömütte ne yapacak!" diye sordu kendine. Gezip dolaştı, çıktı dışarı. Halil ile Petra hâlâ bakıyor. Ayşe'nin elleri pantolon ceplerinde; ne kadar geniş, hem de yüksekti oylum; anlamaya çalışıyor.

Gezginler var. Resim çekmek yasak değil henüz. Kezik dolaşıyor, bakıyor. Kim bilir kaç odalı şu külliye? Kaç dükkân var altta akar olarak? Yerde kocaman harman gibi düzmetaş yığılı. Kalıptan çıkmışa benziyor hepsi. Halilgil geldi. "Bu taşlar ne biliyor musun, ana?"

"Anan taş ustası mı; ne bilsin?"

"Kaldır başını, bak bakalım yukarı biraz!"

Minarelerden birinin ucunu üst şerefeye kadar indirmişler. Yuvarlak boru demirlerle, kalın tahta kalaslarla karman çorman bir iskele kurmuşlar. Minarenin sökük bölümüyle yerdeki taşları ölçümledi.

"Görüyorsun, onarım var!"

Kezik baktı, gözlerine yanma geliyor nerdeyse, korkup indirdi başını. Sonra yeniden baktı.

"Bu koca yığın o güdük yerin taşı mı?"

"Evet..."

"Allah'ım!" dedi Kezik. "Güdük yerin taşı bu kadar; tümünü bu avlu alır mı acaba?"

Petra, "Eskiden de çok işler başarıyormuş insanlar!" dedi. Kocasının koluna girdi. Ayşe'ye de, kaynanasına da belli etmeden, "Gençken şu dünyayı doya doya bir gezelim Halil Ağa!" diye fısıldadı. "En çok Peru'yu, Meksika'yı, bütün Latin Amerika'yı, bir de yurdumuz Türkiye'yi tam gezelim! Daha ne yerler var kim bilir görülecek? Hem de ne yapmalı biliyor musun? Gezmeye gitmeden, gerekli kitapları okumalı. Böyle yapıtların huzuruna biraz hazır gelmeli!"

Halil çekti karısını. Açıldı taş yığınından biraz. Yeniden bir yukarıya, bir yerdeki yığına baktı.

"Sarıyer börekleri dursun biraz; insan Edirne'de ne yer, ana?"

"Edirne'nin yoğurdu derler oğlum..."

"Ah, severim yoğurdu; ama uyutur!"

"Kapıkule'de sıra beklerken uyutucu etki geçer; korkma!"

"Öyleyse, Ramiz Efendi'nin dediği gibi, haydin!"

Hemen bir küçük lokantaya girip; sordular oturmadan: "Var değil mi yoğurt?"

"Var..."

"Hemen birer yoğurt bize!"

Ağızlarda yayılmış koyunların yoğurdu çiçekli porselenlerde geldi. Hem kaymaklı, hem de kaşıklarken kalıp gibi çıkıyor. Yarım saat sürdü sürmedi, kalktılar. Bindiler hemen. Petra geçti direksiyona. Sınıra geldiler hemen. Hayret, henüz kuyruk muyruk yok. Bulgaristan'a açılan kapının beri yanına iki görevli durmuş; şöyle bir bakıyor, parmağıyla "Geç!" yapıyor. "Yahu bizimkiler Avrupa'yı sollamış!" dedi Halil içinden. "Başkaları dese inanmam. İşte gözümle görüyorum..." İnanmadılar nasıl geçiş bu?

Önleri sıra bir BMW vardı gene. Bu DU(isburg)lu değil, M(ünchen)liydi. Oldukça yavaş gidiyor. Geçtiler onu. Burdan ötesi bir karışlık yoldur artık. "Bulgar komşular zorluk çıkarmazsa, acıkana kadar Sofya'yı tutarız..."

Ayşe, "Ramiz Emmi'nin börekleri öbür sınırda yeriz!" dedi.

Halil çok çok mutlu oldu. "Hey gidinin bacısı! Haşşöyle be! Konuş birkaç sözcük be!" Ekledi: "Kısmette varsa, hemşerimiz BMW'yi de orda görürüz. Haydi hayırlısı!" Harmanlı'yla Filibe'nin arasında direksiyonu Petra'dan aldı.

"Şu Duisburg'a varalım ana, şoför okuluna yazılacağım! Aklına bir şey gelmesin ama, şubatta 18'im doluyor! Bir ehliyet de ben alıyorum. Sürdüm mü, fırt Türkiye, fırt Almanya! En başta, gelip Büyükdere'yi bir daha gezeceğim! Uyudum uyandım, kuş sesleri bütün gece! Ne kuşlarıysa! Tabii, Detlef de benimle gelecek. Ama kafalarımız uyarsa elbet..."

Anasından önce ağabeyi yanıtladı Ayşe'yi: "Uymazsa, kolayı var! Nedir biliyor musun kolayı?"

"Yoo, bilmiyorum..."

"Uydurursun! Eğer gene de uymazsa, sen ona uyarsın!"

"Bu doğru!" dedi Kezik."Başka türlü geçim olmaz!"

"Detlef çok akıllı..."

"Hiç korkma; sen de çok akıllısın! İki akıllı bir araya gelince ne olur biliyor musun?"

"Bilmiyorum..."

"Zırdeli... dur bakayım, yok, zırzırdeli olur. Artık o zaman çok iyi uyarsınız birbirinize!"

Bir kahkaha attı Ayşe. Yanda giden arabadan duydular sanki, başlarını çevirip baktılar.

"Ne bakıyorsunuz K(öln)lüler? Ayıp iş mi yaptık?"

Kezik de güldü elinde olmadan.

"Ağabey, yerinizde olsam ne yaparım biliyor musun?"

"Bilmiyorum; ne yaparsın?"

"Kafa kafaya verir, fısıldaşırım yengemle. Anlaşır, bu gece Sofya'da yatarım. Dağlardan, derelerden geçiyoruz, baksana! Hem de iyi bir otele iner, güzelce dinlenirim. Yarın bütün gün Yugoslavya geçeceğiz. Hem dikkat, hem enerji gerekir insana. Tabii, gene kendiniz bilirsiniz!"

"Önce seninle anlaşalım bacım!" dedi Halil. "Sofya'da mı yoksa sınıra yakın bir yerde mi yatmak daha uygundur? Sınıra yaklaşsak, yarın erkenden Yugoslavya'ya giriversek, daha iyi olmaz mı?"

"Valla bu da iyi!" dedi Ayşe.

Halil Türkçe'yi bırakıp Petra'ya Almanca anlattı.

"Bence sınıra kadar sürelim!" dedi o da.

Halil "olur"u bastı sonunda. Ayşe kahkahasını attı gene. "Bunlar böyle ne iyi anlaşıyor! Ana, o aldığın gözboncuklarından ikisini ağabeyimle yengeme tak!"

Başörtüsünü çözüp bağladı Kezik. "Onların birer yerinde zaten dikilidir! Daha düğünleri olmadan diktim! Kendileri ayırdına varmadı, o başka! Senin de dikilidir bir yerinde!"

"Bütün giysilerimize diktin mi, ana?"

"Bütün giysilerinizin uygun yerlerine diktim. Ana olmayı sen ne sanıyorsun adı güzel Ayşe?" Sofya'nın ışıkları göründü. "Ben de diyorum, Sofya'da kalıp, Vitoşa'ya inip çıkalım bir! Görünümü güzelmiş diye çok duydum..."

"Vitoşa'ya çıkacak insan, Ramiz Emmi'nin dediği gibi 'haydi haydi'yle sürmeyecek yolda! Sekiz gün ayıracak dönüşe! İki gün Bulgaristan, iki gün Yugoslavya, iki gün Avusturya..."

Evik çabuk, "Almanya'ya bir gün yeter!" dedi Ayşe, sonra bastı kahkahayı.

"Yetmez ama yeter diyelim!" dedi Halil. "Sırf bir bütün gün Regensburg, Nürnberg örneğin. Bir bütün gün Koblenz. Hele bir de Passau üstünden değil de Salzburg üstünden gidersen, ikişer gün bile yetmez o şehirlere!"

Kezik, "En iyisi, siz alın altınıza birer sağlam araba, dünyayı dolaşmaya çıkın!" dedi. Bir kahkaha daha koptu.

"Hay Allah, ne oluyor bize?" diye sordu Kezik. Petra'nın gözlerinden yaş geliyor. "Allah'ım çok şükür, bin şükür sana! Pek tatlı bir yolculuk oluyor. Ardımızdan sular serptikleri kadar güzel bir yolculuk!" Susup düşündü: "Ortalık karardı; bunlar sınırı nasıl bulacak bu gece?" Sonra seslice sordu: "Nasıl bulacaksınız sınırı siz?"

"Ana, Sofya'dan sonra çok sürmez!"

"Sürmez olur mu? Elindeki haritada kısa göründüğüne bakma; uzundur! Ben olsam, Ayşe'nin dediğini yapar, yatarım Sofya'da. Hem de iyi bir otelde duşumu alır, dinlenirdim. Yarın sabah kuş gibi kalkar, yeniden sürerim. Yugoslavya'yı da bir günde geçmek zorunlu mu? Onca kamyon, otobüs! Yollar da o kadar iyi değil, biliyorsun!"

"Olur ana, hayhay! Hele bir Sofya'ya varalım; kendimizi bir yoklarız. Bir daha konuşuruz aramızda!"

Gene Petra aldı direksiyonu. Bereket yollar kalaba değil. Doksan yapabiliyorlar. Kezik, Ramiz Efendi'nin kattığı böreklerden çıkarıp verdi birer parça. İri dimnitlerden üzüm verdi. "Böyle bir yolculuk, eğer Gölcüklü Cemal de emaneti sağ esen getirirse, yok mu ya, valla ballı börek!" Rastlayıp geçtikleri TIR'lara ayrı ayrı bakıyor. "Halil, dikkat et anam, acaba bunlar Gölcüklü mü, değil mi? Cemal'di değil mi Ramiz Efendi'nin arkadaşı?"

"Cemal'di..."

"Varır varmaz emanet elimize gelsin, hemen bir mektup yazalım köylümüze. Çok mahcup etti bizi!"

"Bir değil, iki yazalım! Hele bir emanet gelsin!"

Kezik ılıttı sesini. "Halil, Sofya'da kalıyor muyuz?"

"Kalalım ana!" dedi Halil. "Ben de bittim gerçekte! Turşum çıktı! Oturup gittiğin yerde bile yoruyor otomobil!" Karısına anlatmalı değişen kararı. "Petra, bak sen daha iyi bilirsin; bu gece Sofya'ya varmadan bize bir otel bul! Kalalım yani..."

"Olur, hayhay! İsterseniz sizi Vitoşa'ya çıkarayım! Orda güzel oteller, lüks doyumevleri var..."

"Oya koyalım! Bunun en kolay çözümü oy!" dedi Ayşe. "Ben Sofya diyorum..."

"O zaman ben de diyorum Sofya!" dedi Halil.

Bir kahkaha daha koptu; ama öncekiler kadar şen değildi yorgunluktan.

Nasıl Baş Oldu O Yollar Yıllardır?

Sofya'nın hemen kulağındaki yer Vakarel'miş. Yoldan elli metre içerdeki otelde sabah kahvaltısını yaptıktan sonra Halil hâlâ esniyor. Hasırbeton atılı taraçada oturuyorlar. Sabah güneşi sıcak sıcak vuruyor sırtına. Kezik de öyle mayışıp, esneyip duruyor. Halil daha çok esniyor.

"Daha Bulgar toprağını geçmeden üstüme çöken bu tembellik ne acaba? Hiç isteğim yok gitmeye!"

"Belki iyi dinlenemediğinden oğlum!"

"Sen uzun yolların zorluğunu bizden iyi bilirsin, ana! Ama süre süre varacağız Duisburg'a! Haydin, kalkın bakalım! Sıkıştırıyor gibi olmasın ama, çabuk olun biraz! Yollar bir parça tenha iken gidelim..."

"Kulakları çınlayası Ramiz!" dedi Kezik.

Halil kalkıp hesabı ödedi. Türkçe bilen bir Bulgar'la biraz konuştu. Yeniden el etti karısına, kız kardeşine. "Çabuk olun güzeller!"

Ayşe, "Valla ağabey, sen bizi uçuracaksın!" dedi, yürüdü aşağı. Herkesten önce vardı otomobilin dibine. Ağabeyi gelince elini başa götürüp asker selamı çaktı. "Hazırım komutanım!" dedi. Geri dönüp bağırdı: "Yürüyüver, yollar bıcımık kısalsın, ana!"

"Anan kocadı gayri! Tekine mi çırpınıp durdum son yıllarda. Artık yerimizi bilelim diye? Gerçekten usandım. Nasıl baş ettik bu yolları yıllardır gide gele?"

"Ana, gel istersen sırtıma bindireyim seni!"

"Sağ ol Halil'im; bindirmişten çok destek verdin! İyiliklerini unutamam! Bu otelin yatağında gece boyu dönüp dururken ne düşündüm biliyor musun? Eğer Almanya'ya gelmeyip yurtta kalsaydık, Halil'im en başta sen giderdin Sıkıyönetim'in tutuke-

vine. Çok işkencelerden geçerdin. Alıp getirdim hepinizi. Sadece kendi başımızı düşündük gibi oldu ama; ne yapalım? En yetimiydiniz Türkiye'nin! Senden önce Emine'm de giderdi. Onun yüreği hepinizden duyarlıdır. İyi kötü, başınızı bir derece kurtarmasam, kim düşünürdü tutukevlerinde sizi? Siz hepiniz, Emine de, Ayşe de, onların dilinde anarşis olurdunuz. Ben sizin çektiğiniz damarı bilirim. Bu kez başımızı kurtaralım da, eğer bu bir kurtuluşsa tabii, inşallah hep birlikte cemi cümlenin kurtuluşu için çırpınalım. İşte yerleştik Almanya'ya; artık bize dönüş yok! Artık ne yaparsanız yapın. Kimileri sanki kötü bir iş tutmuşum gibi baktı köyde yüzüme. Öyle ya, yerleşip kalıyorum Almanya'ya. Yarenimden, yoldaşımdan kopuyorum, hem de kocamın gömütünü bırakıp gidiyorum! Keyfimden mi yerleşiyorum Alman içine? Geri gelsem, hani bana, hani size iş? Çalışmadan kim kime ekmek verir? Hem de hani özgürlük her birinize? Konuştun diye tutuklar, yürüdün diye tutuklar! Duvara kâğıt yapıştırdın diye tutuklar. Sol yumruğunu kaldırdın diye tutuklar. Diploma almana altı ay kala siler okuldan! Evet, hem de bu yollar baş olur mu her yıl? Usandığımın kendim de ayırdına vardım. Karar verdim kendi kendime. Bilmem eğri, bilmem doğru yaptım. Aklım böyle erdi, böyle yaptım. Yanlış yaptımsa, düzeltirsiniz. İşittiniz bu sözlerimi değil mi Halil, Ayşe? Anamız demedi demeyin!"

"Ana, biraz da arabanın içinde konuş!" dedi Ayşe.

"Bu kız böyle tam babası rahmetliye çekmiş! Bunun bu ince iğneli sözleri sevinçten öldürecek beni. Böyle insanlardan hoşlanırım..."

"Biz okulda bir söz öğrendik: Keçinin çıktığı yere oğlağı da çıkar! Öyle değil mi?"

Halil kollarından tutup tutup attı ikisini de içeri. Hem de bu kez arkaya oturttu anasıyla kardeşini, öne Petra'yı geçirdi. "Şimdi Regierungsprezident benim!" dedi, bastı gaza. "Sizi kendi gönlünüze bıraksam, ikindiye kadar konuşacaksınız! Bir an önce yola çıkıp, biraz gidelim..."

Bir solukta Sofya'yı buldular. Polis durdurdu. "Doğru mu geçeceksiniz, şehre sapacak mısınız?"

Halil, "Sapsak iyi olur! Alışveriş yaparız" dedi.

Dövizle alışveriş yapılan mağazanın yolunu gösterdi, sonra Türkçe "Güle güle!" dedi, hafif eğlenir gibi de göz kırptı.

"Sana ne be adam sapacak mıyız, sapmayacak mıyız? Girip şöyle bir dönelim içinde! İstanbul'u gezdiğimiz gibi Sofya'yı da gezelim bakalım! Sonra sürelim. İşçi yolculukları, keyif yolculukları değil! Padişaha kelle götürür gibi hızlıdır işçi yolculukları! Cumartesi akşama varalım ki, azıcık dinlenip pazartesi iş alabilelim! Herkes böyle düşünür; bu nedenle de, Avusturya'dan sonra yollar dolar taşar!"

"Taşmaz!" dedi Ayşe. "Koca Ren'in iki yanına yüksek set yaptıkları gibi, radyodan duydum, bu yaz yolun da iki yanına set yaptılar; taşkınları önler!"

Bu kez kimse gülmedi. Sofya'nın içine bir girip çıktılar. "Georgi Dimitrof'un gömütünü görmeyi de sonraya erteledik!" dedi Halil. "Çünkü git git bitmez Yugoslavya'nın dağları, düzleri..."

"Hız sınırlaması var bu memlekette, hem de çok büküşlüdür yolları!" dedi Petra. "Öyle yerler var; ancak 50 yapabilirsin! Fazla gittin mi, polis basar cezayı!"

"İşte biz de onun için gezileri erteliyoruz... Bakın Burdur'un Üçdibek Mahallesi'ni, Oluklaraltı'nı, Koca Saat'in oraları gezmedik. Tahın pekmez yemedik. Uludağ'a çıkmadık. İstanbul'u gezmedik; Uzunköprü'yü, Edirne'yi, eskiler Filibe dermiş, Pilovdif'i gezmedik. Sofya'yı da öylece geçtik, gidiyoruz. Göreceksiniz, Niş'i, Belgrad'ı, Zagreb'i de gezmeden geçeceğiz. Eski atalarımızın atla, kılıçla geçtiği yollar buralar, ana! Ta Graz'a, Viyana'ya kadar, düşünebiliyor musun, hem de yaya?"

"Ordan geriye doğru da ana kuzularının kılıçtan geçtiği yollar; ama anan böyle ince, uzun tarihleri nerden bilsin?"

"Bizim tarihler yazmaz bu ayrıntıları, ana! Bak şurdan sağa, Vidin'e yol sapıyor. Hep aldık, aldık diye yazar. Boynumuza kılıçla vurdular, geri verdik diye yazmaz! Viyana'dan bu yana olan bozgunlarımızı hiç yazmaz. İşte böyle, Yugoslavya'nın inişli yokuşlu, hem de çok büküşlü yolları, ana!"

Kezik başını döndürüp arkada kalan yollara baktı. "Bu işten Yugoslavların ne kârı var; bir de bunu düşünüyorum. Gelirken, giderken, durmadan yollarını eleştiriyoruz. Bir bakıma Türki-

ye'nin yolları daha iyi. Şuna bak; şu dinlenme yerleri ne pis? Ah Almanya'nın dinlenme yerleri; ah o temizlik!"

"Türkiye ile Almanya'ya söz yok! O yüzden Türkiye'den göçüyor, Almanya'ya yerleşiyoruz, ana..."

"Ah bu kız, ah bu Ayşe! Kız, senin bahtın da böyle sözlerin gibi şatır olur inşallah!"

Yollar kimi zaman akıyor, kimi zaman tıkanıyor. Tek sürücülü otomobiller yorgun argın tırmanıyor. İçleri çoluk çocuk dolu. Üç saat bile yatıp uyumayan sürücüler. Otomobillerin içinde tükenip biten çocuklar. Gözlerinin altı mor mor halkalanmış körpe kızlar. Sinirli babalarla huysuz çocuklar arasında denge uzmanı, sabır küpü analar...

En acısını, Zagreb'e yirmi kilometre kala bir benzinlikte gördüler. Halil sorup öğrendi; bulundukları yerin adı İvaniçgrad. Bir adam, benzine batmış paçasından tutuşmuş gibi çırpınıyor. Kendini bırakmış, karısını, çocuğunu kömür olmaktan kurtarmak için ağlıyor. Kezik dikilmiş bakıyor. Halil bakıyor. Ayşe, "Ağabey, haydi!" diyor. Petra, "Ana, haydi!" diyor.

Malatya'nın Karacaköy'ünden Hasan, "Yahu hemşerim!" diye bağırıyor. "Gazlayıp geçmeyin! İnsanlık halidir; sizin de başınıza gelir. 'Bize ne' diye çiğninizi çekmeyin..." Durmadan yalvarıyor. Bu yollarda yalvarmanın yararı olmayacağını anlamıyor.

Kezik yaklaştı yanına. "Hele anlat derdini kurban!"

Hasan gözlerine, kulaklarına inanamaz bir şaşırmanın içine düştü. Karısı da birlikte ağlıyor. Tek çocukları dört yaşındaki Eren, küsük pusuk bekliyor. Başlarına gelen sakıncanın boyutunu görmüş. Büyük insanlar gibi üzünçle susuyor. Malatyalı Hasan kimseyi suçlamıyor; sadece kendi dikkatsizliğinden olmuş. Yardım istiyor. Çocuk Eren, küçük yavru, sıcaktan mı, sineklerden mi, sürgün olmuş. Gidiyor cıvık cıvık. Ta Malatya'dan beri kaç gündür yoldalar. Benzinliğe indiler; batıp çıkmış poposunu yıkayacaklar. Medine utanıyor. Oysa her benzinlikte mola veriyorlar. Burda da kitledi kapıyı Hasan. Açık seçik anımsıyor. Ama üç adım yürüdü, döndü. "Paramızın tümü, Medine'nin takıları, el çantasında; biri çarpar marpar, arabanın içine bırakayım!" Birkaç adım yürüdü, durdu. "Çocuğu temizledikten son-

ra birer çay içeriz; cüzdanı alayım!" dedi. Aldı cüzdanı, kapıyı kitledi. Kitledim sanıyor. Kitlemeden mi kapayıp çekti yoksa? Kaç yıldır gelip gidiyor. Dinsel bir görev gibi her yıl izne gider onlar. Bin bir uyarıyla doludur kafası; bu kez dalgınlık mı yaptı? Belki Eren'in gittikçe zorlaşan durumu. Yavru dayanıksız... Tutulduğu hastalık bitirici! Tam panikteydi Hasan. Baskıların altında iyice dalgın mı oldu? Gidip çocuğu temizlediler. Sonra doyumevi gibi yere girip çay söylediler. Biraz geç geliyor. Kahveyi sevmezler karı koca. Ekşili, asitli içecek hiç içmezler. Eren zaten bunlardan sürgün oldu; kendileri olmasın. "Almanya'ya varalım, işbaşımızı vaktinde yapalım! Ölümcül olsam, varır varmaz doktora gidemem. Ev doktorundan üç gün rapor alsam, kavat firma kendi doktoruna kaytarma dedirtir. Gözün yaşına bakmaz, atar. Gidelim canım; akşama Avusturya'ya gireriz, çayı orda içeriz" dedi içinden. Arabanın yanına geldi ağır ağır. Anahtarı soktu usulca. Ama gerek yok; çevirmeden açıldı. İçinden, ulan dedi birden. Demesiyle torpido gözündeki kâğıtlara bakması bir oldu. Aaaa, yok! Ulan dedi, yoksa aldım mıydı yanıma? Baktı, fotoğraf makinesi de yok. Medine'nin çantası da yok. Onda para yoktu gerçi; ama değerli takıları vardı. Paradan, takıdan değerli pasaportlar vardı. Anlattı Kezik'e: "Pasaportlar gitti ablacığım... Kapıyı telle, tornavidayla, kim bilir daha ne şeytanlıkla açıp her şeyi almışlar ablacığım!"

Birden, "Halil!" diye bağırdı Kezik. Evik çabuk dört yanına baktı. "Halil, nerdesin?" Göremedi Halil'i. "Petra!" diye bağırdı. Yılan sokmuş gibi, "Petra nerdesin?" dedi.

Halil koşup geldi. "Hayrola ana, sorun mu var?"

"Arabaya koş! Kapıyı kitlemedinse kitle!"

"Kitlemeye gerek yok, ana!"

"Nasıl gerek yok; bu arkadaşgili soymuşlar!"

"Petra'yla Ayşe içinde!"

"Koş git, sen de otur! Ben bu arkadaşın derdini dinleyeyim, hemen geliyorum!" Malatyalı Hasan'a döndü. "Anlat benim karayazılı kardeşim!"

"Ne anlatayım? İki saattir burda çırpınıyorum; kimse elini uzatmıyor! Polise koştum; demesin mi, sizin hepinizin yüzünüze şeytan işesin! Ayı mı ne? Yahu, adam adam, senin yurdun-

dan geçip gidiyoruz. Şeytan işesin denir mi? Neden işesin yüzüme şeytan? Utanmaz herif bizi suçluyor: Sizin hepiniz birbirinizin parasını, pasaportunu çalıyor, sonra Yugoslavlar çaldı diyorsunuz. Var mı tanığınız? Yok! Gözünüzle gördünüz mü? Hayır. Öyleyse konuşmayın, hem de iyi kitleyin kapınızı! Yeter artık, çaldırmayın çantanızı! Sizin yüzünüzden Avrupa'da adımız soyguncuya çıktı. Bana böyle diyor. Hayır, olamaz, sen polissin, Avrupa'da böyle konuşamazsın! Görevini yap, tutanak tut, bul hırsızı! Pasaportları, takıları, hem de arabamın belgelerini bul! Ben daha iki sınır geçip işyerime varacağım! Nasıl sürerim pasaportsuz? Utanmaz herif, bunu bana mı soruyorsun diyor. Evet, sana soruyorum! Sen bunu kendin düşün daha iyi olur; araba sahibi yada sürücü ben değilim diyor! Deli olmak iş değil. Bak abla, elimde yetki olsa, o polisi hemen o an asarım! Ben az çok solcu bilinen, bu yüzden izlenmiş, fişlenmiş bir insan olduğum halde, asarım ayıyı!· Bana, Yugoslavya'ya suç atıyorsun diye bağırıyor! Al işte, ben de ona ayı diyorum!"

"Kardeşim!" dedi Kezik. "Belki haklısın ama haksızsın! Ne yararı var da ayı diyorsun elin polisine? Şimdi nasıl gireceksin Almanya'ya? Madem pasaportlar çalınmış, arabanın belgeleri de alınmış, bunlar olmadan, töbe, giremezsin! Şükret ki, biraz paran duruyor! Bari ona iyi sahip ol, hem de bir çözüm düşün! Ama çözüm ne; hiç anlamam! Belki oğlum anlar. Gideyim arabaya, yanına onu göndereyim, bir akıl versin. Yada en iyisi kendin düşün. Böyle yol üstünde gelip geçene dert anlatmaktan, durmayanlara kızmaktan, hem de polise ayı demekten eline bir şey geçmez kardeşim! Hırsız alacağını alıp gitti. Baktı para yok, belki attı şurda bir yere; ama senin eline ya geçer, ya geçmez!"

"Haha!" diye güldü Malatyalı Hasan. "Hazır Almanya'da oturma izinli pasaport, hem de orda geçerli araba kâğıtları! Adam çeker satar; dünyanın parası! Yollar Almanya'ya gelmeye can atan deli dolu! Kendi yurttaşına satamasa, bizim gezginlere satar! Bilmiyor musun, işçi pasaportu paradan daha para!"

"Kusura bakma; o zaman bak başının çözümüne! Başkasının aklına gereksinmen yok senin!"

Halil koşup geldi o sırada. Dinleyip anladıktan sonra, "Hasan Ağabey, sen bizim Zagreb Başkonsolosluğu'na git! Onlardan belge al. Bu belgelerle sınırlardan girmeye çalış. Gerçi Almanya'ya sokmaz sizi. Soksa da, zor sokar. Ama onu al hiç değilse. Çünkü buralarda insan pasaportsuz, araba kâğıtsız hiçtir! Almanya'ya girdikten sonra işini sıfırdan alıp yürütmeye çalış..." dedi; sordu sonra: "Özür dilerim ama memleket nere?"

"Malatya'nın Karacaköyü; Tohma Çayı'na 20 kilometre..."

"Almanya'da memleket nere demek istemiştim?"

"Haa; biz Essen'liyiz!"

"Fabrikada mısın Essen'de?"

"Madendeyim. Kısaldı kemiklerim yirmi yıldır!"

"Ölçtün mü, ölçtürdün mü?"

"Gözle belli olmuyor mu?"

"O kadar keskin değil benimkiler... Neyse, sizin Essen'de konsolosluk var ya; Zagreb Konsolosluğu'nun vereceği belgeleri gösterip pasaportları yeniletirsin. Öbürlerini yabancılar polisinden, trafikten çözümlersin. Buralarda ah etmenin yararı yoktur Hasan Ağabey! Eğer Essen'de telefon edilmesini istediğin bir yakının varsa, ver numarasını, varır varmaz edeyim! Gecikirsen, işyerine haber verir, belki yararı olur..."

"Akrabalar var. Hem de dernekten arkadaşlar..." dedi Hasan. Cebindeki defterden bir kâğıda iki numara yazmaya çalıştı. Elinin titremesinden doğru düzgün yazamıyor.

Halil kâğıdı aldı, anasını çekti kolundan. "Haydi, sür hemşerim Zagreb'e! Buralarda boşa vakit yitirme!"

Kezik arkadaki yere gelip oturdu. "Halil, Petra, bakın bizim pasaportlar duruyor mu? Bakın arabanın belgeleri yerinde mi? Yitik bir şeyimiz var mı, bakın!"

"Otur ana!" dedi Ayşe.

"Anacım otur bitte..." dedi Petra.

Kezik oturdu. "Yavrum Essen'li Hasan; çok iyi de bir insana benziyor..."

"Madenci..."

"Kömür ocaklarında çalış, çalış..."

"Kim bilir kaç bin metre yerin altı?"

"Belki bin iki yüz..."

"İzin yolculukları kömür ocaklarından zor!"

"İzin yolculukları yüksek fırınlar önünde çalışmaktan zor!"

"İzin yolculukları bulaşıkta çalışmaktan da zor. Yavrum, gariban Hasan'ım; ufacık Eren kuzum..."

"Hem de yarın cumartesi; konsolosluk kapalı!"

"Kapalı olur mu? Pazarları kapalıdır. Bizim Düsseldorf'unki cumartesileri açık..."

"Bu Düsseldorf değil, ana; İvaniçgrad, Zagreb'e bağlı!"

Halil sürdü otomobili. Elli metre açılmadan durdu. "Gel Petra!" dedi. Direksiyonu Petra'ya verdi yeniden. "İyi yoruluyoruz ama sağ esen gidişimiz çok iyi! Yani böyle bir sorun bizim başımıza gelse, anam bir yandan, ben bir yandan, valla Malatyalı Hasan Ağabey'den beter oluruz! Gördün değil mi, yarım saatin içinde karısı nasıl yaşlanmış? Hasan Ağabey kendisi de tozutmuş gibi konuşuyor. Sürgün olan zavallı Eren de tükenip bitmiş. Yavru, bu olay başımıza benim yüzümden geldi der gibi duruyordu. Acılar çok erken biniyor çocukların omzuna; basıyor, basıyor habire!"

"Varır varmaz, verdiği numaralara telefon edip derneğine haber vereceğim..."

"Polis Efendi'ye bak: Kendiniz çalıp bizim üstümüze atıyorsunuz diyormuş! Çüüş!"

"Malatyalı Hasan iyi sabrediyor! Neyse; bunun adını 'Neyse' koyup, elimizde onun sorununa çözüm olmadığı için, kendi yolumuzu azaltmaya bakalım! Sayın aile bireyleri; dikkatli sürelim arabayı, kaza maza yapmayalım. Benzinliklerde, dinlenme yerlerinde asla dalgınlık yapmayalım. Zaten büyük olan çilemizi biraz daha büyütmeyelim..."

Halil, attı başını arkaya, gözlerini yumdu; biraz gizli, biraz kendimci, "Bizimki balla kaymak bir sefa; haberimiz yok!" diye düşündü. Bu derece kendimciliğinden utandı. "Ne yapabilirdim Hasan Ağabey'e?" Üst üste birkaç kez sordu kendine. Bir yanıt bulamadı sorusuna; bundan da utandı.

Otomobili akşama kadar biraz Petra, biraz Halil sürdü. Zagreb'de akşam oldu. "Acaba Salzburg üstünden mi, Passau yönünden mi gitsek?" diye biraz indirip bindirdiler.

"Hangisi kısa ise ondan sürün!"

"Kısalığı kadar yolun niteliği!"

"Beni dinlerseniz, geldiğimiz yoldan sürelim derim. Duyuşuma göre, Salzburg güzelmiş; ama cızt cızt geçiyoruz. Görmeyeceğimiz güzelliklerin içinden boş yere geçmeyelim..."

"Bildiğiniz gibi yapın; ben hoşnudum!"

Petra, "Biraz dayanıp Avusturya'ya girmeliyiz. Yugoslavya'da gecelemek zor olabilir!" dedi.

"Siz karı koca, birbirinizi dinlendire dinlendire sürün. Biz ana kız arkada uyuruz. Bizim için hava hoş..."

Önleri sıra bir TIR gidiyor. Hem de Türkiye TIR'ı. Ardındaki plakayı gördüler. Ayşe, "Tamam, bakın bakın, bu bizim!" diye bağırdı. "O da çift şoförlü; gece gündüz sürüp yetişti ardımızdan, hem de bizi geçti; gördün mü ağabey? Avusturya sınırından girerken görevliler bizim kutuyu indirecek. Gölcüklü Cemal bekleyecek bizi. 'Alın yahu emanetinizi! Kendiniz nasıl götürürseniz götürün!' diyecek."

"Derse desin; bundan mı korkacağım? Alır koyarım otomobilin ardına! Burdan ötesini kendim taşırım. Gölcüklü Cemal'den gene de Allah razı olsun! Avusturya'ya kadar taşıyıverdi!"

"Avusturya'da hız sınırlaması yok. Korkmadan sür. Graz, Linz; Passau'ya kadar durma gazla; ama Passau'ya girerken yavaşla. Orda sınır görevlileri durun bakalım diyecek. Durun bakalım kara kafalı Türkler! Junge Dame, sen de dur!"

Halil yanıtladı kardeşini: "Peki, durdum efendim!"

"Aç bakalım arka yüklüğü!"

"Arka yüklükten önce pasaportlarımıza bakmayacak mısınız efendim?"

"Pasaportlarınıza da bakacağız elbet! Ama önce arka yüklüğü görelim!"

"Arka yüklük dolu efendim!"

"İyi ya, aç!"

"Peki, açayım efendim..."

"Ne var şu kutuda, junger Mann?"

"Bu kutu Bosch kutusu efendim; geri gidiyor..."

"Ne var içinde diye soruyorum?"

"Fasulye, bulgur, nohut, mercimek! Ne yazık, bunların hepsinin Almanca'sını bilmiyorum. Türkiye yiyecekleri..."

"Yiyecek görünümünde esrar olmasın? Aç!"

"Öyle şeylerle ilgimiz yoktur efendim!"

Ayşe hiç kül yutmaz bir sınır görevlisi oldu, kılı kırka yarıyor. "Raki de var mı?"

"Hayır, rakı yok efendim! Biz şarap içen Türklerdeniz. İtalyan, Macar, Bulgar, Türk şaraplarını severek içeriz..."

"Alman şarabı içmez misiniz?"

"Alman şarabı da içeriz. Biraz pahalı olmasa, Mosel Deresi'nin, Ren boylarının şaraplarını yeğleriz, yani severiz efendim!"

"Alman kızını da yeğlemişsin bakıyorum..."

"Evet, efendim, güzellere doyamam! Asla saklamıyorum..."

"Eşiniz mi sağdaki bayan?"

"Eşimdir efendim..."

"Arkadakiler?"

"Annemle kız kardeşim! Kız kardeşimin Freund'u da Almandır efendim. Yani biz ayrım yapmadan severiz Almanları... Tabii, iyilerini demek istiyorum efendim..."

Öksürdü Ayşe. "Kötü Alman yoktur! Deutschland Deutschland ist überall! Başka ne var bu kutuda?"

"Bu kutuda mı?"

"Evet, bu kutuda?"

Halil sınır görevlisinin sorularını tane tane yanıtlıyor. "Bu kutuda ne olduğunu söylemeden önce efendim, kurban olayım böyle görevlilere..." dedi arkaya dönüp.

"Junger Mann, bu bulguru analiz ettireceğiz!"

"Bir parçasını bölüp vereyim, pişirin! Tereyağıyla nefis olur efendim. Hele biraz da soğan doğrarsanız..."

"Bu çuvalda başka ne var dedim; sorumu yanıtlayın!"

"Çuvalda olanın hepsini gerçekte ben de bilmem, anam bilir efendim..."

"Siz niçin bilmezsiniz, junger Mann?"

"Sorumlusu anamdır demek istiyorum efendim!"

"Sayın Bayan, lütfen yanıt verin; ne var çuvalda?"

"Benim dişim ağrıyor Sayın Polis Efendi! Gelinim yanıtlasın, daha iyi!"

Gene bir kahkaha... Ayşe, "Kahkahaların ardından sessiz ve derinden alkışlar!" diye ekledi.

"Bu çuvalda kemik var efendim!" dedi Halil.

"Kemik, yemek için değil elbet. Ne kemiği?"

"İnsan kemiği efendim..."

"Nasıl insan kemiği; açıkla lütfen!"

"Bu bir Türk'ün kemiğidir efendim..."

"Nerden aldınız Türk'ün kemiğini?"

"Bu kemiklerin sahibi 15 yıl önce ölmüş Demiryolcu Mustafa Acar'dır efendim... İzin biterken gömütünü açıp çıkardık..."

"Evet, doğru söylüyor efendim. Bunlar junger Mann'ın babasının kemikleridir..."

"Nereye gidiyor şimdi?"

"Duisburg'a gidiyor efendim..."

"Şu bizim ünlü Duisburg'a mı?"

"Evet, dumanıyla, iç limanıyla ünlü Duisburg'a!"

"Çabuk söyleyin, başka nesi ünlü Duisburg'un?"

"Duisburg'un Wedau gölleri ünlü efendim..."

"Başka nesi ünlü?"

"Tatort filmleri orda, Ruhrort diye bir semtte çevrilir; ben kendim de orda çalışırım efendim..."

"Aferin, aferin, aferin..."

"Bir de Duisburg'un Kezik Acar'ı ünlüdür; o da benim..."

"Bunu bilmiyordum!"

"Bilesiniz diye söyledim efendim..."

"Memnun oldum efendim..."

"Teşekkür ederim efendim..."

"Konumuza gelelim: Ne yapacaksınız Duisburg'da bu kemikleri, junger Mann?"

"Üniversiteye vereceğiz efendim..."

Arkadan, "Daha ölmemişim; üniversiteye kemik verecek!" diye bağırdı Kezik.

"Siz karışmayın Sayın Bayan!"

"Duisburg Üniversitesi'nde bir insan iskeletleri koleksiyonu oluşturuldu. Her ülkeden iskelet var; ama Türkiye'den yok. Bir Türkmen kemiği hele hiç yok. Bize, bulursanız çok iyi olur dediler. İşte şimdi götürüyoruz efendim..."

"Ah'haaa! Anladım Mann... Yani bu kemiklerle bir sergi mi açılacak Duisburg'da?"

"Evet, çok iyi bildiniz efendim. Duisburg'da Wilhelm Lehmbruck Müzesi var; orda sergi açılacak..."

"Öyleyse sanat yapıtı sayılır bu kemikler?"

"Evet, çok değerlidir!"

"Ah'haaa! Madem sanat yapıtı, hem de çok değerli, sigortasının olması gerekir; lütfen gösteriniz!"

"Ana, nerde bu kemiklerin sigortası?"

"Ne sigortası?"

"Evet, bu değerli kemiklerin sigortası! Yasaya göre, değerli yapıtlara sigorta gerekir. Almanya'ya sigortasız kemik sokamazsınız..."

"Sigortası sağlığında yoktu ki, ölünce olsun!"

"Herhalde söylediklerimi anlamıyorsunuz Sayın Bayan; sigortası yoksa, Almanya'ya giremez! Zurück!"

Gülmekten Ayşe de, Halil de konuşamıyor. Petra bir öne, bir yana devriliyor.

"Oğlum, gelinim; en iyisi otomobili sağa alın, öyle gülün! Kaza olacak!"

"Haklısın Ana!" dedi Petra, otomobili sağa aldı. Direksiyonu Halil'e verdi. Bu arada Avusturya sınırına geldiler. Görevliler pasaportları denetleyip, geç geç yapıyor.

"Daha Alman sınırına bir dünya yol var; hem de arka yüklükte kutu yok ana; gördün değil mi oynadığımız oyunu? İşte buna gerçekçi sanat derler. Kardeşim Ayşe'yle, içinde yaşadığımız durumu ve sorunu dile getirdik. Yurtta Gazanfer otobüslerine televizyon kondu mu, konmadı mı bilmiyorum; ama bizim otomobilde tiyatro bile var; görüyorsun!"

"Görüyorum! Ayşe'nin de, senin de ömürleriniz uzasın! Hem de güzel başlarınız ağrımasın. Arada sevgi olunca, onca yolun nasıl geçtiğini bilemedim! Çok sağ olun! Avusturya'ya girdik değil mi?"

"Girdik Ana..."

"Öyleyse uygun bir yerde geceleyelim! Ötesine sabah gideriz. İyi bir doyumevi bulun. Bir yemek yiyelim. Biraz da dinlendik mi, süreriz gene! Uykusu gelen arabada uyur! Yollar iyi. Gideriz sabaha kadar. Güneş doğunca Almanya içinde bir temizlik molası veririz!"

Aradıkları doyumevini Graz'da buldular. Ayşe bir türküye başlamıştı; Halil sapağa daldı.

"Neyse! Bunun adını da 'Neyse' koyalım! Sayın yolcularımıza bir 'Türküler Geçidi' sunacaktık; kaptanımız yarım saat yemek ve çiş molası verdi. Ürgüplü Refik Başaran, Hacer Buluş, Hale Gür'den, en başta da Mahzuni'den, Selda Bağcan'dan 'Türküler Geçidi'mizi yolun bundan sonraki bölümünde sunacağız. Böylece, ağabeyim ve yengemin bize yaptığı kalleşliği, üstü örtülü olarak açıklamış bulunuyorum; öhhö, öhhö!"

Otomobil doyumevinin yakınında durdu.

Ayşe konuşmasını sürdürüyor: "Öhhö! Gelelim daha önemli bir noktaya! Graz'dan Wels'e doğru, hele dağlar arasından, bulutların yere değdiği vadilerden geçen yolun, hem de birbirinden güzel Avusturya köylerinin dünyaya değer görünümlerini görmeyelim diye, anamla ağabeyim gizlice anlaşıp oralardan gece geçmeye karar verdiler. Durun, ben size gösteririm. Sizin alacağınız olsun!"

Kezik parladı birden: "Nasıl benimle gizlice anlaşmış ağabeyin? Ne çıkarım var da, gizli anlaşma yapacağım?"

"Hıı; yoktur dersin sen! Bizim, birbirinden güzel Avusturya köylerini, küçük şehirlerini görünce, senin o bol dumanlı çirkin Duisburg'a yerleşme konusundaki antidemokratik kararına karşı çıkacağımızdan korktun! Anlamıyoruz sanma!"

"Duisburg'a çirkin diyenin dili şişer! Dumanlı mumanlı deyip durmayın! O dumanlar olmasa, o paralar olur mu? İş varsa, siz Avusturya'ya yerleşin! İş olmayan yerde Türk'ün işi ne? Bunu da biliyor musun, Ayşe Hanım? Daha çok sözüm var sana söyleyecek; ama birer çorba içelim..."

"Sana yanıtlarımız var, Kezik Hanım! Onları yemekten sonraya bırakıyoruz. Buyrun, inin bakalım..."

Güle güle indiler, tuttular birbirlerini. "Bu yollar yol olalı, bizim gibi yolcu görmemiştir!" deyip biraz daha güldüler.

Şaraplı Yol Yemeği

Halil, bu benzinlikteki doyumevini beğenmedi. Birden neşesi söndü. Tek neden doyumevi değil. Anası düşünce değiştirdi, çaktırmadan baskı yapıyor. "Bunca ivmeye gerek yok, Halil'im! Kalıp dinlenelim; yarın gideriz... Yorgun argın yola gitmek iyi değil!" derken, onun sinirlerinin de gergin olduğunu sezdi.

"Biz yorgun değiliz, ana; birbirimizi dinlendire dinlendire, hem de güle oynaya ne güzel geldik bak!" diyecek oldu.

Kezik'in sesi serteldi. "Siz değilsiniz ama araba yorgun, biz yorgunuz!"

Petra ile Ayşe tuvaletten dönmedi daha. Ana oğul bir masaya oturdu. Halil dirseklerini dayadı. Elini çenesine koydu. "Bu doyumevini sevmedim! Kasadaki beye, boş oda var mı dedim; var diye yukarıyı gösterdi. Neresi otel bunun? Üste para verse, yatmam! Yemekten sonra, çıkıp daha iyi bir yer bulalım. Bana kalsa yemek de yemem burda!"

Halil'in sesi sertti bunları söylerken.

"Anlaşıldı; toplandı oğlumun cinleri başına!" dedi Kezik. "Üstüne varma artık. Nasıl isterse öyle olacak! Ama bir günde bu kadar koşturmak da günah! Bu sabah Bulgaristan'dan çıkmadık mı biz? Onca Yugoslavya'yı geçmedik mi?" Kezik sordu: "Daha kaç saat yolumuz var dersin, Halil'im?"

"Dosdoğru gidersek, dört saatte Almanya sınırını tutarız. Ama sen ona beş saat de. Passau'dan ötesi sekiz saat tutar; sen ona dokuz saat de! Hepsi on dört saat. O kadar... Burda yatar da sabah erken çıkarsak, yarın gece Duisburg'dayız..."

"Günlerden ne oluyor yarın?"

O sırada garson bayan gelip sordu: "Siparişlerinizi alabilir miyim? Önce içecekler!"

Halil, "Bayanlar tuvaletten gelsin, hep birlikte söyleyelim..." diyerek garsonu savdı. "Yarın günlerden cumartesi, ana..." dedi sonra. "İvaniçgrad'dan ayrılırken söyledik ya!"

"Essen'li Hasangil'den ayrılırken, evet! Günü unuttum; ama gariban Eren'i unutamam. Hasan'ım da çok iyi bir insana benziyordu. Gülüyordu acısının arasında. Bıyıkları Alevi..."

"Hemen biliverirsin karşıdan!"

"Karşıdan mı? Durup derdini dinledim!"

"Öyle öyle aktı vakitler..."

"İvmekte haklısın Halil'im! Yarın er geç Duisburg'u tutmalı. Ne oldu, nasıl oldu da, birden böyle kabayelde kar gibi eridi günler? Yoksa cumartesi değil de, cuma mı yarın?"

"Yarın cumartesi, ana!"

"Anlaşıldı; burası hoşuna gitmedi senin! Birer çorba içer kalkarız. Çorbayı içerken konuşur, karar veririz..."

Kalktı Halil. "Bayanlar gelesiye ben arabadan haritayı getireyim!" Yürüdü.

"Kapısını, arabanın kapısını sakın unutma!" diye bağırdı Kezik. Küçük doyumevinin içinde sivri, yabanıl kaldı sesi. Başını döndürüp acıyla güldü Halil. O sırada Ayşe ile Petra göründü.

"Hiç anlamadım; Halil Ağa sinirlendi birden!" dedi Kezik.

"Oh ne iyi!" diye güldü Ayşe. "Dur iyice kızdırayım!"

"Aman kızım, üstüne varma! Güzel güzel gidiyoruz! Bir tatsızlık çıkmasın..."

"Ne tatsızlığı çıkacak? Anlarız derdi ne?"

"Günler eridi gitti! Yarın cumartesi. Daha on dört saat yolumuz var diye sıkıldı herhal..."

"Yarın cumartesi değil ki!" dedi Petra.

"Ya ne?" diye sordu Kezik.

"Yarın cuma..."

"Evet, cuma..." dedi Ayşe de.

"Hele gelsin; kendisine söyleyelim..."

Halil, elinde harita dönüp geldi.

Ayşe sordu: "Yarın günlerden ne?"

"Bugün cuma, yarın cumartesi..."

Bir kahkaha koptu lokantanın o bölümünde.

"Değil mi?" dedi Halil. Bozulmuştu.

"Değil tabii; bugün perşembe, yarın cuma!"

"İşletiyorsunuz beni?"

"Ne işletmesi? Git bayana sor! Yada çağır sor!"

"Belki söylediniz, birlikte işletiyorsunuz?"

Gene bir kahkaha. "Neden işletelim? Cuma!"

Halil oturmamıştı daha. Usulca yürüdü, kasadaki gözlüklü beye gitti. Bir yandan da dönüp ardına bakıyor giderken. Adam bir müşteriden hesap alıyor. Halil bekledi. Gülmeyi sürdürüyorlar masada.

"Buyrun!" dedi gözlüklü.

"Özür dilerim; önemsiz bir soru: Bugün günlerden ne?"

Gergin yüzlü, ciddi adam gevşedi. "Ah'ha! Bugün günlerden ne? Güzel bir soru! Bugün günlerden ne?"

"Evet..."

Kolundaki saate baktı adam. "Yanılmıyorsam, perşembe!"

"Hay Allah!" dedi Halil. "Ben cuma sanıyordum!"

"Bugün perşembe efendim..."

Döndü geliyor. Garson bayan öteden kendisini izledi. Elinde yemek listesi. "Alayım siparişlerinizi efendim..."

"Öhhö! Önce küçük bir soru: Bugün günlerden ne?"

"Perşembe..." dedi garson bayan.

"Teşekkür ederim. Biz listeyi bir inceleyelim..."

Beş altı adım geri çekildi bayan.

"Yahu, fena uyumuşum ben! Fakat yarının cuma olması iyi! En başta, Essen'li Hasan Ağabey için! Gider, Zagreb Konsolosluğu'ndan belgeleri alır. Ama ben çok uyumuşum! Kafamın içinde hâlâ tekerlek dönüyor. O kadar uzun yol geldik, hem de çok hızlı; demek günleri şaşırdım! Neyse..."

"Evet, bunun da adını 'Neyse' koyalım ağabey!"

"Hepinizden özür dilerim! Yarın cumartesi sanıp telaşa düştüm. Gene de çok değil, bir gün yanıldım. Bir de doğrulup geldiğimiz bu doyumevini sevmedim. Otel olarak da üstü içime sinmiyor..."

"Canım daha görmedin! Beğenmezsek kalmayız! Hele önce birer kap yemek yiyelim! Otel konusunu sonra düşünürüz..."

Halil kolundaki saate baktı. "Vakitler kar gibi eriyor!" Bunu içinden dedi bu kez. Masadaki çiçeği alıp kokladı. Gerçek çi-

çek değildir sanıyordu. "Hanımlar ne buyuracaklarını seçti mi?"

"Biliyorsun, ben Allah'ın verdiği her nimeti yerim, domuz etinden başka!" dedi Kezik.

Halil sordu garsona: "Burda bir çiftçi çanağı mı, tabağı mı görüyorum. Domuz etli midir?"

"Evet..."

"Domuz etsiz bir şeyiniz yok mu?"

Gülümsedi garson bayan; sağ yanağının ortası çukurlandı hafif. "Eğer biraz vaktiniz varsa, size sığır bifteği yapabilirim..."

"Sığır bifteği diyor, ana. Ayşe Bacım, ne düşünüyorsun?" Garson bayana döndü. "Özür dilerim, yol yorgunuyuz. Biraz yavaş gidiyor işimiz; sizi bekletiyoruz..."

Bayan garson orta yaşlı, biraz da şişman. "Hiç zararı yok!" diye gülümsedi. Gene çukurlandı sağ yanağının ortası.

"Ben daha ucuz bir yemek aradım, bulamadım!" dedi Ayşe.

"Ucuzu bırakın! Bir gün kazandık! Yolda yetecek kadar paramız da var! Fiat düşünmeyin..."

"Hepimiz konuğun muyuz Halil Ağa?"

"Evet, efendim..."

"Öyleyse birer biftek yiyelim sayende..."

"Hayhay! Yanında ne istersiniz efendim?"

"Yanında bir büyük salata ortaya, haa?"

"Evet! İçeceklerden ne istersiniz? İznizle ben bir bardak Avusturya şarabı alacağım. Steiermarkt derler buralara. Şaraplarını duymuşluğum var. Ana sen de alır mısın?"

"Kendine ne ısmarlarsan, bana aynını ısmarla!"

"Petra, sen canım?"

"Madensuyu alayım. Sen şarap içiyorsun; arabayı ben kullanırım..."

"Gideceğimiz belli değil ki. İç sen de bir bardak..." Halil, garson bayana döndü. "O zaman biz dört biftekle bir şişe kırmızı Steiermarkt rica edelim. Bir de büyük salata ortaya. Size çok özel, dostça bir soru daha soracağım. Bu gece bu motelde yatabilir miyiz? İyi midir? Yoksa biraz daha gidelim mi?"

Garson bayan iki yana bakındı. "Eğer Graz'da gecelemek istiyorsanız, hem daha iyi, hem daha ucuz otel çok! Ama geçip

biraz daha sürerseniz, köylerde pansiyon bulursunuz. Almanya'ya gidiyorsunuz sanırım, değil mi?"

"Evet..."

Alçaltti sesini. "İki saat ötede Klaus Kirchdorf var. İsterseniz telefon numarasını veririm. Çıkar çıkmaz bir yerden ararsınız..." Hafiften gülümsedi gene. "Etmeseniz de olur. Çünkü vakit çok geç sayılmaz daha..."

"Teşekkür ederim. Hele önce yemeklerimizi mutfağa söyleyin. Sonra da numarayı rica edeyim..."

"Peki efendim..." Gitti garson bayan.

"Burda kalmayacağız diye şarap hakkımdan vazgeçiyorum!" dedi Petra.

"Şarap hakkından kim vazgeçecek, onu bizim Çeltek'teki gibi belli edelim..."

"Bende bir fenik var ağabey; uğur parası!" dedi Ayşe. Buldu cebinden. "Boş mu, dolu mu? Doluyu bulan içer!"

"Benim şansım iyidir; önce Petra buyursun..."

"Petra'nın şansı kötü mü? Onun da iyi!" dedi Kezik.

Petra, Ayşe'nin sol eline vurdu. Ama boştu, ne yazık.

"İşte, Türkmen şansı!" dedi Halil.

Tam o sırada, garson bayan iki şarap şişesiyle bardakları getirdi. "Seçesiniz diye getirdim. İkisi de kırmızı, ikisi de Steiermarkt şarabı... Bunlar da gidiş yönünüzde ucuz, temiz pansiyonların telefonları. Bir de daha beriden yazdım: Trieben! Hemen bir saat sonra..." Gizlice verdi kâğıdı.

Halil alıp gömlek cebine koydu. Petra için madensuyu ısmarladı. Sonra, "Bu adresleri, numaraları bundan sonra Ramiz Emmi'm gibi bir çantaya koyacağım. Avusturya'da köy pansiyonları, bir bölüm. İyilerini dostlarımıza söyleriz..." dedi.

Ayşe, "Ağabeyimden bir ricam olsa, herhal kırmaz beni!" diye sokuldu.

"Elbet kırmam; ama önce ricanı duyalım?"

"İznin olursa, şarabı ben seçeyim!"

Güldü Halil. "Hayhay, buyur! Senin yerine ben olsam, ikisini de seçerim. Kız, öyle mi yapacaksın yoksa?"

"Evet; ama ne bildin?"

"Gözlerinden okudum; iştahın iyi! Benim de çok iyi. Ama Petra için üzülüyorum..."

"Üzülme; yarın akşam içer bol bol! Hem de evimizde! Almanya'ya girelim, hemen Emine'ye tele...." Ayşe, anasının ağzından sözü kaptı. "Ben de Detlef'e edeceğim!"

"İyi ya, sen Detlef'e et, ben Emine'ye! Sarı kızım geliyoruz; sofrayı donat! Ne demek istediğimi anlar..."

Petra, "Anamdan böyle bir telefon gelirse, bundan sonra ben de anlarım! Şarap da güzel İtalyan şarabı olur mutlaka!" dedi.

Kezik, "İtalyan, Fransız, Alman! Hiçbiri kötü değildir. Hepsi Allah'ın verdiği üzümden olur. Ama Türk şarabı olsa daha iyi olur..." diye ekledi.

Halil şişenin birini açtı hemen. Önce kendi bardağına bir parça alıp tadına baktı. "Anamın hakkı var; hiç fena değil!" dedi, doldurdu bardakları. "Bütün bunları son derece yavaş yapıyorum ki, etler pişip gelsin!"

Kezik, "Ama sofrada şarabın bekletilmesi günahtır oğlum!" dedi, elini bardağa uzattı.

"Kimi de bunun kendini günah sanır..."

"Hayır; kendisinin günah olduğu yanlış! Sofrada bekletilmesi günah."

"Öyleyse hemen içelim! Ben günahtan korkarım!" Halil, Petra'nın madensuyunu da doldurdu bardağına.

"Ben de polisten korkarım!" dedi, bardağı aldı Petra.

Tokuşturup içtiler.

"Salatamız gelivermiş olaydı şimdi!"

"O biraz uzaktan gelir, ana!"

"Nerden?"

"Sabırdağı'ndan diye duymuştum..."

"Bekleyelim madem..."

"Ben zaten yarım yudum aldım..."

"En iyisi budur: Yarım yudum alıp bütün saymak!"

Garson bayan salatayı koşturdu. "Hemen şimdi biftekler de geliyor!" dedi sevecen.

"İvedimiz yok, değil mi?" diyerek Ayşe'nin yüzüne baktı Halil. "Ama çabuk gelirse, iyi olur elbet! Size teşekkür ederiz..."

Salatanın ardından biftekleri de getirdi. Yanında patates kızartması var. Mantarlı sosunu da bol koymuşlar.

"Ah gariban Eren'im! Hiç aklımdan çıkmıyor yüzün! Yüreğim acıdı sana. Ama ne yapalım; acıyan yerin ayrı, acıkan yerin ayrı demiş, bize bu acı tatlı günleri bırakıp giden atalar! Haydin, yarasın canlarım!"

Birkaç lokma aldıktan sonra, "Boş yere günahlarını almışız! Yemekleri iyi!" dedi Halil.

"O kadar konuştum, öğretemedim şu oğlana! Nimetin kötüsü olmaz oğlum!"

"Ana, benim nimetlere sözüm yok! Nimetler elbet iyidir. Sonradan bozulur. Yani insanlar bozar. Kimi saklamayı bilmez bozar, kimi pişirmeyi bilmez bozar..."

"Kimi de hile yapar bozar!" dedi Petra.

"Onlar başka! Kanları bozuksa, nimete hile katarlar!"

Arada birer yudum alıyorlar. Küçük bir doyumevi; ama iyi işliyor. Yeni gelenler boş yerlere oturuyor. Yemeğini bitiren kalkıp gidiyor.

Garson bayan gelip sordu: "Hoşunuza gitti mi biftek?"

"Teşekkür ederiz, fena değil!" dedi Halil. Ekledi: "Fena değil; çok iyi!"

"Başka bir isteğiniz var mı?"

"Olsa iyi; ama yok. Gerçekten teşekkür ederiz. Bunun ardından hesabımızı getirin lütfen. Çünkü biraz daha yolumuz var!"

Belli etmiyor ama evik çabuk atıştırıyor hepsi. İkinci şişeyi açmadılar. Garson bayan hesabı getirince Halil sordu: "Mark versek olur mu?"

"Olur; şilini yediye böleriz, mark çıkar!"

Halil kişi başına birer mark da bahşiş hesapladı. Otuz şilin verdi hesabın üstünü getirince. Kalktılar.

Kezik dönüp dönüp teşekkür etti garsona. "İyi insan her yerde iyi! Helal süt emmiş biriymişin!" dedi. Sonra Halil'e döndü. "Allah kesene Halil İbrahim Bereketi versin senin de! Bu yemek pek makbule geçti!"

"Gerçekten iyiydi!" dedi Ayşe.

"Elimdeki haritanın ardında Graz'ın görülecek yerleri yazılı. Bütün güzelliklerin yanından ivedi ivedi geçiyoruz. Baba-

mızın kemiklerini götürüyoruz diye uçacağız nerdeyse! Bir daha yola çıkmadan aramızda karar verelim; böyle ivedi sürmeyelim arabayı. Saraytepesi'nde dişli tren işlermiş; nasıl bir şeyse! Orda ağaçlar altında güzel kahveler varmış. Gidip birer kahve içmeliydik. Bu yolculukta pek çok şeyin adını gerçekten 'Neyse' koyduk Ayşe Bacım! Gelecek yada öbür yıl birlikte gidersek, aklımızda olsun. Bursa Uludağ'a mutlaka çıkalım; İstanbul'a hiç olmazsa üç gün ayıralım! Edirne'deki caminin içini de iyice bir görelim! Yugoslavya'daki güzellikleri de silip geçmeyelim! Avusturya'nın da hatırını alıp öyle geçelim! Kaç etti?"

"Beş! Ağabey inşallah verdiğin sözleri tutarsın; altı!"

Dağlık arazide inişli büküşlü bir yoldan gidiyorlar. Yollar hem bakımlı, hem de geceleyin epey tenha.

"Eğer garson bayanın önerdiği ilk köyde yatar da, sabah biraz önümüzdeki dağların, hem de köylerin güzelliğini görürsek, daha çok teşekkür ederiz sana ağabey!"

Halil göğüs cebindeki notu çıkarıp okudu. "Köyün adı Trieben. Orda Karl Andechser'in pansiyonunu soracağız..." Giriş çıkışlarda köylerin adı yazılı. Trieben'e kadar bir saat sürdü. Önerilen küçük pansiyonu biraz içerlek bir sokakta buldular. Halil koşup zili çaldı. Herhalde Bayan Andechser'di açan.

"İkişer yataklı iki odanız var mı bir gecelik?"

"Sadece bir gecelik mi?"

"Ne yazık, sadece bir gecelik!"

"Ah bu ivmeci insanlar! Var; buyrun..."

Kadının öyle bir konuşması vardı; Halil fiat sormadan dönüp arabaya doğru gitti. "Yer var; buyrun inin!" dedi anasıgile. Petra otomobili yoldan içeri eyledi. Girdi avluya. Birer çanta, bavul alıp çıktılar. Bayan Andechser odaları, duşu, tuvaleti gösterdi. "Birer çay yada kahve isterseniz, yapayım! Ama uyku vakti de gelmiştir. İsterseniz duşlarınızı alın, hemen yatın. Sabah kahvaltıyı kaçta istersiniz?"

"Normal olarak kaçta veriyorsunuz?"

"7.30'da başlıyoruz."

"İyi ya, biz de 8.30'da isteriz..."

Odalar tertemizdi. Bayan Andechser pencereleri bütün gün açmış, içerleri havalandırmış. Herkes için ayrı ayrı havlular koymuş.

"Yolun ağır bölümü yarın! Anam akşama Duisburg'u tutalım diyecek. Emine'ye telefon edip sofrayı hazırla diyecek..."

"Passau'dan sonrası iniştir; korkma Halil Ağa! Hem de sıkıca kahvaltı yapıp çıktık mı, biraz sen, biraz ben, gideriz!"

"Regensburg'da bari birazcık gezelim, Petra Yenge! Oranın da adını 'Neyse' koyup geçmeyelim..."

"Haa bakın, bu çok iyi olur! Yarın geceyi de örneğin Wetzlar'da geçirmeye razı olursanız, böyle birer ikişer saat durulacak çok yerler vardır Almanya'da... Ben sabah kahvaltıda sizlere bir program sunarım; olur mu Halil Ağa?"

"Olur dersen olur; neden olmasın Petra Hatun? Şimdi duşa önce sen mi gireceksin, ben mi?"

"İstersen bunun için de bir para tutalım? Doluyu bulan önce girer..."

Petra çantasının dibinden bir on fenik bulup tuttu. Halil vurdu sol eline. Bu kez boştu. Soyunup kendini hemen duşun altına attı Petra. Halil Ağa sırasını bekledi.

Bir Köy Kahvaltısı

Akşamki bayanın adı Lore. Kapıda "Lore ile Karl Andechser" yazıyor. Akşam yorgunluktan yıkılıyorlardı, ayırdına varmadılar. Sabah kahvaltıya en önden Kezik indi. Gençler gelesiye Bayan Andechser'le biraz konuştu. "On dört yatağımız var; onunu sürekli Almanya'dan, Hollanda'dan gelen müşterilere veririm. Dördünü sizin gibi gelip geçen yolculara ayırırım. Yolcu yataklarımız ötekilere kıyasla yüzde on pahalıdır. Çünkü birer gece kalır giderler. Ama çarşaflar her gün yıkanır. Öbürlerini haftada bir değiştiririz. Banka bize kredi verdi. Yeniledik evi. Her odada duş, tuvalet var. Aşağıda mutfak, bir de geniş oturma odası bulunur. Bodruma iki buzdolabı koydum. Havası temiz yerdir buralar. Baksanıza, her yanı dağ, ağaç, orman. Endüstri yok; olsa da az. Siz Almanya'nın neresindensiniz?"

"Biz mi? Duisburg'luyuz biz! Bilir misiniz, tam Rur'un gelip Ren ile birleştiği yere Ruhrort denir. Bence asıl Duisburg oradır. Ben orada, yaşlılar yurdunda çalışırım. Yani on üç yıldır bulaşık yıkarım..." Birden durdu. "Niçin kendim hakkında bilgi veriyorum? Lore Hanım'ı dinleyip bu yerleri öğrensem daha iyi olmaz mı? Cak cak cak; tıpkı köylümüz Ramiz'e benziyorum!" dedi, kınadı kendini. "Akşam sizin adınızı bize Graz'daki benzinliğin doyumevinde bir garson bayan verdi. Güzelce bir bayan. Oğlum temiz, sessiz, hem de ucuz bir yer istedi. Oğlum da, gelinim, kızım da okurlar. Ben de üç katlı bir ev aldım. Şehir de bana kredi verdi..." Gene durdu. "Sen akıllanmazsın Kezik!" dedi. Sonra yeniden sordu: "Bilir misin Duisburg'u?"

"Gelip görmedim; ama Mülheim'den, Oberhausen'den müşterimiz var. Şu zamanla şu zaman arasında geliyoruz diye telefon ederler. Dedikleri gün ve saatte gelirler. Kahvaltıyı biz veririz. Öğleyi, akşamı kendileri yapar, oturma odasında yada

kendi balkonlarında yerler. Yazın balkonlar hoş olur. Çevrede gezinti yolları vardır. Yolların gittiği yerlerde doyumevleri vardır. Temiz, hem de ucuzdur..."

"Bakın size ne diyeceğim, Bayan Andechser? Domuz eti dışında her şeyi yeriz biz. Nedense domuz etini gönlümüz almaz. Ta çocukluktan kötü diye çok duyduğumuzdan içimize işlemiş. Oysa hepsi Allah'ın nimetidir; kötü olur mu? Sen en iyisi bize yerli kahvaltınızdan ver. Otlu, yemişli, hamurlu, yağlı, yani kendiniz nasıl biliyorsanız, ne yiyorsanız öyle bir kahvaltı. Bu abur cuburları kaldır. Wurst murst, naylon kutularda reçel meçel, böyle şeyleri biz sevmeyiz..."

Lore Andechser şaşırdı. "Özür dilerim; eski kahvaltıları biz de severiz. Türlü otlardan yağla, sarmısakla yapılan hamur işlerimiz vardır örneğin. Biz kendimiz öyle yeriz. İsterseniz, yarım saatte hazırlarım size. Bir tadarsınız. Doğru söyledin; bunların hepsini kaldırayım, peki!"

Lore Andechser yaşlı değil; ama Kezik yaşlı biriyle konuşur gibi bağırıyor. Halil yukardan duyuyor. Kalkar kalkmaz dişini fırçaladı, tıraş oldu. Petra'dan sonra odada bir şey unutup unutmadığını denetledi. Anasıgilin odanın kapısını çaldı. Ayşe de inmiş. Kimse bir şey unutmamış. Ayrıca kardeşi de, anası da, yatakları düzeltmiş. "Hiç gerek yok; Karl Bey'in hanımı çarşafları toplayacak birazdan..."

Pencere dibinde dört kişilik bir masa. Anası, bacısı oturuyor. Halil geldi, anasını selamladı, öptü elini. Kardeşini okşadı, öptü. Petra'nın yanına oturdu. Lore Hanım kahvaltıyı yeniden getirdi. Börek desen değil, yumurtalı menemen desen değil. Mantarla peynir mi var içinde? Gömbe yada bişi hiç değil.

Lore Hanım anlatıyor: "Yedi otla yapılır bu! Yedi de başka şey vardır. Sadeyağ, sarmısak, yumurta, karabiber, tuz, bir iki daha başka baharat. Maydanoz, fesleğen de o yedi arasında sayılır. Hepsi bu dağların, toprakların otudur. Kendimiz bunları severiz. İçtiğimiz çaylar da ot çayıdır. Dinslaken'li Werner Handbrink'le karısı Doris gelince bundan yerler sürekli..."

"Teşekkürler, teşekkürler!" dedi Halil. "Bize bir kartınızı verin. Adresiniz bulunsun. Okulu bitirelim, inşallah biraz paramız olsun, biz de gelelim Petra'yla. O zaman bize de bundan

yaparsınız. Dağlarınızın ot çayından kaynatırsınız. Böyle nimetleri biz de severiz..."

Durup bir süre Halil'e baktı Bayan Andechser. "Size ot çayımızdan şimdi de getireceğim; kaynadı. Ama ilerde paranız olunca İspanya'ya, Güney Fransa'ya, çıplaklar kampı denen yerlere gidersiniz. Şimdinin varsılları pisliklerin içinde tatil yapıyor. Hele orta hallileri... En iyisi, siz paranız olmadan gelin..." dedi, hepsini güldürdü.

Başka müşteriler de kahvaltıya iniyor. İşleri var; Bayan Andechser özür dileyip çekildi.

Evik çabuk yemeye başladılar. Ot çayı da geldi bereket. Tek başına koşturup duruyor Lore Andechser.

"Peki bu kadının kocası nerde? Karl Bey'i akşam da görmedik?" dedi Ayşe. Ancak ayrılırken öğrenebildiler; Karl Bey bir kazada öleli on beş yıl olmuş. "Kapıya adını yazdırdım gene; çünkü ev onun. Hem de anısı capcanlı içimde; yazdırdım ki, temelli yaşasın!" Üç çocukları varmış. Biri Viyana'da, biri Graz'da okuyormuş.

Kezik sordu ayaküstü:

"Demek ondan sonra evlenmedin?"

"Hayır, evlenmedim! İki erkekle ilişkim oldu; ama Karl'ın yerini hiçbiri tutmadı! Boş verdim!"

Kezik, "Bu kadar benzerlik fazla!" dedi içinden. "Kocan nasıl bir kazada öldü?" diye sormadı. "Haydi, aman oğlum! Vakit geç oldu; sür gidelim!" dedi Halil'e.

Lore Andechser'in kartını alıp otomobile doldular. Direksiyona Halil oturdu. Gün dağlardan başını hâlâ kurtaramıyor. İnişli yokuşlu, büküşlü yollardan sürdüler. Arada bir, Almanya yolları gibi güzel bölümler de geliyor ama hemen bitiyor. Görünüşe göre, Avusturya'da yaşam kırların egemenliğinde. Ama şehirlerde endüstri, ticaret baskın.

"Her yerden cızt cızt geçiyoruz. Bu kadar hızlı geçerek bu yurdun gerçek yüzünü nasıl anlayacağız?"

Öğleye yakın Passau'nun Schärding Kapısı'na geldiler. Direksiyona gene Petra oturdu. Dönen izincilerin arabaları orda uzun bir kuyruk oluşturmuş. En çok da Hollandalı, Danimarkalı, İsveçli, Norveçli Türkler; arada tek tük Yunanlılar var. İnsan

ayırıp seçemiyor; onlar da Türk'e benziyor. Sınır görevlileri bütün arabaları durdurup pasaportları alıyor, kimi arabaların önündeki, ardındaki, üstündeki yükleri açtırıp bakıyor. Aralarda azgın, kuzgun köpekli polisler geziniyor. Pasaportları Petra'ya verdiler. Camlı köşke benzer bir kulenin içinde masaları bilgisayarlı polisler, yeşille boz derili mitoloji yaratıklarına benziyor. Biri durmadan kalem geviyor. Sağ kaşı sürekli inip kalkıyor. Olmaz dedi mi, gökten Tanrı inse olduramaz. Köpekliler arabayı bir sağından, bir solundan silip geçiyor.

"Puff!" etti Petra.

"Sabret aman kızım!" dedi Kezik.

Halil başını eğip kaldırdı. Yuttu öfkesini.

"Acaba Gölcüklü Cemal de burdan mı girecek Halil'im?"

"Bilmem ki! Burdan yada Salzburg Kapısı'ndan. Belki onların bildiği başka kapılar vardır. Ben sadece bu ikisini biliyorum. Haritaya göre, az ötede bir tane daha var: Ashleiten Kapısı. Ama açık mı, kapalı mı, bilmiyorum. Baksana, ardımıza bir sürü TIR dizelendi. Tuna ile Inn Irmağı burda birleşir. Daha doğrusu, Passau bu iki ırmağın birleştiği yere kurulmuştur. Önceleri bir köydü tabii. Sonra büyüdü, böyle şehir oldu. Böylece coğrafya bilginizi de artırıyorum bakın! İki büyük su, birbirine karışıp daha büyük bir su olur burda. Inn, İsviçre'den çıkar, Avusturya'yı, Almanya'yı geçer gelir. Tuna Almanya'nın Karaormanlar bölgesinden çıkar, Avrupa'nın pek çok suyunu toplayarak Karadeniz'e döker. Çin'deki 5500 kilometre uzunluğundaki Sarı Irmak, bizim Sakarya, Kızılırmak, benim en sevdiğim akarsulardır. Eğer yaşamda kendi kendimin efendisi olursam, bizim bu iki ırmağı başından sonuna adım adım gezeceğim. Tuna ile Ren'i de çok merak ediyorum. Ama bu ikisini mutlaka gezeceğim!"

"Allah gönlünün muradını versin! Ah, Murat dedim, burnum sızladı! Torunlarımı özledim. Allah şu polislerin bir iyi yanına getirsin, geçip gidelim. Emine'ye telefonumuzu açalım. Diyelim şurdayız. Gecede gündüzde varıyoruz..." Gözleri yaşardı. Mendil buldu entari cebinden.

Petra yarım teker, yarım teker giriyor denetime.

"Bizim Ren mi büyük yoksa Tuna mı, ağabey?"

Petra pasaportları uzattı.

"Çekin sağa!" dedi köpekli. En başta Petra'nın, sonra hepsinin pasaportunu tek tek bilgisayara bastı. İnceliyor. Bakıyor acaba aranan terörcüler arasında adları var mı?

"Ayşe başterörcü! Şimdi onu yakalayacaklar! Sonra Detlef gelip kurtaracak!"

"Gahbam ağabey; bir soru sordum; yanıt vereceğin yerde, benimle dalga geçiyorsun!"

"İyice gerildi sinirlerim; patlayacağım!"

"Aman oğlum sabret! Patlama kurban olayım! Çoğu gitti azı kaldı. Burdan da geçtik mi, tamam! Çektirirse çektirsin, açtırırsa açtırsın, kurbağa simalı adam!"

"İyi ki çuvalı Gölcüklü Cemal'e bıraktık!"

"Birazdan hayırlısıyla geçeriz; dört gün sonra da Cemal geçer kurtulur inşallah! Allah doğrunun yardımcısıdır; korkmayın! Petra, sen de korkma kızım!"

"İnin aşağıya!"

Petra ile Halil bakıştılar: "Ne demek bu?"

Soruyor görevli: "Ne var yüklüklerde?"

Petra yanıtladı: "Özel eşyalar, giysiler..."

"Sigara var mı?"

"Belki üç dört paket..."

"Fazla yok mu?"

Petra yanıtladı: "Fazla yok; kullanmıyoruz..."

"Raki, şarap var mı?"

"Rakı bir şişe, şarap üç şişe..."

"Açacaksınız; bakacağız..."

Petra arka yüklüğü açtı. Bir polis iki oldu. Bütün keseleri, çantaları, bavulları tek tek elden geçirdiler.

"İçerdekilere söyleyin, insinler çabuk!"

Halil, "Ne var da inceliyorsunuz bu kadar?" diyecek oldu. Petra Türkçe fısıldadı: "Halil karışma lütfen..." Sesini ılıştırıp, "Anacım in, Ayşe in lütfen..." dedi içeriye.

İki polis, önü arkayı, koltukların arasını, altını bir bir elden geçirdi.

"Ah Ayşe, aah! Alma şu zıkkımı dedim sana! Almanya'da bol bol var dedim!" Halil bunu o kadar yavaş söyledi; gene de Ayşe duydu. Ama anlamadı neyi alma demiş ağabeyi?

"Ah söz dinlemez Ayşe! Benim deli kardeşim!"

"Teşekkür ederiz; buyrun girin!" Pasaportları verdi.

"Oh bee, dünya varmış!" dedi Petra.

"Dünya varmış! Neyse; şükür bulamadılar! O kadar söyledim, hem de döndüm döndüm yalvardım: Alma şu zıkkımı! Ta burdan Duisburg'a zıkkım gitmez! Hochfeld'de, Ruhrort'ta pazarı var; kandığın kadar alıvereyim sana dedim. Yok; Detlef ile Antep-Araban zıkkımı istiyor diye dayattı. Duymuş Araban zıkkımının ününü, ille ondan istiyormuş. Neyse; bulamadılar. Bir insanın bacısı böyle söz dinlemez oldu mu, onun işi zordur. Neyse! Petra bak, bacım adına özür diliyorum. Lütfen kusura bakma! Beni, daha doğrusu bacımı bağışlaman için direksiyona ben geçeyim istersen..."

"Yok, hemen olmaz! Daha beş kilometre olmadı geçeli..." Bastı gaza. Sağ şeritten orta şeride geçti. "Ama hiç anlamıyorum; sen şimdi hangi konuda söylüyorsun sözlerini?"

"Anlama daha iyi!"

Şehre girmeden önce Inn'in, sonra Tuna'nın üstünden geçip sürdü Petra. Yeni, güzel bir otoyol başladı. Inn de, Tuna da yeterince bulanık. Bir ara deli çağıltılara dönüşüp, gene ağırbaşlı oldular... Otoyol derelere gelince iniş, tepelere gelince yokuş yapmıyor; ince uzun ayaklar üstünde birbirinden güzel köprüler; insan bir cetvelin üstünden gibi dosdoğru gidiyor. Gelişler, gidişler üçlü gene. Kilometre 120, 130; istersen 150 yap! İstersen uç. Birbirinden bakımlı bahçeleri, düzgün kapı pencereleriyle evler, boncuk gibi köyler, şehirler, sağı solu süslüyor. Kezik bakıyor: Gökler aynı gökler, topraklar aynı topraklar! Otlar, ağaçlar aynı. Niçin ora Yugoslavya, Türkiye, Avusturya, bura Almanya? Düşünüyor, soruyor.

"Ordnung, yani düzen yönünden Almanya, ana! Hiçbir ülkede yok belki; bu ülkede her şehirde bir düzen müdürlüğü var. Bu yüzden Almanya'dır burası. Öbürlerine niçin Avusturya, Yugoslavya, Türkiye denir; haberim yok. Böylece, senin deyiminle 'Sırat'ı geçtik! Hele şükür, Detlef Enişte'nin emaneti de kaptırmadık!"

Ayşe birden parladı: "Eee, yettin artık! Sınırı geçtik geçeli ne oluyorsun be? Detlef'in emaneti, Detlef'in zıkkımı! Eğlencen miyim ben senin?"

"Yavaş ol! Parlama! Ben öyle ellerin ağabeyi gibi her kusurunu yüzüne söyleyip bacımı üzmem! Ama şimdi konu ciddi! Yasalara aykırı davranışları yüklenmek zordur. Bize ne; seviyorsan sev. Sevmene bir şey diyen yok. Ama zıkkımını bize yükleme. Sana yurtta söyledim: Bırak şu esrarcıyı! Seviyorum dedin. Ben de eh dedim; gönül bu, oto konmaz... Nasıldı o söz ana?"

Kezik, "Çok özür dilerim; boka konar!" dedi çabucak.

"Gönüle karışamayız; nereye konarsa konsun! Ama zıkkım başka. Bu konuda Alman polisi ciddi. Köpekleri alıp geliyor, onlar da hangi bavulda, çantada varsa, koklayıp haber veriyor. Bundan çektirdiler bizim arabayı, didik didik aradılar. Bereket, senin zıkkımı koyduğun yeri bulamadılar..."

"Tanrım bana sabır ver! Yahu ben nereye zıkkım koydum?"

"Nereye koyduğunu biliyoruz! Ama koskoca Alman polisi bulamadı; hayret, çok hayret!"

"Gerçekten hayret!" dedi Kezik de.

"Siz insanı çıldırtırsınız valla! Ben de Almanya'ya girdik diye sevincimden 'Türküler Geçidi'ne başlayacaktım. İlk türkü Hacer Buluş'tan mı, Hale Gür'den mi diye düşünüp dururken bir konu attın ortaya, isteğim boğazımda kaldı!"

"Kalmasın boğazında! Ne kadar sevinsen yeridir! İstersen Selda'dan başla!"

"Hani ekin arasında yılan görmüş gibi çığrınan bir kız var; ondan mı?" diye sordu Kezik.

"Evet, ondan! Başla benim bacım..."

"Başlamıyorum! Size türkü mürkü söylemiyorum. Bundan sonra sözlerinize de, sorularınıza da yanıt vermiyorum! Siz de konuşmayın benimle!" Döndü sırtını ağabeyine, anasına. Kapandı dizinin üstüne, büzüldü. Öyle gitti bir süre! Kendi kendini yedi bitirdi. "Ah, ben sınırı geçer geçmez Detlef'e telefon edecektim! Bozuk paraları hazırlamıştım. Ama konuşmayacağım dedim." Kıvrandı. "Bu durumda nasıl gururumu çiğner, söylediğim sözü geri alırım? Onlar beni kızdırıp ağlatmak istedi. Ah akılsız Ayşe, ah!"

"Oysa bu zıkkımın aslı kenevir kabuğudur. Araban esrarı nitelikçe çok iyidir. Almanya şimdi parasının karşı konulmaz üstünlüğü yüzünden her malın niteliklisini getirtiyor! Bu durum-

da, Detlef'in esrarını Türkiye'den ille kendim götüreceğim diye diretmek saflıktır bence..."

"Neyse!" dedi Kezik. "Küçüklerden kusur, büyüklerden bağış! Madem ağabeysin, bunun da adını 'Neyse' koyup bağışla Halil'im..."

Petra konuyu hâlâ anlamadığı için söze karışmıyor. Böyle ciddi durumlarda Ayşe'yi savunma anlamına gelecek bir söz söyledi mi, Halil sinirlenir. "Çok özür dilerim Halil Ağa; Ayşe kardeşimizi savunuyorum anlama gene. Ama ben yurtta hiç duymadım esrar sözü filan! Yoksa seni döveceğim şimdi!" Otomobili sol şeride soktu. Kilometre 120'yi vuruyor. Deggendorf'a gelirken Tuna üstünden iki kez daha geçtiler.

"Dokunma şuna, konuşsun Petra; yolu zehir etsin! Nerden çıkardıysa bir zıkkım çıkardı, durmadan yineliyor!" Petra'ya söyleyecek oldu: "Bir uygun yerde dur, telefon edeyim!" Otomobilin içindeki hava hâlâ gergin.

Kezik, "Ben de diyeceğim; bu esrarlı konuşmayı bırakın artık! Ama Petra kızım, kusura bakma, ağabeyidir, bir kusurunu bulunca tabii söyler! Söylemezse, ben Halil'e darılırım!" dedi.

Ayşe'nin tepesinin tası attı: "Anneee! Anlamıyor musun, bir oyuncu gibi konuşuyor sınırdan beri?"

Kezik'ten önce Halil kaptı sözü:

"Yüzüme karşı nasıl oyuncu diyorsun?"

"Deme kızım öyle! Evet, bugün Avrupa'da yaşıyoruz; ama geleneklerimizden, nasıl derler ona, sizin dediğiniz gibi öz kültürümüzden hemen kopmayalım! İnsan ağabeyinin konuşmasına karşılık vermez kızım!"

Halil topladı kendini. "Görüyorsun değil mi Petra! Hem ağabey olmak, hem saldırılara katlanmak ne zor?"

"Hiç görmüyorum; kusura bakma!" dedi Petra.

"Nasıl görmüyorsun?"

"Sana bakmıyorum, önüme bakıyorum..."

"Yani öyle görme değil; anlamak!"

"Duyuyorum bir şeyler; ama kusura bakma, anlamıyorum. Onun için döveceğim seni!"

Kezik, "Yavrularım, soracağım, soramıyorum; nedir sizin konuştuğunuz? Kurban olayım, beni hoş gör Halil! Ayşe sen de hoş gör ve anlat da, anlayayım..."

"Yok bir şey; ana..."

Sözün üstüne atmaca gibi atıldı Halil. "Nasıl yok bir şey? Polis bizim otomobili sola çektirmedi mi?"

"Çektirdi..."

"Aramadılar mı didik didik?"

"Aradılar..."

"Neden aradılar peki?"

"Ne bileyim, neden aradılar?"

"Kurt köpekleri hangi arabada, çantada esrar var, biliyor. Onlar iyi koku aldığı için, esrara alıştırılmıştır. Hayvanları koruma dernekleri bunu hiç istemiyor; ama adam insana acımıyor, hayvana acır mı? İçiriyor esrarı, alıştırıp kesiveriyor. Zavallı, önüne ne gelirse koklamaya başlıyor! Yani nerden esrar bulabilir? Arabalarda, bavullarda, hatta ceplerde olanı kokusundan buluyor! Eğer esrar cebindeyse, üstüne atılıyor. Parçalıyor seni! Çantayı bavulu da, havlayarak haber veriyor. Bizim arabayı da haber verdi; gördün! O yüzden, gelip gelip geçtiler yanımızdan. O yüzden, sola çektirip arama yaptılar. Ama öyle bir yere sakladı ki bizim kız; bulamadılar!"

"Yani sen böyle sanıyorsun, Halil Ağa!"

"Evet..."

"Ama ben seni niçin hemen dövmüyorum?"

Ayşe'nin gözleri ağlamaya yakın kanlandı. "Peki sanıyorsun da, niçin benimle konuşmuş, bana alma demiş gibi anlatıyorsun durmadan?"

"Güzel bacım, o da şaşırtmacası! Bilmeceyi bilmiyor musun? Hani Karadenizli söyler...."

"Hangi bilmece, bilmiyorum..." diye düşündü Ayşe. "Hayır, bilmiyorum; öyle saçmalarla uğraşmıyorum! Özür dilerim Petra! Ana, senden de özür dilerim..."

"Aferin! İşte bizim bacı buraya kadar! Biraz üstüne vardın mı, senin konuşmana saçma der çıkar!"

"Niye aferin çekiyorsun? Sana bir soru sordum: Ren mi büyük, Tuna mı? Bana karşılık olarak zıkkım konusunu açtın!"

"Senin sorun saçma değil, öyle mi?"

"Saçma değil! Güzel soru benim sorum..."

"Güzellik insana göre değişir; görecedir..."

Birden, "Halil!" diye bağırdı Kezik. "Artık bu söyleşiyi kes! Rica ediyorum kes! Yoksa patlayacağım!"

"Ama soru sordu: Ren mi büyük, Tuna mı?"

"Sorunca yanıt vereydin; şimdi istemiyor!"

"İstiyor mu, istemiyor mu, kendisine soralım..."

"İstemiyorum!" dedi Ayşe. "Eve varınca kendim ansiklopediye bakarım. Hem de merak etmiyorum. Ha sen ırmakları çok seviyorum diye, hangisi kaç kilometre, gerekli gereksiz söylüyorsun diye sormuş bulundum..."

"Haa sen uzunluklarını soruyordun? Yani hangisi uzun? Büyüklükleri deyince, bunu nasıl anlayacağım diye düşünüp durdum. Taşıdıkları yüke göre mi, genişliklerine, uzunluklarına göre mi? Böyle kapalı sorular sınavlarda da çıkar..."

Kezik, Petra'ya dokundu. "Kadın gelinim, bir dinlenme yerinde dur; eve telefon edeceğim! Hem de bıcımık dinlenelim!"

"Ana aklımda; telefon için durmayı düşünüyorum; ama dinlenmeyi sonra vereceğim..."

Halil, "Önümüzde Würzburg var; ona yakın bir dinlenme yeri uygun olur..." dedi.

Petra, "Würzburg uzak! Regensburg yakınındaki dinlenme yeri daha uygun..." diye karşılık verdi.

"İyi! İstediğiniz yerde durun!" dedi Halil. "Arabanın içinde çoğunluktasınız!" Başını kollarının içine büzdü. Kıvrıldı bir yanının üstüne, uyur gibi yaptı. Bir de horladı üstüne.

"Hiç gülesim yok; ama güleceğim!" dedi Ayşe. "Bunları beni kızdırmak için yaptığını biliyorum. Bir yandan da, acaba niye yapıyor diye düşünüyorum. Benim ağabeyim böyle saçmalar konuşmaz; acaba neden konuşuyor diyorum. Kafamda bir yanıt bulamıyorum. Bakıyorum durumuna, tam bir çocuk! Kimi zaman ne konuştuğunun ayırdında değil..."

"Ben ayırdındayım! Asıl siz ayırdında değilsiniz! Eğer Schärding Kapısı'nda Alman polisi Gölcüklü Cemal'i de bizi aradığı gibi ararsa, yandı babamın kemikleri! İşte bunun için canım çok sıkılıyor. Hem de nasıl bir önlem alabiliriz diye kafa yoruyorum."

Kezik, "Ben sıkılmıyorum!" dedi. "Yapabileceğim kadarını yaptım, üstünü Tanrı'ya bıraktım; O yardım etsin. Kimseye za-

rarı dokunucu bir iş değil. Çoluk çocuğuma, yurttaşlarıma yararlı bir iş. Tanrı her zaman yoksullara yardım etmiyor, biliyorum. Doğrulara da yardım etmiyor. Ama bu kez edecek..."

"Sayın Yolcular, on dakika çiş molası!"

"Teşekkürler, çok teşekkürler Petra Yenge!"

Petra, dinlenme yerinin sapağından girdi.

Ayşe koşup telefonluklardan birini kaptı. Çıkardı paraları, tıktı, tıktı, çevirdi numarayı. Kezik onun kadar koşamazdı; ağır ağır vardı. Boş kalan kulübenin kapısına yapıştı. "Bana biraz bozuk para bulun Halil, Petraaa!"

Halil anasının huyunu biliyor. Kendinde, Petra'da ne varsa birleştirip getirdi.

Petra, "Ben de bizimkilere haber vereyim; yaklaştığımızı bilsinler..." dedi.

Halil, "O zaman ne yaparız biliyor musun? Şimdi doyumevinden bozuk para istesek vermezler. En iyisi birer kahve içer, üstünü bozuk verin deriz. Görüyorsun, her sorunun çözümü var Almanya'da!" diyerek böbürlendi. Anasına haber vermek için telefonluğun camına vurdu. "Biz doyumevine giriyoruz, doyumevine! Kahve içeceğiz; hürp!" dedi. Ayşe'ye de aynı yolla haber verdi. Anası hemen düşürmüş, konuşuyor. Ayşe uğraşıyor biri gelsin telefonu açsın diye. Az sonra kaşlarını çatmış, dudaklarını daha da indirmiş, girip geldi. "Çıkmıyor kimse! Daha dönmediler belki!"

Halil anası için de kahve söyledi. Ama o hâlâ konuşuyor. Ancak para bitince gelir. Torunlarla da konuşur ayrı ayrı."Saat 11.00'a geliyor. Çok çok, yedi saat yolumuz kaldı! İki saat de mola versek; sekizde ordayız inşallah!"

"Evet, inşallah!" dedi Halil.

Petra, "Essen'li Hasan Ağabey Zagreb Konsolosluğu'nun önünde bekliyor şimdi! Para kalırsa Essen derneğine de bir telefon edelim Halil Ağa! Yada eve varınca... Ah şu yollar bir bitse! Bir daha ne yapıp yapıp uçakla gidelim..." dedi.

Yarım Ekmek

Kahveleri içip kalktılar. Petra boş bir telefonluk yakaladı. Annesiyle konuşuverdi çabuk. Onun işi öyledir. Üç, bilemedin dört kez çaldırır; açan olursa, telgraf gibi, yoldayız, iyiyiz, saat sekizde geliyoruz! Üç cümle yeter. Geride bekleyene verir sırayı. Çaldırmaz, dıt dıt dıt; yada konuşmaz on dakika...

Buluşum filan almadan çat kapı çıkar gelir hemşeriler.."Kezik Abla, evde misiniz? Halil Efendi, ne yapıyorsun, iyi misin?" Evde olunduğunu görüyor. Sofra kurulmuş, çevresine oturulmuş. Yemek yeniyor. Görüyor... Sorar gene de... Onlar da yanıt verir: "Evdeyiz, iyiyiz. Yemek yiyoruz. Buyrun, birlikte yiyelim..." Uzatırlar boş konuşmayı: "Yok, biz yedik! Size afiyet olsun..." Kezik Ana üsteler: "Buyrun, beraber olsun!" Direnirler: "Yok, size afiyet olsun! Biz o görevi yaptık..." Üsteleme görevini bu kez Halil alır: "Buyrun birer lokma alın; anam kavurmalı pilav pişirdi; yurt bulguru!" Direnirler: "Size afiyet olsun; biz de Alman makarnası pişirdik; o da yurt buğdayından sayılır. Yirmi yıldır buradayız; artık burası da bize yurt oldu..." Kezik Ana başka bir yöne doğrultur sözü: "Celil bizim yemeği beğenir de yer mi hiç? Onun avradı hacı kızıdır. Kim bilir ne beceriler kondurmuştur Alman makarnasının üstüne?" Sürer gider böyle: "Hayır, valla öyle değil, ondan değil! İyi kötü yedim, doydum; daha fazla yiyesim yok!" Halil Ağa girer gene: "Yiyesim yok diye kendini kasma yahu Celil Emmi! Ne demiş eski aklı erik atalar? Cami ne kadar dolu olsa, padişah gelince yer bulunur. Bak adakabağı tatlısına geliyor sıra! Adakabağı tatlısı, sen daha iyi bilirsin, yemeklerin padişahı! Nazlanma, buyur; hem de anamı kızdırma; kalkar sürür seni şimdi!" Bütün bunlar konuşulurken Petra'nın burnu, boynu kızarır. Celil daha fazla naza çeker kendini: "Tokum dedim size; niçin anlamıyorsunuz? Üsteleyip dur-

mayın lütfen! Size afiyet olsun; siz karnınızı doyurun!" Kezik Ana ciddi olarak kızar: "Gahbam Celil, bizim aşta zehir var sanki; iki lokma alsan ölürsün!" Halil diretir: "Gel şuraya yahu Celil Emmi; sokul iki lokma al!" Böyle demekle, dille üstelemekle yetinmez Halil, anasının göz etmesi üzerine kaşığı bırakır kalkar, Celil Emmi'sini kolundan çekerek getirir sofraya. Adam başlar onlarla birlikte yemeye. İki lokma alıp çekilse, beğenmedi de çekildi sanırlar diye biraz yer artık. Kezik Ana kaşlarının altından güler. "Gördünüz mü bizim tok hemşeriyi? Lokmaların el gibisi yel gibi gidiyor! Toku bu kadar; bir de aç olsa acaba ne yapardık?" Halil veriştirir: "Gerçekten haklısın, ana! Zaten bir yiyeceğim diyenden kork, bir yemeyeceğim diyenden! Ben bunu bir takvimde okudum..."

Hiçbirini anlamaz Petra. Şaşar sadece. Onun anlayışına da Kezik şaştı uzun süre. "Bu kız onu anlamaz, bunu anlamaz, ne anlar oğlumuzdan acaba?" Arada özellikle kadın hemşerilerden çok duyar: "Alman avratları yatıp kalkmacı olur. Kendi erkeklerininin nefsi bizim erkeklerin nefsi denli güçlü değildir. Onlar gücü bilime, bilgiye, makine motor buluşuna verir. Kafası güçlü olanın öbür yanı zayıftır. Eee, kadın dediğin de ne olsa yangınlı. Öbür yanı zayıf erkekle yangın sönmez; kafası zayıf erkeğe dört elle sarılır. Buldu mu, eskitesiye bırakmaz. Bu işlerde bizim Türkler üstündür. Daha üstünü de Afrika erkekleri denir ki, kafaları o derece zayıf, öbür yanları güçlü! Son yıllarda Avrupa'nın kadını, kızı onlara düştü..." Kezik hem geleni gideni sofraya üstelemede, hem kafayı bir düşünceye takıp rasgele dere tepe dolaşmada tektir. İsterse önünde çok önemli sorunlar olsun. Sık sık düşlerinin ardında gezer. Oturdukları doyumevinin merdiveninden inerken hâlâ o tür düşler ardındaydı.

"Haydi ana, buyur arabaya!"

Petra girip oturdu çoktan. İvdiriyor Halil. Ayşe telefonluğun önünde, tuvaletin kapısında sıkışmış da, içerdekinin işi uzadığı için nerdeyse altını ıslatmak üzere olan bir kul gibi bekliyor. "Eşşoğlu beş kulak, çık artık!" diye bağırıyor içinden. Arada dönüp ağabeyinden yana bakıyor. Konuşmayı uzatan Alman, Yunanistan'dan tatilden dönüyor belki. Sevgilisine haber veriyor

belki. Karısı otomobilde beklediği halde uzatıyor. "Dünya böyle işte; serserilerle dolu!" Bereket çıktı sonunda; Ayşe girdi.

Halil, "Detlefgil dönmedi daha! Ama denesin. Detlef'in ana babası, saati saatine ayarlamıştır işi. Bizim gibi iki gün önceden çıkıp gelmez. Bekleyelim ama Petra'yı da kızdırmayalım..." dedi.

Kezik sordu: "Bitmedi mi bunun telefonu daha!"

Halil anasının sesini yokladı. Kendisini sorumlu görüyor gibi mi sordu belli değil. "Şimdi girdi daha. Adam uzattı. Arasın, bulursa konuşsun bakalım. Buraya kadar çok iyi geldik..."

"Emine'm evi silip süpürmüş. Yemekleri de yapar şimdi. Vardık mı, sofra hazır. Hemen bir duş alacağım. Sonra koklayacağım torunlarımı. Tüttüler burnumda!"

Halil kolundaki saati otomobilin saatiyle denetledi. "Sekizde evdeyiz dedik. Bu gidişle dokuzda oluruz..." dedi içinden.

Ayşe on kez çaldırdı. Kapadı, yeniden çevirdi. Beş, altı, yedi... gene yok! Ağabeyigil bekliyor. "Rahat vermiyorlar ki! Belki geldiler, evin önünde araba boşaltıyorlar. Duyunca koşarlar. Detlef bilir arayacağımı. Ama girip oturdu bizimkiler! Çok kısıtlı insanın özgürlüğü! Kendileri on kez çevirir. Yüz kez çaldırır. Neyse, ilerde bir yerde gene dururlar belki..." Çıktı, bir dudağı yerde, bir dudağı gökte geldi. Direksiyona ağabeyi geçmiş. Öne Petra oturmuş. Anasının yanına geçti Ayşe. "Bu hal bende gittikçe güçleniyor. Sadece şu an değil, her an, Detlef'ten başka kimseyi düşünmüyorum. Yurda giderken yollarda, köye varınca kırlarda, dönüş yolunda, İstanbul'da, Trakya'da, Bulgaristan'da, Yugoslavya'da, Avusturya'da; doyumevlerinde yemek beklerken, otellerde yatarken, temizlenirken, taranırken, ağabeyimle tartışırken, sinirden içim içimi yerken hep onu düşündüm. Ondan başka dala konmuyor düşüm. Bir başka benzinliğe de ne zaman gireceğiz, kim bilir? Eve ne zaman varacağız? Bir duysam sesini! Bir görsem yüzünü! Varır varmaz hemen bize gelse! Yada biz arabayı onların mahalleye sürsek. Beni bırakıp geçseler. Nerde öyle ağabey? Söylesem, dinlemez! Anlatsam, anlamaz! Okul günleri ne tatlı günlermiş? Daha kaç gün var yeniden açılmasına? Tatilleri hiç mi hiç sevmiyorum..."

Belli belirsiz yokuşlar gelse de, su gibi akıyor yol. Hiçbir yerinde kuyruk yok. Arada bir radyo bildiriyor. İlerde, Olpe yanında, bir buçuk kilometre dolu! Halil içinden, "Biz varasıya erir!" dedi. Sonra sordu kendine: "Nasıl düzelteceğiz arayı Ayşe bacımla?"

Ayşe, "Yollara maşallah! Hem de otomobilimize, şoförümüze, daha doğrusu şoförlerimize bin bin! Akıp gidiyoruz! Yani Petra çok çok teşekkür ederim sana; bütün yol boyu bize iyi destek oldun! Bundan böyle de sürdürürsen desteğini, bizim yaşam temelli bal olur..." dedi. İçinden söylediğini sanıyordu; sesli söylediğinin ayırdına varıp kızardı. Ama üzülmedi. "Söyledimse söyledim, ne yapayım? Kusurum olduysa, anam bağışlar..."

Halil, "Teşekkürler Petra! Büyük destek oldun!" dedi.

Kezik, "Hep Petra'nın seni desteklemesi olmaz Halil'im! Biraz da sen onu destekleyeceksin! Ne olsa, kadınların eli ayağı kısa. O zaman temelli bal olur yaşam..." diye karşılık verdi.

"O beni böyle destekledikten sonra, ben onu neden desteklemeyeceğim? Hayvan değilim ya! Sen de bilirsin, bu işler aynı zamanda karşılıklı ilgiye bağlı, öyle değil mi? Yani ben en çok, söylenen sözü ters yanıtlandıran sinir küpü kadınlardan korkarım! Evimde yada işimde yada yolculuklarda gülünsün, konuşulsun, insanlar birbirini hoş görsün isterim. Petra da bizi hoş görüyor, sanırım. Bak ne zamandır geçiniyoruz; iyi kız değil mi, ana?"

Halil bunların hepsini sesli söylemedi; birazını içinden geçirdi. O yüzden Kezik soruyu bir süre yanıtlandırmadı. Sonra, "Allah ağız tadınızı artırsın!" dedi usulca.

"Âmin, sağ ol!" Başını hafif döndürdü, bacısını görmek istedi; göremedi. Önündeki aynayı ayarladı. Aynadan gördü. "Bizim işler iyi olmaya iyi. Senin de buyurduğun gibi, giysilerine birer gözboncuğu taksak Petra'nın; hiç öyle inançlarım yoktur ama, bir tane de ben takınsam, iyi olacak. Bunu kabul ediyorum. Sadece, üzüldüğüm nokta ne biliyor musun?"

"Bilmiyorum oğlum?"

"Ayşe kardeşimle arayı nasıl düzelteceğiz? Bir şaka yapayım dedim, herhal sınırdan geçerken sinirliydim, gönlünü kırdım!"

"Ah benim melek Halil'im!" dedi Kezik. "Acaba sen böyle kimlere çektin?"

O anda Ayşe'nin içi ılıyıverdi. "Kırılmadım ağabey! Ama kızdım!" dedi. "Acaba ağabeyim bu saçmalığı neden yapıyor diye öfkelendim. Başka bir ailenin insanı olsan, döverdim seni! Kendi öz ağabeyim olduğun için dövmedim. Sabret Ayşe, dedim. Hem de ettim!"

"Aferin benim güzel kardeşim!"

Ayşe, ağabeyinin sesini denetledi; alay ediyor mu? Hile bulamadı. "Ağabeyimin aslan olduğunu bilmiyor muyum sanki; kafa işte! Neyse... Yahu şu Detlef'in ana babasına da bozuluyorum ha! Daha dönmemişler, yoklar evde! Bir de bakarsın, iki gün sonra sabaha karşı gelirler! O zamana kadar durma, telefon çevir artık!"

"Fransa'daki tatil evlerinin numarasını biliyor musun? Eve varınca orayı çevirirsin!" dedi Halil.

Ayşe, ağabeyinin boynuna sarılmadan nasıl duracağını bilemedi. "Ah, sersem kafalı ben! Unuttum almayı o numarayı! Ama bir daha alır, defterime yazarım..."

"Eve varınca bir çözümüne bakarız. Uluslararası Danışma'dan alabiliriz. Ben kendi elimle alır, veririm kardeşime. Yeter ki, o beni hoş görsün!" Halil yeniden buldu aynadan Ayşe'nin yüzünü. Sordu gözleriyle: "Hoş gördün mü?"

"Otomobil gidiyor olmasa, şimdi sarılırım boynuna, benim canım, canım ağabeyim!"

Birden nasıl olduysa, Kezik'in boğazına bir ağlama geldi. Zor tuttu kendini. "Sağ olup Demiryolcu görmeliydi şunları! Nasıl birbirinden yiğit oldular! Alman kızı sevdi; ama varsın sevsin! Kızım da bir Alman buldu; varsın bulsun! Bulmasın, sevmesin desem, elimden ne gelecek? Bırak kızım, sen Türk'sün, hem az çok Müslüman'sın; bir Türk'le, Müslüman'la evlen desem, dinleyecek mi? Detlef olacak kertenkeleye tutulmuş bir kez. Ben de Demiryolcu'ya tutuldum. Anam dedi: Sen güzel kızsın; bekle daha ne kısmetler çıkar! Bırak, bu çıblak Mustafa'yla yaşamını yakma! Dinledim mi? Benim dinlemediğim öğüdü bugün kızım dinler mi? Sevi basınca, insanın kendine sözü geçer mi? Dağlar kalkar oturur gibi sarsılır, koca orman

gibi sallanır insan sevi basınca. Düzlenmiş denizler çatlar yarılır insan sevi basınca. Gözü anayı, atayı görmez, eğri yada doğru bilmez, bildiğinden adım şaşmaz insan sevi basınca; gözü yokuşları düz görür, utanmayı arlanmayı unutur insan sevi basınca..."

Halil, "İşte bu huyunu çok beğendim! Eğer bak, o Detlef olacak güzel kertenkele senin değerini bilmesin, ne yaparım ona! Hemen gözlükçüye götürür, bir gözlük alırım! Şaşılığı gider, güzelliğini, değerini, insanlığını görür! Şimdi bak, barışmamızın onuruna senden küçük bir ricam var: Hale Gür'den, yada Selda Bağcan'dan bir türkü söyle, haydi benim aslan bacım!"

Çok, çok mutlandı Kezik. "Mapusaneleri söyle kızım!"

İkiletmedi Ayşe. "Demir parmaklıklar ardında yanıp dönüp ağlayanlar"ın, "gün görmeyen duvarların ardında yıllardır yatanlar"ın türküsünü söyledi. Halil, Ayşe'nin başlayınca birle, ikiyle kalmayacağını biliyordu. Wetzlar benzinliğinde durasıya kadar söyledi Ayşe. İner inmez de telefonluğa koştu. Gene yoktu Detlefgil'de almaç vermeci kaldıran.

Halil bir madensuyu içti. Petra kahve söyledi. Ayşe ile anası çay içti. İçip sürdüler yeniden. Bu kez Petra oturdu direksiyona. Ayşe eski yeni türküleri dillendirdi. Yollar düzdü, sonra inişe döküldü. Olpe'ye yaklaşırken, "Kuyruk var mı?" diye radyoya kulak verdiler. Hayır, erimişti. Sekize kalmadan Wedau'ya geldiler. Ordan girdiler Duisburg'a.

Çeliğin, asfaltın, hem de birbirine yaklaşık yapıların sıcağında yanıyordu şehir. Havaya kurumlardan, demir çelik tozlarından bir karışım egemendi. Ren'in, Rur'un, yüzlerce metre uzunluğundaki kanalların saldığı nem, gözle görülürcesine belli oluyordu. Duisburg'a girer girmez insanın derisinde kıpırdanmalar başlıyor. Kaşınmalar, insanda mavi sulu havuzlara atılma isteği uyandırıyor.

Hochfeld'deki evin önünde durdular. Emine kucağında Murat'la balkonda dikiliyor. Ayşe çantalardan birini alıp koştu. O sırada telefon çaldı. Dizlerinin bağı çözüldü. Yıkılacak. "Odur mutlaka! Mutlaka odur!" diye var gücüyle tırmandı merdiveni. Ablası balkondan duymaz. Koştu; uzanıp kapmaya çalışırken

halının üstüne yıkıldı. Ama yakaladı. Soluk soluğa "Hallo!" dedi. "Acar" diyecekti, demeden tanıdı Detlef'in sesini.

Oooooh! Yorgunluklar uçtu. Mutlulukların içine yuvarlandı. Detlef'i can kulağıyla dinledi. Şimdi gelmişler. İlk iş olarak telefona sarılmış. Ah canım, Düren yanlarından da etmiş. Emine Ablası'yla konuşmuş. Regensburg'u geçtiklerinin haberini almış. Şimdi işte telefonda karşı karşıyalar.

"Durma gel!" dedi Ayşe.

"Olmaz; duş alacağım..."

"Duşu alınca gel!"

"Neyle geleyim; taşıt seyrek bu saatte?"

"Söyle babana! Bunu düşünmeye aklın yok mu?"

"Babam benim işlerime niçin karışsın! Yorgun hem..."

"O zaman ben gelirim. Ağabeyim getirir. Altı haftadır özlemden ölüyorum..."

"Belki anneme söylerim, o da babama söyler..."

Kapattılar. Ayşe aşağıya indi yeniden. Ablasıyla kucaklaşmayı da nice sonra akıl etti.

On beş dakika geçmedi, telefon yeniden çaldı. Bir saate kadar babası getiriyor. "Ana, Detlef geliyor!" Yani Detlef geliyor.

Sofra

Emine, durup durup bir ona, bir buna sarılıyor, "Eee, hoş geldiniz bakalım köylüler!" diyor. Sofrayı oturma odasına, yere serdi. Bir şenliktir çalkanıyor içinde. Hem de hâlâ koşturuyor. "Kimin anası gelmiş? Kimin ninesi gelmiş? Kimin dayısı, teyzesi gelmiş? Kimin kardeşleri? Ana, valla özlemden bu kadar kavrulup öleceğimi bilmezdim! Çok zormuş ayrılıklar! Seversin diye bak mantar pişirdim. Yiyip içtiğiniz sizin olsun, gördüğünüzü anlatın! Ana, köyden çıkalı kaç gün oldu? Çeltek'in durumunda gelişme var mı? Yoksa biraz daha batağa mı saplanmış köylülerimiz?" Giriyor çıkıyor, hâlâ bir şeyler getirip koyuyor masaya.

Kezik bakıyor oturduğu yerden, gülüyor. Hem de, "Evet, kendimiz geldik; ama Demiryolcu'nun kemikleri TIR'a bindi. Bilmiyorum ne zaman gelecek?" diye düşünüyor. "Gölcüklü Cemal'in TIR'ı kaç gün sonra girer Almanya'ya? Hem de bakalım girebilir mi? Keşke biraz para bıraksaydık. Verir, açtırırdı kapıları. Karga sürüsünden çok yiyici konmuş kapılara. Gak diyorlar para, guk diyorlar para. Ver para, görsünler işini! Yoksa sürüncemede kalır! Öyle değil mi Kezik, Deli Kezik?" Böyle düşünmeye başlayınca gene düşlere dalıyor.

Kezik, Demiryolcu'nun adını alan ilk Mustafa'yı kucağına aldı. Onun küçüğü Murat ise babasının kucağında. Haydar köşeye oturmuş, oğlunu avutuyor, hem de yan gözle kaynanasına bakıyor. Kayını Halil duşa girip çıkmış, evin içinde dolaşıyor. Ayşe var şimdi banyoda. Ağabeyinden sonra, "En ivedi benim işim!" diye daldı. "Detlef gelecek; terli terli mi sarılacağım?" Ön alıp girdi.

Kezik mutlanıyor. Diline eski türkülerden biri takıldı:

Pazardan aldım halı
Aman sevdiğim ayva dalı
Gören maşşallah desin
Kimin var böyle yâri?

Petra bavulları deşti. Keseleri mutfağa koydu.

Mutlanıyor Kezik. "Acaba köylümüz Celil geldi mi? Yoksa daha yollarda mı? Acaba Gölcüklü Cemal'e rastladı mı yolda? Nasıl rastlayacak? Biz rastladık mı? Gene de bir telefon edip sormakta yarar var..."

Halil aynanın önünde saç tarıyor. "Türkiye bir olmuş enişte, bir olmuş; görme! Her şey ateş pahası. Yaşam alıp başını gitmiş. Bizim köylü Ramiz vardı; Boğaz'ın iç yanlarında, dört katlı, her katta üçer daire, bir apartman yaptırmış; iki dairesini birleştirip kendi oturmuş; görsen aklın durur! Öbürlerini vermiş kiraya. Altta üç mü, dört mü dükkân. Sen burda Rheinhausen Krupp'ta çalışıp on kuruş biriktireceğim diye çabala Sayın Enişte!"

"Halil, bak ne diyorum oğlum sana! Şu bizim köylü Celil'in telefonunu çevir de getir yanıma. Bir konuşayım Sultan'la! Eğer geldilerse, Gölcüklü Cemal'e rastlamışlar mı, sorayım. Senden rica ediyorum Halil'im; ara sıra yoklayalım Celilgil'i. Ben artık şu emanet gelesiye yerimde duramam. Unutma e mi koçum?"

Tarağını cebine sokup telefona gitti Halil. "Bir dakikanı rica edeyim, ana. Önce Essen derneğine, Malatyalı Hasan Ağabey'in durumunu bildireyim. Kendisine söz verdik; unutursak ayıp olur..."

"Evet, önce garibanın işini gör! Yollarda bizim de yolcularımız var. Sade bu yıl değil, her yıl 'Sırat'lardan geçiyoruz. Onun telefonundan sonra Celil'i ara, gözünü seveyim. Bir yandan da Petra Gelin'e söyle, yavaş yavaş oturun artık sofranın başına. Vakit geç oldu. Çocuklar yemeği yiyip yatsın..."

"Ana, hemen iki dakikacık izin ver. Konuşup kafamı karıştırma lütfen! Essen derneğine telefon edeceğim. Yazdığım numarayı arıyorum..."

Emine banyoya koştu. "Ayşe!" diye seslendi dışardan. "Yardım gerekiyor mu? Sırtını ovayım mı?"

"Ben çocuk değiliiim!"

"Öyleyse çabuk ol. Salata pörsüyor!"

Petra sokuldu Emine'nin yanına. "Benimki uzun sürmez! İki dakikada çıkarım. Şipşaktır işim..."

"Aloo! Sayın Kardeşim! Yönetim kurulundan bir arkadaş rica etsem. Çok önemli bir konu var. Yani ille başkanla konuşmam gerekmez; ama görevli arkadaşlardan biri olsun. Söylesenize be kardeşim; madem yönetim kurulundasınız, size anlatayım! Lütfen kalem kâğıt alın, hem de yazın adını soyadını. Üyelerinizden Malatyalı Hasan Torun yolda büyük soygun yedi. Yani ben anlatayım, siz gereken notu alın. Yarın sabah sekizden önce firmasına bilgi verin ki, arkadaş bir ziyana daha uğramasın. Yani benimki bir insanlıktır; o yüzden telefon ediyorum..." Özetledi Hasan'ın başına geleni. "Yani Türkiye eskisi gibi! Yaşam fırlamış. Evet, geçen yıldan daha pahalı. Arada, işi iyi olanlar var tabii. Evet, her zamanki gibi kardeşim. Bir şey değil kardeşim..."

Gören maşşallah desin
Aman kimin var böyle yâri?

"Anacığım artık biraz ayıp olmuyor mu? Salata pörsüdü, mantar soğudu. Valla fasulyenin, pilavın da tadı kaçtı..."

"Peki madem; Celilgil'e telefon kalsın! Yemekten sonra arayın! Ama sakın unutmayın!"

Halil sofraya geldi. Haydar sokulup yerini aldı. O sırada Ayşe çıktı, Petra girdi duşa. Ayşe koşup odasına geçti. Silinip kurunmadan nasıl gelip oturacak? O silinip kurulanasıya Petra işini bitirip geldi. Önce bir bardak su içti. Sonra salata aldı tabağına. Uzanıp boynuna sarıldı, bir de öptü Emine'yi.

"Allah dirliğimize gölge düşürmesin; bizim işlere de kolaylık versin! Tilkiyi yüzdük, kuyruğuna getirdik. Bir de şu Gölcüklü gelse hayırlısıyla! Belki Celilgil görmüştür yolda. Belki sağ esen girmiştir Almanya sınırından..."

Halil kalktı usulca, Ayşe'nin kapısını tık tık etti, sonra kolundan tutup getirdi bacısını. "Gören maşşallah desin; kimin var böyle bacısı?" diye değiştirdi türküyü. "Benim sevdiğim kavga

budur! Yani boğaz kavgası, sofra başında! Haydin bakalım, kıran kırana! Çabuk tutun elinizi!"

Emine, "Durun çorbalarınızı katayım! Çorbasız yemek açılmaz. Bu akşam düzgünce bir yemek yiyelim! Sonra yavan yesek de olur!" dedi. Çorba tenceresini sofranın ortasına koydu. Ortayer masasını, sandalyeleri çekmiş köşeye. Yerde oturuyor hepsi. Sığışmak için askerler gibi yarım diz oturmuş çoğu. "Bir şaşırtım var; sonra söylerim..."

Tabakları doldurdu teker teker. Sebze çorbası püfür püfür tütüyor. Giriştiler hep birlikte. Kezik, çok öncelerdeki atalar gibi tahta kaşıkla yemeyi seviyor. Avrupa'nın burasında yenilikleri kendine göre kapıp dururken, eskinin alışkanlığını da sürdürüyor. Gocunmuyor bundan. Daha rahat oluyor diye yer sofrasında yemeyi seviyor arada. Konuk gelince ortayer masasında büyük sofra oluşturmayı seviyor. Öyle zamanlarda sofra hizmetini kendisi görüyor. Sebze çorbasından ilk kaşığı aldı. "Şu Demiryolcu'nun kemikleri gelsin, götürüp yeni gömütlüğe koyalım hayırlısıyla. Duasını yapalım. Ünlü şanlı bir daha sofra kurayım. Eşle dostla toplanıp yiyelim. Gene böyle çorbadan başlayalım. Etli fasulye, nohutlu bulgur, en sonunu hoşafla noktalayalım. Sekiz on da şarap alayım. Yiyenler, içenler hayran olsun. Ne güzelmiş Çeltek'in Türkmen yemekleri desinler. Benim kızım da bu yeni çorbayı nerden öğrenmiş? Ayşe kızım, hasta gibi yeme yavrum! İyi doldur kaşığını! Canlı canlı yuvarla. Yemek senden korksun. Ablanın çok hoş olmuş çorbası..."

Ayşe anasına yanıt verecekti; Kezik bu kez, "Emine kızım!" diye seslendi. "Biz burda yokken yemek kursuna mı gittin? Kimden öğrendin bu çorbayı?"

"Hele şükür; sen bari sordun! Ağabeyim sormuyor; Petra hiç sormuyor. Ben bu çorbayı, Rheinhausen'de Achim var, Haydar'ın arkadaşı; onlardan öğrendim. Achim'in karısı Edith bilir böyle besleyici şeyleri. Onlar Yeşiller'den, biliyor musun? Yeşiller az et, bol sebze yiyor. Artan sebzelerden filan yapıveriyorlar. Kimi zaman da her şeyden az az alıyorlar. Çocuklara çok iyi oluyor bu çorba. Mustafa'yla Murat bayılıyor..."

"Beni de çocuktan sayın! Ben de bayılıyorum!" dedi Haydar; daha kimse gülmeden kendisi attı kahkahayı. Askerlikte

kesilen saçları uzamış. Haydar'ın huyu böyle. Arada bir konuşur, herkesten önce güler. Kaç yıldır işyerinde bilgisayarlı denetlemede bir yanlışı görülmedi. Ev içinde yada hemşeriler arasında kendini biraz saf, biraz yufka göstermeyi yeğler. Arada saz çalar. Ama Kezik girdi mi, keser. "Haydar, kesme kuzum! Çok hoşlanıyorum! Dinlemeye geldim kurbanım!" der. Ama çalmaz kaynanasının yanında.

Emine, "İyi ki benim yanımda utanmıyor! Çok hoşlanıyorum! Melektir adamım. Bıyık da bırakacak ama, ben hoşlanmıyorum diye bırakmıyor. Asıl böyle utangaç davranışlarını seviyorum. Anam üstüne gelince sazını kesmesini. Anam istemiyor ama ben hoşlanıyorum. Elleme, bıcımık saygılı olsun. Çok azaldı böyle insanlar. Bu sözü anamdan, sebze çorbasını Achim'in karısından öğrendim. Siz izindeyken bir kez onlar geldi; bir kez biz gittik. Üç kap yemek hazırlayıp bir daha çağırmalı. Allah Müslüman yaratacak yerde, şaşırıp Alman yaratmış karısını. Öbür Almanlar gibi, tek çocuğa nokta koymamış. Dört yapmış, dört daha yapar belki. Achim korunmayı sevmez, çocuk aldırmayı da günah sayarmış. Böyle bir dini varmış..." dedi.

"Yerin yurdun cennet olsun Emine'm! Hoşlandım çorbandan. Geçmişlerin ruhuna değsin. Varsa yarım kepçe daha koy kızım!"

"Buyur ana; sade sana değil, isteyen bütün yolculara birer kepçe daha verebilirim..."

Ayşe tabağını uzattı. "Gerçekten hoş olmuş ablamın çorbası; aferin!" Kaşığını doldurdu, ağzına götürüyordu; zil çaldı. Kaşıktakini tabağa döküp fırladı. Kapıyı açarken kolu mandala takıldı. Geri aldı kendini; kol ucu birkaç santim yırtıldı. Detlef'ti elbet. Babası da çıkmış yukarıya. Bir selam verip gidecek. "Einen schönen guten Abend! İyi akşamlar..." Oğlundan önce daldı salona. Herkesin elini sıktı teker teker. Kezik'in hatırını sordu. Sonra çekildi geri. Politikacılar gibi sıralı sırasız gülen bir adam. Güney Fransa kıyılarında biraz yanmış.

Detlef'le Ayşe kapının ardında sarıldılar. Bir o, bir öbürü kaldırıyor birbirini. Sallıyor, öpüyorlar şap şup. Detlef'in babasını kimse geçirmedi. "Sofraya buyur, iki lokma ye bizimle!"

dediler. Oturmadı. "Karım bekliyor!" dedi, kaçar gibi gitti. Nice sonra Ayşe sürükleyip getirdi Detlef'i. Kezik, "Buyrun efendim, buyrun!" diyerek ayağa kalktı. Sonra bıraktı resmiliği. "Aferin ulan Detlef; uzamışın!" Tutup çekti bağrına. Kucaklayıp bir de öptü. Sıvazladı sırtını, başını.

Ayşe yırtık kol ucunu avcunun içinde saklıyor. Başını utangaç utangaç eğiyor.

"Gözün aydın Ayşe'm! Kurban olduğum Allah işte kavuşturdu! Çok tasalanıyordun; bitti hepsi!"

Ayşe sokuldu anasına. Kezik, kızının başını okşadı. "Haydi oturun, yeyin yemeğinizi!"

Halil, "Gözün aydın bacım!" dedi.

Emine de, "Gözün aydın Ayşe!" dedi, hem de kalktı bir çorba tabağıyla kaşık getirdi mutfaktan. "Otur Detlef!" dedi sonra.

Detlef yere nasıl oturacağını düşündü. Ayşe'ye baktı, öyle oturdu.

"Hoş geldin!" dediler Petra, Haydar ayrı ayrı.

Dışarlara karanlık bastı. Emine kırmızı pideden bölüp verdi. "Konyalılar ilerletti bu işi! Güzel yapıyorlar. Astarlı astarlı olmuyor öbürleri gibi. Aferin..."

"Sebze çorbası sizin Alman yemeklerinden sayılır; buyur Detlef!" dedi Halil. Okşadı Detlef'in sırtını. "Hak geçmesin; bacımın sırtını da okşayayım!" dedi. Detlef dikkat etti; Ayşe'nin ailesinden insanlar dokunup duruyor birbirine.

"Böyle sofra başında oturuşlarımız iyi; ama şu Celil'i artık bir ara oğlum! Belki bir haber vardır Gölcüklü'nün TIR'ından..."

Halil ekmek almıştı ağzına. Yutmaya çalışarak baktı anasına. Emine mantarlı, domatesli taze fasulye yemeği koydu anasının tabağına.

"Kızım bunu da Achim'in karısından mı kaptın?"

"Evet! Bir tat bakalım, beğenecek misin?"

Halil kalktı. "Ben iki dakika mola verip Celil Ağabey'i arayayım!" dedi. Telefonun başına vardı. Çevirdi numaraları. Çaldırdı beş, altı, yedi, sekiz... Açan yok. Dönüp yerine oturdu. "Yok kimse!" dedi. Sordu Detlef'e: "Tatil nasıl geçti yeğen? İyi eğlendin mi?"

"Çok sıkıcıydı! Yapayalnız!"

"Vah vah; geleydin bizimle sarı yavru! Arkada biraz sıkışır, üç otururduk..."

"Biz onu düşündük; ama babasıgil istemedi. 'Bu yıl olmaz; gelecek yıl belki!' dediler..."

Bir bardak su içti Kezik; sonra tavuklar gibi yukarı dikti başını. "İşte böyle Demiryolcu Mustafa! Şu anda bizi görüyor musun bilmem? Günler yuvarlanıyor. Yaşam senin çalıştığın trenler gibi geçiyor. Günlerin, yılların içinde ben de yuvarlanıyorum. İşte çocuklar, torunlar! Bilmem iyi, bilmem kötü ettim; al götür beni dedin, sözünü tuttum. Kemiklerini yükledim TIR'a. Yani bu TIR'lar çok büyük kamyonlar; senin gününde yoktu. Şimdi yolda ama, içim içimi yiyor. Acaba esenlikle gelecek misin? Alman sınırında polislerin dini imanı yok. Ellerinde zincirli köpekleri var. Köpekler kudurgana benzer. Salacaklar insanın üstüne. Bir işi yasasız yapmak istersen, parçalayacaklar. Yıllar önce ölen insanın kemiklerini getirmekte ne sakınca var oysa? Görüyor musun bizi? Bir sofranın başındayız. Ayşe'nin Detlef'i var. Halil'in Petra'sı var. Emine'min kocası Türk..."

Birden, "Halil!" diye seslendi. Çatallı çıktı sesi. "Git şu Celil'in telefonunu bir daha çevir!" diyecekti ama anımsadı; üç dakika oldu çevireli. Mahcup, bocaladı. "Su ver oğlum; bir de senin elinden içeyim"e çevirdi sözü.

Halil, "Anam benim!" dedi, bardağı doldurup verdi. "Buyur anaların bir tanesi! Senin istediğin su olsun! Su ne; canımı iste!"

"Canın sana, hem de hepimize gerek kurbanım! Ah makinede film olaydı da, bir resim çekineydik şimdi! Şükür, bu kez de kavuştuk. Çoğu işlerimiz yolunca gitmiyor; ama giden işlerimiz de var. Ben hoşnudum dünyadan, hem de hepinizden! Haydar'ım, Emine'm, sağ olun güllerim! Çok iyi hazırlamışınız her şeyi! Evi de mis gibi, tertemiz etmişsiniz. Vakit gelsin, ayrıca sizi de göndereceğim tatile. İsterseniz yurda, isterseniz başka yere. Hele şu babanızın kemikleri bir gelsin, bir yatıralım yerine. Ondan sonra geniş bir soluk alacağız. Kara gözlü Haydar'ım çok hoşnudum senden..."

"Çok sağ ol, ana!" dedi Haydar utangaç.

"Sıkılmayı bırak. Bir gün bana biraz saz çalmanı çok istiyor gönlüm. Kırma beni, aslan oğlum!"

"Çalarım ana!"

"Hep yanık havalar çalıyorsun. En sonunda bir de oyun havası çal; döktüre döktüre bir oynamak istiyorum..."

"Çalarım Anacan!"

Elini yere dayadı; kalkacaktı. Emine ondan önce davranıp bastı omuzlarından. "Otur; hoşaf getireceğim daha!"

"Amanıiın; hoşaf mı var?"

"Kaysı hoşafı var; içine kara erik kurusu attım..."

"Gemi karnı gibi şişti karnım! Ama getir; varken yiyelim! Allah bin bereket versin! Eline, gözüne dert vermesin..."

Detlef sofraya ne konursa yiyor. Ağzına lokma koymadan kaldırdı babası. Bir hazırlık yoktu evlerinde. Yol yiyeceklerinden ne kaldıysa, bir sofra yapındıracak anası. O zamana kadar Detlef'i Ayşegil'e getirmek, sonra geri dönmek, adamın uygununa geldi. Çok açtı Detlef.

Kezik, "Erik hoşafını çok severim; kaysı hoşafına doyamam; sağ ol kızım!" dedi. Kaşıklayıp bitirdi. Bereket okudu. Boşlardan iki tabak alıp mutfağa taşıyacaktı.

"Yook, sen zahmet etme; biz taşırız!" diyerek Haydar kalktı. Emine herkesin hizmetine dönmekten karnını doyurmaya fırsat bulamadı. Çocukların birini Petra'nın, birini Halil'in kucağına verdi. Evik çabuk yemeye başladı. "Rahat ye!" dedi Haydar.

Ayşe dişlerini fırçalamaya gitti. Detlef kalktı ardından. Kezik odasına gidip pencere açtı. Torunuyla yatacak. Ama hangisiyle? Dolabı deşip çarşaf, çamaşır diye dönerken telefon çaldı. "Hayırdır inşallah! Belki Petra'nın ana babasıdır..." diye geçirdi içinden. Dönüp yetişmeden, almaç vermeci Ayşe kaldırdı. "Ah Celil Amca, nerdesiniz?" diye bağırdı. "Dur, anamı vereyim! Sizi çok merak ediyor..."

Kezik telefonu çekti. "Alo Celil, sen misin? Nerde kaldın ablam? Nerden telefon ediyorsun? Geldin mi hayırlısıyla?" Durdu dinledi. "Demek yoldan ediyorsun? Demek yeni girdin sınırdan? Demek sen de Passau Kapısı'ndan girdin? Celil, bak ne diyorum? Gölcüklü Cemal diye TIR'cı bir arkadaşa rastladın mı yollarda? Haa, demek Ramizgil'e uğradın! Çok sağ ol! Demek altı gün sonra çıkacak yola? Başka bir şey söyledi mi Ramiz?

Celil, hemen kapama; telefona yeniden para at, bıcımık konuşalım! Götürsünler oğlanlardan hiç olmazsa birini dedi demek? Aman bu Ramiz'de hiç akıl yok! Gül gibi çocukları nasıl koparacak anasından? Hele büyüsün, askerlik yapsınlar; sonra düşünürüz. Ah bu deli Ramiz!" Durdu dinledi. "Peki peki; gelir gelmez telefon et Celil! Haydi, yolunuz açık olsun! Uyuyup dinlenin, ondan sonra sürün! Tschüs ablam!" Almaç vermeci bir süre elinde tuttu. "Kocakafalı Celil!" diye söylendi havaya. "Peki nereye gelecek Cemal altı gün sonra? Biz emaneti nerden alacağız? Bir sözü tam anlatmadılar mı, sinir oluyorum. Frankfurt'a, Köln'e yoksa Mainz'a mı? Altı gün sonra ama ne gün? Salı mı, çarşamba mı, cuma mı? Ah kocakafalı Celil! İşin yoksa, yarın öğleye kadar durma düşün, sorma düşün!"

Halil kalkıp geldi yanına. "Bunların hepsini bize bırak, Ana! Sen üzülme. Ne zaman geliyor Celil Emmigil?"

"Yarın öğleye oradayız dedi. Çok yorgunmuş. Biraz uyuyacakmış. Yollar kalabaymış..."

"Yarın öğleyin de tam bütün anlatamaz. Bilmez çünkü. Bildiğini anlatmış sana. Ramiz Emmi'yi görmüş demek geliyorken?"

"Kutu altı güne kadar yola çıkar demiş Ramiz!"

"Bize de öyle dedi; unuttun mu?"

"Unutmadım da; yeni haber var mı, merak ettim?"

"Hele birkaç gün geçsin; daha olmadı ben Ramiz Emmi'ye telefon açarım. Kartını aldık nasıl olsa..."

Almaç vermeci yerine koydu Kezik. "Şu iş hayırlısıyla bir sonuçlansın, kurbanlar kesip hemşerilere aş dökeceğim!"

"Sonuçlanacak; üzülme..."

Haydar bağırdı öte yandan: "Hem de hiç üzülme, ana; biz neciyiz burda?"

Çay

Kezik'in yüreği ceviz kabuğunun içinde çırpınıyor. Celil Almanya sınırından girdikten sonra telefon etti ya; acaba nerden etti? Acaba geldi mi? Hüttenheim'deki eve iki saate bir telefon ettirip yoklatıyor. Yanıt vermiyor telefon. Kezik sıkılıyor. Ancak ertesi gün, ta ikindin kalktı Celilgil'in almaç vermeci.

"Celil, ablam bir sürü nokta kaldı anlaşılmadık! Gölcüklü Cemal'in TIR'ı nere geliyor? Frankfurt'a mı, Köln'e mi? Hem de ne gün geliyor; salı mı, cuma mı?"

"Yahu Kezik Abla, aha şimdi indim otomobilden! Tekerleklerin demiri kafamın içinde vınlıyor. Yani önemle rica ediyorum; biraz izin ver, arabayı boşaltıp birer duş alalım. Birer çay içelim. Sonra konuşuruz..."

"Haklısın! Sen duşunu al, atla bize gel, çayı burda içelim! Burda konuşalım!"

Kezik'e saygısı var. Hem de başka vakit olsa seve seve gelir. Şimdi telefonla konuşacak kadar bile isteği, hem de vakti yok.

"Yahu Kezik Abla, kusura bakma; ama sırası mı? Valla yorgunluktan ölüyorum. Yani üfürsen yıkılacağım; bana gel diyorsun. Yani Çeltekli olduğunu belli ediyorsun!"

"Haa, anladım! Öyleyse ben gelip bir çayınızı içeyim!"

Böyle sırasız öneriyi başkası yapsa kendi ayıplar. Cemil, "Sen bilirsin!" demek zorunda kaldı. Kapattılar telefonu. Karısı "Puf!" etti. "Daha şimdi geldik; çoluk çocuk dökülüyor. Birer duş alalım. Özledik bir buçuk aydır. Ama karşındaki Çeltekli Deli Kezik. Geleceğim dedi mi gelir..."

Halil, "Hiç sırası değil, ana!" diyecek oldu.

"Nasıl değil sırası? Duş alacakmış! Almanya'ya gelmeden duş mu alıyordu? On beşten on beşe yıkanırdı. Giderim ben. O alsın duşunu, ben varasıya kurunur..." dedi. Halil bakıyor. "Ya-

ni seninle ben gideriz!" dedi sonra. Oğlunun yüzüne buyurucu baktı. Kolundan çekti sonra. "Kalk!"

"Olmaz ana, yakışmaz!" diyemedi Halil. Aşağıya inip otomobili çalıştırdı. Geçip öne oturdu.

"Seslen karına, kardeşine; gelmek istiyorsa onlar da gelsin! Emine çocukları alsın istiyorsa..."

"Ana, yahu yoldan geldiler; yakışık almaz!"

"Alır; kendi öz köylümüz! Yüzlerini yiyecek değiliz. İki bıdırdayıp döneceğiz. Seslen sen!"

"Petra yok zaten ana; Emine'yle Ayşe de gelmez!"

"Seslen; gelmeyeceklerse kendileri desin!"

Kendini tutmayı başardı Halil. Arabadan indi, çıktı ikinci kata. Ayşe'ye, Emine'ye iletti anasının önerisini. Ayşe, "Valla ağabey, hiç 'Lust'um yok!" dedi. Emine de, "Çocuklarla uygun olmaz; ikiniz gidin!" dedi. Halil döndü. "Gelmiyorlar..." dedi, yeniden oturdu direksiyona.

"Gönülleri bilir! Haydin demesek gücenirlerdi; şimdi gücenmezler. Hem de o kadar kalabalık gitmek gerekmez, haklısın; insanlar yoldan geldi. İkimiz gidip konuşalım..."

"Sen konuşursun; benim bir sorum yok!" dedi Halil, büzüldü kabuğunun içine.

"Olmaz olur mu? Merak edersin anlatacaklarını!"

"Ben biliyorum ne diyeceğini. Merak etmiyorum!"

"Edersin; babanın kemikleri!"

"Altı günün üçü gitti daha! Üç gün sonra kendimiz Ramiz Emmi'ye telefon ederiz; o da söyler bildiğini. Gerçekte buna da gerek yok. Çünkü numaramızı bıraktık. Almanya'ya girince Gölcüklü bize telefon edecek..."

"Ya etmezse?"

"Nasıl etmez? Kutuyu geri mi götürecek? Mutlaka eder; çekinir Ramiz'den. Her zaman işi var. Kırmaz hatırını. Biz de ne olsa öz köylüsüyüz..."

"Öz köylüsü, akrabasıyız! Geçmişi kurcalarsan, gerçekten birdir kanlarımız. Oğulları bitirsin okulu, hiç olmazsa birini alacağım buraya! Zor mor; bulacağım çözümünü. O nasıl buldu? Biz birini getirdik mi, o da ötekini getirir; öyle öyle, hepsi gelir..."

Neuer Friedhof'un ordan geçerken başını döndürüp baktı; sonra, "Bizim gömütlük bundan şirin olacak, göreceksin! Hele bir koyalım babanın kemiklerini..." dedi.

Halil elini direksiyonun ortasına vurdu. Keyfi kaçar diye söylemek istemezdi ama ağzından çıkıverdi: "Dazlaklar fena saldırıyor orda burda! Hamburg'da olaylar olmuş!"

"Nasıl Dazlaklar? Kim onlar?"

"Duymadın mı? Hitler'in izinden gidenler..."

"Kime saldırmış bunlar?"

"Bize..."

"Neden... saldırır...mış... bize?"

"Yabancıları istemiyoruz diyorlar..."

"Hımm..." Bir süre pustu Kezik, konuşmadı. "Kavat dölleri! Madem öyle, seçip neden getirdiler bizi?"

"Niçin getirdiler? O zaman öyle gerekiyordu. İşçi açığı vardı. Bugün açığı yok. Gözlerine fazla görünmeye başladık. Ortalama yüzde on yabancı var; çok diyor. Alttan alta Dazlakları azdırıp saldırtıyor. Bunun için örgütler kurdurtuyor. Propaganda yaptırıyor. Yakında görürsün; verir parayı, Meclis'e de sokar birazını. Hükümet ortağı bile yapar..."

"Alman bunu yapar, öyle mi?"

"Anacan, biliyorsun Alman var, Alman var. Geçmişteki oyunlar tezgâhlanıyor. Kaygılıyım; dikkatli olmalıyız..."

"Almanya bizim diyor mu yabancılar?"

"Demiyoruz; ama içinde yabancıyız. Yirmi beş yıldır fabrikasında çalışıyoruz diye oy hakkı istiyoruz. Ev alıyoruz. Gömütlük istiyoruz. Gideceğiz diye geldik; gitmiyoruz. Yerleşiyoruz. Sana muhtaçlığı bitince, ırkçı herif, Almanya'da Almanlar yaşar diyor..."

"Alman diyor yani?"

"Alman'ın ensesi kalını!"

"Onlar mı Dazlaklar dediğin?"

"Kendileri değil..."

"Çocukları mı?"

"Kendi çocukları değil..."

"Ya kim?"

"İşsizler, yoksullar... Bunları kullanıyor. Onlara, siz yabancılar yüzünden işsiz, hem de yoksulsunuz diyor..."

Birden bir bomba patladı Kezik'in içinde. "Öyleyse biz bu işi yanlış yaptık! Sen de, ben de, Ayşe de çok yanlış yaptık! Bulaşmayacaktık Almanlara. Sen Petra'yı almayacaktın; Ayşe, Detlef'i bulmayacaktı. Ben ev alıp gömütlük ayırtmayacaktım. Çok yanlış yaptık..."

"Yanlışı yapan kendisi. Getirdi bizi. Çeltek'te kalsak, ben ordan evlenirdim. Ayşe de ordan bulurdu dengini. Sen de evi orda şeneltirdin. Gömütlükse zaten var. Ama buraya geldik. İnsanız alt ucu. Kök salmasak yanlış olur. Petra'yla birbirimizi gördük; gördü Ayşe'yle Detlef birbirini; aramızda seviler oluştu! Sevi oluşunca eve de, gömütlüğe de gereksinme oluyor. Yaptığımız yanlış değil; onların yaptığı yanlış..."

"Peki, Belediye Başkanı destekledi ama bizi? Belediye Kurulu da destekledi?"

"Onlara bakma; onlar destekler..."

"Özden değil mi destekleri?"

"Onlar kim, ana? Politikacılar. Bugün böyle gerektirdi. Yarın dengeler değişir. Dazlakları desteklemek gerekirse, bu kez onları destekler. Bizim orda da böyle değil mi?"

"Bilmem Halil'im, bunlar ince işler; aklım ermiyor!"

"Tarihe geniş açıdan bakınca ayna gibi görürüz bugün olanı, hem de geleceği, Anacan!"

"Tabii, siz okumuşunuz..."

Geldiler Hüttenheim'in alanına. An der Batarie'de indiler. Halil otomobili Celil'in otomobilinin yanına eyledi. O anda bile izinden dönenler, otomobil boşaltanlar var. Tap tup çıktılar yukarı. İvmekten, Celilgil'in zili aşağıdan çalmayı unuttular. Halil ikinci kata çıkınca anasını bekledi. Kezik yavaş yavaş geldi arkadan. İzin süresince biraz daha kilo aldı. İkinci kat düzünde dinlendi biraz. Halil bastı zile. Küpürtüler oldu içerde. Sultan bağırıyor: "Turgut, açsana kapıyı!"

Celil'in sesi geldi: "Ben açarım..."

Az sonra açıldı. Halil'i çekti Kezik. Celil yıkanıp çıkmış. Biraz zorlamalı gülüyor. Sultan ıslak saçına havlu bağlamış. Görünen omuzları havluya sarmış; banyodan yatak odasına geçti. Naciye girdi banyoya. Turgut da yıkanmış herhal. Celil, Kezik ile Halil'i ağır adım oturma odasına aldı. Koltukların üstü hâlâ

naylon örtülü. Sultan kaldırma fırsatı bulamamış. Celil sadece divanı açmış. Oturup sinirden sigara yakmış. Gene de yüzünü ılıştırıp, buyur çekti. İyi denetleyemediği için sesi çatallı çıkıyor. "Yoldan henüz geldik, dağınığız; kusura bakmayın!"

O sırada sırtına bluz geçirmiş, ayak yalın, baş açık, Sultan geldi. Kıçına bir etek takmış. "Ne olur kusura bakma Kezik Abla! Dört gündür piştik yollarda! Birer duş almadan rahatlamak olurlu değil! Kendin de biliyorsun; yirmi yıldır Almanya'nın ılık sularına alıştık. Allah bin bin razı olsun; şofbeni açtın da kibriti çaktın mı, başlıyor akmaya! Yurttaki gibi git dereye, doldur tenekeyi, yak ateşi, koy kazanı, kaynat suyu, taşı ahıra, yıkan dökün, sonra altında göllenen suya çözüm düşün... yok! Hüttenheim'in sularını baya özlemişim!" Sözünün burasına Celil katıldı, "özlemişiz"i birlikte söylediler.

Sultan bir yandan, "Naciye! Elini çabuk tut kızım!" diye bağırdı banyodan yana. Mutfak olarak kullanılan köşeye gitti. Baktı çay konmamış; koydu. "Bizim adam bir buçuk ay yurtta kaldı ya. Girdi çıktı banyoya, silindi kurundu, yaktı sigarayı; gel keyfim gel, dinleniyor! İnsan bir çay kor!" Söylendi sinirli. Birden ayırdına vardı Sultan; köylülerine hoşgeliş etmedi. Deli Kezik'le kucaklaşmadı. Döndü atıldı kendinden yaşlı kadının kucağına. "Kusura bakma; sen yabancı değilsin!" Öptü elini. Halil'e döndü. "Sen de hoş geldin yeğen!" dedi. Halil öptü Sultan'ın elini. Oğluna göz etti Sultan: "Turgut! Kalk sen de hoşgeliş et oğlum! Almanlar gibi soğuk oturma!" Banyodan yana döndürdü ağzını yeniden. "Naciye! Çabuk ol gülüm!" Sonra fırının düğmesini çevirdi. Çaydanlığa su doldurdu. Bir yandan da ortalıktaki çantaları, bavulları aldı. Ne kadar ılıştırsa, soğuktu sesi. Hiç de konuk gelecek zaman değildi.

Çok kızdı, bozuldu Kezik. "Sultan biz şehirli değiliz! Köyde kapı komşusu, hem de hısımdık. Birbirimize kapı çalmadan girer varırdık. Biliyorum, insan değişir; ama bu kadar değil. İnsanın iyi yanları kalmalı, kötü yanları değişmeli. Ben değişme buna derim. Yüzünü yemeye gelmedik, iki haber sormaya geldik. Birazdan kalkar gideriz. Lokmana el uzatmam senin. Yatıya kal diye altıma pamuk çarşaf sersen, kalmam!" Demedi elbet böyle; ama sezdirdi.

Celil zorda kaldı. Ne söyleyeceğini bilemedi. Almanya'ya gelir gelmez değişti gene Sultan'ın havaları; gördü bunu. "Neyse!" dedi içinden. Bir sigara daha yaktı.

Bağırdı Sultan: "Üst üste yakıp durmasana şunu!"

"Ne zararı var benim sigaranın sana!" Bağırdı Celil.

"Ne zararı? Boğuluyorum dumandan! Duvarlar emmiyor!"

Celil kalkıp pencere açtı. Sultan gitti kapattı. "Hepimiz banyoluyuz; soğuk alırız. Haydi beni, kendini düşünmüyorsun, çocukları düşün..."

"Neyse! Çabuk yanından iki haber söyleyin bize; ne dedi köylümüz Ramiz en son?"

Öksürdü Celil. "Valla Ramiz Efendi dedi..." diyerek boğazını kazıdı. "Ben sözümde içtenim. Kezik Abla'm ne yapıp etsin, aldırsın çocukların ikisini, hiç değilse birini! Yani burda kalıp anarşis olmasınlar! Sıkıyönetim'in eline düşmesinler!"

"Hobbalaaa!" diye bağırdı Kezik içinden. "Ben ne soruyorum, bizim kabazihin Celil ne ses veriyor? Hobbalaa!" Tuttu öfkesini. "Zamanı gelsin, alırız, aldırırız!" dedi gene de. "Hele okulu bitirsinler. Gerçi ona söz vermiş değilim..."

Halil, "Almanya'ya biz kendimiz sığmayacağız! Mannesmann işçi çıkarıyor. Rheinhausen Krupp kapanıyor. Yenileyin Hamburg'da olaylar olmuş; duydun mu?" diye söze girdi.

"Hamburg'un olaylarından bize ne? Kul bunalınca Hızır yetişir! Cenabıallah hepimize birer çözüm verir. Ramiz'in oğullarına da verir. Daha olmadı, burdan, kızlarımızdan biriyle everir, o yoldan getirtiriz. Birbirinden gonca ne kızlar büyüyor kara kaş, kara göz... Boydan biraz kısaldılar gerçi. Sanki öksüz büyümüş gibiler. Yarın al örtünüp gelin olunca uzarlar. Hem de biraz güzelleşirler. Demek istediğim, Ramiz'in işi bugünlük değil, sonranın işi. Üzülmesin şimdiden; sırası gelince çözümünü buluruz. Asıl bizim işten ne dedi?"

Sultan bırakıp mutfak köşesine geçti. Bir yandan da açtı banyo kapısını, Naciye'yi kıvrattı.

"Sizin hangi işten?" diye sordu Celil.

"Gölcüklü'nün TIR'a yükledi bizim emaneti..."

"Sizin nasıl emaneti, Kezik Abla?"

"Haberin yok mu; Demiryolcu'nun kemiklerini..."

"Aaah, kazıp çıkardınız mı siz onları?"

"Çıkardık..."

"Ee, hani vazgeçtiydiniz?"

Kezik, "Aman Celiiiil!" dedi uzata uzata. "Hiç ermiyor mu dünya işlerine aklın? Köyde kendini bilmez softalar azınca, öyle bir söz çıkardık. Saklıca açıverdik geceleyin. Kabahat da, ibadet de gizli. Sonra arabanın arka yüklüğünde kaçırdık. İstanbul'a gelince Ramiz Efendi'ye teslim ettik, yollasın buraya biriyle!"

"Neden kendiniz getirmediniz?"

"Aman Celil, anlamıyor musun? Sınır polisinden korktuk, söz anlatamayız diye..."

"Halil anadili gibi Almanca konuşuyor. Gelin var..."

"Var da... Alman polisini bilmiyor musun; bin dereden su getirtir!"

Söze Halil girdi öksürüp. "Sen telefonda en geç altı güne kadar yola çıkıyor deyince, ben ayrıntısından haberin var sandım..."

"Yoo; bana öyle dedi ama ne demek istedi, anlamadım!"

"Ramiz Emmi'nin TIR'cılar içinde bilişi çok. Kutuya doldurup bıraktık. Yollayacak biriyle. TIR'ların mühürü orda vurulup burda sökülüyor! Sınırda onların denetimi ince değil. Biz de zararlı iş yapıyor değiliz. Ama korktuk söz anlatamayız diye gerçekten..."

Celil, "Ach so!" çekti Almanlar gibi.

"Şimdi merak içindeyiz, çıktı mı yola? Rastladın mı bir yerlerde Gölcüklü'ye?"

"Çok TIR'a rastladım! Varsıl varsıl herifler TIR'cılar. Gölcüklü kim bilir hangisi?"

"Ramiz sana bir şey demedi mi bu konuda?"

"Ramiz Efendi'ye uğradık, tabii. Sirkeci Gümrüğü'nde bulduk kendini. Alıp evine götürecek oldu. Eee, vakit dar. Kusura bakma dedik. İznini alıp bastık gaza. El sıkışıp ayrılırken, oğlanlardan ikisini, hiç değilse birini, söyle Kezik Abla'ma dedi. Başka bilgim yok!"

"Hani telefonda, en geç beş altı gün sonra yola çıkacak diyordun?"

"Evet, öyle bir söz geçti; ama neden geçti, bilmiyorum!"

"Gerçekten bilmiyor musun?"

"Valla bilmiyorum..."

"Başka haberin de yok verecek?"

"Yok..."

"Öyleyse kalk Halil!" dedi Kezik, fırladı ayağa.

Şaşırmış, koşup geldi Sultan. Bastı dizinden, omzundan. Bir yandan da Celil kalktı ayağa. "Özür dilerim; nasıl bir hata işledik? Bildiğimi bildim, bilmediğimi bilmedim Kezik Abla! Ne kızıyorsun? Kendin yolculuk yapmadın mı? İnsan bir ivmecenin içinde insanlıktan çıkıyor. Önün ardın araba. Arkaboru dumanları boğazına dolar. Kimi çalar, kimi çarpar. Kimi köpeğiyle birlikte arama yapar. Uykusuzluğu, yorgunluğu da koy üstüne! Daha yarım saat önce geldik. Birer yarım duş aldık. Ben iki de sigara içtim; ama şunlar ağızlarına bir şey koymadı. Çay şimdi kaynadı; birlikte hürp edeceğiz; sen öfkelenip, bir hata işlemişiz gibi gidiyorsun! Yani kusura bakma Kezik Abla, kimi zaman gerçekten Deli Kezik oluyorsun!"

Kalktı yukarı dikildi, oturmaz aşağı.

"Deliyim, evet! Emaneti atıp geldik elin üstüne, içim içime sığmıyor! Az daha güceniyordum sana. Ama dediklerin doğru. Yolculuk beni de serseme çevirir. Aklım başımda kalmaz. O yüzden üç kuruş para da bırakmadık Ramiz'e, versin Gölcüklü'ye. Gerektiğinde, o da sınırdan girerken verir..."

Güldü Celil. "Sen bunca yıldır tanımamışın o polisleri! Almaz! Öyle bir şey önersen, bokunun üstüne yığılır kalırsın!"

"Ben ille alır demiyorum. Gerekene, diyorum. Hem de alanı bulunur. İnsanlar çeşit çeşit. Onca iyinin arasında üç beş yiyici olmaz mı? O anlamda söylüyorum. Bıraksaydık beş kuruş, yarın bir aksama olduğunda, iki sözcük sorma hakkımız olurdu. Şimdi atarsa bir derenin içine, ne diyebiliriz?"

Sultan, "Otur da konuş Kezik Abla! Her işin bir çözümü bulunur! Biz senin derdinin kutu olduğunu biliyor muyuz? Bunu anlattın; durum aydınlandı bak! Ama köylümüz Ramiz, demedi Celil'e de, bana da kutu konusunu!"

"O döndü döndü, oğullarını dedi!"

O sırada Naciye çıktı banyodan. Yürüyüp geçti. İçerde silinmiş. Ama saçı kurumamış. İçinden "Maşallah!" çekti Kezik.

Koskocaman olmuş. "Yollasın büyük oğlunu Ramiz hemen! Yada yollamasın, gelecek yıl bunlar izne vardığında çıkıp gelsin köye, anlaşsınlar karşılıklı!" Sordu: "Kaça gidecek bu yıl Naciye?"

"Naciye dokuza geçti!" dedi Sultan, içinden geçeni anlamış gibi baktı Kezik'in yüzüne. Ramiz'in oğlanlar üstüne konuşulanlar aklına takıldı nedense. "Kızımız iyi okuyor teyzesi!" dedi kesin sesle. Halil buna dikkat etti. O da kurdu bağlantıyı zihninde. "Bizim köylüler tüm siyaset!" dedi.

Kezik sözü çevirdi.

"Kızlar da, oğlanlar da, hem yurtta, hem burda yaban ellerde iyi okurlar ama, üst üste sınıfta bırakılarak geri zekâlılar okuluna atılmasalar! Yada ortaokulların işçi hazırlayan türüne tıkılmasalar! Koşup hak arayacak ana baba yok çoğunda. Hele sen, kalın boyunlu Celil, okulların, öğretmenlerin semtine uğramazsın; ne olacak kızın? Eğer okur da ilerisini sürdürürse Ayşe'm gibi, ne iyi, ne âlâ! Ama ona da umudum yok!"

Halil de aynı çizgiden düşünüyor. Anasının düşüncesiyle karıştı düşüncesi. Üstelik Kezik birazını sezdirdi düşündüğünün.

"Okuyacak benim kızım!" diye kesinledi Sultan.

"Okursa, okuturum!" dedi Celil.

"Yoksa evereceksiniz zorunlu!" diye düşündü Kezik. "Çünkü kapıp kaçıyorlar! Böyle güzel kızı Alman çarpmasa, otobüs durağından otomobile atıp bizim Türk çarpar! Çarpar gider Hamburg, Frankfurt yanına; ne yana gittiğini bilemezsin, yetişip geri alamazsın! Bizde Dazlak eksik mi? Varıp birinin evine sokuyorlar kaçırdıkları kızı. O da saklıyor! Ulan ne saklıyorsun; haber ver, polis gelip alsın, teslim etsin ana babasına; kurtar garibanı! Herifin sütü bozuk; niçin kurtarsın? Gönülsüz kız kaçıran dürzüye arka çıkıyor! Avrupa'ya değil, Amerika'ya gitsek, düzelmeyiz biz! İçimiz çürük. Kadınlarımız korkak, erkeklerimiz berbaat! Alır kaçırır böyle Naciye gibi körpe kızı! Sokar fabrikaya yada temizlik işine, eze eze çalıştırır! Kendi de koccaman Mercedes'e biner, kahvelerde oturur, doyumevlerinde yer, elinden alır harcar zavallının. Vermeyecek olsa döver. Yaptı mı üç de çocuk, kıpırdasın kıpırdayabilirse! Türkiye'nin

kadını kızı, dışarda yurttan beter köledir. Babalar, kocalar sıkar hocaların etkisinde. Eşşek döver gibi döverler sürekli! Gözünün yaşına bakmaz, düzenli döverler!"

Sultan yeniden sıyırdı kendini. Yürüdü mutfak köşesine gitti. Çay doldurdu. "Al bunları Naciye!" dedi.

Naciye aldı tepsiyi. İnce belli bardaklarda, mayalanmış gibi koyuca koyuca, tastamam tavşankanı çaylar tüte tüte yürüdü. Saçları omzundan aşağı dökülüyor. Beli hafif dolgun; bileği kalınca.

"Hayret, çok hayret! Keklik sekişli! Hiç de öbür kızlara benzemiyor; kalçalı! Yarın bu, kız doğurur sülün, oğlan doğurur şahin pençeli! Gerçekten çok hayret! Hem de bin kez maşallah! Ataların, ninelerin gününden sürüp gelen güzelliktir bu! Hem de has altın yere düşse de paslanmaz. Burda bile ışıl ışıl Türkmen'in güzelliği!"

Naciye gelip önünde durdu. Hafif toparlanıp doğrulur gibi yaptı, sıcak sıcak buğulanan çaylardan birini aldı. Beli ince bardağın üstüne mor mor menekşe çiçekleri işlenmiş. Dudak değecek yerine sarı altın suyu çekilmiş. Tepside sırça şekerlik. Elini uzattı, alacak; vazgeçti. "Bu has çayı, şeker karıştırmadan içeyim! Ellerin dert görmesin Sultan! Ömürlerin uzun olsun kızım Naciye! Çok güzel kokuyor çayınız..." İlk yudumu aldı... Halil, anasının ardından ekledi: "Gerçekten güzel kokuyor!" Kezik, "Kızdan da, çaydan da iyi anlar oğlum!" dedi, yeniden baktı Naciye'nin sağından solundan. Gizlice, "Güzeli işte böyle güzel olur Türkmen'in! Bin kez maşallah! En iyi kocalara layık! Buna er gerek okumuş, hatır gönül bilecek, efendiden efendi! Bırak dövmeyi, kötü söyleyip gönlünü kırmak bile eşşeklik olur! Öpülecek kadar güzel elleri! Gözleri kara, parlak, yuvarlak! Yüzü ak buğday rengi. Ramiz'in büyük oğlu bitirsin liseyi, yazılsın üniversiteye, aktarsın buraya! Sevdirsin kendini, kanıtlasın kıza layık olduğunu, alsın işte! Mis gibi kız! Oturma izni var; çalışma izni olacak. Kocasına da aldırır..." Oturmuştu yarı gönüllü; rahata geçti divanın üstünde. "Kötü düşüncelerim yoktur asla!" dedi içinden. "Ara sıra olursa da, kovarım gider!"

Sultan dolapları açtı, bahardan kalma bisküviler çıkardı. Köyden yanlarına aldığı yol ekmeği çoktan bitti. "Vakit bulup

bir alışveriş yapamadık. Evin içi tamtakır. Yarın da tatil. Neyse, pilavdır, fasulyedir, olanla yetiniriz artık..." Bir yandan da fındık fıstık, kuru üzüm getirip koydu ortayer masasına. Evin yedekleri vardı. Ansızın çıkıp gelen konukların sunmalığı olarak saklanırdı. Sultan sordu:

"Sizin yolculuk nasıl geçti?"

Celil yanıtladı karısını: "Onlara göre ne var? İki şoför! Birbirlerini dinlendirip gelmişlerdir. Uzun boylu duraklama yapmadıkları için, cenabet yolu alıvermişlerdir. Biz hem uzattık, hem öldük yorgunluktan..."

"Haklısın!" dedi Kezik. "Çok iyi geçti bizimki! Kapıkule'den sonra komşu Bulgarların toprağında yattık. Sabah dehleyip geçtik Yugoslavya'yı. Çok acayip olaylar da gördük. Essen'li Hasan'ın, oğlu Eren'in başına gelenleri anlatsak, kendi dertlerini unutursun! Bir gece de Avusturya toprağında yattık mis gibi bir evde. Sınırdan geçişimiz biraz çetin oldu. Geldiler dediğin gibi köpeklerle, açtırıp her yeri aradılar. Gene de geçtik, şükür. Sürdük, sağ esen geldik. Bir tasamız işte o emanet. Bir de Hamburg'da bizimkilere yapılanlar! Neşem söndü. Ama bir yandan düşünüyorum; dünyanın neresine gitsen, bizimki aynı değil mi? Yurtta çok mu rast gitti işimiz? Allah dünya iyisi bir koca verdi bana; bir tren kazası alıp götürdü..."

"Neyse, gene iyi geçti yolculuğumuz!" dedi Halil.

"İsterseniz gitmeyin; taze köy bulgurundan soğanlıca bir pilav yapayım. Birlikte burda akşamlayalım..."

"Yok; çayları içip kalkalım!"

"Yok yok; kalkalım! Petra'yı alacağım anasıgilden!"

Ayrılırken Naciye'yi öptü Kezik. Sultan'a sarıldı. Teşekkür etti. "Siz de buyrun ne zaman isterseniz! Ben de hepinizi ayrıca bir çağıracağım inşallah! Demiryolcu'yu yeni yerine yatırdıktan sonra dua okutacağım. Ama siz ondan önce buyrun, oturup anlatalım..." dedi.

Kutudan Haber

"Beş gün dedin; geçti oğlum Halil! Hâlâ bir haber yok TIR'cıdan. Ramiz olacak köylümüzden de ses yok..."

"Anacan, beş gün demedim, altı gün dedim. Altı gün sonra adam İstanbul'dan yola çıkacaktı. Biliyorsun, TIR'lar fazla hızlı gidemez. Çevirir polis. Köpeksizleri de serttir. Dur bakalım arkadaş! Bu kadar hızlı ne götürüyorsun? Ver bakalım kâğıtlarını! Sök mührünü! Aç kasayı! Bunlar ne? Türkiye dokumaları. Bunlar ne? Fındık fıstık. Ya şu kutuda ne var? Bozuk Bosch çamaşır makinası... Soruyu soran kim, biliyor musun? Diyelim Yugoslav polisi. Çünkü Gölcüklü burda seni meraktan kurtarmak için Yugoslavya'da hız sınırını aştı. Polis ona dedi: Ağzını topla; Almanya fabrikaları bozuk mal yapmaz! Bizimki yanıtladı: Yahu yapmazdı; ama sizin Yugoslavya'dan, bizim Türkiye'den giden işçiler yapıyor. Hayır, denetçi Alman'dır; sıkı denetler, bozuk malı fabrikadan çıkarmaz! Hem de yollatmaz dışarı. Senin bu kutuda mutlaka başka mal var; aç bakalım, aç diyorum! Aç aç aç! Açtı mı bizim Gölcüklü? Çıktı mı Demiryolcu babacığımın kemikleri? De buyur önle bakalım!"

Evik çabuk yanıt verdi Kezik: "Orda olsam, kesenin ağzını açarım, gördüğünü görmemiş ederim Yugoslav polisinin!"

"Yugoslav polisini böyle atlattın; Avusturya polisini ne yapacaksın? Diyelim onu da atlattın; Alman polisini ne yapacaksın? En iyisi, sakın söktürme mühürü! Açtırma kasayı! Bunun için de hız sınırını aşma! Yavaş sür! Üç günde mi varacaksın; dört günde var, sağlam var. Gölcüklü Cemal Ağabey'i sakın ivdirme, ana!"

Halil ne kadar söylese, "İvdirme ana! Sabırlı ol ana!" Kezik yarım saat, bir saat sonra kafasını başka bir düşünceye takıyor. Yeni korkular, kuşkular buluyor. "Halil, en iyisi sen yanına bi-

raz para al, bin otomobile, burdan sür o girdiğimiz Alman sınırına. Bekle; Cemal'in TIR'ı gelince bir terslik olursa, hemen çözümle sorunu!"

"Ama nasıl bileceğim hangisi Cemal'in TIR'ı, Cemal kim? O yollarda binlerce TIR var. Kimi gidiyor, kimi geliyor..."

"Telefon et Ramiz Efendi'ye, TIR'ın numarasını al!" Bu düşüncesine çok sevindi; ışıdı gözleri.

"Durup yola, numara mı arayacağım, ana?"

"Ee, böyle oturacak mısın bir çözümsüz?"

"Bence çözüm, beklemektir! Bekleyeceğiz. Ramiz Efendi telefon edecek. Bekleyeceğiz; Cemal Almanya'ya girecek. Bize bir yerden telefon edecek. Dediği yere varıp kutumuzu teslim alacağız. Yada o bizim bulunduğumuz yere getirecek..."

"Telefon edecek diyorsun?"

"Kesin edecek..."

"Ne zaman edecek?"

"Orasını bilemem; ama edecek..."

"Madem öyle, Ramiz'e bir telefon et; ne oldu?"

"Şimdi Ramiz Emmi iştedir. İş telefonu bizde yok..."

"Evine sor, söylerler..."

"Ana, bir oraya, bir oraya niçin gitsin o kadar para?"

"Boşa gitmiyor; babanın kemikleri..."

İçinden, "Şimdi bana babamın kemiklerine dedirteceksin Ana!" diye geçirdi Halil; ama dışından demedi. Gene de bir şeyler anladı Kezik, çekildi geri. Halil pabuçlarını giyip çıktı. İşçi Derneği'ne doğru yürüdü. Kilisenin önünden geçti. Daldı pazar alanına. At kestanelerinin, ıhlamurların gölgesinden yürüdü. Silik bir güneş, yoğun bulutların ardından görünüp geçiyor. "Bakır fabrikası susmak üzere. Çalışması çeyreğe düştü. Sökecekler devi. İngilizler payını çekecek. Almanlar Afrika'ya taşıyacak fabrikayı. Zaten ham bakır o yanlardan geliyor. Robotlar yüzünden işçi gereksinmesi azalıyor. Gerektiği kadarını Afrika'dan daha ucuza sağlayacak. Ben de anamı geçtim düşçülükte. Takıldım mı bir noktanın ardına, tabanımdan, bedenimden kopuyorum. Sayın Patronlar Dazlakları desteklemeyi sürdürürse, nasıl karşı koyacağız? Örgüt gerekir diyor Haşmet Usta. Demokrat Almanlarla dayanışma gerekir. Komünistler zayıf. Ne

yazık, Sosyal Demokratlar hâlâ kaypak. Yeşiller acayip tek çizgili. Protestan Kilisesi onlardan tutarlı şu günlerde. Sendikalar sarı değil tam; ama sarışın. Gene de, Dernek'te konuyu tartışmalı. Haydar Enişte'ye söylemeli, fabrikada Almanlara biraz açılsın. Protestan papazların genç olanlarıyla ilişkiyi artırmalı. Dazlaklar üç yüzse şimdilik, karşılarında üç bin olmalı. Hem de sayının gücüne aldanmadan, niteliğe yönelmeli..."

Pazar alanından geçerken cebinden bir kâğıt bulup okudu. Essen'li Hasan Ağabey'in işiyle ilgili nottu. Kırk fenik çıkardı cebinden. Numarayı çevirmek için hemen oradaki telefonluğa girdi. Yanıt verdi Essen'deki dernek:

"Hemen Avusturya'daki arkadaşlara telefon ettik. İki sınıra da adam yolladılar. Klagenfurt Kapısı'ndan Avusturya'ya aldılar Hasan Ağabey'i..."

"Sonra ne oldu?"

"Sonra Alman sınırından da sokacaklar. Buraya gelince, yitik pasaportlar için girişim başlatacağız..."

"Örgüt!" dedi Halil içinden. "Örgüt varsa, işler akar..." Çıktı telefonluktan.

Telefon

İkinci kattaki evin oturma odasında telefon çaldı. Emine aşağıdaydı. Petra odasında bir şeyler yazıyor. Ayşe okulda. Kezik, banyodaki çamaşırın başından oraya buraya çarparak yetişti. Almaç vermeci kaldırdı. Sözcükler kulağına çağıl çuğul dolmaya başladı.

"Dinle Kezik Hatun Abla! İşyerimden, bizim Münür Bey'in masasından telefon ediyorum. Kendisi önemli bir hizmet için Ankara'ya gitti. Odacısı bizim hemşeridir. Arada, böyle yaşamı ucuzlatıcı çözümler buluruz. Yoksa her şey ateş pahası. Elini değdirsen yakıyor. Telefonlar da öyle. Hele şimdi..."

"Ramiz sen misin?"

"Dinle! Sana vereceğim habere dikkat et! Az önce Gölcüklü Cemal arkadaşımı Sirkeci Gümrüğü'nden mühürleyip yola saldım. Evelallah beş gün sonra sizin Almanya'ya girecek..."

"Ramiz sen misin?"

"Eğer Halil Efendi evdeyse, TIR'ın numarasını yazdırabilirim. Fakat gerekmez. Altıncı gün o size telefon edecek. Eğer etmezse, Halil'e söyle, akşam dokuzdan sonra beni evden arasın. Daha önce aramasın; anca gelirim. Benim de kendime göre işlerim, ilişkilerim oluyor. Hatta kimi akşamlar on biri bulur dönüşüm. Ama bu seyrektir. Haftada ikiyi geçmez. Öyle bir şey olursa, ben zaten senin dayı kızına haber bırakırım. Selver'e yani. Ben yoksam bile, o size gerekeni söyler..."

"Ramiz sensin değil mi?"

"İşimiz olmuyor diye korkma sakın! Kutunu verdim Cemal'e! İyice yerleştirdi yerine. Beş, bilemedin altı gün sonra sizin iş tamam! Gelelim bizim işe: Telefona senin çıktığın iyi oldu! Ben bizim Münür Bey'den söz aldım. Büyüğünü alacaklar Sirkeci Gümrüğü'ne. Fakat serseri tutturdu, ille okuyacağım,

ben yükçü olmam diye! Oğlum gördereyim Almanya'da oku dedim. Buna sesini çıkarmadı. Küçüğünün ağzını yokladım. O zaten su gönüllü; ne yana eğim verirsen, o yana akar. İkisi de gelecek yani. Yeter ki sen onlara birer yer bul. Halil'e güveneceğim ama henüz genç. Öz bacımdan ileri sana güveniyorum Kezik Hatun! İnsan hallerini kavramış durumdasın az çok! Hem de dünyanın çiğnemedik yerini bırakmadın; beni anlarsın..."

"Ramiz sensin değil mi? Öteygün ben konuyu düşündüm!"

"Firen yap Kezik Hatun! Büyüğü çok akıllı. Lise bitiriyor. Ama küçüğün daha bir yılı var!"

"Düşündüm Ramiz..."

"Firen yaap! İstersen ikisini birden değil, eğer armıt birer birer yenir diyorsan, çocukları birer yıl arayla göndereyim. İstersen üniversite sınavına katayım, fakülte kayıtlarını yaptırayım, ondan sonra nakil göndereyim. Biraz daha ders aldıracağım kavat dersanelerden. Geçen yılın sınav soruları da var elimizde. Ankara genel müdürlük odacılarından bir arkadaş söz verdi; bu yılın sorularını yollayacak. Daha ne diyorsan öyle yapayım Kezik!"

"Ben bu işi düşündüm! Bizim Celil'i bilirsin..."

"Firen yap! Size selam yolladım kendisiyle..."

"Firen yap deyip durma Ramiz! Kızı Naciye erip gelir. Billur kupasına koy iç! İstersen onunla ayarla işini. Senin Hasan'ın da, Hüseyin'in de bin kez maşşallahı var. Eğer Selver Hatun'la anlaşabilirseniz, gelecek yaz köye izne geldiklerinde, siz de çıkın varın. Biz de varalım. Yardımcı oluruz. Evlilik yoluyla gelmesi uygun olur Ramiz! Gerçi kız diyor okuyacağım. Okusa daha iyi olur elbet. Ama bence o açıklık yok yolunun önünde. Sen bakma Almanya'nın adı iyiye çıkmış; okullarında yoksul düşmanlığı çok. Hele müdürlerine Allah uyuz versin, tırnak vermesin!"

"Firen yap Kezik! Bu dediğinin olabilmesi için, oğlumuzun söz dinler evlat olması gerekir! Oysa çok kafasının doğrusuna gidiyor! O şimdi diyor ben evlenmem! Evlenirsem kızı kendim seçerim. Dedim ya serseri; sanki birkaç kez kız seçmiş! Avrupa'da okumaya eğimli bıcımık. Sen buna yardımcı ol. Burda

Almanca kursuna yollarım. Kafalıdır, bir yılda söker. O yandan korkum yok. Korkum, burda kalırsa anarşis olacak. Sağı solu öyle insanlarla, hem de koşullarla çevrili. Özür dilerim, koşul dedim; gençlerle konuşurken böyle demek gerekiyor!"

Kezik, Ramiz'i dinlemeyi boş verip, düşündü.

"Asıl sen firen yap Ramiz! Celil'in kızını düşün! Yazın oğlunu, karını köye getir. Önce bir görsün; bakarsın akıverir gönlü. Çünkü kız gerçekten ilik. Hem de yolun düzü varken, yokuşa gitme. İstanbul Sirkeci Gümrüğü'nde yükçüyüm, elimde çanta dolusu adres var diye şişinme boş yere. Otuz büyük adam dokuz para etmiyor burda. Oğlunu yada oğullarını Almanya'ya getirmek istiyorsan beni dinle; ne diyorsam onu yap!"

"Benim bu işimi tut, ben de senin her işini tutayım Kezik! Sade senin değil, bütün hemşerilerin yaralı parmağına işemeye sidiğim yeter evelallah! Şimdilik böyle. TIR'ı da bir daha diyorum; altıncı gün size telefon çevirmesini üstüne bastıra bastıra söyledim, hem de altını çizdim! Haydi çok konuştuk; epey para yazdı. Artık bir çözüm düşünür, telefon parası geldiğinde veriz bizim Münür Bey'e. Böyle böyle, Avrupa'yla konuştuk deriz..."

"Haydi Tschüs Ramiz!"

Konuşma kesildi ama almaç vermeç elindeydi. Uzun süre tuttu, sonra bıraktı yerine. "Durup dururken, tansıklık gibi bir şey! Gördün mü; Halil, Halil diye yalvardım öz oğluma da, bir yükçü parçası olduğu halde köylümüz Ramiz aradı, hatırımı sordu!"

Korkunun Ucu

Dernek'te çayı, herkes ocağın önüne gidip kendi alıyor. Parayı da önden ödüyor. Türkiye kahvelerindeki gibi garson dolaşmıyor. Halil çayını aldıktan sonra Mahir Çelik'in yanına oturdu.

"Rur Havzası'nda Dazlak yok pek..." dedi Mahir Hoca. Ama başka yerlerde var... Olan yerlerden motosikletlere, trenlere binip geliyor kavatlar. Örneğin Herne'ye, Oberhausen'e. Esip gürleyip gidiyorlar. Bu arada, birkaç Türk bakkalın vitrinini kırdılar. Aynı eski yöntem. Vurup kaçıcı güçler. Haklısın; bundan ötürü Rur Havzası'nda Dazlak yok diye oturamayız!"

"Oturamayız. İşte bunun için örgüt gerekli. Diyeceksin ki, Dernek yok mu? FİDEF yok mu? Parti yok mu? Var, yok; onlar ayrı. Onların niteliği bugünkü soruna çözüm getiremez; bir. Dazlakların burnunu yalnız bizim solculardan oluşan güçle kıramayız; iki. Heriflerin ardındaki para gücü büyük. Yarın daha da büyür; üç! Avrupa'da oluşmaya başlayan yabancılar gücünü kırmak ister sermaye. Sivrilip karşısına dikilen, dikilecek olan eski yeni her güçten pirelenir. Onun karşısına bükemeyeceği bileklerle çıkmaktan başka çözüm yoktur..."

"Solcular yetmez derken, onları zayıf mı buluyorsun? Solcuların her yerde, bir görünmeyen yanı olduğunu bilmiyor musun; özellikle komünistlerin?"

"Dazlakların, Yeni Nazilerin de görünmeyen yanı var. Yani para babaları! Komünistlerin kimi var? Sadece solcular olduğumuz sürece, çok zayıf kalırız demek isterim. Bugün, faşo olmayan bütün güçlerin birliği gerekiyor..."

"Yani demokratların..."

"Evet, demokratların... Dindarlar da içinde... Kadın erkek eşitsizliğine dayanan şeriat yanlıları ile dindarları demokrasi cephesine çekmek zor; ama olursuz değildir. Çalışmak gerekir,

değil mi Mahir Hoca'm? Kendin daha iyi bilmez misin, insanları dinden caydırmak değil de... Onlardan 'Niçin kıza yarım, oğlana bütün miras?' diye sorabilecek erkekler üretmeliyiz. Bu bilinci elbet önce kadınlarda uyandırmalı. Niçin İslam'da bir erkek tanığa karşı iki kadın tanık? Niçin Müslümanlar barış çabalarının bu derece dışında? Bu noktalar üstünde durmak daha doğrudur değil mi? Bu noktalardaki yakınlaşma bizi de, onları da ortak düşmana karşı güçlendirir, öyle değil mi?"

"Çok haklısın! Bugünden tezi yok, dinci derneklerin kapısını çalmalı. Yahu Halil Efendi, sen ne iyi olgunlaştın? Senin gibi, bak değerli Petra Gelin'i de beğenirim. Hem de Haydar'ı... Anan Kezik Hatun da geleceğe bakışını açık seçik koydu: İşte gömütlük olayı! Hem de babanın kemikleri... Nasıl, getirebildiniz mi? Vazgeçmişiniz diye bir haber çalındı kulağıma..."

"O haberi kendimiz çıkarmak zorunda kaldık. Bir kutunun içinde bugün yarın yola çıkmak üzere kemikler. Sirkeci Gümrüğü'ndeki köylümüz bir TIR'la yolluyor. Akşam kendisine telefon açıp bir soracağım. Anam üzülüyor..."

"Uğrayıp bir hoşgeliş etmek, elini öpmek isterim Kezik Abla'mın. Gerçekten akıllı iş yaptı. Evi öyle iyi yerden aldı; bakır fabrikası kapanıyor. Yarın Rheinhausen Krupp da nalları dikecek. Almanya dumansız endüstriye geçip dumanlıyı sınırlarından atacak. Hem de içindeki abur cubur adamları ayıklayacak. Ayak uyduramayanı istemiyor. Vaktinde yat, vaktinde kalk diyor. Gece saat ondan sonra duş alma, banyo yapma, altındaki, üstündeki komşuyu rahatsız etme diyor; kötü mü? Düzenli olmak kötü mü?"

"Düzen adı altında faşizm kötü. İkisini çok karıştırırlar. Aşırı ayıklamacılık da sakıncalı. Tornadan çıkma insan arıyor gibi davranıyor. *Yaşamak bir ağaç gibi tek ve hür. Ve bir orman gibi kardeşçesine*... Ormanı bilirsin; iyi bir Fransız yazarı, hiçbir ağaç ötekine benzemez demiş. Bireysel ayrımlar her zaman olacak. İnsanların birleşeceği konular ayrı, özgürlük içinde kişiliğini geliştirmesi ayrı..."

Mahir Hoca her yemekten sonra birer tane yakardı. Halil içmez. Dernek'te, içmeyen başka arkadaşlar da var. Gene de, oturdukları yerin her solumu yarı yarıya sigara dumanıydı.

"Herifin, biliyor musun, fındık kabuğu kadarcık Volkswagen'i var. Dolduruyor içine dört kişiyi. Bir de kendi. Beşi de yakıyor. Duisburg'dan Dortmund'a toplantıya gidiyorlar kış günü!"

"Pencereler de kapalı?"

"Açarsa üşür çünkü. Bana dediler, sıkışalım, sen de bin. Binsem alacak. Şimdi fazla yolcu almasına mı kızarsın, bir solumluk yerde beş kişinin sigara içmesine mi? Lütfen söyle, bu adamın ne işi var Almanya'da? Katmış karıyı işe, kendi çalışmaz. Niye? İşsizmiş. Arasana iş. Hayır, aramaz. Karı parasıyla toplantı gezer. Hem de döver haftada bir. Ben şöyle düşünüyorum: Erkeklerimiz berbaat; ama kadınlarımız da gönüllü köle! Kocamdır, döver diyor. Bence bunların da işi yok Almanya'da!"

"Dernek'imizde gençler için iki dergiyle bir gazeteden başka okuyacak bir şey yok. Biraz geniş bir yer bulmalı. Bir köşeye pinpon masası, iki satranç koymalı. Arada yarışmalar açmalı. Yakındaki Gençlik Merkezi'ne el mi atmalı yoksa?"

Halil böyle düşünceler ardına düşmüş gezinirken, Mahir Hoca sordu: "Sen hangi dalda okuyorsun yahu? Kaçtır sorayım diyorum, unutuyorum. Elektrik mi, makine mi?"

Daldı Halil. *Söylesem mi; yoksa elektrik deyip geçsem mi? Yaşamda en çok haksızlık görmüş insandır o içimizde. Komünist diye, Karadeniz'deki köyünde kızının nişanını geri attılar. O da toplayıp getirdi hepsini, verdi okullara, sanatlara. İşlere yerleştirdi. Everdi. Kendi de çalışır. Allah'ın bir günü hastayım diye doktora çıkmaz. İner 1200 metreye, kömür söker. Ben hangi dalda okuyorum?* "Yaşam dalında... Yani asıl o dalda okumak isterdim. Ama Ekonomi'ye yazıldım; bitiyor gelecek yıl. Petra, sosyal pedagoji okur. Tezini yabancı kadınlar üzerine yazıyor. Özellikle bizim kadınlar üzerine. O da senin gibi Kuran'ın kadınlar üzerine sözlerini ara sıra anmayı sever; ama eleştirmez. O zaman öyleymiş; bugün doğrusu neyse öyle olmalı diye düşünür..."

Güldü Mahir Hoca. "Bu eleştiri değil mi? Kuran'cılar, dünün doğrusu bugün de sürsün diyor. Kuran ne diyorsa, toplum öyle yönetilsin diyor. Petra Gelin, bugün nasıl gerekiyorsa öyle olsun dedi mi, eleştiridir. Petra Gelin demesin, kim derse desin,

eleştiridir. Ben dinden geliyorum; dindar arkadaşlarla hiçbir zaman uzlaşamayacağımız nokta budur. Din yoluna karşılık bilim yolu. Biri 'kuşku'yu yasaklıyor; öbürü 'kuşku' olmadan bilim olmaz diyor..."

"Bilimin, sanatın aydınlığı..."

"Şiir de yazıyor musun?"

"Okuyorum..."

Mahir Hoca'yla çıkıp Ren boyunda yürüdüler sonra. Mal yüklü sallar geçiyor. İyice kurşunrengini almış koca su. Akıyor Kuzey Denizi'ne...

Çocuklara getirdi Mahir Hoca sözü. "Neden öyle soluk çoğunun yüzü? Neden hepsi şu ülkede süt içmiyor da Coca Cola içiyor? Aradığın her yerde, sütün aradığın her türü bulunur. Her keseye uygun çiftçi malıdır hem de..."

İyice akşam olurken Halil, "Gel bize gidelim!" diye çok üsteledi; ama Mahir Hoca gelmedi. "Gelmem; çünkü evcezime gideceğum!" dedi.

Çocukları Çayıra Salıp

Pazartesi, peynir ekmeğini alıp işe gitti. Ortalığı toplayıp hemen bulaşığa girdi. Şefi Marion elini uzattı önce, sonra kucakladı. Kollarında Kezik'in fazla kilolarını duyumsadı. Gene "Az ye!" diyecekti. Her zaman aldığı yanıt aklına geldi; caydı. "Yemek için geliyorum her işgünü buraya, yemek için çekiyorum senin kahrını; niçin az yiyeceğim?"

Önceleri bu yanıta bozulurdu Marion. "Ne kahrım var? En hoşgörüsü geniş insanım şurda. Şefim diye kasılmam. İşçi gibi bulaşığa girerim. Ama bunca fazla kilo hastalıktır! Niçin anlamıyor bunu? Ne apayrı düşünüş biçimi var bu Türklerin?"

Marion daha fazla sıkmıyor canını; ne hali varsa görsün! Bereket, tek Türk. Bir tane geldi, Kezik'le geçinemeyip ayrıldı gitti. Bir tane daha geldi; o da geçinemedi Kezik'le, ayrılıp başka iş buldu...

Kezik işyerine leblebi, fındık fıstık, badem, kuru üzüm gibi yurt çerezleri götürdü. Biraz da haşhaşlı çörek yaptı. Saat ona doğru, kahve saatinde masaya koydu. Bunları hazırlamak için geceden kalktı. "Götürmesem olur mu; değirmenden gelenin eline bakarlar?" dedi, kendini üşengeçliğe kaptırmadı. İşyeri ekmek kapısı. Öyle olsa da, böyle olsa da, katlanmaya karar verdi.

Günler geçiyor. İşyerindeki günlerin nasıl geçtiğini incelemiyor artık. Oluru olmazı büyütmeyi bıraktı.

Dolanıp hafta sonu geldi. Ama sadece cumartesi evde olabilecek. Pazar günü de gidip çalışması gerekiyor. Yazları sık sık böyle oluyor. Arkadaşların yarısı tatilde. İyice koydu aklına; ağı çivi, ne olursa katlanacak. Sesini çıkarmayacak. Bu yüzden gömütlüğe cumartesi gidecek. Halil'in kulağını doldurmaya perşembeden başladı. "Bir bakalım çevrildi mi duvarlar? Açıldı mı yollar?"

"Daha kaç ay oldu, ana? Çevrilse, duyardık! Hem nasıl olsa gitmeyecek miyiz kutu gelince?"

Az daha ağzından çıkıverecekti: "Kutuyla senin ilgilendiğin yok ki oğlum!" diyecekti; yuttu.

Cuma akşamı Kezik işten geldi; Elif Mutlu telefon etti. "Eee, Kezik Abla? Cumartesi sabahtan size geliyoruz!" demez mi? "Koca İbrahim birlikte gidip, gömütlüğümüzü bir görelim! Benim adam yakında ölmeye niyetli! Yatacağı yeri merak ediyor. Hem de çocukları alırız, biraz koşarlar..."

Cansuyu gibi yararlı bir haber. "Hiç durmayın, gelin! Hem de fazla gecikmeyin!" diye pekiştirdi. Telefonu kapattıktan sonra, "Allah senden bin bin razı olsun Elif!" diye dua etti. Birkaç dakika geçti; yüzüne bir gülümseme geldi. "Sen ölmene bak Koca İbrahim; payını çok iyi yerden ayırtırım!"

Evin içinde konuşacak insan yoktu ki! Emine çocuklarıyla uğraşıyor, Halil işiyle. Petra yazılarıyla, okumalarıyla... Ayşe de gelir, kendine bir çay katar, kapanır dersine...

"Gene iyi. Derse önem vermese daha kötü!"

Gene de evin içine yayım yapmadan duramadı. "Yarın Elif Mutlugil geliyor; birlikte gömütlüğe gideceğiz. Çocuklar çayırda oynar. Biraz yiyecek hazırlamak gerekir. Bakarsın, Elif hazırlar; biz hazırlamasak ayıp olur..."

İnce, yel gibi bir dinçlik geldi üstüne. Girdi mutfağa. Hamur yoğurup mayaladı. Beyaz peynir ezdi. Kıyma böldü buzluktan. Soğan rendeledi, maydanoz kıydı. Üstlerine karabiber serpti. Sonra tepsinin dibine yağ sürdü. Yarın için diye yaptı; ama akşam yemeğinde birer tane verdi çocuklara. Sonra Elif Mutlu'ya telefon etti. "Adı güzel Elif! Allah'ın ilk harfi! Türkmen güzeli! Yaptın bir iş, tam yap! Haber ver bizim köylü Celilgil'e, onlar da gelsin. Benim yaptığım işi beğenmez Celil; ama o da ölecek sonunda. Bir yer beğensin! Bakarsın, herkes kapışır, ona kalmaz."

"Verdim haber; o kadarcığını akıl ettim Kezik Abla! Sen de istersen, üstünüzdeki Zalim Sarıkayagil'e haber ver! Onlar da buyursun..."

"Hayır! Onlara haber verince Haşmet Ustagil'e de haber vermek gerekir. Madem çayırda çocuk gezdireceğiz, kalabalık

gerekmez! Onlar da kendileri akıl etsin. Çağırmamız zorunlu değil. Hem bir daha Zalim deme; garibandır Salim..."

Çok hoşuna gitti, Elif güldü, keh keh keh.

Ertesi gün Koca İbrahim arabasını evin önünde eyleyip, "düüüt" ettiğinde saat 10.00'dı. "Güneş tepemize dikilir, ondan sonra gelir akılsız İbrahim!" diyecekti; sonra, "Firen yap Kezik!" dedi kendine. "Nerde güneş Rur Havzası'nda? Gene aferin; ikindine kalmadı, 10.00'da geldi!"

Halil aşağıda yeğenleriyle oynuyor. Arabasını ıhlamurun altına eylemiş. Sepeti koluna alıp Emine de indi.

Ayşe, "Ben gelmesem olmaz mı? Belki Detlef arar!" dedi. Eline bir kitap aldı, ağabeyinin otomobiline herkesten önce girip oturdu. Emine çocuklardan biriyle Elifgil'e geçti. Tam kalkacaklar, Celilgil geldi.

"Biz sizi unutmuş, gidiyorduk az daha!"

"Beklediğiniz için teşekkür ederiz!" dedi Sultan. Arabadan inmeden sürdüler Walsum yönüne. Hafta sonu idi; insanlar Rur Havzası'ndan Hollanda'ya doğru akıyor. Hollandalılar da Almanya'nın Sauerland bölgesine geliyor. Halil önden sürüyor. Katar, Türk gömütlüğü olacak yere vardı. Yirmi kadar işçi, iki ustabaşı, duvarları bir an önce bitirmek için cumartesi de çalışıyor. Taşla tuğla karışık, insanın belinden yukarı, nerdeyse boğazına kadar yükselen duvarları yapıyorlar. İçine kazıklar çakılmış, ipler çekilmiş. Çiçek, çayır bölümleri, yollar, ölülerin konacağı bölümler belli edilmiş. Ağaçlamanın planı yapılmış.

"Aferin Alman'a; yazı boşa geçirmemiş! Josef Krings sözünde durdu!" Yönetimevi, gasilevi olarak da yapılar yapılacak. Koca İbrahim içinden, "İlerde bir de mescit gerekir!" dedi. "Buraya küçük minareli bir mescit uygun düşer. İyi bir gösteriş olur çevreye..." Sonra, elini burnundan yere aşağı, sinek kovalar gibi salladı. "Halbuysam din ile benim ne ilgim var?" Deniz Mutlu'nun elinden tuttu. Büyüdükçe oğlanın burnu, kulakları kendine benziyor. İçine dolmuş kuşkular siliniyor. Elif, "Geç de olsa ağzımızın tadı geldi!" diye seviniyor.

Kezik elleri ardında, tarla adımlar gibi biraz gezindi. Demiryolcu'yu yatıracağı yeri gözüne kestirmeye çalıştı. "Bu ne?" diye sıçradı birden. Belki on gün önce eşilmiş yere küçük bir gö-

müt kondurulmuş. Başucuna bir dilme parçası dikilmiş, tükenmez kalemle "Mustafa Çakır ruhuna f." yazılmıştı. Rumeln Gölü'nde boğulmuş, on iki yaşında bir çocuğu gömmüşler. Elini vurdu dizine. "Ben diyordum, Demiryolcu ilk olacak. Gördünüz mü, Tanrı'nın işi hiç belli olmuyor!"

Öbürleri de toplanıp geldi. "Böylesi de çok ayıp! Alman insanı kınar. Ölünün başına iyi bir taş ister. Tahtayla tokuçla olur mu?"

"Bu geçicidir. Yakında yaparlar. Taş o zaman dikilir. İnsanımız bu derece görgüsüz değildir..."

"Belki yurtta yaptırır taşı, sahibi..."

"Burda taş yok mu?"

"Yöntemlerimize göre, ay yıldızlı..."

"Ay yıldızlıyı da yapar Alman! Yakında uzmanını yetiştirir; tasalanma. Sen paradan haber ver..."

"Para dediniz de..." dedi Koca İbrahim. "Bu kadar dökülüp saçılmasına gerek yoktu Duisburg'un. Toplanıp çeviriverseydik duvarları kendimiz..."

"Kendimiz... Buna izin vermez. Gönyesi düzgün olacak gömütlüğün bile. Derme çatma duvarla yurdunun güzelliğini çarpıtmaz..."

"Bu Halil'e kızıyorum!" dedi Celil içinden. "Alman'ı yerli yersiz yükselterek bizi aşağı düşürüyor..."

Kezik söze iyice girişmekten sakındı. Yürüdü, bir başından öbür başına yeniden adımladı gömütlüğü. "İyi toprakmış; babası oğluna vermez! Dokuz dönümden fazla..." Biraz durdu. Sesini yükselterek, "Teşekkürler Josef Krings!" dedi.

"Sana teşekkürler!" dedi Koca İbrahim. "Öne düştün!"

Elif Mutlu, "Nasıl olsa yakında gene gelinecek. Gömütlük faslı yeter!" dedi. "Çocukların keyfine bakalım!"

İbrahim kızdı içinden. "Kumandan olup başa geçecekmiş; yanlış yaratılmış!" Düşüncesini seslendirse, yanıt verir, sinirlendirir, elin içinde insanı rezil eder... Konuyu değiştirmek için Halil'e sordu: "Ne zaman geliyor Gölcüklü'nün TIR'ı, kısmetse?"

"Ramiz Emmi telefon etti iki gün önce. Yola çıktı!"

"Dört gün sonra burda öyleyse..."

"Beş gün! Adam doğru buraya gelmeyecek! Bir sürü yere uğrar, yük dağıtır..."

"Er gelmesinde, geç gelmesinde sorun yok; gelsin!"

"Bu kadar olduktan sonra korkma Kezik Hatun; gelir!" dedi Celil. Karısı Sultan da kocasını onayladı: "Gelir!"

Yeniden bağırdı Elif: "Gömütlük faslı yeter!"

"Yeter diye bağırıp duruyorsun ama Elif Hatun, seçti mi kocan yatacağı yeri?"

Biraz saf, hem de dişlek güldü Koca İbrahim. "Şöyle sizin yanınız fena olmaz!"

"Saflığın gereği yok İbrahim!" dedi Celil. "Burda yer ayırtmak yasaktır. İslam gömütlüğünde para basıp yer almak da yoktur. Sıran nereye rastlarsa, oraya gömülürsün!"

Elif, "Benim için sakın ayırtmasın! Ölünce bari biraz uzağına düşeyim!" dedi.

Kızdığını belli etmeyi uygun bulmadı Koca İbrahim, öfkesini tuttu. "Dillerini seveyim; deli deli konuşursun!" dedi.

"Gömütlükte ölümün ucunu gördün, ezik konuşuyorsun!"

Celil, Halil'e sordu: "Sence kaça mal olur bir ölünün gömülmesi?"

"Alman'a olduğundan pahalı olmaz" dedi Halil. "Türkiye'den gelmiş Müslüman ölüsüdür diye bize indirim de yapmaz..."

"Türkiye'de biraz ucuza gömülürsün. Almanya'da su da, gömüt de hayli para!"

"Bana öyle geliyor ki, Almanya'da, balonlar içinde ikişer üçer kilo da hava satın alacağız yakında! Hiçbir yerde temiz hava kalmıyor. Havaya da para ödeyeceğiz yakında, göreceksiniz..."

"Çocuklar acıktı; ticaret faslı da yeter!"

"Anne gidelim!" dedi Gülten. Kardeşi Deniz'in elinden tutuyordu. "Hani çayırda koşacaktık?"

Çıktılar gömütlükten. Emine çocukları toplayıp otomobile soktu. Anasını yanına çekti. Elif gene öne oturdu; Gülten'le Deniz arkaya.

Petra ile Ayşe ölümün bu kadar yakınına gelmenin baskısındaydı. Bir an önce uzaklaşmak istiyorlar.

Ara yollardan biraz daha sürdüler. Çok ötelerde Rur'un var gibi, yok gibi aktığı, koyunların yayıldığı, çayırlık bir yere eylediler otomobilleri.

Kezik, "Bir yer de burdan beğenip oturalım!" dedi, köylülerini güldürdü. Demiryolu, dingin ırmağı çaprazlama kesiyor. Demirlerin üstünden trenler akıyor. Çoğu yük treni. Kimi de hızlı yolcu trenleri. Vagonlarına güzel boyalar vurulmuş.

"Firmaların bile özel demiryolları, trenleri oluşuna şaşıyorum! Bizde trenler devletin!"

Halil, "Yoksul ülkelerde öyle gerekir!" dedi.

Suda Balık

Kıçına kısa pantolon geçirmiş, gözlüklü, bodur bir adam, elindeki oltayı, balık çıkacak diye Rur'un suyuna sallayıp duruyor. Dehşetli sarı saç, yeşil göz bir Alman'dı. Hafif göbek salmış. Oltası ufak yollu bir makine. Bir kolu var; çeviriyor. Yanı başında bir diplomat çanta duruyor; içi her boydan, boyadan yalan balık dolu. Adamın çevresinde şu yaşta, bu yaşta, şu ulustan, bu ulustan bir sürü çocuk savruluyor.

Halil sordu: "Yakalayabiliyor musunuz?"

"Nicht viel! Çok değil..."

Kuşkulandı. "Alman değil misiniz yoksa?"

"Değilim..."

"Özür dilerim; hangi ulustansınız?"

"Türk'üm..." dedi adam.

"Yahu!" diyerek Koca İbrahim de yanlarına geldi. Belki başka söze hazırlamıştı kendini, birden dümen kırdı. "Hangi işte çalışıyorsun hemşerim?"

Boru yüklü bir tren geçti o sırada.

"Madende çalışıyordum..."

"Neresindensin Türkiye'nin?"

"Zonguldak..."

"Yahu valla iyi yerdensin!"

"Teşekkür ederim!" dedi adam. "Balık yok!"

"Haaa; sen olacağını mı sanıyorsun?"

"Sanmıyorum; ama hiç olmazsa birkaç çıkmalıydı! Çocukları alıp getiriyorum üç gündür..."

Koca İbrahim koluyla oraları harmanladı. "Hepsi senin mi bunların?" Biraz utangaç güldü Zonguldaklı. "İkisi benim! Öbürleri komşuların! Yirmi çocuk var burda; benim olur mu? İkisi bile çok şu zamanda!"

"Göbeği yaman salmışın, Almanlar gibi! Gözlerin de yeşil; valla Alman sandık seni..."

Celil geldi öteden. "Balıklar çok küçük değil mi?"

"Küçük!" dedi Zonguldaklı. "Evde bir akvaryum var. Dün tuttuklarımızı attık içine; sabah bir tane yok. Benim boyalılar yemiş..." Çocuklar küçük leğende biriktiriyor tutulanları gene de. "Bir takvimde okumuştum; büyük balık küçük balığı yer diye!"

Kezik geldi. Günaydın çekti usulca. Sordu çaktırmadan: "Nasılsın kardeşlik! Hanımını da getirseydin ya, otururdu çayırda..."

"Günaydın! Çocukları getirdim; bana yardım ediyor, oynuyorlar. Hanım evde oturur. Gerçekte ben dedim gidelim. Yok, benim başım ağrıyor, hem de evde iş çok dedi. Hanım beni dinlemez. Ne desem tersini söyler. Otur evde desem, tutturur ille geleceğim! Kadın milletini bilmez misin?"

Elif, İbrahim'e saldıracak bir fırsat buldu. "Sen de çarpıver ağzına iki! Kocanın sözüne dik gelinir mi?"

"Yok!" diye sarı sarı güldü Zonguldaklı. "Öyle, çat çut, karı dövmem ben!"

"Hiç mi dövmezsin?"

"Hiç dövmem..."

Elif bir yere, bir göğe baktı. "Kim acaba onlar, iki güne bir vururlar pat küt? Vurmasa da yumruk sokuştururlar?"

"İnsan hali! Kavgasız ev olmaz. Bizde de olur. Ama benim hanım yırtıcıdır; ben bir vursam, o beş vurur!"

"Desene o uymadı, sen uydun?"

"Uyduk birbirimize! Ben zaten evde durmam! Çoğunca ya işte olurum, ya oltayı alır çıkarım!"

"Ama bulamazsın balık!"

"Bulmasam da çıkarım..."

Nazik kolunu savurdu. "Haydin!" dedi göz diliyle. "Buraya balıkçılık yada aile durumları üzerine kursa gelmedik! Çocuklar acıktı..."

Bir söğüdün dibine çaput kilimleri, battaniyeleri serdiler. Sultan sofra hazırlığı konusunda yönetimi ele aldı. Isıtutarları çıkardılar. Haşlanmış patates, yumurta, soğan, peynir, börek,

çörek... öyle bir sofra oldu ki, Zonguldaklı dönüp dönüp bakıyor.

Kezik, "İştahın varsa buyur kardeşlik! İki lokma al!" dedi. Koca İbrahim hâlâ yanında; konuşuyorlar.

"Siz yen; ziyade olsun! Benim de var bir şeylerim şu çantanın içinde. Salamlı sosisli ekmekler, kâğıda sarılı. Ben izniniz olursa, şansımı biraz daha denemek istiyorum..."

"Bol şanslar!" dedi Celil. Karısının doldurup önüne koyduğu çayı yudumladı. "Gerçekten haklısın Kezik Abla! Bu Almanya bırakılıp gidilmez. Sularında balık bitmiş filan ama, şu çayın güzelliğine bak! Ha evinde içmişin, ha kırda!" Börekten de ısırdı.

Çayırda Kavga

Kezik, Naciye'yi yanı başına aldı. Arada okşuyor. Okuldaki derslerini soruyor. Realschule son sınıftaydı kız. İyice kocaman olmuştu. "Celil Almanya'ya gelmeyip köyde kalsa, çoktan bunu kocaya verir, en az iki torun sahibi olurdu. Ramiz'in büyük oğlu Hasan yada onun küçüğü Hüseyin gelir, bir fakülteye girerse, okur adam olursa, hem de kendini kıza beğendirirse, bu iş olur! Yoksa ne kadar çabalasa olmaz! Bizim köylü Celil'in elinden kolay mı kız almak? Ne diyor herif: Avrupa toprağını boşa mı çiğniyoruz? Hayır, boşa çiğnemiyorsun Celil Efendi! Öz çıkarlarını iyi biliyorsun! Çoluk çocuğu iyi koruduğunu da kabul ederim. Yükçü Ramiz'in işi senin 'evet'ine kaldıysa, olmaz. Karın senden sarp. Sen evetlesen, o evetlemez; bu iş olmaz..." Birden ayılıp sarstı kendini. "Bırak ellerin sorunuyla dertlenmeyi Deli Kezik! Bin yılın başı bir kıra geldin, keyfine bak! Çoluk çocuğun yüzüne biraz sevinç serp!"

Elif birden, "Koca İbrahim!" diye bağırdı. "Biz buraya Zonguldaklı Madenci'yle görüşmeye mi geldik? Gel otur şuraya!"

"Baş üstüne efendim!" Koca İbrahim, ayrılıp geldi.

"Otur!"

"Oturdum efendim..."

"İşte böyle!" dedi Elif. Çalımla baktı çevresine. "Bizim adam ıslah olmadı; ama sindi! Baktı beni bükemeyecek; sindi! İşte evlilik böyledir! Aklı olan girmez içine..."

"Evlilik olmayınca olmuyor; olunca olmuyor..."

"Evliliğin adı batsın! Bileydim, evlenmezdim. Gene de sindirdim adamı; neye yarar ama geçten geç? Bütününe bakarsan, neye benzedi yaşamım? Şu iki çocuk da olmasa, hiç anlamı yok!"

Uzun bir süre sustu İbrahim. Kezik bakıp sıkıntısını anladı. Sultan'la Celil de anladı.

"Kurt kocayınca..." dedi İbrahim içinden.

Elif anladı düşündüğünü. "Ne kurdu? Kıyımcıbaşıydın! Her gün en az beş yumruk kakardın böğrüme! Şimdi biraz güçten düştün de, kurtuldum! Neresi iyi evliliğin? Olmaz olsun!"

İbrahim patladı ama içinden: "Buraya birikmiş hesapları açıp saçmaya mı geldik ula köstebek yapılı?"

Kocasının kendisine içinden "köstebek yapılı" dediğini bildi Elif.

"Bilmez mi? Ne kurttur o? Asıl kurt ben değilim, o! Ama bilsin! Köstebek yapılının da kötüsüdür!"

"Kötü de sensin, en yüzüne bakılmayacak da!" dedi Elif. "Kalleş, ne olacak! Hani az önce, dillerini seveyim diyordun?"

Çok geçmedi, Kezik kaşlarını çattı. Halil, anasının bir konuya bozulduğunu sezdi. Ama neye? Petra'nın oturuşuna baktı. Göğsünde, bacaklarında açık saçık bir görünüş bulamadı. Göğsü kapalı giyinmiş, ayağına kot geçirmiş.

Elif'le Koca İbrahim hâlâ atışıyor içten içe. Deniz Oğlan birden sus pus oldu. Gülten Abla'sı kaldırdı onu, vurdu sırtına, Rur'da balık tutamayan Zonguldaklı'nın çevresindeki çocuklara götürdü.

Elif bağırdı: "Getir onu Gülteeeen!"

"Hayır, getirmiyorum; burda balık çıkacak! Ya orda ne var?"

"Getir; balık çıkmaz o sudan! O su tot olmuş. Al gel, burda yemek yesin!"

"Tok bizim karnımız..."

"Tok deme, buraya gel..."

"Gelmiyoruz dedim, Mami!"

Bağırdı Elif: "Gel buraya dillidüdük!"

Boru yüklü bir tren daha geçti.

Kezik sinirli, üzüntülü öksürdü. *Bir kezcik olsun gönlümü kırmadı Demiryolcu! Şimdi söylüyorum kızıma, oğluma; inanmaz bakıyorlar. Demiryolcu gibi var mıydı? Şunlara bak; itle pisik! Ne yapayım böyle tatsız evliliği?*

Demiryolcu gibi yoktu, yoktu, dedi Celil. *Kaçan balık büyük olur. Demiryolcu öldü ya; dünyanın iyisi oldu çıktı!*

Elbet iyilerin iyisiydi! Hâlâ iyisi; var mı diyeceğin? İşte kemiklerini de getirdim; çatlayın patlayın!

Dur dur, getirmedin daha! Belki sokmayacaklar sınırdan! Alman polisi kör mü; görmeyecek mi? Bilmeyecek mi böyle safsata kemiğin gereği yoktur Almanya'da? Gereği olmayan zırıltıyı sokmayacaktır!

Allah ne yazdıysa o olur. Çenenizi yormayın!

Yorduğumuz yok çenemizi; içimizden konuşuyoruz!

Tabii, içinizden konuşacaksınız! Pis sözlerinizi bir de yüzüme karşı mı söyleyeceksiniz?

Al boyalı bir yolcu treni geçti çevreyi sarsarak.

Elif bağırdı: "Gülteen! Getir kardeşini!"

Koca İbrahim'in sabrı bitti. "Getir çocuğu buraya, kız kıçından bacaklı!"

Oralarda bumbuz bir yel esti. Elif öksürmekle yetindi. Bir balta eskisi yoktu ki, hemen alıp ense köküne indirsin.

Kezik de öksürdü acılı. *Kesin artık bu bitimsiz savaşı Mutlu'lar! Buraya siz önerdiniz de geldik! Yoksa ne işimiz vardı; kalırdık Türk gömütlüğünde! İki taş, üç tuğla verirdik ustalara, hayrımıza yazılırdı...* Kalkıp yürüdü çocuklardan yana. Deniz'i kucağına aldı, Gülten'in elinden tuttu. Geldiler sofraya birlikte. Bir yük treni daha geçti. Otomobiller, otomobiller, otomobiller yüklenmişti iki kat.

Halil, "İnsanların otomobile gereksinimi var!" diye daldı. "Anamın haberi yok; Salim Emmi'nin oğlu Adnan'la dört arkadaşına ölüm kesmiş Yargıtay! Salim Emmi'den bu sabah duydum. Hacer Yenge duymamış daha. Duyunca yıkar Duisburg'u. Ne yapacağız bilmem. Petra boş vakitlerinin birazını Amnesty International'a veriyor. Duisburg'dan beş arkadaşla, Türkiye cezaevlerinde tutuklu devrimcilerle ilgileniyor. Adnangil'in davasına üç gözlemci gitti; fakat etkisi olmadı. Petra yarın, cezaları kınayan bir mektup yazmayı önerecek arkadaşlarına."

Kezik, oğluyla gelininin Sarıkaya'lar üzerine düşündüğünü sezdi. Ama ne düşündüklerini anlamadı. "Yoksa sonuçlandı mı Yargıtay? Yoksa astılar mı oğlanı?" Ayırdında olmadan elini Naciye'nin omzuna koydu. "Kadın kızım, kara mayam!" diyerek okşadı. Sonra dua etti içinden. "İnşaallah bu dünya sana mutluluk verir! Şu an sana söz veriyorum; karışmayacağım se-

nin okumana! Geleceğe giden yoluna engel çıkarmayacağım! Ramiz'in oğlu başka yoldan çözsün sorununu. Gelsin gelebilirse. Açsın gözünü. Hem de sıksın büzüğünü, kendi başarsın. Öyle hazıra konmak yok! Oh ne iyi; sen pişir, onlar şuruplu şuruplu atsın ağzına!"

Kezik geniş yaka, kar beyaz bluzunun altına bol siyah etek giymiş. Başına beyaz tülbent bağlamış. Birden güneş açtı. Bir ısınma oldu bedeninde. Tülbendi çözüp bağladı. "Yorgunum çook; Ey Büyük Allah, çok yorgunum! Güya tatil yaptık. Yol yorgunluğunu atmadan işbaşı yaptık. Bir yandan da uyutmayan dertler! Olmaz olsun; şu Gölcüklü'nün TIR'ı bir geleydi! Demiryolcu'nun kemikleri hayırlısıyla bir gireydi sınırdan. Dosta düşmana gülünç olmadan, omzumuza yeni sorunlar yüklenmeden, onu gömütlüğe bir yatıraydık!" Sanki ondan sonra hiçbir sorunu olmayacak gibi, dingin bakıyor ileriye.

Durdu, yanıtladı kendi kendini: "Olmaz olur mu; işte Ayşe'nin sorunu çıktı! İşte Adnan'ın sorunu; komşununki de bizim! Bizim acımız, sorunumuz biter mi? Kendimiz bitince de bitmez bizim sorunlarımız!"

Durdu gene. "Bir de içime ne doğuyor, biliyor musun?" diye sordu kendi kendine. "Bunca döküm saçım ettik, hemşeriler arasında yayım yaptık; yurtta da duyuldu; işin ucunu Gölcüklü Cemal'e kadar uzattık; yoksa sonunda olmayacak mı bizim bu iş? Belki de kemikler geldikten sonra engeller çıkacak; aşamayacağız! Gözümüzün önünde atacaklar Ren'e, alıp gidecek denize aşağı! Yada Halil söyledi öteygün: Dazlaklar bir edepsizlik işler duyunca. Gömütlüğü verdiğine pişman edecekler Josef Krings'i... Evimizin eşiğine doğru gelen mutluluk, yarım adım daha atsa oturma odamızda olacakken, dönüverecek geri! Aksilikler sever bizi, sürekli üstümüze gelir. Demiryolcu'yla evlendik, çocukları yaptık, güzel güzel geçinip gidiyoruz. Olmaz olası o kaza nerden çıktı? Gene öyle bir hayırsızlık olacak gibi kuşku doluyor içime..."

Ayaktopu

Herkes böyle kendi tüyünün içinde düşünürken, hem de didişirken, bir yük treni daha geçti. Azıklar yendi; çaylar içildi. Celil kalktı, çayırda beş altı adım yürüdü. Sol ayağını birden, yerden göğe savurdu. "Olacaktı şimdi bir top! Koca İbrahim'i biraz koşturacaktım! Akıl edemedik!" Bu kez de sağ ayağını savurdu.

"Akılsız; bunu daha önce ne düşünmedin?" dedi Koca İbrahim. "Çeltekli ne olacak; aklı başına sonradan geldi!"

"Ya sen neye akıl etmedin?"

"Senin oynayacağın topu düşünecek değilim!"

Halil kalktı. "Belki Zonguldaklı Madenci'de vardır; kendisinden bir sorayım..."

"Nerden olacak onda?"

"Yahu ırmakta balık olmadığı halde koca sabahtır olta sallıyor; biz bir topu niye sormayalım? Adam diyor, balık olmadığını ben de biliyorum; ama belki vardır! Biz de öyle düşünelim: Yoktur; ama belki vardır!"

"Valla gırgırlarımız çok iyi!"

"Çok iyi ya; ne sandın Koca İbrahim?"

Celil, Zonguldaklı'ya doğru yürüdü. "Hemşerim, bilirsin değil mi?" dedi. "İnsanın karnı doyunca gönlü başka şey istermiş?"

Ters ters bakıp sordu adam: "Ne gibi?"

"Top oynamak istiyor canımız. Ama almayı akıl etmemişiz. Sizde var mı acaba?"

Bir yük treni daha geçti çayırları sarsa sarsa.

"Fussball topu mu diyorsun?"

Öteden Halil, "Ayaktopu, ayaktopu!" diye bağırdı.

"Çocuklar oynar diye arabanın ardına koydum; ama şişik değil. Pompamız da var; kendiniz şişirmek koşuluyla hayhay!" demesin mi?

Celil ile Halil birbirine bakıp kaldı. "Aşkolsun!"

"Aşkolsun yaa!" diyerek geniş geniş güldü Koca İbrahim. *Benim Köstebek Yapılı hiç de sevinmemiştir bu işimizin rast gitmesine! Ama varsın sevinmesin! Biz topumuzu teperiz; ona ne?*

Celil, "Allah'ın işleri, Allah'ın!" diyerek bağırdı. "Yaşşa Zonguldaklı arkadaş!"

Zonguldaklı Madenci de bağırdı: "Metiiiin!"

Irmak kıyısında Coca Cola kutusuyla su taşıyarak havuz oluşturmaya çalışan, babası gibi sarı saç, yeşil göz bir oğlan koşup geldi. İriceydi ötekilerden. "Ja, Papa?"

"Oğlum al şu 'Auto'muzun anahtarını, arka yüklüğü aç, Fussball topunu çıkar amcalara! Pompamızı da ver, şişirsinler..."

Metin'le birlikte Celil de yürüdü.

"Yalnız bir dakika!" diye bağırdı Zonguldaklı. "Topu ırmağa kaçırırsanız, kendiniz girer kurtarırsınız yada parasını sayarsınız avcuma; ona göre! Sonra tartışma yapmayalım..."

Yeniden güldü, elini cebine attı Koca İbrahim. "İstersen önceden kesişelim! Kaçtır topunuzun bedeli?"

"Bedelinin önemi yok; ama kaçırırsanız, 40 DM!"

"Hayhay!" dedi Koca İbrahim; iki yirmilik çıkardı.

"Yok!" dedi Zonguldaklı. "Sanırım beni yanlış anladınız. Yani suya kaçırırsanız dedim ben..."

"İyi ya, al şimdiden, koy cebine. Kaçırırsak sende kalır; kaçırmazsak verirsin geri!"

"İyi ama biraz ters oluyor gibi..."

"Ters olmaz; burası Almanya! Önceden açık konuşmak iyidir. İlerde dırıltıyı önler..."

Epey bir süre top teptiler. Erkeklerin gücü yetmedi; oyuna Ayşe, Petra, Naciye de katıldı. Kimi zaman tek kaleye şut çektiler. Kimi zaman el topu gibi havadan birbirine verdiler.

"Kulunçlarımdan ter akıyor! Çoktan beri böyle devinmedim!" dedi Koca İbrahim. Thyssen'in yüksek fırınları önündeki işi de terletiyor oysa. Şimdi musluğun ağzı açık kalmış gibi akıyor suları. Ceketini, kazağını çıkarıp attı. Gömleğini de çıkarıp kısa kollu iç gömleğiyle kaldı. İç gömleği de battı. Sıkmadan

sırtta gezdirmek doğru olmayacak. Sık sık geçen trenlerin yeli serinlik yapıyor sanki.

"Neyse; ırmağa kaçırmadan oynadık! Verelim geri!"

"Verelim evet; benden pes!"

"Benden de pes! Acar bayanlarla baş etmemiz olanaksız!" dedi Koca İbrahim. Çünkü kalkıp Elif de iki dakika koştu. Üstüne gelen topu düşürüyor yada yanlış yöne vuruyordu. Kızıyordu İbrahim. Elif diretiyordu içinden: "Ben hemen alışırım; sadece bir göreyim! Şu başımdaki kral engel olmasa, otomobil ehliyetimi de alırdım!"

En sonunda Halil topu tuttu, birkaç kez yere vurdu, götürüp Zonguldaklı'ya verdi. Unutmadan Koca İbrahim'in parasını da aldı.

"Bugün yattığımız yeri beğeniriz biraz!" dedi Celil.

"Beğeniriz gerçekten..."

Bir tren daha geçti.

Koca İbrahim, "Size göre ne var?" diye iç çekti. *Sizin karılarda boy bos! Hem de güzellik! Sarılır yatarsınız. Göğüslerinde tatlı "namaz"larınızı kılarsınız. Elbet beğenirsiniz yattığınız yeri. Ya ben ne yapacağım bu köstebek yapılıyla? Uzun uzun hırgür etmeden uçkurunu bile elletmiyor serseri!*

Öteberileri toplayıp otomobillerin yüklüğüne tıkmaya başladılar. Kezik, "Çok şükür! Sonunda bıcımık tatlandı bizim gezi!" dedi. Bu kez Koca İbrahimgil'in otomobile bindi. "Alayım gönüllerini; ne olsa bunlar da hemşerimiz..."

Gene Telefon

Eve gelir gelmez birer duş aldılar.

Halil, "Ana, istersen sen buyur; bayanlar önce!" dedi, Kezik'i içeri itti. Emine ile Ayşe işlerini aşağı katta gördü. Kezik'ten sonra Petra daldı. Kendisine sıra geldiğinde Halil, postadan çıkan bir Türkiye dergisine dalmıştı. Bir türlü iyileşmeyen politik durumları yansıtan tek satır yok. Yurt bir gülistan. Gittikçe artan yaşam pahalılığı, işsizlik, paranın değer yitirmesi, kapatılan sendikalar, yasaklanan sol partiler, üst üste verilen ölüm cezaları, cezaevlerindeki kötü durumlar hiç görünmüyor. Halil gibiler sanki buralarda kalarak gereksiz bir ayrılığı yaşıyor. Ankara'nın, İstanbul'un büyük otellerinde varsılların, ünlülerin düğünleri olup duruyor. Kimine cumhurbaşkanı, kimine başbakan nikâh tanığı oluyor. İşverenler Sendikası yöneticilerinin Amerikan Elçisi'yle resimleri basılıyor. Genelkurmay İkinci Başkanı çağrılı olarak Amerika'ya uçuyor.

"Banyo booş!" diye bağırdı Petra.

Halil girdi duşa. O sırada telefon çaldı. Kezik açtı koşup. Bir erkek sesi, "Halil Bey'le konuşabilir miyim? Ben Cemal..." dedi.

"Halil Bey mi? Nasıl Halil Bey? Burda Halil Bey diye biri yok! Halil Bey kim?"

"Halil Acar Bey'i aradım efendim?"

"Haa, öyle söylesenize! Ben Halil Acar'ın anasıyım; daha doğrusu Halil evde ama şu anda duşa girdi. Buyrun bana söyleyin!"

"Ben efendim, yarım saat önce sınırdan girmiş bulunuyorum. Ramiz Bey'in verdiği kutuyu getiriyorum. Ama yola pazarlık olmaz, bilirsiniz. Kaza olur, lastik patlar. Allah kısmet ederse, iki gün sonra Düsseldorf'tayım..."

"Cemal! Cemal Efendi! Sen ablam bizim Gölcüklü müsün? Bizim kutuyu mu getiriyorsun?"

"Evet! Ramiz Bey'in verdiğini getiriyorum. Merak ederler; girer girmez telefon et dedi. Onun için ediyorum. Yani esenlikle girdim. Hiçbir sorun çıkmadı, şükür! Çıksa da, çözümleriz. Ramiz Bey'in büyük hatırı için her şeyi yaparım efendim. Sayın Halil Acar Bey'e selam ve saygılarımı sunarım; lütfen söyleyin, merak etmesin efendim..."

Gölcüklü Cemal, Kaymakamlık'ta yazıcı gibi, evet efendim, sepet efendim diyor. Ama söylemiyor kutuyu ne gün teslim edecek.

"Cemal Efendi, biz Düsseldorf'a mı geleceğiz?"

"Siz efendim zah...." Herhalde bir telefonluktan arıyordu, "tink" etti, kesildi.

Kezik üç kez, beş kez, "Alo! Cemal Efendi!" diye seslendiyse de, bulamadı bir daha. Tam o sırada, "Ne oluyor ana, kötü bir iş mi var; bağırıyorsun?" diyerek Halil çıkıp geldi.

"Ne kötü iş olsun Halil Bey? İyi bir iş var. Gölcüklü telefon etti; girmiş sınırdan. Ama ne gün buluşacağız, anlayamadım. Söylüyordu, kapandı..."

Halil boynundaki havluyla kolunu, kulağını siliyor. Sırtına beyaz bornozunu geçirmiş. Petra söylenirdi: "Böyle boks çalıştırıcısı gibi bornozla odaya girmeni doğru bulmuyorum Halil Ağa! İçerde kurunup, giyinip çıkmalısın insanların içine!" Gene söylendi. Herkesin bir hoşlanmadığı var.

Kezik, "Halil Bey'e söz yok; Halil Bey önemli adam! Ramiz Bey tarafından gönderilen dostu sınırdan telefon açıp haber verdi. Ama tam anlatmadan parası bitti; konuşma kesildi..." diye oğluyla eğlendi biraz.

"Tabii, Halil Bey'im! Beğenemediniz mi? Gölgende ben de 'beyim' bugüne bugün Anacan!"

Petra tutup çekti kolundan. "Haydi dön içeri! Giyin de gel aramıza, lütfen!"

O sırada telefon yeniden çaldı.

"Alo Halil Bey, Halil Bey, alo!"

Almaç vermeci Petra kaldırmıştı. "Bir saniyenizi rica ederim; size Halil Bey'i veriyorum..." deyip uzattı.

Çok güldü Kezik. Bir Türk gelin konuşuyor sanki.

"Cemal Bey, hoş geldiniz kardeşim!"

"Sayın Halil Bey, lütfen kusura bakmayın efendim; çok özür dilerim. Tam anlatacaktım, kesildi efendim. Alo Halil Bey, valide hanıma anlattım, size de anlatayım; ben sınırdan esenlikle girdim. Ramiz Bey girer girmez telefonla haber vermemi rica etmişti. Ben de ediyorum efendim. Bir buçuk saat önce girdim; şimdi yolda molamı yapıyorum. Hiçbir zorluk çıkmadı; çıksa da, Ramiz Bey'in ve sizin hatırınız için çözümlerdim efendim..."

"Alo Cemal Bey; emaneti nerde teslim alacağız?"

"İki gün sonra Düsseldorf'tayım efendim. Essen'e uğramam söz konusu. Numaranız bende yazılı. Size gene tele..." Gene kesildi.

"Gözün aydın ana! Cemal Efendi esenlikle girdiğini söyledi. Sen bakma bana 'bey' demesine. Sesinden anladım; emekçi arkadaş bizim gibi. Evet efendim, sepet efendim; biraz yalama olmuş, o kadar. Yurdumuzda insan ilişkileri aşağıdan yukarı yaltaklanmacı olduğundan, ne yapsın adam?"

"Burda hırlı sanki! Gel iki gün çalış Yaşlılar Yurdu'nun mutfağında. Papatya Marion'un önünde bile ne yaltaklanmalar var; gör. Burda işyerinde, sözüm yabana, şef bir Allah!"

"Ama iş bitti mi, şeflik biter. Bizde öyle mi?"

Birden kızdı Kezik. "Yahu siz de yurdun hiçbir şeyini beğenmiyorsunuz! Ağzınızı açtınız mı, şurası şöyle, burası böyle! Almanya'nın her şeyi iyi mi?"

"Öyle dediğimiz yok canım; bunu nerden çıkarıyorsun? Bana sorarsan, yurdumuz gibi yurt yok! Üç yanı denizle çevrili. Yedi bölge, yetmiş iklim. Yeraltı servetleri işlet işlet bitmez. Ama yönetimi? Kötü demeyeyim ama sorun! Görüyorsun ne yoksuluz şu dünyada? Hem de her ülke vize koydu yüzümüze ki, anlaşmalar olduğu halde her yanımızı didik didik arıyorlar! Hem de düştükçe düşüyor paramızın değeri! O güzel yurdu iş için bırakıp geldik buralara. Kapıları yüzümüze kapamasalar, daha da gelmek istiyoruz. Ramiz Emmi'nin oğulları bunun örneği değil mi?"

"Bak bu dediklerinde haklısın Halil Bey! Ama ne olur, bıcımık da beğeniver! Hiç olmazsa birbirimizin yanında başımız bir santim yukarı kalksın. Pek düşürdüler bizi Halil Bey!"

"Anaların bir tanesi! Sen bana bey desen de, ben senin oğlun Halil'im. Bunu biliyorsun. Cemal Ağabey'in öyle konuşmasına bakma. O da gün on sekiz saat, TIR denilen o cenabeti sürüyor. Eksik olmasın; bak işimizi de gördü. Yurtta öyle alışmış, bey diyor; biraz yağcı. Gerçekte bu haberi kutlamak gerekir. Yok mu bir şişemiz; kayınbiraderim Haydar'ı sesleyip birer yudum alsak birlikte? Ama... ama... duydum, sana söylemedim keyfin kaçar diye: Adnangil'in karar onaylanmış; Yargıtay beş ölüm vermiş. Beş dakikalığına bir yukarı çıkıp insek iyi olur. Anacan, çok dertliyiz..."

"Yanıyordur yüreciği Hacer'in! Gözüm seğiriyordu. Ben bunun düşünü gördüm; bu çocuk kesin ölüm yiyecek; ama sana bir şey diyeyim mi; kaç oldu astıkları? Göreceksin, Adnangil'i asamayacaklar! Asıl suçlu kendileri! Yapıyorlar çatıyorlar, sürekli gençleri sorumlu tutuyorlar. Yeter artık..."

"Yeter ama yetmiyor! Sana anlatmak istediğim bunlardı demin. Yurdu niçin kötüleyeceğim?"

Birden evin çatısı tutuşmuş gibi bağırıp ayağa kalktı. "Petra, Emine! Siz çocukları doyurun! Halil'le bir yukarı çıkıp gelelim..."

"Ama şimdi yemek zamanı, anacım?"

"Yemek filan düşündüğü yoktur onların..." Kimseyi dinlemeden çıktı kapıdan. Ardından Halil de yürüdü. O sırada telefon çaldı gene. Petra koştu. Gene Halil Bey'i arayacakları içine doğdu. Yukarı çıkmadan çağırmalı geri. Almaç vermeci kaldırıp, "Buyrun efendim, Acar!" dedi.

"Halil Bey'le görüşmek istemiştim efendim; özür dilerim, üçüncü kez rahatsız ediyorum; Almanya'nın telefon yöntemleri epey moderin; yani sık sık bozuk para atmazsan hemen kesiliyor. Burda otoyol kıyısında bir dinlenme yerindeyim. Sınırdan iki saat önce girdim. Eğer Halil Bey çıktılarsa, size anlatayım kısaca; lütfen kendisine haber verin..."

"Halil Bey komşuya çıkıyor. Hemen çağırayım!"

"Çağırmayın efendim! Ben iki güne kadar Düsseldorf'ta olacağım. Gerçi yola pazarlık olmaz... Kısmet olursa, kendilerine yeniden telefon edeceğim. Evet, kutuyu getirdim efendim. Nerde buluşacağımızı iki gün sonra bildireceğim. Evet efendim, te-

şekkür ederim, bir şey değil, lütfen selamlarımı iletin efendim; görüşmek dileğiyle efen...." Yeniden kesildi.

Salim Sarıkaya sevindi varmalarına. Hacer ayılıp bayılıyor. Acaba hemen yurda gitse mi? Daha yeni geldi. Askeri yargıçlıktan emekli savunman Orçun Bey, yaşam boyuna çevirtebilirim diye çok güven vermişti; demek olmadı. "Eee, onların da yetkisi sınırlı! Mahkeme bu; insana suç işlemediği zaman da ceza verir. Türkiye'mizde ne zaman asker başa geçti, mahkemeler sertelir. O da sık sık geçer durur. Siz işleri gevşek tutuyorsunuz, anarşi azıyor diye sivil mahkemeleri suçlar. Köln Radyosu'nu dinliyoruz. Anarşi daha çok artar. Yurdumuzun işleri şimdi, yani şu içinde yaşadığımız seksenli yıllarda, düşüncemi açık açık söylesem, anam gene kızacak ama Salim Ağabey, yurtta olsam ben de yüzde yüz cezaevindeydim; ölüm yemesem de yaşam boyu yerdim. Şunu düşün: Adnan burda olsaydı, ona da hiçbir şey olmazdı. Şu anda belki ya sizin evde, ya kendi evinde yada bizim Dernek'te oturmuş, arkadaşlarla yurt sorunlarını tartışıyor olurdu. Yani bu kadar yalındır durumlarımız..."

Petra da geldi; Amnesty International'ın çalışmalarından söz etti. "Verilen karara bir daha itiraz gerekir. Savunman bunu yapar mutlaka. Bu davalarda zaman kazanmak da önemli. Şimdiye kadar asılmayanların asılma olasılığı azalmıştır. Bunu da göz önünde tutun, kendinizi daha fazla yıpratmayın..."

"Bizim yıprandığımızın ne önemi var? Yavrum bir kurtulaydı arkadaşlarıyla! Cezası bir yaşam boyuna çevrileydi! O zaman koçlardan kurban kestirir, yoksullara pay ederdim..."

"İşte bunun için hemen yurda gitmen gerekiyor Hacer Teyze! Burda koç arasan bulamazsın! Koçlar Türkiye'de. Kurbanı kesip pay dağıtmaya kalksan, burda yoksul da bulamazsın. Yoksullar da orda."

Kezik belli belirsiz bozuldu gene. İçinden, "Halil'in bu huyunu sevmiyorum!" dedi.

Salim Sarıkaya zoru zoruna güldü. Dişlerini sarı sarı parlatarak Âdem de güldü. Yüzü hafif tüylenmiş, günebakan çiçeği gibi açılmış. "Ben diyorum, sonunda ağabeyim kurtulacak! Ama en başta anam, bunu kimse anlamıyor!"

"Ben anlıyorum babası! Ben anlıyorum; Adnan'ım gerçekten kurtulacak! Çünkü iyi biliyorum, hastalıklarda bile, çıkmamış canda umut vardır..."

"Böyle diye diye yeterince ilgilenmedin oğlanla! Yapayalnız bıraktın yavrumu! Ben de kadın başıma beceremedim. Ancak Orçun Bey'e para taşıdım. Bey gibi adı batası! Doymayı bilmedi bir türlü! Oğlumu kurtarmayı da bilmedi! Kaldık yangınların içinde!"

Yirmi dakikayı buldu geleli. Halil, "Ana kalkalım!" anlamına göz etti.

Kezik içinden içinden alevleniyor. "Ne akılsız oluyor şu insanoğlu? Hem de kadınlar özellikle? Böyle zamanda insan birbirini suçlamayacak! Bunun bir yararı yok. Daha zararı var. Böyle zamanda el ele vereceksin! Hatta siz, biz, hepimiz el ele! Yapabileceksek bir iş, ancak birlikte yapacağız. Hepimiz el ele! Gerekirse bunun için paralarımızı birleştireceğiz..." Derinden derinden böyle düşünüyor. Birden düşünüşünü sesliye çevirdi: "Ne kadar gerekiyorsa toplayacağız aramızda Hacer, Salim; yarımşar, birer aylık katacağız ablam! En başta ben katacağım ay başında! İster paralı, ister parasız, bir ay izin alacağız. Sizin ikinizi birlikte yola çıkaracağız. Orçun Bey'den başka savunman yok mu? Ne gerekiyorsa yapacaksınız..."

"Ben de anamın görüşündeyim!" dedi Halil. Kalktılar.

Duisburg'un Yelleri

Duisburg'un yelleri genellikle ya doğudan, ya batıdan eser. Çokça doğudan. Öbür yönlerden esmez gibidir. Batıda, Ren'in sol yanında bir kimya fabrikası vardır; büyük anaparası içinde İngilizlerin payı olduğu söylenir. İngilizler Hochfeld Bakır Fabrikası'ndan elini çekti. Almanlar da kapattı koca işletmeyi. Öne gelenlerin kafasında, bir iki başka plan arasında, Duisburg'u yeniden temiz havalı şehir yapma düşü var. Ama eski temiz havalı şehir bir daha bulunur mu? Bacalara daha yetkin süzgeç takacaklar. Gazetelerde, televizyonlarda, ağır endüstriye karşı adeta bir savaş var. Ama karşılarında koca firmalar; bunlar öne gelenlerin de önünde geliyor. Partiler, firmaların uzağında biraz yağıp gürlese de, yakınına varınca, sanki canı firmaların elinde gibi siniyor. Ren'in sol yanındaki kimya fabrikasının dumanları... Yeller doğudan estikçe, Kezik beri yanda iyi uyur. Zehirli dumanlar Moers yönüne, daha ötelere gider. Ama yeller batıdan esince, dumanlar olduğu gibi Hochfeld üstüne gelir, Kezik'i deli eder. Sabahları başını çatlatan ağrılarla uyanır. Gün boyu sinirli olur. Akşamı bulmak zorlaşır. O gün Yaşlılar Yurdu'nda ağzının tadı olmaz. Şefi Marion gel dese git anlar, arkadaşları doğru baksa eğri anlar, alıngan olur.

Sabah çıkıp giderken Emine uyuyordu. Uyandırıp konuşmak istedi. "Telefonun başından bir dakika ayrılma kızım. Bugün Gölcüklü telefon edecek..." demek istedi. "Eğer ederse, hem ağabeyine, hem benim işyerine haber vermeyi unutma! Numaralar telefon kitabının başında tükenmez kalemle yazılı!"

Ayşe, anası çıkar çıkmaz kalkar. Alman kızları gibi kahve içer. Zihni uyandırır diye duymuş. İvediyle dikiverir. Dili dişi yanar. Bu sabah Kezik iyice döküp düşündükten sonra Ayşe'yi uyandırdı. "Kalk kızım, ablana not yaz!"

"Ne notu ana?"

"Telefonun başından ayrılmasın!"

"Yani ana, şu iş bir olup bitsin, senin vereceğin yemekten ayrı, ben de bir adak üleştireceğim! Tuz yumurtlatıyorsun insana! Ne bu be? Bıktırdın artık, bıktırdın!"

Yeller batıdan esiyor. Uykunun tadını alamamıştı. Başında kötü ağrılar vardı, çıldırtan.

"Senin ağzını yırtarım, kız ana ata saygısından yoksun! Kız integre köpek!"

"İntegre"yi Halil'den kaptı. Almanya'ya uyumlu demek. Onlar olumlu anlama kullanıyor. Kezik'e göre olumsuzluk. Her zaman değil, kızınca söyler. Yellerin batıdan estiği günler, böyle çılgın bağırır.

Sabah on dakika erken uyandırılıp kahvesini içmeden, not yaz, şunu bunu yaz denildi mi, Ayşe de bir kav çakmak olur. Sabahın köründe bir kavga kopardılar. Alttan üstten duyuldu. Herkesten önce Emine koşup geldi. Halil ile Petra uyanıp geldi. Bunca insan uyanınca, Kezik boşuna gürültü koparmış duruma düşeceğine, yürüdü kızının üstüne. "Eşşeğin sıpası; sana babanın kemikleri için not yaz diyorum! Hayırsız evlat!"

Ayşe, kollarını dirsek yapıp yere yere silkeledi. "Bunu diyemezsin bana! Ben hayırsız değilim! Sen bu sabah ne konuştuğunu bilmiyorsun! Acayip oldun! İnsan kızına köpek der mi? Ben liseye gidiyorum, senin elini öpüyorum; kötü kız değilim! Hem de seni çok sevdiğimden öpüyorum! Babamı da düşünüyorum! Niçin yok saydın bir anda bunları! Ben şimdi nasıl ders yapacağım okulda, böyle kavgalı gidince?"

"Yapmadan git! Son gidişin olsun!"

"Demeee, demeee!" Sonra, "Aaaa, valla deli bu anam!" dedi içinden, geriledi. Elindeki kalemi, kâğıdı attı telefonun yanına. Aldı çantasını, fırladı kapıdan. Merdivenleri tapır tupur indi. Koştu evin önündeki alandan. Koştu, koştu, epey uzaklaştı, sonra durup baktı; kimse yok alanda, ardında. Ne anası geliyor, ne ağabeyi. Ağabeyi çıkmaz zaten anasının sözünden. Şimdi o da tıkar doldurur; akşama bir kavga daha, yeniden!

Halil saate baktı. Anasının şimdi otobüsten inip, bir tramvaya aktarma yapması gerekir. Geç kalacak işine. Şefinden söz

duyacak. Akşam evde temelli çekilmez olacak. Giyindi evik çabuk. Geldi, kolundan saygılıca tuttu. Çantasını aldı. Baktı içine, öğle azığı var mı? Yok. İki dilim ekmeğe yağ sürdü, arasına peynir koydu. Sonra sardı kâğıda. Koydu çantaya. Kapıyı açtı. "Bitte schön Anacan!" dedi gülmeden.

Kezik hiç gülmüyor. Halil kapıyı açıp, yeniden "Bitte schön!" çekti. Otomobili getirdi önüne, açtı kapısını; yeniden "Bitte schön!" dedi. Gerçekten hiç gülmüyordu böyle derken. Öyle ciddi sürüyor otomobili.

Tam Belediye'nin önünde, "Şu kemikler gelsin, gömme törenine Josef Krings'i çağıracağım. Gidip güzel sekreterine söyleyeceğim: Haber verin kendisine, mutlaka beklerim diyeceğim..." Düşündüğünü kafasının içinde bıraktı.

İşin başlama saatine on dakika kala Yaşlılar Yurdu'nun kapısındaydı Halil.

"Ne yapsam bilmem? Çok ossuruğu cinli bir kadın oldum! Biraz daha yaşlanırsam, hiç çekilmeyeceğim. Kırdım kızın gönlünü! Kızların gönlü de hemen 'tınn' kırılır. Ne yapsam bilmem?"

Halil otomobilin kapısını açtı.

Kezik bu kez sesli, "Ne yapsam bilmem?" dedi.

"Neden bilmiyorsun? İnip girecek, ben geldim diyeceksin. Niye geldin derlerse, 'Bilmiyor musunuz, çalışmaya geldim' demek yok; 'Alın beni bir odaya yerleştirin; evde evlatlarımın arasında yapamıyorum, bundan sonra burda kalayım' diyeceksin!"

Bir ayağı otomobilde, bir ayağı yerde, bakıp kaldı oğlunun yüzüne. "Ben o evi Yaşlılar Yurdu'nda öleyim diye almadım..."

"Özür dilerim ama gönlünü kırdın. Çocuk sana yardımcı oluyor; sen ortalığı yangına veriyorsun..."

"Yok; o bana yardımcı olmaz. Odasına kapanıp Detlef'le bıdır bıdır konuşmayı bilir o! Anasına yardımcı olmak kim, o kim?"

"Yanlış konuşuyorsun. Bugün, için kuşku dolu; evlatlarına güvenmiyorsun. Kuşkularını konuşuyorsun. Üzüyorsun bizi..."

"Ben insan değil miyim? Ben üzülmüyor muyum?"

Halil kapıyı çekti, camı açtı usulca. "Haydi, hoşça kal. İyi çalışmalar... Akşama görüşürüz..."

Hâlâ batıdan esiyor yeller. Kimya fabrikasının dumanları Hochfeld'in üstüne iniyor. Başka dumanlar da var. Rur Havzası yeryüzünde apayrı, kendine özgü bir duman büyükadası... Sadece anasının değil, Halil'in de çatlıyor başı. Otomobili ıhlamurun altına koydu. Yukarı çıktı sallanarak. Kahvaltıdan sonra derse gidecek. Belki biraz daha uyuyabilir. Petra'yı uyandırmadan girebilir yatağa belki. Yada çayı demler. Kolundaki saate yeniden baktı. "Vakit var daha!" diye düşündü. Odanın kapısını açıp girdi ki, yatak boş. Petra kalkmış, banyoda işini bitirmiş, saçını kurutuyor.

"Çay demleyeceğim..." dedi Halil.

"Ben demledim..."

"Anam sabah sabah hepimizi ayağa kaldırdı..."

"Kezik Ana'nın bir damarı var; onu anlamıyorsunuz. Kendisini hiç görmüyorsunuz sanıyor. Erken kalkıyor; daha kimse kalkmamış. Böyle olmaz diye düşünüyor. Hemen siz de kalkacaksınız..."

"Olur mu; nasıl kalkarız?"

"Erken yatacaksınız biraz..."

"Yok; asıl sen anlamıyorsun anamın damarını. Erken kalksak, bu kez de niçin kalktınız diye kavga çıkarır. Boşuna Deli Kezik demiyorlar ona?"

"Kezik Ana deli değildir. Biraz dikkat edeceğiz. Hem de çok yorgundur..."

Uzatmadı Halil. "Yoksa şimdi biz de başlayacağız. Konu komşu temelli uyanacak..."

Birden döndü Petra. "Biz neye başlayacağız, anlamadım. Ben anamızda kimlik sorunu var, kendini dikkate aldırmak istiyor diyorum; yoksa sen bana kavga mı öneriyorsun Halil Ağa?"

Karısının elini tuttu sevecen. "İstersen hemen Emine'yi kahvaltıya çağıralım. Böylece gereksiz bir tartışmayı önlemiş oluruz..."

"Peki Halil Ağa!" dedi Petra, kalktı gidiyor; telefon çaldı. O an bildi Halil. "Böyle erken erken mutlaka Cemal'dir." Almaç vermeci kaldırdı. "Buyrun, Acar Ailesi..."

"Halil Acar Bey mi efendim? Ben Gölcüklü Cemal! Halil Bey kardeşim; acaba bugün saat şöyle 10'la 11 arası Düsseldorf Merkez İstasyonu'nun önünde kısaca buluşabilir miyiz?"

"10 mu, 11 mi?" diye sordu Halil.

"Yola pazarlık olmaz Halil Bey; kaza olur, lastik patlar... Tam söyleyemem. Bu birincisi. İkincisi: Kimi yerlere uğrayacağım. Bir de ben şimdi Köln'deyim; uğrayacağım arkadaşlar gelmemişse, 12'yi de geçebilir. Bu yüzden belli olmaz... Üçüncüsü: Ben geldiğim zaman emaneti verip hemen geçmeliyim; çünkü fazla eyleşemem. Yani polis eyleştirmez..."

Halil düşündü kaldı. Bu hesapça üç saat uzunluğunda bir buluşum öneriyor. Bu da kesin değil. Birden kafasında bir ışık çıt etti. "Cemal Bey, Düsseldorf'la buranın arası fazla değil. Oraya kadar gelmişken, bir zahmet buraya gelseniz. Emaneti sizden burda teslim alsam, borcumuzu da burda sunsam, daha uygun olmaz mı? Çünkü ben üniversiteye gidiyorum. Lütfen yardımcı olun; derslerin tümü kaçmasın..."

"Hayhay! Bakın bu daha iyi! Adresi bana yazdırın lütfen! Ama çok rica ederim, lütfen borç filan konuşmayın! Yoksa hem ben size darılırım, hem Ramiz Bey bana darılır. Bilmem anlatabildim mi, hem de anlaştık mı?"

Uzatmak gerekmediğini sezdi Halil. Harfleri Türkiye'nin şehir adlarıyla belirleyerek adresi yazdırdı. Bu hesapça 12.00'a doğru geliyor kutu. İki dersi rahat dinleyebilir. Anası işten dönünce kutuyu evde görür, sevinir. Böylece bu yılan öyküsü de biter.

O arada Petra, Emine'yi çağırmış. Yüzüne su çarpıp geldi. Oturdular kahvaltıya.

Emine, "Kutu gelir gelmez mi, yoksa 10.30'da kahve molası verildiğinde mi telefon edeyim anama?" diye düşündü.

"10.30'da edebilirsen iyi olur!" dedi Halil.

Petra, "Anamız kutunun geldiğini mutlaka bilmek ister! Gelmeden niçin ediyorsunuz? Çünkü Cemal Bey o dediği saatte ya gelir, ya gelmez. Yarına da bırakır belki..." dedi.

Halil, "Hiç iler tutarlığımız kalmamış bunların gözünde..." diye düşündü.

"Böyle bu iş..." dedi Petra.

Emine ekmeğine yağ sürdü. Halil boynunu döndürüp pencereden göğe baktı. Bulutlar hâlâ bu yana geliyor. Başı hâlâ çatlayacak gibi ağrıyor. "Şu okullar bitmeli; birer iş bulup fır-

lamalı yurda! Burda yaşam geçmez!" diye bir kıvılcım geçti başının içinden. Sonra gür bir ışık: "Nerde yurtta bize iş?" Sonra, "Ama..." diye uzattı; "...yeni iş alanları açılıyor; yeni insanlar gereklidir. Her şey değişiyor. Ailede kuşaklar ilişkisi de değişiyor; yaşlıların durumu zoralıyor. Petra, belediyelerden biriyle anlaşıp bir yaşlılar yurdu açar..." Daha sonra, "Ölme eşeğim ölme, yoncalar bitsin!" diye başka bir ışık geçti. Kafasında bir sürü çizgi birbirine karıştı. "Hele okullar bitsin!"

Petra masayı toplamaya girişti.

Emine, "Siz derslerinize gidin; ben toplarım!" dedi.

Olurdu olmazdı derken, telefon bir daha çaldı. Petra içinden, "Eğer bu da Cemal Bey ise, bir yaşıma daha giriyorum!" dedi.

Emine koşup almaç vermeci kaldırdı. "Evet ana, az önce etti! Biz de sana 10.30'da bildirecektik. Kutu 13.00'a doğru evde olacak..."

"Emine!" diye bağırdı Kezik öbür uçtan. "Cemal Efendi gelir gelmez bana telefon et! Burda program yapayım. Bir düşüncem, eve gelirken Belediye'ye uğramak. Tören için Herr Krings'i çağırayım diyorum. Bizim şefi çağırmayı da düşünüyorum. Anladın mı Emine? Dediklerimi unutma..."

Emine'den başka Halil'le Petra da anladı; ananın düşüncesi sürekli bu çizgiden akıyor.

Gün çok sıkıntılı, hem de ağır geçti. Birin içine iki doldu gibi geldi Kezik'e. Çok büyük paraların bağlandığı, kolayından katmerli kârların göründüğü, açık artırma yada kapalı eksiltme işinde başarıya ulaşabilmek için, kırk kilitli kapılara anahtar uyduruyor gibi soluk soluğa koştu düşüncesinde... Bulaşığı sadece elleri yıkadı, yerleri kolları sildi.

İkindin geldi Gölcüklü Cemal. Saat 15.00'ı geçiyordu. Kezik o zamana kadar iki daha çaldırdı telefonu. Kutunun kesin geldiğini, Cemal'in "Ramiz Bey'in hatırı var!" diyerek beş kuruş kabul etmeden, hem de bir bardak çay içmeden geçip gittiğini öğrenince, şefi Marion'a koştu. "Pazar mı yoksa cumartesi mi özgür olacağım?" diye sordu.

"Bu kez ikisinde de özgürsün Frau Acar..."

"O zaman biz bu işi cumartesi yapalım hayırlısıyla..." diye karar verdi. İlk iş olarak Marion Hanım'ı törene çağırdı. Yalnız saatini ve yerini tam söylemedi. "Yarın bildiririm..." dedi.

İşten eve gelirken Başkan'ın sekreterine çıktı. "Önce çok teşekkür ediyoruz; gönütlüğümüz güzel oluyor..." Cumartesi öğleyin, yani 13.30'da bir gömme töreni düzenlediklerini, bunun aynı zamanda mezarlığın açılışı olacağını, bu nedenle Başkan'ı çağırdığını, gelmesini beklediğini üstüne döne döne söyledi. Frau Krysmann, "Bunun için yazılı bir çağrılık var mı?" diye sordu. "Yok; sen yaz koy önüne, o anlar benim isteğimi! Yoksa niçin başkan oldu Duisburg'a?"

Frau Krysmann baktı. "Haklısınız..." dedi.

Çıkınca pastaneye uğrayıp kaysılı pasta aldı.

Eve gelirken dumanın yönüne baktı. Bulutlar bu kez Moers'e doğru akıyor. "Hele şükür, dönmüş!" dedi. Gerginlikten bitmişti. Baş ağrısı gün boyu sürdü. "Halil'imin dediği gibi, koşullar ağır! Bir de benim yaradılışım kötü heralım. Sorunlarım, çilelerim bitmiyor. Ben ölünce de zor olur işlerim. Neyse, inşallah bundan sonrası bıcımık iyi gider..."

Eve gelir gelmez torunu Mustafa'yı kucağına aldı. Öptü, sıktı. "Çay yapaydın Emine!" dedi sonra.

"Yapayım ana..."

Sordu içeri doğru: "Ayşe olacak geldi mi?"

"Daha gelmedi..." diyecekti, kapı açıldı. Ayşe girdi yıkkın, hem de solgun. Kezik fırladı. Dikkatle baktı kızına. Başı yere eğik. Konuşmuyor. "Deral küstü!" dedi içinden. Ama küsmez Ayşe. Anası böyle üstüne gelirse hele, hiç küsmez.

Ayşe kucağındaki kitapları yere koydu. Eğildi, pabuçlarını çözüyor. Kezik ağlamanın sınırında bekliyor. Doğruldu birden, puşkurarak güldü anasına. Küslüğü sürdürmesi olanaksız. Ama gün zehir oldu. Hem de hiç katılamadı derslere. Zorunlu güldü, atıldı anasına. Kezik kollarını açtı, sımsıkı sardı kızını. Yaş indi gözünden. Doğrulttu başını, "Bilemiyorum kuzum, nasıl iyi ana olacağım? Bungunluk verip durmasın bana artık Allah!" dedi kekeleyerek. Yanaklarından öptü kızını.

Ayşe, "Kırdın gönlümü!" dedi acılı.

"Huyum kurusun! Biliyorum, kırdım. Olmaz olası fabrikanın zehiri gece boyu üstümüze esti. Hatta gün boyu. Gergindim baş ağrısından. Kötü kırdım seni. Kızlar büyüyünce anasını hoş görür!" Gözyaşını sildi, usul usul içeri çekti Ayşe'yi.

Emine, Cemal'in getirdiği kutuyu anasının yatağının ayakucuna koymuştu. Besmele çekti Kezik; ağır ağır yürüyüp odasına girdi. Girdi, çıkmadı bir süre. O sıra Petra ile Halil geldi. Haydar uyuyor. Uyandırdılar çaya.

Mum Işığında

Herkes yattı. Gece yarıyı geçti. Ayşe uyuyor. Kezik uyur gibi yaparak ortalığı dinliyor. İyice dinledi. Uyanık kimse yok. Bir süre daha bekledi. Sonra besmele çekip kalktı. Çıtırtı etmeden çıktı odadan. Bir mum yakıp ortayer masasının üstüne koydu. Yatağın ayakucundaki kutuyu kucaklayıp getirdi. Tek başına kaldırabiliyor; buna çok şaştı. Güldü hem de. "Kuş kadar kalmış Mustafa'm!" Bir çarşaf serdi ortaya. Mumu masanın köşesine çekti.

Yüreği çok hızlı çarpıyor. Ortalığı dinledi. Bosch makine kutusunu açmaya başladı. Sıyırdı yapıştırıcı bandı. Durdu biraz. Çocuklardan birinin uyanmasından korkuyor. Halil'den, Emine'den, Ayşe'den çekiniyor. Açtı kutuyu. Keseler var biraz. Koydu bunları çarşafın üstüne. Çuvalı çıkarıp ortaya çekti.

Bir naylon telisin içindeydi Demiryolcu'nun kemikleri. Çözdü ağız bağını. Bir koku yayılır gibi oldu odaya. Toprak kokusuna da, yanık kemik kokusuna da benziyor. Kalkıp pencereyi açtı. "Yıkasam mı yoksa teker teker?" diye düşündü. "Ama niçin yıkayacağım? Daha iyi böyle yurt kokularıyla!" Birden anımsadı: "Elbet bir hoca gerekir. Duasız yatıracak değilim ölümüzü. Çok dedikodumuzu yaparlar sonra. İster yurtta, ister yurt dışında, eksik arayıcı çok. Halil'im haklı gerçekte; ama ara sıra çocuklarıma zıt konuşmadan duramıyorum. Huyum elimde değil. Çocuklarım beni hoş görmeli bıcımık; Allah'ım da hoş görmeli... Peki nerden buluruz hocayı?" Sordu kendi kendine. Birden kendi kendini yanıtladı: "Burda hocadan bol ne var?" Güldü gecenin içinde. "Acaba hangisini çağırmalı?" Şimşek gibi bir çakma oldu başının içinde. "Mahir Çelik yapar bu işi! O da hoca. Herkesler kadar o da bilir dini, dünyayı. Aslan gibi yapar. Hoplata hoplata yapar!" dedi, güldü. Daldı gene. "Yok ama iyi

düşünmeli! Her şeyi bir bir açıklığa kavuşturmalı. Cumartesiye sadece üç gün var..."

Kalktı, keseleri mutfağa götürdü. Çuvaldan kemikleri çıkardı tek tek. Kol bacak kemiklerini, uzun kısa kemikleri dizdi çarşafın üstüne. Yurtta çok iyi sarıp sarmalamıştı. Kafa kemiğini çıkardı. Küçük kemikleri bir bir çıkardı. Leğen kemiğini çıkardı. Hepsini sıraladı. Kol kemiklerini bastı bağrına.

"İşte bunlarla sardın beni!" Okşadı kemikleri. "Ne kadar az sürdü ama? Yoksa günaha mı giriyorum bunu sormakla? Kaç yıldır yapayalnızım şu dünyanın üstünde. Bana bu haksızlığı yapana, yaptırana günah yazılmaz mı? Günahlar hep bize mi? Kim istediyse, bu günah değil mi? Bunun cezası yok mu?"

Durup dinledi ortalığı. Bir çıtırtı duyar gibi oldu. Belki çocuklar çişe kalktı aşağıda, belki Halil uyandı. "Haksız mıyım Ey Tanrı? Bu sorular günah mı sana karşı? Soru sormak da günah mı zatına? Bu kadar kölece bir din olamaz! Hiç olamaz, hiç!" diyerek zor tuttu hıçkırığını. "Çok kızıyorum kendime, bütün bunları bu kadar güç sorabiliyorum diye! Demiryolcu'dan sonra yoksunlukla geçen kuru yaşamıma kızıyorum. Yarım yamalak başkaldırdığım için kendime kızıyordum! Kim dedikodumu yaparsa yapsın, Demiryolcu'yu yeni yerine Mahir Hoca koyacak; bitti! O yapacak gerekeni! Yarından tezi yok, arıyorum Mahir Hoca'yı! Çağırıp konuşuyorum!" Bu yararlı buluşu akıl edebildiği için mutlandı. "Dedikodumu yaparlar diye korktum; Tanrı'nın çölleri gibi boş geçti yıllarım! İşte sonu bu. Oğlun, kızın, Alman toprağına kazık çaktı. Torunların da çakacak. Onun için sen de çakacaksın. Hem bunca yıldır sen de alıştın buranın havasına, suyuna. Dumanlı havasına bile alıştın; nasıl bırakıp gideceksin? Gidip yapayalnız ne yapacaksın? Demiryolcu'yu getirmekten başka çözümün yoktu. İşte getirdin çocuklarının, dostlarının çabalarıyla. Yükçü Ramiz'e bin kez teşekkür. Gölcüklü Cemal'e bin kez... Yarından tezi yok, Ramiz'e kendi elimle çevireyim telefonu. 'Kutu geldi; emaneti aldık!' Haber vereyim. 'Cemal Efendi kapımıza kadar getirdi. Beş kuruşumuzu almadan, bir bardak çayımızı içmeden gitti! Büyük hatırının ne kadar geçerli olduğunu anladık. İnşaallah biz de senin bir işine yararız Ramiz! Yaramak isterim ciddi olarak! İlle oğlanla-

rı diyorsun. Korkma; mutlaka bir çözüm düşüneceğim. Yalnız, sen de baştan iyi bil, bu iş epey zor. Sabırlı olacaksın. Sonuç boş çıkarsa darılmayacaksın. Sözüm yabana, bu konuda bende Alman Dışişleri Bakanı'nın yetkileri yok. Senden çok rica ederim, asla suçlama. Suçlarsan, eline bir yarar geçmeyeceği gibi, üstelik beni de yitirirsin. Başka kimsecikler senin işini benim gibi tutamaz. İyisi mi, beni suçlama..."

Okşadı kemikleri, mırıldandı bir süre. "Söylediklerimi duyuyor musun kara gözlü Mustafa'm? Burda çok gölgeli bir gömütlükte yatacaksın. Buraya yerleşiyoruz. Sıram gelince kendim de yanına uzanacağım, kabul edersen. Koca İbrahim'le Türkmen Güzeli gibi atışmayız heral bu konuda. Kabul etmezsen, başka kime giderim? Çocuklara, babanız beni istemiyor, bir köşeye uzatıverin mi diyeyim? Senin yattığın gömütlükte olsun da, neresi olursa olsun; ayırdı yok! Haydi Mustafa'm, koyayım seni kutuya yeniden! Yarın üç metre bez alıp yeni kefenini dikeyim. Dostun düşmanın içinde kendi elimle, şanlı şöhretli uzatayım seni yerine. Başkan'ı, şefim Marion'u çağırdım. Köylülerimi, hemşerilerimi de çağırayım. Her işleri tek tek sıraya koydum. Hoca işini, kefen işini düşündüm. Ramiz'e telefonu düşündüm. Törene çağrılacakları düşündüm. Hiçbir inceliği savsamıyorum bak. Umarım sonunda hoşnut kalacaksın. Kaldığını bana belli edeceksin. Düşümde söyleyeceksin!"

Böyle diyerek kemikleri sarıyor. "Şimdilik burda böyle dur; yarın Hoca'yla konuşur, her gereği yaparım!"

Çuvalı kutunun içine koydu geri. Kutuyu çekti içeri. Banyoda elini kolunu yıkadı. Yüzünü, boynunu, kulağını yıkadı. Ortayer masasında yanan muma üf dedi, çekildi odasına. Kaç yıl olduysa Demiryolcu öleli, öyle yapayalnız uzandı. Uyuyabilir yada uyuyamaz; yumdu gözünü.

İki Arada Bir Derede

Mahir Çelik, "Teşekkür ederim telefonuna Kezik Hatun! Hayhay, olur, görüşelim! Akşamüstü gelirim! Zaten Adnan'ın haberini duydum; Salim Sarıkayagil'e uğramak istiyorum. Anlatacağım Hacer Yenge'ye ki, her işin bir yeteru var! Asacağım demekle artık asamaz! Kenan Evren kendini Allah mı sanıyor? Bu dünya Sultan Süleyman'a kalmadı; ona mı kalacak? Yengeme anlatacağım ki, şu an önemli olan dövünmek değil, Almanların dediği gibi kafayı çalıştırıp çözüm üretmektir. Dosya Yargıtay'a bir daha gidecek; 'haydi haydi'ye gerek yok. Sürekli ağırdan alıp vakit kazanmak gerekiyor. Sonra bakarsın, gün doğmadan ne günler, güneşler doğar? Akşamüstü biraz yukarıya uğrar, sonra size inerim. Evet, önce size uğrayıp yukarıya çıksam da olur. Çok sayarım, severim seni bilirsin. Derdin neyse, can kulağıyla dinlerim. Tschüs!" diye konuştu telefonda.

İnsanlıklı sözlerle gönül almayı bildiği için sarılmak ister boynuna. Ama dedikodulardan çekinir. "Dedikodular olmasa, şu Duisburg'da en konuşmak istediğim insan Mahir Hoca'dır. Aydınlık, pırıl pırıl. İnsanlık dedin mi, eline su dökecek yoktur. Hatır sayar. Bak hemen damlıyor Sarıkayagil'e... Adnan'ın cezası onaylanmış, yürekleri yanar, biliyor. Dostun iyisi kara günde belli olur... Bir yandan da kızarım, kızlarını, oğullarını getirdi de karısını getirmedi diye! Mal maşat sahipsiz kalırmış! Başında durmayınca evi ateşe verirlermiş! Karısı burda olmadığı için arayıp sormaya çekinirim. O da çekinir herhal, ben aramadan aramaz..."

İşyerinden telefon etmişti; on dakika sonra Mahir Çelik de etti. "Saat tam 18.00'da, Sarıkayagil'e geleceğim. Eğer işten dönmüş olursan, beni onlardan yokla Kezik Hatun!" diyor. Mutlandı, doldu taştı bu ilgiye. "Kezik Hatun diyen dillerin ne

şirin Mahir Hoca?" Uçtu paydosa kadar. Halil, Emine, Haydar, Petra da, "Tören için cumartesi saat 12.30 iyi!" diye karar verdiler. Mahir Hoca'yla konuşup kesinleştirecek. Onun zamanı uyar mı? Onun aklı evet der mi?

İşten dönünce Halil, "Anacan, bak her işler güzel gidiyor! Ama bu arada bizi çok ivdiriyorsun. Hem de yerli yersiz suçluyorsun. Bugün belli olmazsa yarın belli olur; vakit var daha!" dedi.

"Cahil! Vakit var diyor! Bunca yıldır Almanya'dasın, üstelik üniversite bitireceksin, hem de karın Alman, kayınpederin müfettiş, gene de cahilsin! Bir gün kala, benim yarın cenazem var dersen, adam da sana benim yarınım dolu, kusura bakma der. Alman bir işi bir ay önce haber verir. O zaman bile defterinde gün olacağı kuşkulu. Başkan'ın güzel sekreteri kesin saat istedi. Bildirmem gerekir. Adam geldi mi, gazeteciyle gelir. Kesin saati onların da önceden bilmesi gerekir. Alman'ı bırak, bizim de vaktimiz olmuyor ha deyince, cahil Halil!"

En küçük nokta, büyük noktaya o kadar bağlı ki, işten çıkınca güzel sekretere uğrasa, tören saatini söylese iyi olmaz mı? Ama Mahir Hoca'yla konuşmadan nasıl söylesin?

Mahir Hoca 18.00'da Emine'ye haber vermiş: "Söyle anacığına, Sarıkayagil'e gelsin!"

Kezik çıktı. Ama Hacer'in ağlamasından, Salim'in onu azarlamasından fırsat bulamadı. Çaylar içilesiye bekledi. "Haydin bana izin!" deyip kalktı sonunda. Mahir Hoca kaldı, bütün söz gücünü kullandı, anlattı, anlattı. Hacer Kadın'ı biraz yatıştırmak için bin dereden su getirdi. Saat 19.00'da Kezikgil'e uğradı. Yarım saat kadar oturdu.

Hemen konuyu açıp anlattı Kezik. Sonunda, "İşte böyle Mahir Hoca! Asla başkasını istemem! Bu iyiliği yaparsın bize!" dedi.

Adam düşündü kaldı. Yarım saatin belki beş dakikası öyle gitti. Sonunda, "Peki!" dedi. "Çok zor olacak benim için; ama peki! Bütün Rur Havzası'nda ne insan olduğum biliniyor. Sendika'ya yazılmışım, yürüyüşlere katılmışım, ortalıkta dolaşan yalan hocalara ateş püskürmüşüm; adım çıkmış; şimdi kalkıp yeniden hocalık yapacağım! Çok zor olacak; ama yüksek hatı-

rın için yapacağım! Hem nasıl yapacağım, göreceksin! Demiryolcu ağabeyimi... Ağabey mi diyeyim bilmiyorum; kaç yaşındaydı o anlattığın kazada öldüğünde? Yirmi dokuz; ben oldum kırk yedi, şimdi ben onun ağabeysiyim; çünkü ölüler yaşlanmaz; kendisini tanımadım ama, anlattığına göre iyi adamdı. Yeniden gömme töreni için cumartesi, 12.30 çok uygundur. Sen ama bizimkilere yayımını 12.00 diye yap, onlar gene 12.30'da gelir; unutma..." Böyle deyip kalktı.

Kezik durdurdu merdiven başında. "Bir sorum daha var; yeni kefenlik almamız gerekiyor. Kaç metre alalım?"

"Kezik Hatun, ufalmıştır onun kemicikleri! İyi patiskadan iki metre alsan yeter. Ama uzatayım boyluca diyorsan, üç metre al. Cumartesi 9.00'da ben sizdeyim. Halil gidip önceden gömütlükte yeri kazabilir yada kazdırabilir mi? Yok; en iyisi yarım gün izin alıp gömütlüğe kendim gideyim..."

"Bin kez sağ ol! Ancak bu durumda, cuma öğleden sonra benim de izin almam gerekir. Yarın perşembe... İzni hemen istemem gerekir. Papatya Marion verir inşallah! Arap eli öpmekle dudak kararmaz. Öperim; başka çözüm yok..."

"Haşmet Usta'yı anımsadım birden: 'İnsanlık kim bilir nerelerde kalmıştır; ararım ararım bulamam!' der. Törene onu da çağır..."

Halil, "En iyisi bir liste yapalım. Geçeyim telefonun başına!" dedi.

Başladılar hemen. Haber verdiklerine çarpı koydular.

Ertesi gün, şefi Marion'un belirip çıkan insanlığına şaştı. "Madem cenaze var; senin için önemli gündür. Cuma izinlisin" dedi. Hayır, alay etmiyor. "Bir cenazenin çok işi vardır!" diyor.

Halil de kaldı cuma günü dersten. Emine söyledi kocasına, o da öğleyin geldi. Başlarında Mahir Hoca, gömütlüğe birlikte gittiler. Yokmuş hâlâ bir müdür, bir ilgili. Ama var gibi, kendileri bir yer seçtiler. Kazdılar yöntemine göre. Azdan azdan su çıkıyordu.

"Eee, buralar böyle!" dedi Mahir Hoca. "Eğer hiç sızıntı olmasın diyorsanız, bizim Dernek'e telefon edeceğiz, Belediye Mehmet gelip, tez yanından yalıtım yapacak..."

Kezik, "Çağıralım, gerekeni yapsın!" dedi.

Su gibi akıyor vakit. Belediye Mehmet Dernek'te yok. İyi ustaydı; ama işsiz. Karısı Hatice, ev temizliklerinde çalışır. Mehmet, öyle eşinin parasını gönüllü gönülsüz harcayan erkeklerden değil. Çok utanır, ezilir işsizliğinden. Kahvelere, Dernek'e çıkamaz. Evinde bir iş bulup oyalanır, kitap okur. Arabasını onarır. Almanların "Schrottplatz" dediği otomobil gömütlüklerine gidip, atılmış motorlardan şunu bunu söker, hemşerilerin arabasına takar. Onu arayan, bir de Hansa Sokak'taki Kaynar Kitabevi'nde bulur.

Halil önce evine telefon etti. O zaman yoktu. Atlayıp doğru Kaynar'a gitti. Düşündüğü gibi, ordaymış. Ricasını anlatınca fırladı kalktı. "Kezik Abla'nın bir işi olur da, nasıl gelmem?" diye yürüdü. Evine uğrayıp malasını, küreğini aldı. Aşağı bodruma inip, çimento, kum çıkardı. Kalıp kasaları aldı. Attı arka yüklüğe. Sürdü otomobili Halil'in ardından. Otomobilini, on otomobilden beş yüz parça birleştirip kendisi yaptı nerdeyse. Modelini, "TÜV" denilen trafik denetimine gittiğinde "Mercedes" diye yazdılar.

Mahir Hoca'yla Haydar gömütü kazıp, "sapıtma"sını açmış. Sular gelmeyi sürdürüyor. Mehmet tez yanından beton döktü. Gerekenleri almıştı evden. Özel harç yapıp sıvadı. Ördü tuğlalarla. Sonra yalıtım yapağıları döşedi. Yeniden sıvadı. "Yarına kadar tam donmasa da, idare eder. Zaten karlar, yağmurlar üstüne yağacak. Sulu gömütlük kuru gömütlükten iyidir! Allah'ın toprakları buralarda böyle!" diyerek avuntu da verdi.

Mahir Hoca, "Allah'ın toprakları sulu da olabilir. İnsanlar ağaç diksin. Ağaç emer. Yoksa gömütlük çamur olur. Siz benim bu işlere uzak durduğuma bakmayın. Nedeni var. Çoktan beri hocalık yapmıyorum. Ama işte yeniden yapmak zorunda kaldım. Kıramadım Kezik Hatun'un hatırını. Yarın, sıram.gelince ben de buraya uzanacağım. İyi bir gömütlüğümüz olmasını isterim..." dedi.

"Şöyle bize yakın yerden ayırt seninkini; komşu olalım!" dedi Kezik, Mahir Hoca'yı güldürdü. Ama gülmesi bir anda üzünce döndü. "Bu dünyayı doğru düzgün yaşamadıktan sonra, öte dünyada komşu olmanın ne yararı var? Artık iniş aşağı gidiyor bizim ömür; çoğu gitti azı kaldı. Yaşamaya yetmez; ama yaşa-

yanları seyrederiz..." Papatya Marion'u anımsadı birden. "Akıllı kadınmış. Bildi başıma gelecekleri, tam gün izin verdi. Yoksa sefil olacakmış Demiryolcu'mun kemikleri..."

Belediye Mehmet'in sırtını sıvazladı. "Ellerin dert görmesin. Toprak diye avuçladığın altın olsun! İşsizim diye tasalanma. Göreceksin, bundan sonra sapır sapır dökülecek bizimkiler. Erkekler ölüm sınırına geldi. Kadınlar zaten erken eskir. Gömütçü Mehmet yapacağım seni. İlk ücreti dolgun verip, önüne iyi bir yol açacağım. Sonunda sen de benden hoşnut kalacaksın" dedi.

"Gerekirse gömütçülük de yaparım; ama hiç hevesim yok Kezik Abla! Bugün buraya, Mahir Hoca gibi ben de senin hatırın için geldim. Başka biri dese gelmezdim. Dolgun ücrete gelince, kendimi Ren'e atarım, almam! Bunu bir daha deme."

Mehmet'i, özellikle karısı Hatice'yi çok sever Kezik. Güzel elli, güzel omuzlu, hem de tatlı dillidir. "Ne iyiler silici, süpürücü oldu şurda; Hatice de temizlikçilik yapar! Okuyup vaktinde meslek bellemiş olsa, banka yönetecek kafalarıydı yurdun bunlar..." Kezik'ti o; böyle yüksek görüyor insanlarını; aaah, Kezik'e kalsa dünya!

Ancak ikindine bitti iş. Bir yandan da işçiler, ustalar çalışıp duruyor ötede. Gömütün kazılmasına, yerinin seçilmesine karışmadılar. "Bizim görevimiz duvarları yapıp bitirmek, bir de verilmiş plana göre, içinin yollarını düzenlemek. Sonra çekilip gitmek." Başka bir grup, yönetimevini, gasilevini yapıyor. Yapımlar fabrika gibi işliyor. Bırakıp geldiler.

Dükkânlar, mağazalar kapanmadan biraz patiska aradı Kezik. Hochfeld'de buldu. "Çift en", iki metre aldı. Mahir Hoca söyledi nasıl dikeceğini. "Bir zorluğu yok; torba gibi dikeceksin. Son giysi der Almanlar; cebi olmayacak. Yeni, yakası da olmayacak. Yalnız baş yanı açık olacak. Sonra bir parça patiskayla bağlanacak..." Söylediği Kezik'in aklına yattı. Her ne kadar "Hocalığı bıraktım!" dese de, gerekeni biliyor. "Gidelim eve, kemikleri göreyim. Dua okuyacak değilim şimdilik. Eklemek gerekir birbirine. Öyle odun doldurur gibi kefene doldurmak olmaz!"

Kezik, iki gün önceki çarşafı yeniden yaydı. Kemikleri sıraladı. Leğen kemiği, zincir kemiği, kollar, bacaklar... "Bunların

hangisi sağ, hangisi sol, bilinemez. Belki bilinir; benim bilgim yetmez. Bir sorun daha var: Nasıl duracaklar biz doğru sıralasak bile? İple bağlasan olmaz. Tutkalla yapıştırsan olmaz..."

"Ben de düşünüyorum: Odun katar gibi değil; ama biraz önden gidip, orda sıralayıp bağlayalım ağzını..."

"Ben buna bir çözüm düşüneyim Kezik Hatun! Naylon iple bağlamak istemiyorum..."

Emine akıl etti. "Oya ipliğiyle bağlanabilir; ibrişimdir." Kalktı, birer kat zayıf düşer diye, iki yumak getirdi. Birlikte bağladılar kemikleri, koydular patiskanın içine. Yerini bilemeyip bulamadıklarını öylece kattılar. Mahir Hoca, "Bağla bakalım ağzını!" dedi Kezik'e. Gözyaşlarını saldı tam o an. O an yanında kimseler olmasın isterdi. Bir daha, bir daha konuşmak isterdi. "Bildiğim insanların en iyisi Mustafa'm!" demek, daha çok söylemek isterdi. Olamazdı oğlunun, kızının, Mahir Hoca'nın yanında. "Sağlık olsun; hele şimdi gir yakasız gömleğinin içine. Bir fırsat bulurum. Büsbütün bir gece var daha..."

Petra geldi o sıra. "Ana, sabahleyin siz gömütlükte iken Belediye'den telefon ettiler. Frau Krysmann 'Madem bir tören yapılacak, Türkler toplansın. Basını gelecek dedi...' "

Mahir Hoca kalktı hemen. "Dernek'e gidiyorum. Arkadaşlara haber vereyim. Partili arkadaşlar da duysun. Üç yerine, üç yüz gelsinler... Kendim de çok iyi bir hazırlık yapayım. Ne olsa, işin ağır yanı bana düşüyor..." dedi.

Halil ile Haydar sordu: "Biz de gelelim mi?"

"Bu iş için sizin gelmeniz gerekmez! Evde görülecek işleri görün..."

"Görülecek iş çok..." dedi Kezik. "Törenden sonra dostlara, yakın hemşerilere bir yemek vereyim diyorum. Bilmiyorum yetişir mi yarına?"

"Her aklımı sana verip, kendim Duisburg'a çöpçü mü olayım Kezik Hatun?" dedi Mahir Hoca. "Sadece salata yapacaksın! Sadece şarapla bira alacaksın! Birayı da sadece Koca İbrahim için alacaksın! Milletin evinde yemek yok mu? Mustafa biraderimin lokmasını ilk gömülmesinde yedirmişindir. Kimseye borcun yok. İlle bir insanlık diyorsan, salata yeter. İçki de sadece dediklerim... Çok dökülüp saçılma. Rakıdır, viskidir alma.

"Senin canın sağ olsun Mahir Hoca'm! Girerim Yaşlılar Yurdu'nun bulaşığına, bir fazla çalışırım. Para sorun değil. Halil'im okulunu, Ayşe'm lisesini bitiriyor. Omzumdan yüklerin ağırı kalkıyor..."

"O zaman pahalı rakılardan al! Ben gene şarap içerim!"

Ayşe'nin kırık gönlü iyi oldu. Yüzü gülüyor. Detlef evde. Kezik ordan oraya gidip geldi bir süre. Sonra Emine'yi oturttu önüne, "Gül yüzlü meleğim! İşin büyüğü sana düşüyor. Bir salatayla olur mu? Nohut ısla. Etle pişirelim. Haydar'ım gidip patates alsın. Bolca pilav yapalım. Sen bunları pişir, Ayşe'm salata yapsın. Ağlamayı bırakıp Hacer Sarıkaya da insin. Bu işlerin müdürü sen olacaksın gül yüzlü Emine'm!" dedi.

Sadece önemli hizmetler üstlendiği için değil, anası her zaman yüceltici sözler söylediği için, Emine kanatlandı. "Madem bana müdürlük verdin, hazırlığa şimdi başlarım! Yarından sonraki sofra, yaprak sarmasıyla sigara böreği de ister. Babamın son lokması olsun." Şeytanca baktı anasının yüzüne. Hafiften alaylı göz kırptı. "Son değil mi? Yoksa on yıl sonra burdan çıkarıp yurda mı taşıyacaksın?"

Kezik parladı: "Alay etme! Keyfimden taşımadığımı anlattım hepinize!"

Halil öteden, "Taşımaz! Taşımak istese de, engel oluruz. Yurttan buraya getirmeye benzemez burdan yurda kemik götürmek! Hükümet her parçasına yüzde 7 fon ister sınırda; paramız yetmez. Hem de işlemler altı ay, bir yıl sürer. Ölmüş babamızın kemikleriyle uğraşırken, kendimiz yürek durmasından ölürüz..." dedi.

"İşte bu kadaaar!" dedi Kezik de uzata uzata. "Al bir kaya, nerene dayarsan daya! Benim oğlum bir taş daha attı! Öleceğim, şu oğlana yurdun bir şeyini sevdiremeyeceğim. Buna yanarım..."

"Ana, ille yurtla onun yönetimini karıştıracaksın, değil mi? Ben ne konuşuyorum, sen ne anlıyorsun? Gene belirtiyorum; hiçbir yerde yoktur yurdumuzun sınır kapılarındaki zorluk; dirilere çok, ölülere daha çok! Bunu kendin bilmiyor musun?"

O sırada Emine mutfaktan seslendi: "Helva ister asıl, helva! Öyle değil mi anaaa?"

"Kızım sen müdürsün; ne gerekiyorsa yap, yaptır! Ama kalan zamanı da düşün..."

"Uyumam, yaparım bütün gece!"

"İstersen helvayı Elif'e sal! Koca İbrahim mutlanır!"

"Ona başka bir salma düşünüyorum. Yaprak sarmasını iyi becerir. Sigara böreğini Hacer Yenge'me salarım..."

"Etli nohudu da Belediye Mehmet'in Hatice'ye sal; ondan sonra, Deli Kezik hemşerilerine yemek verdi desinler!"

"Doğrusu budur, anamız!" dedi Petra. "Halil'le ben de bulaşıkları yıkarız!"

Ayşe, "Detlef'le bana iş kalmadı! Biz de oturur, konuklarla birlikte yeriz!" diyerek anasını güldürdü.

Yeni Bir Resim Çekinir Gibi

Mahir Hoca saç tıraşı oldu. Dernek'te Berber Ali kafasını biçimine soktu. Sabahleyin hamam yaptı. Temiz gömlek giydi. "Kravat da bağlayacağım. Önemli bir gün. Çok özenli çıkacağım dostun düşmanın önüne!" dedi. Saat 10.00'da bisikletini tring tring ettirerek Kezikgil'e geldi. Kitledi her zamanki gibi.

Kezik kocasının kemiklerini, kefeniyle birlikte kilime sarmış. "Otomobile koyup böyle götüreceğiz. Burda gömme işlerine yeni başladığımız için henüz cenaze arabamız yok..."

"Aferin Kezik Hatun! Tam böyle olacak. Müslüman ölüsü alçakgönüllü olur. Şatafat gerekmez. Şöyle tabut, böyle tabut demeyeceğiz. Tıpkı Anadolu'daki gibi götüreceğiz. Kilimden çıkarıp yerine uzatacağız."

"Gazeteciler her zaman böyle yaptığımızı sanmasın?"

"Sen üzülme; gereken açıklamayı yaparım..."

"Abuuuuv! Konuşma da mı yapacaksın?"

"Ne sandın? İki üç Arapça dua okuyup çekileceğimi düşünüyorsan, aldanıyorsun. O kadar insan toplanmış. Duisburg'da ilk törenimiz. Çok ciddi bir konuşma yapacağım. Töremizi, kültürümüzü, hem de buralarda kafamızdan, gönlümüzden geçenleri, Duisburg şehrinde mutlu mu, mutsuz mu yaşadığımızı sayıp dökeceğim uygun biçimde..."

"Oldu olacak, bir de kamera getirtsin Başkan!"

Mahir Hoca, Halil'e göz etti. "Haydi bakalım yeğen! Bir an önce gidelim. Biz de eller gibi 12.30'da varacak değiliz. Kezik Hatun, sen ister bizimle, ister Koca İbrahimgil'le gel. Eğer onlarla geleceksen telefon et, haber ver..."

"İyi dedin Mahir Hoca!"

Emine de işlerini telefonla çözümledi. Helvayı Celil'in eşi Sultan yapıp getirecek. Yaprak sarmasını Elif. Sigara böreğini

Hacer Sarıkaya. Etli nohudu da Belediye Mehmet'in Hatice. İçecekleri ağabeyine yükledi. Kendine bir salata kaldı.

"Benim kız gerçekte başmüdür olacak insan! Geçti telefonun başına, bütün işleri ona buna havale etti!"

Kimse demediği halde, Belediye Mehmet erkenden çıkıp geldi. Baktı gömütün işleri tamam mı?

Türkler saat 12.00'da sökün etmeye başladı. Geç kalırız diye erken gelme alışkanlığı koyulaşıyor. Gelenler Mahir Hoca'nın iki dirhem bir çekirdek giyimine şaştı... Gençler az. Haşmet Usta gömütlüğün her köşesini ayrı ayrı dolaştı. Herkes birbirine gülüyor uzaktan. "Bak bak, şimdiden kendine yer beğeniyor! Bak, kimseyi yanında istemiyor; köşeye köşeye gidiyor!" Herkes birbiriyle ilgileniyor. Sanki sıradan bir gömme töreni değil; duyan geliyor. Koca İbrahim nedense oğlu Deniz'i almış yanına. Salim Sarıkaya, Hacer Sarıkaya birlikte geldi. Herkes Halil'e, Kezik'e sokuluyor, başsağlığı diler gibi; ama bir şey demeden el sıkıyor.

12.25'te Başkan Krings'in otomobili yanaştı. Yanında yardımcıları var. Gazeteciler üç mü, dört mü? Başkan'ın basın sözcüsü Günter Zieling fotoğraf çekiyor. Kezik koştu. "Danke schön, sehr Danke schön!" diyerek eğilip elini sıktı saygılıca. "Çok teşekkür efendim, çıkıp geldiniz!" dedi. Önce anımsamadı Başkan. Sonra kafasının içinden bir kıvılcım geçti. Halil kendini, hem de anasını tanıttı. Mahir Hoca, alçak sesle gömütün yanına çağırdı gelenleri. Türkler yürüyünce, Başkan da yürüdü. Tam 12.30'da, Yaşlılar Yurdu Bulaşık Şefi Marion Pöws girdi kalabalığa. Kezik gitti yanına, tıpkı Başkan'a yaptığı gibi teşekkür etti. Hâlâ kesilmiyor Türklerin ardı. Emro, Dernek Başkanı Bahri, FİDEF Başkanı Hasan, Savunman Mümin Özdemir, Gezici Kitaplık Otobüsü'nde görevli Tayfun Demir, Merkez Kitaplık'tan Faruk Okan... hepsi geldi. Açık gömütün çevresinde geniş bir halka oluştu. Mahir Hoca ilk sözün kendisine düştüğünü biliyor. Ama acaba Başkan da konuşacak mı? Bunu sorup anlamaya vakit yok, ne yazık. Ama hemen bir çözüm düşünecek.

Halil ile Haydar, kemiklerin sarılı olduğu kilimi getirip çukura koşut uzattı. Bir kürek, bir plastik testi su da hazır bekliyor. İyice görsünler diye Almanlara önlerden yer verildi. Türk-

ler, bu 15 yıl sonraki yeniden gömme töreni nasıl olacak diye merak ediyor.

"Sayın Yurttaşlarım, Duisburg'lu Hemşerilerim, Sevgili Belediye Başkanı'mız, Değerli Basın Temsilcileri, Sayın Bayanlar Baylar! Meine Damen und Herren! Konuşmam iki dilde olacaktır. Şu anda burda, 15 yıl önce Türkiye'de bir tren kazasında ölen Mustafa Acar'ın ikinci gömülüşü dolayısıyla toplanmış bulunuyoruz. Törene katıldığınız için Acar Ailesi ve kendim adına hepinize teşekkür ederim. Ben eski bir din adamıyım. Bu görevi ailenin beni seçmesi nedeniyle üstlenmiş bulunuyorum. Bizim dinimizin kutsal kitabı Kuran'da açıkça anlatılmış olmasa da, ölenin öldüğü toprağa gömüleceği dolaylı olarak belirtilmiştir. Çünkü yeryüzünde bütün topraklar Tanrı'nındır. Tanrı sadece Almanya'nın yada Türkiye'nin değil, dünyanın, evrenin egemenidir. Her yerde topraklar onun mülküdür. Ülkelerin biri öbüründen ayrı değil, onun gözünde hepsi aynıdır. Ölüm de Tanrı'nın insana biçtiği bir yargı olarak anlaşılmakta ve Tanrı'nın kararıyla gerçekleşmektedir. Ölüm yerini seçen Tanrı, aynı zamanda gömülme yerini de seçmiş olur. Tanrı'nın insana verdiği akıl hiç zorlama yapmadan, ölünün gömüleceği gömütü başka yere çekmekle Tanrı'nın kararına karşı çıkıldığını düşünebilir. Biz yıllardır işte bunu yaptık. Ama elimizde değildi. Uygun gömütlüğümüz yoktu. Hem de elimize açık seçik bir plan verilmediği için, iki üç yılda döneceğimizi sanıyorduk. Bu nedenle, 20 yıldır bin bir zorluğa katlanarak ölülerimizi yurda taşıdık. Ancak bu yıl, çok gecikmiş olarak, Duisburg şehri, Müslüman ölüleri için bu güzel köşeyi ayırmıştır. Bu yerinde girişimi başlatan Kezik Acar hemşerimizdir. İsteğimizi anlayışla karşılayıp Müslüman gömütlüğünün açılmasını sağlayan Belediye'mize, onun değerli Başkan ve üyelerine, yurttaşlarımız adına teşekkür ederiz. Bu gömütlüğün ayrılması son derece uygun olmuştur. Ölüleri yurda taşımak bizim için yıpratıcıydı. Bizler de burda, düğünde, bayramda, ölülerimizi yoklamak gereği duyarız. Dört bin kilometre uzaklardan bunu yapamadığımız için üzülüyorduk..."

Mahir Hoca, Türkçe söylediklerini sürekli olarak Almanca'ya çeviriyor. O zaman Almanlar birden kulak kesilip dinli-

yor, Türkçe'ye dönünce boşta kalan dikkatlerini açık gömütün yanında duran, rengi solmamış Anadolu kilimine, onun üstündeki beyazlığa dikiyorlar.

"Demek bunların kültüründe kemikler önemli. Biz ise yakıyoruz. Bizde kül önemli. Dünyada kültürler çeşit çeşit..."

Marion Pöws düşünüyor: "Kaç yıldır Frau Acar'la çalışıyorum. Dilinden yirmi sözcük öğrenemedim. Kimi zaman duyuyorum, Türkler Türkçe konuşuyor; sözcükler çok uzun! Hem de hızlı bir dil! Bence Türkçe öğrenilemez. Belki öğrenen çıkar; ama ben öğrenemem..."

Başkan Krings, Kezik'in yanı başında dikiliyor. "Konuşan, bunların yeni hocaları herhal! Kravat takmış! Almanca'yı az hatalı konuşuyor. Vurguları doğru. Ama başka bir Almanca. Bunlar başka türlü dolduruyor sözcükleri. Onun düşüncesinde sanki ölüm başka, gömüt başka, ayrılık başka anlamlara geliyor. Hem de başka türlü giriyor cümlelere. Başka türlü çıkıyor. Şimdi benim de, herhal iki dilli konuşmam gerekecek. Çeviriyi Türklerden acaba kim yapacak? Sol yanımda Kezik Acar'ın oğlu, hem de eşi mi, Freundin'i mi dikiliyor. Yoksa acaba Hoca mı çevirsin söyleyeceklerimi? Sanırım kemikler gömüldükten sonra gelecek sıram? Önceden yazılı program yapılmış değil. Hele basılmış, hiç değil. Türklerimiz Türkiye'nin kırsal kesimlerinden geliyor. Analfabet denecek derecede çoğu..."

Marion Pöws, az çaprazdan görüyor Kezik'i. "Başörtüsü bağlamamış. Siyah etek, beyaz bluz giymiş. Kızı Emine siyah etek, beyaz bluz. Öteki de kızıdır Frau Acar'ın. O da beyaz bluz, siyah etek..." Düşünüyor: "Yas giyimi bizde siyahtır; bunlarda siyah beyaz..."

Mahir Hoca, Türkçe konuşuyor gene: "Bizler burda mevsimlik işçi değiliz. Türk'üz ama yıllardır Almanya'dayız. Almanya'nın bir parçasıyız. Ayaklarımızı yere daha sağlam basmalıyız. Çocuklarımız okullarda daha iyi yetişmeli. Gymnasium'ların yabancı işçi çocukları için pek dar olan kapıları açılmalıdır. Gelecek kuşaklar, öz yurdumuzdan, kültürümüzden kopmadan bu ülkenin uyumlu, eşit hak ve sorumluluk sahibi yurttaşları olacaklar. Bunun sorumluluğuna hazırlamalıyız onları. Meslekleri, politik bilinçleri olmalıdır. Haklarının ayırdın-

da, görevlerinin bilincinde olmalıdırlar. İnsanı kimliğinden koparan, kölece bir eritmeyi asla istemiyoruz. İnsanca, geliştiren, kaynaştıran, onurlu, eşit, uyum istiyoruz. Böylesi bir uyum, Almanya'ya güzellikler getirecek, onun dünyadaki saygınlığını artıracaktır. Otoyollarda otomobil sürerken, fabrikalarda akarbant başında çalışırken, bulaşıkta yada sokak temizliğinde nasıl uyumlu isek, toplumsal yaşayışta, bu yurdun yönetilmesinde öyle uyumlu olmalı çocuklarımız. Borcunu ödemeli, görevini yapmalı, hakkını da asla kaptırmamalıdır. Almanya'nın yasalarına uydukları, vergilerini verdikleri gibi, yurttaşlık, seçim, işyeri açma haklarını kullanmaya da başlamalıdırlar..."

Bunların Almanca'sını söylemeye geçti.

Koca İbrahim, "Hiç gereği, hem de uygunu yok Almanca söylemenin!" diye düşündü. "Hoca dediğin, gömütlükte ölü gömerken rahmetini diler, geçer gider. Mahir Hoca komünistlik yapıyor. Bir Alman'la yaşıyor. Has komünist Sabahat'la da o kadar sıkı yaşadı; kaptı bütün mikropları..." Tam o sırada Başkan Krings'in Mahir Hoca'yı hoşnutlukla dinlediğini gördü. Basın temsilcileri not alıyor, kamera çekiyor. İlgi büyük. "Ben heralım çok geri kalmış bir herifim! Gerici hocalarla ilişkim yok; ama kendimi ilerletmek için çaba göstermiyorum. Gazete okumuyorum. Kitap hiç okumuyorum. Okumak istiyorum; sıkıyor. Ben gözden, kulaktan iyi kaparım. Yani öyle sayarım kendimi. Örneğin benim demir dökümde, yüksek fırın önündeki başarılarıma bak! Geri bir herif nasıl yapabilir o işi? Ayağımı bir milimetre yanlış bassam, yapacağımı yarım saniye geç yapsam, yaşamım gitti! O zaman Koca İbrahim weg; tümden weg! 1800 derecedir akan çeliğin sıcağı. Buğu olmak ne, saniyede gazdır insan. Yani weg! Ama işimin dışında uyuşuğum. Yani ben koca bir çelişkiyim. Okumaya üşenir, anlamaya bile üşenirim. Üşenenin de oğlu kızı olmuyor; belli!"

Mahir Hoca gene Türkçe söylüyor. Koca İbrahim daldı.

Marion Pöws, "Yüzyıl önce nasıldı kim bilir dünyada durumlar? Şimdi uluslar birbirine hızla yaklaşıyor. Hem de karışıyor. Kaç kadın biliyorum, Türk erkeğiyle arkadaşlık kurdu. Ama Türk kadını az biliyorum bizim erkeklerle arkadaş yada evli. Beeck'te var bir, Laar'da var bir. Ben bu kadar biliyorum. Ama

bizde erkek az. Yüz binler, milyonlar savaşta öldü. Hem de Türk erkekleri epey zaman burda ailesiz yaşadı. Bu yüzden çok karıştılar bize. Onca korunma önlemi olduğu halde, Türk erkeklerinden çocuk yapan kıyamet. Karışıyor insanlar. Ben bu derece karışmayı istemem!" diye geçiriyor aklından.

Marion Pöws, genç kızlığında göğsünde sürekli bir haç taşırdı. Şimdi gene takmak ister; ama bunu biraz genç işi bulur. Oysa yaşlandığını duyumsar epeydir. Elli oluyor. Yorulduğunu duyumsar.

Mahir Hoca, "Sayın Başkan, Değerli Türk ve Alman Hemşerilerim, Değerli Bayanlar Baylar; bir gömme töreni yaptığımız şu anda, konuşmamın içeriğini böyle güncel konularla daha fazla ağırlaştırmak istemem. Herhalde Sayın Başkan Krings de birazdan bizlere görüşlerini söyleyecektir. Her zaman bunları öğrenme olanağı bulamıyoruz. Şimdi burda yeniden toprağa vereceğimiz Mustafa Acar, sağlığında çalışkan bir işçiydi. Bir demiryolcuydu. Bir kazada yaşamını yitirdi. Eşi Kezik Acar çocuklarını büyüttü; onları çok iyi okutuyor. O burda şerefli bir temizlik işçisi olarak çalışıyor. Torunlarını burda, Alman çocuk yuvalarına, anaokullarına, okullarına verecek. Duisburg, Acar Ailesi'nin bireyleri ile değerli yurttaşlar kazandı. Her ne kadar havası çok siyah olsa da, bizler ak ekmeğimizi burda kazanmaktan hoşnuduz..." diye devam etti konuşmasına.

Marion Pöws düşündü: "Esmer ekmek sevmiyor, hep beyaz ekmek yiyorlar. O yüzden şişmanlıyorlar. Börekler, çörekler derken, erken yaşta yuvarlanıp çıkıyorlar. Yeni beslenme ilkelerinden haberleri yok!" Birden kameranın kendi üzerine geldiğini sezdi, toparlandı.

Kezik, Koca İbrahim'le bakıştı. Yüzündeki ekşimeyi gördü. Mahir Hoca'nın konuşmasının etkilerini sezdi. Onda olumsuz olan, kendisinde olumlu. "Konuş gâvurun hocası! Ama kararını da bil, gözünü seveyim. Almanlar der, bu Türkler başka zaman konuşma fırsatı bulamıyor mu? Kararında kesmek iyidir..."

Mahir Hoca, eski deyimle iyi bir hatip. Kadınlar toplanır gelirdi ikindi namazına. Yukardaki çekmekata oturur, hutbe dinlerlerdi. Arada büyüleyen sesiyle gazel çeker gibi uzatarak, Kuran okurdu. Okuduklarını Türkçe olarak açıklardı. Bugün de bir

sureyi Arapça ama Türkçe açıklamalı olarak okuyacak. Onun için konuşmasının bağlantısını yapıyor.

"Yaşamın bir ucu doğum, bir ucu ölüm. Bu çok kısa yolculukta, kaplumbağalar bizim beş katımız yaşıyor; bizler doğumla ölüm arasında her cenazede bir araya geliyoruz. Bu geleneği burda sürdüreceğiz. Değerli Bayanlar Baylar, ayrı dinler, kültürler, zamanımızın sürüp giden gerçekleridir. Ama bizi kaynaşmaya zorlayan gerçekler de vardır. Bir arada yaşıyoruz. Aynı fırınların karşısında çalışıyoruz. Aynı savaş sakıncaları önündeyiz. Yeryüzünde aynı bozulan çevrede, aynı zehirli havayı soluyoruz. Zehirli yağmurlar hepimizin üstüne dökülüyor. Bugün buraya Alman arkadaşlarımızın gelmesi, başta Sayın Başkan, basın yayın görevlileri, hem de sade yurttaşlar, sizlere teşekkür ederiz. Bizler, geldiğimiz yıldan beri, ölen Alman arkadaşlarımızın törenlerine katılırız. Şimdi Mustafa Acar biraderimizi Duisburg göğünün altındaki yerine yatıracağız. Haydi Kezik Hatun, elini oğlun Halil'e ver, birlikte koyalım onu yerine..."

Kezik, elini Halil'in eline sürüp, "Verdim!" dedi.

Halil, hazır gömüte inip kefenin bir ucundan tuttu. Mahir Hoca başucundan aldı. Beyaz torbayı "sapıtma"nın içine uzattılar. Kamera ile fotoğraf makinaları durmadan çalışıyor. Toplum gözünü dört açmış, bakıyor. Belki ölümün soğukluğundan, pek koyu bir sessizlik sürüyor. Demiryolcu Mustafa'nın başının, belinin altına toprak attılar. Mehmet, beton kapaklar hazırlamıştı. İndirip dizdiler "sapıtma"nın üstüne. Sonra çıktılar yukarı. Ellerini havaya açtı Mahir Hoca.

"Başı Kıble'ye olsun!" diye bağırdı.

"Olsun!" diye yankılandı toplum.

"Canı cennete olsun!"

"Olsuuuuun!" dediler.

"Haklarımız helal olsun!"

"Olsuuuuun!"

Hoca içinden dua okudu. Toplum da okudu. Elleri yüze çaldılar. Toprak attılar birer kürek. Toplum büyük olduğu için, çoğu birer avuç attı. Kadınlar buna karışmadı. Yurtta bu kadar da karışmazdı. Mahir Hoca öyle bir yasak koymadı. Bu dünyada-

ki yasakların çoğuna karşıydı o. Yurtta iken birkaç kez görmüştü; Ankara, İstanbul gibi büyük şehirlerde gömme törenlerine kadınlar katılıyor. Köylerden gelenler için bu ilk belki. Aah, Mahir Hoca'ya kalsa işler; toplum yaşamının her diliminde yaşam birlikte olurdu. "Olacak!" dedi içinden. "Duamızı edelim!" dedi. Düşündüğü sureyi güzel bir makam ile Arapça okudu kısaca. Anlamını Türkçe, Almanca açıkladı: "Tanrı'nın acımalı, anlayışlı kanatları ölenin ve geride kalanların her zaman üzerinde olsun! Bu bizim O'ndan dileğimizdir. Tanrı insanları kollamayı, tıpkı yaşarken olduğu gibi, ölünce de sürdürsün. Kimse O'nun adaletinden korkmasın. Hem de herkes birbirine adaletli davransın. Kimse kimsenin hakkını yemesin. Herkes herkese barış eli versin. Din barışı, yol barışını getirsin..." Açık ellerini yeniden havaya kaldırdı. O arada Mehmet Usta toprakları düzledi. Başucuna ağaçtan bellik koydu, çekildi.

Mahir Hoca, "Bu toprak oturacak, sonra Acar Ailesi gömütü güzelleştirecek. Buna bizler de yardımcı olacağız. Şimdi söz Sayın Başkan'ın..." dedi.

Herr Krings, "Sayın Bayan Acar, Acar Ailesi'nin Değerli Üyeleri, Değerli Bayanlar Baylar, Sevgili Müslüman, Hıristiyan Yurttaşlar!" diye söze başladı. "İlk kez ben de bir Müslüman gömme töreninde bulunuyor ve konuşuyorum. Sizlere, heyecan içinde, Türk yurttaşlarımızın şehrimizdeki yaşayışları üstüne düşüncelerimi, aynı zamanda kendileriyle ilgili dileklerimi açıklayacağım.

Duisburg'umuzda, şu an 62 ulustan 80 000 yabancı komşu bulunuyor. Bunlar içinde 60 000'e yaklaşan Türk ve Müsmüman nüfus şehre güç katıyor. Birbirine benzemeyen kültürden insanlar dünyada ilk kez bu ölçüde bir araya gelmiştir.

1960'larda Alman ekonomisinin çağrısı üzerine gelen Türkler birinci kuşak olarak iyi uyum gösterdi. Verimle çalışıp Federal Alman ekonomisine katkıda bulundular. İkinci kuşakta yer alan delikanlılar okullarımızda okuyup iş dünyasına hazırlandı. İşçi olarak çağrılan bu insanların pek çok sorunu var. Bunları anlamak ve çözmek için önce büyük zorluk çektik. Ama işler giderek yoluna girdi. Okullarda çocuklar önceleri başarı gösteremedi. Şimdi istekli ve yetenekli olanlar Gymnasium ve Real

Gymnasium'lara gitmeye başladı. Bunlar üniversite ve yüksekokullara da tırmanıyor. Duisburg liselerinde okuyan Türk çocuklarının sayısı, göreceksiniz, yakında 1000'i geçecek. İnanmanızı rica ederim; biz bu başarılardan sevinç duyuyoruz. Sizler geleli yirmi yıldan fazla zaman geçti. Önümüzdeki yirmi yılda daha büyük gelişme olacak.

Yaşam bizde de bir savaşım olarak anlaşılır. Bu savaşım sürecektir. Duisburg'da yaşayan ve çalışan Türk yurttaşlarımız oldukça başarılı biriktirimcilerdir. Bunların biriktirimlerini yurtlarına aktarması doğaldır. Sevinçle belirteyim ki, onlar şehrimize de yatırıma başladı. Örneğin ev alıyorlar. Frau Acar'ın bunların öncüsü olduğunu sevinçle belirtiyorum. Biz de olanaklarımız ölçüsünde kendisine destek olduk. Elbet bundan da kıvanç duyuyoruz. Bütün bu gelişmelerin sonucu olarak, Müslüman yurttaşlarımızın ayrı bir gömütlüğe gereksinimi olduğu anlaşılmıştır. Konu Belediye Meclisi'mizde tartışılmış, olumlu karara bağlanmıştır. Bu konudaki gecikmeyi Türk yurttaşlarımızın anlayışla karşılamasını rica ediyorum..."

Başkan'ın konuşmasını Petra Türkçe'ye çeviriyor. Başkan ikişer üçer cümle söyleyip duruyor; Petra aktarıyor. Marion Pöws bu öğrenilmez dili Petra Acar'ın nasıl öğrendiğine şaştı. Acaba kaç yıl kaldı kocasının yurdunda? Yoksa başarısını sadece burda, aile içinde mi gerçekleştirdi?

Başkan Krings, kısa zaman önce çok satan bir yazarın "Bırakın Onlar da Yaşasın" adlı bir kitabını okumuştu. Sözlerini bitirmeden ona bir gönderme yaptı: "Bırakalım Türk komşularımız da bizimle birlikte yaşasın. Sadece yaşamakla kalmayıp, mutlu olsunlar! Duisburg ve Federal Almanya'da mutluluğun maddi temelleri yükselmiştir. Bunu sizlerin de kabul ettiğinizi biliyorum. Kırk yıla yakın süredir yurdumuz savaşta değildir. Ufak tefek şiddet yanlısı gruplara aldırmayın. Almanya'da bir daha savaş da, faşizm de olmayacaktır. Barış sürekli olacaktır. Böylece hepimiz için mutluluk artacaktır. Bu bizim hem politikamız, hem candan dileğimizdir. Aramızdaki Türklerin çözümlenecek daha birçok sorunu vardır. Ama ne yazık, bunların hepsini bilmiyoruz. Lütfen bizimle konuşsunlar, tartışsınlar. Bunları birlikte öğrenelim ve çözelim. Yabancıların yerel yöne-

timlere seçme, seçilme hakkıyla katılma konusu, öncelik ve ivedilik kazanıyor. Partimiz SPD bu görüştedir. Yakında bu haklar gerçekleşecektir. İçtenlikle belirtmek isterim, yabancı işgücüne gereksinmemiz sürmektedir. Türkler burda kalmayı, burda mutluluk bulmayı istediklerine göre, onların yurttaşlık hakkı elde etmesi, aynı zamanda yurttaşlık görevlerine koşulması bizce son derece haklı isteklerdir. Gerçekten sizlere sormak istiyorum: Bundan doğal ne olabilir? İnsanın yurdu, ekmeğini kazandığı yerdir; benim annem böyle söylerdi. Ben de aynı düşüncedeyim. Partimiz içinde bu görüş güçlenmiştir. Türk yurttaşlarımız da bize destek olursa, başarı daha erken gerçekleşir..."

Başkan Krings, Acar, Ailesi'ne yeniden teşekkür etti. Hazır bulunanları yeniden selamladı, bitirdi konuşmasını. Kezik'in, Petra'nın, Halil'in, Emine'nin, Haydar'ın, Ayşe'nin ellerini sıkarak çıkış yerine yöneldi. Öbür konuklar da el sıkıp ayrılmaya başladı. Almanlar önce gidiyor. Kezik, şefi Marion'u akşam 19.30'daki yemeğe çağırdı. "Sizi bekleriz, lütfen gelin..." dedi. Kezik, Türklerle de tokalaşmaya başladı. Yemek çağrısını da söylüyor uygun gördüklerine. Salim Sarıkaya ile acılı eşine de söyledi. Mehmet Usta'ya, "Siz zaten geleceksiniz; ikinizi de beklerim!" dedi.

Herkes gittikten sonra, Kezik gömütün çevresini dolaştı. O gitmiyor diye çocuklar da gitmedi. Detlef, ailenin iki adım uzağında duruyor. Ayşe bir yürüyecek oldu çıkışa doğru. Petra durunca durdu. Ayşe durunca Detlef kıpırdamadı. Yeni gömütün başına dizildiler ayırdında olmadan. Kezik tam ortadaydı. Bu kez Haydar duruyor sağında. Gür bıyıkları kabarık. Kezik'in solunda Petra yer aldı. Sanki bir fotoğrafçının önündeler. Yanaşıyorlar birbirine. Yüzleri günün doğduğu yöne bakıyor. Ağaçlardan, fabrika bacalarından çevren görünmüyor. Ama bakıyorlar. Şu anda güneş nerde, belli değil. Halil radyodan, televizyondan, "dünyanın iklimi değişiyor, Avrupa ısınıyor..." gibi sözler duyar. "Biraz daha yanaşın!" dedi sanki Kezik. Öyle bir fısıltı duyar gibi oldu Halil. Kaçamak yapar gibi göklerde dolaştırdığı başını gene çevrene doğrultup dimdik durdu. Sezinleyip kardeşleri de öyle yaptı. Karısı Petra daha çok yanaştı. Üç metre önlerinde biri, "İşte şimdi oldu!" dedi sanki. Şu anda çıt ede-

cek. Kıpırtısızlık uzadı. Gene bir fısıltı dolaşır gibi oldu. "Eğin başlarınızı!" Eğdiler birlikte. "Gözleriniz gömütün üstünde olsun. Demiryolcu Mustafa'yı selamlayın." Başlar eğilmiş, dudaklar kıpır kıpır, öyle kaldılar biraz.

Yakmayan Gözyaşları

Kezik, gömütlükten çıkarken duvarın kapı konacak gedik yerinde durdu. Kolundan çekerek Halil'i, Haydar'ı da durdurdu. "Henüz iyi bir gömütlüğe benzemiyor. Hele bıcımık zaman geçsin. Göreceksiniz, güzel olacak. Böyle iki üç ay kalsın babanız. Sonra taşını yaptıralım!"

Haydar, "O işi ben izlerim. Şimdiden soruşturmaya başlarım. Sadece bu iş ne zamana tamam olsun, söyle yeter" dedi.

"Sağ ol Haydar'ım! Güvenirim sana. Toprak yerleşsin biraz. Babanız da yeni yerine alışsın. Ondan sonra dikeriz taşını..."

Halil, "Bence bu iş bahara kalsa iyi olur..." diyerek düşüncesini belirtti.

Petra, "Yoo olmaz! Bir an önce yaptırıp koyalım. Adını, doğumunu, ölümünü yazdıralım. Toprağın yerleşmesine taşın ne engeli var? Bahar gelince çiçeğini dikeriz..." dedi buna karşılık.

Halil, "O zamana iç bölümler düzenlenir. Nereler çimenlik, güllük olacak, ayrılır. Ağaçlar dikilir, sulama düzeni döşenir. Korkmayın, Almanya'da işler uzamaz..." dedi. Anasının yüzünü araştırdı; gene alınıyor mu?

Otomobillerin yanına geldiler. Halil, Haydar, kapıları açıp sabırla bekledi. Kezik sanki kopamıyor ordan; içi tıka basa dolu, konuşmak istiyor. "Çok şükür, bin şükür! El içinde başarısız düşmedik. Ötesi de olur. Çocuklarıma güveniyorum. Hepiniz sağ olun, var olun! Tek başıma hak edemezdim. Bana çok destek verdiniz. Dostlar da verdi. Haydin şimdi eve gidip, bir eksik kaldı mı, araştıralım. İnşaallah kalmamıştır. Akşam konuklar gelecek. Sofrayı hazır edip bekleyelim..."

Eve gelince Emine bir yandan hazırlığı paylaşan hemşerilerine, bir yandan akşam buyuracak konuklara yeniden telefonlar etti. Marion Hanım'a Kezik kendi çevirdi. "Eğer zamanın, isteğin varsa, çekinme, benim şefim!" dedi. "Gelecek olanlar aile dostlarımızdır. Teşekkür ederim; gömütlüğe çıkıp geldin. Bundan sonra sen de aile dostlarımız içindesin. Vaktin varsa gerçekten bekleriz..."

Kurşun renkli bulutlar Duisburg'un göğünü bastırıyor. Gökyüzü evlerin, insanların üstüne çöküyor. Otoyolda taşıtlar gittikçe yassılıyor. Taşıtların sayısı her dakika artıyor. Marion Hanım, fabrika dumanları arasında yitip gitmişe benzeyen eski, sıcak ilişkileri yeniden duyumsadı. On dakika sonra telefon edip sordu: "Gelirken bir şey getirmek istiyorum; ne getireyim?" Halil konuşuyor. "Telefonu bana ver!" diye fısıldadı Kezik. "Gerçekten bu sorunuzu anam daha iyi yanıtlar; vereyim, konuşun!"

"Benim şefim!" dedi Kezik. "Hiçbir şey getirmen gerekmez! Ama ille getirmek istiyorsan, bir şişe kırmızı şarap getir! Birer yudum alırız birlikte..."

Mahir Hoca telefon etti. Bir konuk getirmek için izin istedi. Yirmi dakika sonra da Moerse'teki Freundin'iyle birlikte geldi.

Saat 19.00. Salim Sarıkayagil indi. Koca İbrahimgil geldi. Haşmet Usta, Öğretmen Osman Aydemir, Adıyamanlı Emrogil geldi. Nice uzun aradan sonra Petra'nın annesi babası geldi. Sabahat Hanım geldi. Celilgil geldi. Ana babasıyla Detlef geldi. Sofraya sığmazdı gelenler. Çatal bıçak, birer tabak alıp, köşeye yerleştirilen masadan aldılar yiyecekleri. İkili üçlü söyleşerek yiyip içmeye başladılar. Uzun sürmüş bir mevsimin bitiminde gibiler. Hemen yarın yeni mevsim açılacak.

Herkes Mahir Hoca'ya teşekkür etti. "Aşkolsun; Başkan Krings'i solladın! Türkçe, Almanca, diline kıl dolaşmadan konuştun!" diye övdüler. Sonra ne yapıp edip Freundin'i Ulla'nın elini sıktılar.

Haşmet Usta, "Bu kadar güzel bir konuşma, yeni içerik, yeni dil, benim de hoşuma gitti! Elbet olumlu olumsuz epey yankıları olacaktır!" diye ayrıntıya dalmak istedi.

Fırsat olsa, Koca İbrahim de eleştirmek isterdi. Örneğin bir gömme töreninde, bir sürü güncel yaşam konusunun ne gereği vardı? Ama hem fırsat, hem cesaret bulamadı.

Mahir Hoca boş kalınca Ulla'yla Almanca konuşuyor. Koca İbrahim uzaktan dikizliyor. Boy bos yerinde, şakül gönye dosdoğru kadında. Eti sıkı, sağlam. Kolu bileği güçlü. Göğüsleri dolgun. Köstebek yapılı dediği Elif'le kıyaslıyor elinde olmadan. "Şu ellerdeki şansa bak! Paylaştırmalarında hiç adalet var mı Tanrım? Yani eğer yarın öbür dünya da böyleyse, valla ben çekilirim. Bu dünyamı tufan ettin, öbür dünyamı ettirmem. Şimdiden haber vereyim de, bana darılma Allah'ım!" diyor ama düşüncesini seslendiremiyor.

Ne yazık, çok sigara içiliyor. Emine bir pencere açtı. Anasının şefi de fosur fosur. Petra'nın, Detlef'in ana babalarının gelmesi iyi oldu. Marion Hanım bir yandan onlarla, bir yandan Ayşe'yle, Osman Aydemir'le, eşi Dudu'yla konuşup yalnızlığını gideriyor. "Asıl ben Türkçe öğrenmek isterim; ama bu dilden çok korktuğum için başlayamam!" Osman Aydemir Türkçe'nin de tıpkı Almanca gibi zor bir dil olduğunu söyledi.

"Türkçe ama gerçekten zor!" dedi Marion. "Almanca kolay..." Bir gülüşme oldu. O sırada yukardan, biraz gecikmiş olarak, Âdem Sarıkaya inip geldi. Gül Abla'sı, Johanna Oma, hem de Melanie ona konuk gelmiş. Bir şaşırtı olsun diye katılımı biraz sona bıraktı. Böylece biraz daha doldu içerisi. İnsanlar biraz daha yaklaşıyor birbirine. Bakkal Yakup elinde kocaman bir şişe İtalyan şarabıyla girdi gene. Kapılar kapanmıyor artık. Yakup, "Benim karnım tok. Şarabı da sevenler içsin diye getirdim!" deyip topluluğu güldürdü.

Mahir Hoca, elindeki çatalı porselen tabağa vurarak tın tın ettirdi. Şimşek gibi bir susma oldu. Herkes, "Gene konuşacak!" diye düşündü. "Tadını aldı ya, sürdürecek!" Mahir Hoca ellerini kapıya yakın bir yerde dikilen, hem de elinde yarım şarap bardağı tutan Kezik'e doğru uzattı. "Buyur Kezik Hatun; das Wort gehört Dir! Söz senin!" dedi.

Gözler Kezik'e çevrildi. Konuşmak mı? Ne konuşabilir? "Şimdi ben konuşamayacak derecede mutluyum. Törene katılan, katılmayan hepinize teşekkür ediyorum. Zayıf omuzlarımı-

zın kaldıramayacağı bir yükü taşımada bize yardımcı oldunuz. Teşekkürlerimi bin kez yinelemek isterim. Ama biliyorum, sizler hiçbiriniz ben teşekkür edeyim diye yapmadınız bunu. Onun için, konuş Kezik Hatun demeyin bana. Ağla Kezik Hatun deyin, daha doğru olur. Evet, şu anda mutluluktan ağlamak istiyorum. Bütün yaşamımda çok az tattığım mutluluk duygusuyla doluyum şu an. Evet, bunu yürekten söylüyorum. İnanmanızı rica ederim. Mutluluğa, dostluğa içelim diyorum. Lütfen kaldırın!" Biraz bekledi. Boş olanlar doldurdu. Gözleriyle herkesin tamam olup olmadığını denetledi.

O anda gene yaşardı gözleri. Ama bu kez yakmadı. "Önce Kezik kaldırsın, birlikte içelim" diye bekledi herkes. Kaldırdı; içtiler. "Sofular haram demiş! Hepinize helal olsun!" dedi; kendisi ağlarken herkesi güldürdü.

Romanda Geçen Kimi Sözcükler

ach so: Demek öyle anlamına.

Altesheim: Huzurevi, yaşlılar yurdu.

bitte: Lütfen.

bitte schön: Lütfen buyrun.

danke schön: Teşekkürler.

doch: Yapmayın anlamına.

du: Sen.

eigene Sache: Kendi sorunu anlamına.

entschuldigen: Özür dilemek.

Gymnasium: Lise.

Goldenehochzeit: Ellinci evlilik yıldönümü.

herzlich Willkommen: Hoş geldiniz...

historisches Gebäude: Korunması gereken tarihsel yapı.

Integration: Uyum.

Liebe: Sevi.

Lust: İstek.

Mädchenheim: Kız sığınma evi.

Metzgerei: Et kesilen yer.

raus: Defol anlamına.

ruhig: Sessiz.

Sparen: Tutum, artırma.

tot: Ölüm, ölü anlamına.

Tschüs: Hoşça kal anlamına.

weg: Gitti anlamına. Weg: Yol.

Wort: Söz. Das Wort gehört Dir: Buyur, söz senin.

zurück: Geri.

FAKİR BAYKURT KİTAPLIĞI
8

Bu dünyada, evlenip de Kezik Acar kadar mutlu olan kaç kişi vardır acaba? Daha dalında gonca iken, kendine eş seçer onu Demiryolcu Mustafa. Her şeyleriyle birbirinin dengidirler. Öyle iyi anlaşırlar ki, mutluluk eksik olmaz evlerinden. İyilerin iyisi, melek kocasından üç çocuğu olur Kezik'in; mutlulukları daha da perçinlenir. Ama feleğin oyunları çoktur. Bir oyun da Kezik için oynar. Bir kazayla alıverir Mustafa'sını, aşkını, erini, can yoldaşını Kezik'in elinden. Zavallı kadın, daha kaybına yanamadan, çocuklarıyla hayatta kalmanın derdine düşer. Almanya'ya işçi alıyorlardır o yıllarda. Yazdırır ismini çaresiz. Almanya'nın Duisburg şehrinde bir yaşlılar yurdunda bulaşıkçı olarak çalışmaya başlar. Hiç yakınmadan çalışır yıllarca, hatta gözlerini bulaşık sularının pirillerine feda eder. Ama emekleri boşa değildir; üç katlı bir ev alır, üç çocuğunu da gül gibi büyütür. İyiden iyiye yeni yurtlarına yerleşip, çocuklarının hepsi de hayatlarını burada kurunca, anlar Kezik artık köye asla dönemeyeceğini. Bundan böyle, onların vatanı Almanya'dır. Tek sorun, yıllardır hasretinden yanıp durduğu kocasının kabridir; o da Almanya'da olsun ister Kezik. Kafasına koyar bunu. Önce Almanya'da bir Türk gömütlüğünün oluşturulması, sonra da köyde kalan hısım akrabanın gönlünü kırmadan ve onca sınırı hiç sorun çıkmadan geçerek kocasının kemiklerinin getirilmesi gerekmektedir... Ama nasıl?

Fakir Baykurt bu kitabında, Kezik'i ve ailesini eksene yerleştirerek Almanya'daki Türklerin nasıl yaşadıklarını, sorunlarının neler olduğunu anlatıyor, üstelik aşkı, sevgiyi her satırda hissettirerek. Ayrıca, 80 İhtilali'nin Türkiye'de yarattığı çalkantılara, hiç yoktan verilen ölüm cezalarına, o dönemde yaşanan sosyoekonomik sıkıntılara da gerçekçi ve içten bir yaklaşımla değiniyor.

ISBN 978-975-04-0409-2
9 789750 404092